

**KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EŞİK MEKANLARIN TESPİTİ VE ANALİZİ ÜZERİNE BİR
YAKLAŞIM ÖNERİSİ: ADAPAZARI/ SAKARYA KENT
MERKEZİ ÖRNEĞİ**

BEYZA ÇİLLİ

KOCAELİ 2021

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EŞİK MEKANLARIN TESPİTİ VE ANALİZİ ÜZERİNE BİR
YAKLAŞIM ÖNERİSİ: ADAPAZARI/ SAKARYA KENT
MERKEZİ ÖRNEĞİ

BEYZA ÇİLLİ

Doç.Dr. Mehtap ÖZBAYRAKTAR

Danışman, Kocaeli Üniv.

.....

Doç.Dr. Sonay AYYILDIZ

Jüri Üyesi, Kocaeli Üniv.

.....

Doç.Dr. Zeynep Gamze MERT

Jüri Üyesi, Gebze Teknik Üniv.

.....

Tezin Savunulduğu Tarih: 23.06.2021

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması, eşik mekanların tespiti ve analizine yönelik yaklaşım önerisi geliştirilmesi ve bunun Adapazarı/ Sakarya kent merkezi örneğinde denenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışmamda desteğini esirgemeyen, çalışmalarına yön veren, bana güvenen ve yüreklendiren danışmanım Doç.Dr. Mehtap ÖZBAYRAKTAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca bana güç veren en büyük destekçilerim, her aşamada sıkıntılarımı ve mutluluklarımı paylaşan sevgili annem Şerife ÇİLLİ ve sevgili babam Ali Savaş ÇİLLİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz - 2021

Beyza ÇİLLİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	iv
TABLolar DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
ÖZET.....	xvi
ABSTRACT.....	xvii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ALTYAPI	6
1.1. Eşik Kavramı	6
1.2. Mekan Olarak “Eşik” Kavramı	9
1.3. Eşik Mekanı Tanımlamak İçin Kullanılan Diğer Kavramlar	23
1.3.1. Geçiş (transition) olarak eşik mekan	24
1.3.2. Ara- arada (in-between) olarak eşik mekan	27
1.3.3. Değişim yeri olarak eşik mekan	28
1.3.4. Liminal mekan (liminality)- eşik mekan kavramları ilişkisi	29
1.3.5. Ara değerlendirme	31
2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	34
2.1. Eşik Mekan Analizi Üzerine Yapılan Çalışmalar	34
2.1.1. Eşik mekanların ortaya çıkarılmasında yardımcı olacak araştırmalar	52
2.2. Çalışmada İzlenen Tespit ve Analiz Yaklaşımı Önerisinin Belirlenmesi	76
3. ADAPAZARI/ SAKARYA KENT MERKEZİNDE EŞİK MEKAN TESPİTİ VE ANALİZİ	84
3.1. Ön Araştırma: Eşik Mekan Olarak Sakarya ve Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinin İncelenmesi.....	84
3.1.1. Sakarya’nın konumu, coğrafi özellikleri ve tarihçesi.....	87
3.1.2. Adapazarı (merkez) ilçesinin konumu, coğrafi özellikleri ve tarihçesi.....	92
3.2. Çalışmanın Kapsamı: Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinin Sınırlarının Belirlenmesi ve Analizler.....	97
3.3. Birinci Aşama: Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinde Potansiyel Eşik Mekanlarının Ön Tespitinin Yapılması.....	108
3.3.1. Dee’nin eşik mekan gruplandırmalarına göre Adapazarı/ Sakarya kent merkezindeki eşik mekanlarının ön tespiti	108
3.3.2. Van Gennep’in eşik mekan gruplandırmalarına göre Adapazarında Kent Merkezi’ndeki eşik mekanlarının ön tespiti	111
3.3.3. Güngen’in eşik mekan gruplandırmalarına göre Adapazarı/ Sakarya kent merkezindeki eşik mekanlarının ön tespiti	115
3.3.4. Ara değerlendirme	119

3.4. İkinci aşama: Eşik Mekanların Seçilmesi, Seçilen Mekanların Döküman Analizi ve Yerinde Tespiti.....	121
3.4.1. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde eşik mekanlarının seçimi ve seçilen mekanların çevresinin analizi.....	122
3.4.2. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin döküman analizi ve yerinde tespiti	144
3.4.2.1. Döküman analizinde kullanılacak başlıkların belirlenmesi.....	145
3.4.2.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe	145
3.4.2.3. Gar Meydanı	155
3.5. Üçüncü Aşama: Seçilen Eşik Mekanlarının Davranış Haritası Tekniği Kullanılarak Yerinde Gözlemi.....	163
3.5.1. Gözlem tekniği ve gözlem formunun oluşturulması	163
4. BULGULAR.....	171
4.1. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın Döküman Analizi ve Yerinde Tespiti (İkinci aşama) Bulguları	171
4.1.1. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin döküman analizi ve yerinde tespiti bulguları.....	171
4.1.2. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe'nin döküman analizi ve yerinde tespiti bulguları.....	185
4.1.3. Gar Meydanı'nın döküman analizi ve yerinde tespiti bulguları	194
4.2. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın Yerinde Gözlemi (Üçüncü Aşama) Bulguları.....	202
4.2.1. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe'nin yerinde gözlemi (üçüncü aşama) bulguları	202
4.2.1.1 Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe'nin genel kullanıcı davranışı bulguları	203
4.2.1.2. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe'nin kullanıcı eylemleri bulguları.....	205
4.2.1.3. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe'nin sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları	215
4.2.1.4. Genel değerlendirme – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe mekan içi ve girişi alt bölgelerinin karşılaştırmaları	218
4.2.2. Gar Meydanı Yerinde Gözlemi (Üçüncü Aşama) Bulguları.....	220
4.2.2.1. Gar Meydanı genel kullanıcı davranışı bulguları	220
4.2.2.2. Gar Meydanı kullanıcı eylemleri bulguları.....	223
4.2.2.3. Gar Meydanı sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları	232
4.2.2.4. Genel değerlendirme – Gar Meydanı mekan içi ve mekan girişi alt bölgelerinin karşılaştırmaları	235
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	238
KAYNAKLAR	258
EKLER.....	271
KİŞİSEL YAYINLAR VE ESERLER	352
ÖZGEÇMİŞ	353

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1.	Hall'ün mesafe analizi diyagramı	12
Şekil 1.2.	Chun ve diğerlerine göre geçiş mekanı tipleri	14
Şekil 1.3.	Kent'in Özel-kamusal mekan ve geçiş mekanı ilişkisini gösteren diyagramı	24
Şekil 1.4.	Buland Darwaza, Fatehpur Sikri girişi	25
Şekil 1.5.	Acropolis'in girişi "The Propylaea" (a), Ayrılma, Geçiş ve Birleşme alanlarının Propylaea'nın planı üzerinden açıklanması (b)	27
Şekil 1.6.	Ayrılma, geçiş ve birleşme alanlarının Propylaea'nın görünüşü üzerinden açıklanması	27
Şekil 2.1.	Eisenman'ın La Almonia Müzesi katmanlama ve bulanıklaştırma çalışması	34
Şekil 2.2.	Chun, Kwok ve Tamura'nın ölçüm yaptığı geçiş mekanları	36
Şekil 2.3.	Van Genep'in üç geçiş mekan aşamasının mekanda gösterilmesi	36
Şekil 2.4.	Maragno ve Roura'nın üzerinde ölçüm yaptığı farklı modelleri (a) ve gölgelenme durumunun program üzerinde ışınlar kullanılarak ölçülmesi (b).....	37
Şekil 2.5.	Eltan'ın çalışmasında analiz süreci	39
Şekil 2.6.	Yılmaz'ın sosyal platformda "#threshold" araması sonucu elde ettiği sonuçlara bir örnek	40
Şekil 2.7.	Akartuna'nın çalışma alanının sınırı	41
Şekil 2.8.	Akartuna'nın çalışma alanındaki space-syntax araştırmaları.....	42
Şekil 2.9.	Alakavuk'un araştırmasında referans olarak kullandığı öğrenci çalışmalarından biri	43
Şekil 2.10.	Festival bağlamına dayalı liminal deneyim inşa etme çerçevesi.....	44
Şekil 2.11.	Güngen ve Akpınar'ın çalışmasındaki hanlar tablosunundan örnek: Tarihi, sosyal, mekânsal ve algısal eşikler - değişim evreleri yorumu	46
Şekil 2.12.	Danilina ve Privezentseva'nın çalışmasında İstasyon yapısı şeması	46
Şekil 2.13.	Danilina ve Privezentseva'nın çalışmalarında belirledikleri istasyon bölgeleri ve mekânsal karakteristikleri	47
Şekil 2.14.	Koblenz'deki Lohrcenter sokaklarında GPS taramaları.....	55
Şekil 2.15.	Almere sokaklarında seçilen bir kullanıcının eve dönüş rotasının GPS ile taranarak harita üzerinde gösterilmesi	55
Şekil 2.16.	Marusic'in çalışmasında davranış haritası için kullandığı birtakım simgeler.....	56
Şekil 2.17.	Marusic'in aktivite, güzergah (a) ve yaş dağılımları haritası (b)	57
Şekil 2.18.	Guinther, Carll-White ve Real'in yaptıkları çalışmada gözlemlenen kullanıcı karşılaşma noktaları	58

Şekil 2.19.	Guinther, Carl-White ve Real'in yaptıkları çalışmada gözlemlenen kullanıcı yürüyüş aksları ve akslarının ne sıklıkla kullanıldığının gösterimi	58
Şekil 2.20.	Al-Maimani, Salama ve Fadli'nin çalışmalarında seçtikleri ilk mekan için gerçekleştirdikleri ve dört haritanın çakıştırılması ile elde edilen davranış haritası	59
Şekil 2.21.	McQuilkin'in çalışmasında çevre-davranış analizi kapsamında kullanıcının hareketlerinin notları ve eskizlerle harita üzerinde işlenmesi.....	61
Şekil 2.22.	Mandel'in Davranış haritalarında aktivite yoğunluğu ve kullanıcı konumunun dairelerle (a) ve aynı rengin farklı tonları ile (gradient) ile gösterilmesi (b).....	63
Şekil 2.23.	Karadeniz ve diğerlerinin eskiz olarak çıkardıkları güzergah haritaları	64
Şekil 2.24.	Karadeniz ve diğerlerinin belirlenen simgeler ve sembollerle oluşturdukları davranış haritası -1	64
Şekil 2.25.	Karadeniz ve diğerlerinin belirlenen simgeler ve sembollerle oluşturdukları davranış haritası -2.....	65
Şekil 2.26.	Özyeğin Üniversitesi kampüsünün alt bölgelerinin davranışsal ve fiziksel karakteri	66
Şekil 2.27.	Ozbil ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada ve mevsimsel davranış haritaları	67
Şekil 2.28.	Souq Waqif marketi çevresinin öğleden sonra (a) ve akşam zaman diliminde (b) gözlemlenmesi ve davranış haritaları	67
Şekil 2.29.	Onojeghuo ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada farklı aktivitelerin gerçekleşme sayılarının ızgara sistemi (gridler) üzerinde gösterilmesi.....	68
Şekil 2.30.	Onojeghuo ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada aktivitelerin gridler üzerinde gösterilmesi.....	69
Şekil 2.31.	Onojeghuo ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada aktivitelerin ekipman/oyun alanı odaklı kategorilerle plan düzleminde gösterilmesi	69
Şekil 2.32.	Istrate ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada incelemenin yapıldığı dört ana cadde ve caddelerin ayrıldığı bölgeler/kodları.....	70
Şekil 2.33.	Istrate ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada (a) Yaş aralıkları, yetişkinlerde görülen aktiviteler (a) ve ayakta duran yetişkinler'in (b) gösterildiği davranış haritaları.....	71
Şekil 2.34.	Istrate ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada birbiriyle konuşan yetişkinler (a) ve Oturan ve yeme-içme eyleminde bulunan yetişkinler (b) gösterildiği davranış haritaları	71
Şekil 2.35.	Songhe Parkı, aktivite türlerini gösteren davranış haritası.....	73
Şekil 2.36.	Songhe Parkı içinde yapılan aktivite türleri ve aktiviteleri yapan kullanıcıların yaş dağılımlar	73
Şekil 3.1.	Sakarya İli ulaşım haritası	85
Şekil 3.2.	Sakarya ilini ortasından ikiye bölen Sakarya Nehri	86
Şekil 3.3.	Sakarya ilinin Türkiye'deki konumu.....	87
Şekil 3.4.	Sakarya il sınırı ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları	87
Şekil 3.5.	Türkiye deprem bölgeleri haritası	88
Şekil 3.6.	Adapazarı – Hendek 1943 depremi	89

Şekil 3.7.	1999 Marmara depreminde yıkılan Adapazarı Vilayet Binası ve çevre binalar	90
Şekil 3.8.	Sakarya İli'ndeki jeomorfolojik birimler haritası.....	90
Şekil 3.9.	Sakarya Nehri'nin izlediği yol	91
Şekil 3.10.	Adapazarı ilçe haritası	93
Şekil 3.11.	1985-2019 Adapazarı ilçesi mekânsal büyüme süreci	93
Şekil 3.12.	Adapazarı ilçesinin mahalleleri	94
Şekil 3.13.	Aktaş, Göçer, Narin, Çetin, Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tanıtım, yayın ve haritalarında yer alan kent merkezi sınırları	99
Şekil 3.14.	Çalışma alanı sınırları- Adapazarı Belediyesi tanıtım, yayın ve haritalarında yer alan kent merkezi sınırı	99
Şekil 3.15.	Adapazarı (Merkez) kent merkezi içinde bulunan mahalleler, 2020	100
Şekil 3.16.	Göçer'e göre 1968 yılında Adapazarı/ Sakarya kent merkezi ulaşım analizi.....	101
Şekil 3.17.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezi 2021 yılı ulaşım analizi	102
Şekil 3.18.	Hürriyet Bulvarı 1970 (a) ve Atatürk Bulvarı 2020 (b)	102
Şekil 3.19.	Çark Caddesi araç yolu (a) ve Çark Caddesi yaya yolu 2020 (b)	103
Şekil 3.20.	Minibüs (a) ve otobüs son durağı 2020 (b)	103
Şekil 3.21.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezi işlev analizi	104
Şekil 3.22.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde kentsel sit alanı sınırları ve tescilli binalar	105
Şekil 3.23.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezi kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planı Uzunçarşı bölgesi	105
Şekil 3.24.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde bulunan camiler	106
Şekil 3.25.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezi önemli ticaret mekanları (Çarşılar, pazarlar, pasajlar ve dükkanlar)	107
Şekil 3.26.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezi yeşil alanları	108
Şekil 3.27.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde, Dee'nin eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların harita üzerinde gösterimi	109
Şekil 3.28.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Gennep'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların harita üzerinde gösterimi	112
Şekil 3.29.	Adapazarı kent merkezinde Güngen'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların harita üzerinde gösterimi	116
Şekil 3.30.	Dee, Van Gennep ve Güngen'in eşik mekan gruplamalarına göre ortak olan potansiyel eşik mekanları	121
Şekil 3.31.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezi önemli bölge ve binalar	123
Şekil 3.32.	Kuzey batıdan güneydoğuya Adapazarı – Atilla Orhun Arşivi 1959, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil	124
Şekil 3.33.	Adapazarı şehir merkezi – 1963, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil	125
Şekil 3.34.	Hükümet Caddesi – 1901 Bugünkü Atatürk Bulvarı Fotoğraf: Sarkis D. Athanassian (a), Hükümet Caddesi – 1901 Fotoğraf: İranlı Mehmet Tegi (b)	125
Şekil 3.35.	Adapazarı Gümrük Caddesi– 1930 (a), Eski Gümrük Binası – Talat Tarkan Arşivi 1937 (b)	126
Şekil 3.36.	Gümrükönü bölgesinde çeşitli konuşmalar için toplanılması: 1930'lar (a), 1980'ler (b)	127

Şekil 3.37.	Gümrükönü binası yerine yapılmış olan ve 1998 yılında yıkılan ÇEK 1 İşhanı – Hüsnü Gürsel Arşivi 1975 (a), İşhanı yerine yapılan Orhan Cami Meydanı (b).....	127
Şekil 3.38.	Yeni Camii’den Gümrükönü’ne Park Caddesi – 1930’lar (a), 1930’larda Yeni Cami minaresinden Gümrükönü’ne (kuzeye) ve İbrahim Bey Parkına bakış (bugünkü Atatürk Bulvarı), 1930’ların ortalarında İbrahim Parkı- Fotoğraf: Salih Münir (b).....	128
Şekil 3.39.	Adapazarı Atatürk Bulvarı a) Gündelik hayatta kullanımı – 1940’lar (a), Kutlama yürüyüşleri, Altan Balcıoğlu Arşivi 1964 Foto: Keskin Color, Güzel Sanatlar Müzesi, İstanbul (b).....	129
Şekil 3.40.	Adapazarı Atatürk Bulvarı: Bulvarda toplanan halk -1970’ler (a), Otobüslerle uğurlanan hacılar ve onları yolcu etmek için gelen yakınları – 1980’ler (b).....	129
Şekil 3.41.	Adapazarı Merkezi’nin Görünümü – 1932 (a), Adapazarı Tren İstasyonu, Bugünkü Demiryol-İş Sendikası ve Müftülük binasının karşısına denk gelen bölge ve istasyon – Talat Tarkan Arşivi 1935 (b)	130
Şekil 3.42.	Tren demiryolu ile yolcuların aynı seviyede oldukları peronsuz düzen, trene binmeyi bekleyen yolcular – t.y. (a), Yakınlarını yolcu etmeye gelen kullanıcılar- 1920’ler (b).....	130
Şekil 3.43.	Hükümet Caddesi – Talia Balcıoğlu Arşivi 1940 (a), , Hükümet Caddesi – 1937 (b)	131
Şekil 3.44.	Halkevi Binası: Restoran sonrası binanın görünümü (a), Günümüzdeki görünümü (b)	131
Şekil 3.45.	Adapazarı Hükümet Caddesi – Talia Balcıoğlu Arşivi 1940 (a), Hükümet Caddesi ve Halkevi – Hasan Balcıoğlu Arşivi 1940 (b)	132
Şekil 3.46.	Yeni Camii ve Çevresi – Mehmet İkinci Arşivi 1950.....	133
Şekil 3.47.	Gümrükönü – Yahya Razi Tunalı Arşivi 1950’ler (a), Gümrükönü – 1950’ler (b), Gümrükönü bölgesinin günümüzdeki durumu (c)	133
Şekil 3.48.	Gümrükönü – Nurettin Muhtar Arşivi 1950’ler.....	133
Şekil 3.49.	Orhan Camii Minaresinden Güneye Doğru Şehir Merkezi’ne Bakış – 1960 Foto: Hayri Yazıcıgil.....	134
Şekil 3.50.	Atatürk Bulvarı – Hüsnü Gürsel Arşivi 1973 Fotoğraf: Hüsnü Gürsel	134
Şekil 3.51.	Direkliçarşı’nın yıkılışı – Hüsnü Gürsel arşivi 1982	135
Şekil 3.52.	Atatürk Bulvarı ve devamında (yoğun ağaçlı bölge) Atatürk Parkı - 1980’li yıllar	135
Şekil 3.53.	Gümrükönü – Hüsnü Gürsel Arşivi 1994	136
Şekil 3.54.	İmar planlarında Orhan Cami Meydanı bölgesi: 1957 tarihli imar planı (a), 1977 tarihli imar planı (b), Orhan Cami Meydanı’nın günümüzdeki konumu (c).....	137
Şekil 3.55.	1998 kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında Orhan Cami Meydanı.....	137
Şekil 3.56.	Orhan Cami Meydanı: 2004 yılındaki düzenleme, Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (a), 2019 yılında Belediye tarafından yapılan düzenleme (b).....	138

Şekil 3.57.	Hükümet Caddesi'nde (Atatürk Bulvarı) Cumhuriyet Bayramı – Faruk Er Arşivi 1929 (a), Cumhuriyetin 15. Yıldönümü Hükümet Caddesi'nden Yeni Cami'ye doğru yer alan Park Caddesi başındaki bayram takı – Oğuz Abasıyanık Arşivi 1938 (b)	138
Şekil 3.58.	Günümüzde Orhan Camii ve Hilmi Kayın İşhanı'nın arasında kalan parkın bulunduğu yerde kurulan Salı Pazarı, Celal Çıtkaya Arşivi 1950'ler Fotoğraf: Aile, Adapazarı (Ali Rıza Yuvacı)	139
Şekil 3.59.	Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi bulvarı sınırlayan binaların kat sayıları analizi	140
Şekil 3.60.	Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresinde bulvarı sınırlayan binaların işlev analizleri	140
Şekil 3.61.	Atatürk Bulvarı, yeşil aks içinde yaya yolu	144
Şekil 3.62.	Atatürk Bulvarı yaya yolu üzerindeki kent mobilyaları	144
Şekil 3.63.	Kartpostal. Orta Camii Minaresinden Güneydoğu'ya Adapazarı Görünümü, sağ üstte bugünkü Atatürk Parkı'nın olduğu bölgede yer alan futbol sahası, kartpostal tarihi: 20.09.1936 – 1930'lar	146
Şekil 3.64.	Atatürk Parkı – Altan Balcıoğlu Arşivi 1950	146
Şekil 3.65.	Atatürk Ortaokulu'nun kuzeyinde konumlanan ve 1961 yılında yıkılan ticaret işlevli binalar – 1950'ler	146
Şekil 3.66.	1957 Tarihli İmar Planında Yıkılması planlanan Hanaltı ve Direkli Çarşı binaları, Atatürk Parkı ve Atatürk Bulvarı arası birleştirilmemiş araç yolu	147
Şekil 3.67.	Yıkılmadan iki yıl önce Hanaltı binaları, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil, Atilla Orhun Arşivi 1959	148
Şekil 3.68.	1961 yılında yıkılan Hanaltı binalarının yerine yapılan Şemsiyeli Bahçe'nin konumu, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil	148
Şekil 3.69.	Şemsiyeli Bahçe (Atatürk Parkı) – Altan Balcıoğlu Arşivi 1964, Fotoğraf: Keskin Color, Güzel Sanatlar Müzesi, İstanbul	148
Şekil 3.70.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe – 1980'ler (a), Atatürk Parkı /Şemsiyeli Bahçe– Hüsnü Gürsel Arşivi 1985 (b)	149
Şekil 3.71.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe – 1985	149
Şekil 3.72.	1998 kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe düzenlemesi	150
Şekil 3.73.	Atatürk Parkı – 2007 (a), Şemsiyeli Bahçe (Atatürk Parkı) – 2016 (b)	150
Şekil 3.74.	Günümüzde Atatürk Parkı'nın bulunduğu yerdeki futbol sahasında 1930 yılı Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması – Burçak Evren Arşivi 1930, Fotoğraf: Salih Münir	151
Şekil 3.75.	Atatürk Parkı'na açılan Atatürk Ortaokulu'nda Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları, Fotoğraf: Kadri Vehbi – 1934	151
Şekil 3.76.	1950 yılında futbol sahası açık alanının Atatürk Parkı'na çevrilmesiyle Gümrükönü'nde yapılmaya başlanan kutlamalar: Adapazarı'nın Vilayet oluş günü hatırası – 1 Aralık 1954 (a), Gümrükönü'nde Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı – Hüsnü Gürsel Arşivi 1975 (b)	152

Şekil 3.77.	Atatürk Bulvarı'nda halk oyunları gösterisi, Fotoğraf: Hüsnü Gürsel, Sakarya Valiliği Arşivi – 2004	152
Şekil 3.78.	Gar Meydanı – Atatürk Bulvarı – Atatürk Parkı – Orhan Cami Meydanı yeşil aksı (a), Atatürk Parkı (b).....	153
Şekil 3.79.	Atatürk Parkı'nın kuzeybatısında bulunan büfe (a), Atatürk Parkı'nın güneyinde bulunan büfe (b), Bal54 (c).....	153
Şekil 3.80.	AKM Adapazarı Kültür Merkezi – 2021 (a), Sakarya Büyükşehir Belediyesi – 2020 (b).....	154
Şekil 3.81.	Atatürk Parkı'nda yaz ve bahar aylarında şemsiye altında oturan insanlar (a), Kış aylarında banklarda oturan insanlar (b), Kış aylarında kenarda bekletilen şemsiyeler (c)	154
Şekil 3.82.	Atatürk Parkı'ndan bulunan bisiklet koyma alanları ve banklar.....	155
Şekil 3.83.	1989 yılında inşa edilen Adapazarı Tren İstasyonu, günümüzde Demiryol-İş Sendikası ve Müftülük binasının karşısına denk gelen bölge ve istasyon – Talat Tarkan Arşivi 1935	155
Şekil 3.84.	Doğudan batıya Adapazarı merkezi – 1960'lar Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil	156
Şekil 3.85.	Hükümet Meydanı – Hüsnü Gürsel arşivi 1973.....	156
Şekil 3.86.	Adapazarı yeni tren İstasyonu'nun açılışı – Hüsnü Gürsel Arşivi 1981 (a), 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Adliye Binası önünde Adapazarı ziyareti – Hüsnü Gürsel Arşivi 1982 (b), İki mekanın harita üzerindeki konumları (c)	157
Şekil 3.87.	Adliye Binası ve İstasyon rayları (şimdiki Gar Meydanı) arasında kalan, 1981 yılında yıkılan iki katlı binalar - 1960'lar, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (a), Bu binaların yerine inşa edilen Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) ile güneyinde Gar Meydanı – 1994, Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (b)	157
Şekil 3.88.	1999 Depreminde yıkılan Vilayet Binası (a) ve ardından bölgedeki düzenleme (b)	158
Şekil 3.89.	1999-2012 yılları arasında Gar Meydanı'ndaki işlevler (a), Gar Meydanı düzenleme çalışmaları – 2012 (b)	159
Şekil 3.90.	Gar Meydanı ve Kent Meydanı'nın günümüzdeki durumu- 2020	159
Şekil 3.91.	Adapazarı demiryolundan trene binen kullanıcılar, t.y. (a), Gar Meydanı'nın günümüzdeki işlevi (b)	160
Şekil 3.92.	Gar Meydanı iftar buluşması – 2017 (a), Kent Meydanı ve Gar Meydanı kutlama ve buluşmalar – 2020 (b).....	160
Şekil 3.93.	Gar Meydanı – Atatürk Bulvarı – Atatürk Parkı – Orhan Cami Meydanı yeşil aksı (a), Gar Meydanı (b)	161
Şekil 3.94.	Gar Meydanı kenarında Atatürk Bulvarı'ndan kalkan minibüsler (a) ve bu minibüsleri bekleyenler tarafından kullanılan banklar (b)	161
Şekil 3.95.	Gar Meydanı'nda Bal 54 (a) ve büfe (b).....	162
Şekil 3.96.	Gar Meydanı'nda banklarda oturan insanlar (a) ve ortadaki süs havuzu (b).....	162
Şekil 3.97.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi ve girişinin birlikte gösterilmesi (a) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi (b), Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi (c)	164

Şekil 3.98.	Gar Meydanı içi ve girişinin birlikte gösterilmesi (a) Gar Meydanı içi (b), Gar Meydanı girişi (c)	165
Şekil 4.1.	Kronolojik olarak olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları diyagramı	178
Şekil 4.2.	Kronolojik olarak olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin sosyal kullanım analizi bulguları diyagramı.....	182
Şekil 4.3.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi kentsel ayak izi	184
Şekil 4.4.	Gar Meydanı-Atatürk Bulvarı-Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe aksı kent mobilyaları ve sosyal donatılar	185
Şekil 4.5.	Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim bulguları diyagramı	188
Şekil 4.6.	Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim ve sosyal kullanım analizi üzerinden kullanıcı profili değişimleri diyagramı.....	191
Şekil 4.7.	Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe kent mobilyaları ve sosyal donatılar.....	194
Şekil 4.8.	Kronolojik olarak Gar Meydanı'nın tarihsel gelişim analizi bulguları diyagramı	197
Şekil 4.9.	Kronolojik olarak Gar meydanı'nın tarihsel gelişim ve sosyal kullanım analizi üzerinden kullanıcı profili değişimleri diyagramı.....	199
Şekil 4.10.	Gar Meydanı kent mobilyaları ve sosyal donatılar	202
Şekil 4.11.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	203
Şekil 4.12.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi	204
Şekil 4.13.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	204
Şekil 4.14.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi	205
Şekil 4.15.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi	208
Şekil 4.16.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	209
Şekil 4.17.	Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe içi yapıllı çevre öğeleri ve eylemleri.....	210
Şekil 4.18.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi	213
Şekil 4.19.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi, 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	214

Şekil 4.20.	Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe girişi yapılı çevre öğeleri ve eylemleri.....	215
Şekil 4.21.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayıalarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi.....	216
Şekil 4.22.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayıalarının grafik üzerinde gösterimi.....	217
Şekil 4.23.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayıalarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi.....	217
Şekil 4.24.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayıalarının grafik üzerinde gösterimi.....	218
Şekil 4.25.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Genel kullanıcı davranışı mekan içi ve mekan girişi alt bölge bulguları karşılaştırma grafiği.....	218
Şekil 4.26.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Kullanıcı eylemleri mekan içi ve mekan girişi alt bölge bulguları karşılaştırma grafiği.....	219
Şekil 4.27.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Sosyal etkileşim-kişi sayısı mekan içi ve mekan girişi alt bölge bulgularının karşılaştırma grafiği	220
Şekil 4.28.	Adapazarı Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	221
Şekil 4.29.	Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi	221
Şekil 4.30.	Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	222
Şekil 4.31.	Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi	223
Şekil 4.32.	Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi	226
Şekil 4.33.	Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	226
Şekil 4.34.	Gar Meydanı içi yapılı çevre öğeleri ve eylemleri.....	227
Şekil 4.35.	Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi.....	230
Şekil 4.36.	Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi.....	231
Şekil 4.37.	Gar Meydanı girişi yapılı çevre öğeleri ve eylemleri.....	232
Şekil 4.38.	Adapazarı Gar Meydanı içi girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayıalarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	233

Şekil 4.39. Adapazarı Gar Meydanı içi girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının grafik üzerinde gösterimi	233
Şekil 4.40. Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi	234
Şekil 4.41. Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının grafik üzerinde gösterimi	235
Şekil 4.42. Gar Meydanı genel kullanıcı davranışı bulguları karşılaştırma grafiği	235
Şekil 4.43. Gar Meydanı kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırma grafiği	236
Şekil 4.44. Gar Meydanı sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları karşılaştırma grafiği	237
Şekil 5.1. Dee, Van Gennep ve Güngen'in gruplamalarında ortak olan potansiyel eşik mekanlarının kolaj tekniği ile gösterimi.....	240

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1.	“Eşik” kavramı tanımları	9
Tablo 1.2.	Dee'nin eşik mekan gruplandırmaları	16
Tablo 2.1.	Eşik mekan analizi üzerine yapılan çalışmalar	48
Tablo 2.2.	McQuilkin'in tasarım odaklarıyla etkileşimleri ve mekanda ne kadar vakit geçirildiğini analiz etmek üzere geliştirdiği davranış takip formu	61
Tablo 2.3.	Karadeniz ve diğerlerinin ilkökul davranış analizlerinde bölgeler, mekanlar ve birimler	64
Tablo 2.4.	Davranış Haritası Tekniği Üzerine Yapılan Çalışmalar	74
Tablo 2.5.	Dee, Van Genep ve Güngen'in çalışmaları sonucu tez çalışması için geliştirilen boyutlar	80
Tablo 2.6.	Eşik mekan tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisi diyagramı	82
Tablo 2.7.	Eşik mekan tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisinin çalışma alanına uyarlanması sonucu elde edilen tez akış şeması	83
Tablo 3.1.	Sakarya'da yıkıcı büyüklükteki depremler	88
Tablo 3.2.	Adapazarı ilçesinin mahalleleri, 2020	95
Tablo 3.3.	Adapazarı'nın geçmişten günümüze idari yapısının tarihi gelişimi	97
Tablo 3.4.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde, Dee'nin eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti	109
Tablo 3.5.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Genep'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti	112
Tablo 3.6.	Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Güngen'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti	116
Tablo 3.7.	Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi A bölgesi, caddeyi sınırlandıran binalar	141
Tablo 3.8.	Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi B bölgesi, caddeyi sınırlandıran binalar	142
Tablo 3.9.	Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi C bölgesi, caddeyi sınırlandıran binalar	143
Tablo 3.10.	Yerinde gözlem formu	168
Tablo 3.11.	Kullanıcı davranışı (genel) simgeleri	168
Tablo 3.12.	Kullanıcı eylem simgeleri	169
Tablo 3.13.	Konum-yaş simgeleri	169
Tablo 3.14.	Sosyal etkileşim- kişi sayısı simgeleri	170
Tablo 4.1.	Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları	172
Tablo 4.2.	Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresindeki sosyal kullanım analizi bulguları	179
Tablo 4.3.	Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin fiziksel özellikler analizi bulguları	183

Tablo 4.4.	Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim analizi bulguları	186
Tablo 4.5.	Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'deki sosyal kullanım analizi bulguları	189
Tablo 4.6.	Yerinde tespit edilen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'nin fiziksel özellikler analizi bulguları.....	192
Tablo 4.7.	Kronolojik olarak Gar Meydanı bölgesinin tarihsel gelişim analizi bulguları.....	195
Tablo 4.8.	Arşiv fotoğrafları üzerinden Gar Meydanı sosyal kullanım analizi bulguları.....	198
Tablo 4.9.	Yerinde tespit edilen Gar meydanı fiziksel özellikler analizi bulguları	200
Tablo 4.10.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe için 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi.....	205
Tablo 4.11.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi.....	210
Tablo 4.12.	Adapazarı Gar Meydanı için 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi.....	223
Tablo 4.13.	Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi.....	228
Tablo 5.1.	Bütüncül bakış açısı ile eşik mekanlarının tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisi.....	239
Tablo 5.2.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri.....	243
Tablo 5.3.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri	246
Tablo 5.4.	Gar Meydanı karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri	248
Tablo 5.5.	Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe mekan içi ve mekan girişi karşılaştırmaları	251
Tablo 5.6.	Gar Meydanı mekan içi ve mekan girişi karşılaştırmaları	252
Tablo 5.7.	Atatürk parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı mekanlarının eşik olma durumu değerlendirmesi - Döküman analizi ve yerinde tespit	254

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKM	: Adapazarı Kültür Merkezi
ATSO	: Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası
CFOA	: Chemins de Fer Ottomans d'Anatolie (Osmanlı Anadolu Demiryolları)
ÇEK	: Çocuk Esirgeme Kurumu
GIS	: Geographical Information Systems (Coğrafi Bilgi Sistemleri)
GPS	: Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)
Km	: Kilometre
M	: Metre
NRPA	: National Recreation and Park Association (Ulusal Rekreasyon ve Park Derneği)
SBB	: Sakarya Büyükşehir Belediyesi
SESAM	: Sakarya Sosyal Araştırma Merkezi
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TEM	: Trans European Motorway (Trans Avrupa Otoyolu)

EŞİK MEKANLARIN TESPİTİ VE ANALİZİ ÜZERİNE BİR YAKLAŞIM ÖNERİSİ: ADAPAZARI/ SAKARYA KENT MERKEZİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Eşik mekanları, sınırları daima belli olmayan ancak sınırların mekanı üreten eylemler neticesiyle var olabildiği ve bu sayede eşiğe dönüşebildiği mekanlardır. Eşik mekanları ayırdıkları iki veya daha çok mekanın ilişkisini ortaya çıkarmaları ve analiz edilebilmelerini sağlamaları sebebiyle önemli veriler sunmaktadırlar. Bu verilere erişilmesi için eşik mekanlarının tanınması, tespit edilmesi ve gözlemlenmesi gerekmektedir. Çalışmanın amacı eşik mekanların tespiti ve analizi için bir yaklaşım önerisi geliştirilmesi ve bunun Adapazarı/ Sakarya kent merkezi örneğinde denenmesidir. Bu amaç doğrultusunda kentin çeşitli boyutlarında (tarihsel gelişim, sosyal kullanım, fiziksel özellikler, kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri ve sosyal etkileşim-kişi sayısı boyutları) eşik mekanlarının okunabilmesi ve “eşik olma” durumlarının kullanıcı davranışları üzerinden yorumlanması için geliştirilen üç aşamalı yaklaşım önerisi kapsamında, öncelikle Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde eşik mekanlarının ön tespiti yapılmıştır. Ön tespit ile keşfedilen mekanlar “potansiyel eşik mekanları” olarak adlandırılmış, aralarından detaylı analiz ve gözlem yapmak üzere iki tanesi seçilerek döküman analizleri ve yerinde tespitleri yapılmıştır. İkinci aşamada seçilen mekanların döküman analizi tekniği ile tarihi gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikleri ortaya çıkarılmıştır. Böylece belirtilen mekanların tanınması ve yaklaşım önerisinin üçüncü aşamasının gerçekleştirilmesi için bir temel oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada davranış haritası tekniği kullanılarak çalışma mekanlarının eşik olma durumları kullanıcı davranışları üzerinden yerinde gözlemlenmiş, gözlem kağıtlarına ve haritalarına işlenmiştir. Gözlem kağıtları ve haritalardan çıkarılan grafik ve diyagramlar üzerinden seçilen potansiyel eşik mekanlarının eşik olma durumları yorumlanmıştır. Üç aşamalı olarak geliştirilen yaklaşım önerisi sonucunda bütüncül bakış açısı ile eşik mekan tespiti yapılabilmektedir. Yerinde gözlemlenen mekanların bulgular üzerinden yorumlanması ile potansiyel eşik mekanlarının birçok farklı boyutta eşikler barındırabildiği keşfedilmiştir. Sonuç olarak gözlemlenen mekanlardan yalnızca biri yaklaşım önerisinde geliştirilen boyutların tamamında eşik mekan olma kriterini sağlayabilmiştir. Gözlemlenen diğer mekan ise bazı boyutlarda eşik olma kriterini sağlayamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezi, Eşik, Eşik Analizi, Eşik Mekan.

AN APPROACH PROPOSAL ON THE DETERMINATION AND ANALYSIS OF THRESHOLD SPACES: THE CASE OF ADAPAZARI/ SAKARYA CITY CENTER

ABSTRACT

Threshold spaces are spaces whose boundaries are not always clear, but where boundaries can exist as a result of the actions that produce the space and thus turn it into thresholds. They provide important data as they reveal the relationship of the two or more spaces they separate and enable to be analyzed. Threshold spaces need to be identified, determined and observed in order to access these data. The aim of the study is to develop an approach proposal for the detection and analysis of threshold spaces and to test it in the Adapazari city center example. In line with this purpose, within the scope of the three-stage approach proposal developed to read the threshold spaces in various dimensions (historical development, social use, physical characteristics, user behavior, user actions, and number of people-social interaction dimensions) of the city and to interpret their “being a threshold” situations through user behavior, first of all, the threshold places in Adapazari city center were pre-determined. The spaces discovered with pre-determination were named as "potential threshold places", two of them were selected for detailed analysis and observation and their document analysis and on-site determinations were made. In the second stage, historical development, social use and physical characteristics of the selected spaces were revealed with the document analysis technique. Thus, a basis was formed for the recognition of the specified places and the realization of the third stage of the approach proposal. In the third stage, by using the behavioral mapping technique, the threshold situations of the spaces were observed on-site through the user behaviors, and were recorded on observation papers and maps. Based on the graphs and diagrams extracted from the observation papers and maps, the threshold status of the selected potential threshold spaces were interpreted. As a result of the approach proposal developed in three stages, threshold space determination could be made with a holistic perspective. With the interpretation of the findings on the spaces, it has been discovered that potential threshold spaces can accommodate thresholds on many different dimensions. As a result, only one of the observed spaces met the criteria of being a threshold space in all of the dimensions developed in the approach proposal. The other observed space, on the other hand, could not meet the threshold criteria in some dimensions.

Keywords: Adapazari City Center, Threshold, Threshold Analysis, Threshold Space.

GİRİŞ

Mekanlar birçok fiziksel ve sosyal özelliği içinde barındıran ve uzayda yer kaplayan ögeler olarak düşünülürse, her mekanın belirgin veya gizli sınırları olduğu kabul edilmelidir. Mekanların sınırlarının olması ise mekanlar arasında bir geçiş alanı olmasını gerektirir. Bu geçiş alanları, “eşik” mekan olarak tanımlanmaktadır. Eşik kavramı kapı veya bir odadan diğer odaya geçilen basamak (TDK, 1998) olarak mekânsal biçimde tanımlansa da, yeni ve önemli bir olayın başlangıcı (Cambridge International Dictionary of English, 1995) ve yeni bir dönemden hemen öncesi (Oxford Dictionary of English, 2010) olarak da tanımlanmaktadır. Kavram olarak eşik mekandaki karşılığı ise, içeri-dışarı ilişkisini ortaya koyarak analiz edilebilmesini sağlayan (Lefebvre, 2015), mekan ve kullanıcılar arasındaki diakronik diyalogu mümkün kılan (Perugia ve Mancini, 2020) ve bir durumdan diğer duruma geçtikçe kişinin “arada” yakalandığı geçici aşama/yerdir (Van Gennepe, 1960; Turner, 2012). Kişiyi arada yakalayarak ve ayırdığı mekanların ilişkisini ortaya koyarak incelemeye fırsat veren bu mekanların gözlemlenmesi, hem mekanların hem de kullanıcı deneyimlerinin anlaşılmasında önemli bir basamak olabilir.

Yapılan araştırmalarda eşik mekanların analizleri üzerinde diğer mekanlar kadar çalışma yapılmadığı gözlemlenmiştir. Eşik mekanların diğer mekanlar kadar incelenmemiş ve tanımlanmamış olması; yap-bozun bir parçasının eksikliğine işaret etmekte ve hem bütünün incelenmesini engellemekte hem de ayırdığı iki mekanın daha iyi kavranmasına engel olmaktadır. Eşik mekan kavramına “değişim, ara, geçiş ve liminal mekanlar” olarak literatürde rastlanılmaktadır. Bu mekanlar; iç-dış mekanla aynı özellikleri paylaşma (Kray ve diğ. 2013), içeri/dışarı ilişkisinin ortaya çıkmasını ve analiz edilmesini sağlama (Lefebvre, 2015), mekanlar arasında etkileşim sağlayan geçiş boşlukları oluşturma (Maragno ve Roura, 2011), iki mekan arası olasılık dünyası oluşturma (Van Gennepe, 1960), sınırların ontolojik olarak mekanı üreten eylemler neticesiyle var olabilmelerini sağlama (Heidegger, 2017), sokağın pasif olarak gözlemlenebileceği bir çerçeve sağlama (Stone, 1998), bir mekanı görsel olarak diğer bir mekana bağlama (Dee, 2001), iki farklı dünyayı buluşturma (Stavriles, 2010)

mekanda geçiş ve hareketlilik sağlamak için sınırlarda boşluklar oluşturma (Boettger, 2014) ve mekan ile kullanıcıları arasındaki diakronik diyalogu mümkün kılmaya (Perugia ve Mancini, 2020) gibi birtakım özellikler taşımaktadırlar. Yukarıda belirtilen özellikler bir kenti anlamak için yapılacak diğer analizlerin yanında, kentte bulunan eşik mekanların analiz ve tespitlerinin de yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tez çalışması, tarihi bir kent olan Sakarya ilinin Adapazarı ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma bölgesi ise “eşik mekan üzerine yapılan çalışmalar” ın incelenmesi sonucunda Adapazarı/ Sakarya kent merkezi olarak belirlenmiştir. Çalışma alanı ve konusunun anlaşılması için literatür taramaları, ardından üç aşamalı eşik mekan tespit ve analizi yapılmıştır. Bu analiz çalışma alanında potansiyel eşik mekanlarının ön tespiti, seçilen eşik mekanlar için döküman analizi- yerinde tespiti ve davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem çalışmalarını kapsamaktadır.

Bu bölgenin seçilmesinin sebebi; öncelikle şehir ölçeğinden bina ölçeğine kadar, bölgenin bir eşik mekan olması ve dolayısıyla eşik mekanların tespiti ve analizinde istenen verilerin sağlanabilmesidir. Sakarya coğrafî olarak önemli bir geçiş noktasıdır. Tarih, kültür ve doğal güzellikleri ile Türkiye’nin kesişim noktasındaki şehir olarak tanımlanabilir. Şehir, tarihi ipek yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu sebeple asırlarca doğu ile batıyı birbirine bağlayan bir geçiş noktası olmuştur. Tarih boyunca Hititler, Lidyalılar, Roma İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi farklı kültürlerle ev sahipliği yapması sebebiyle de bir tarihi eşik mekanıdır (Memiş, 2011). Türkiye’nin iki en önemli ili olan İstanbul ve Ankara’yı bağlayan otoyol üzerinde ve ekonomik olarak canlılık gösteren İstanbul-Kocaeli-Sakarya aksı üzerinde bulunması sebebiyle de bir değişim, geçiş ve ara mekan özellikleri göstermektedir (Göçer, 1968). Aynı zamanda farklı etnik kökenlerin yaşadığı bir şehir olarak, kullanıcıları bakımından ilçelere göre farklılık göstermesi sebebiyle sadece bir il olarak değil; barındırdığı ilçeler dolayısıyla da eşik mekanlar oluşturmaktadır. Geçirdiği 6 ve üstü şiddetindeki üç önemli deprem sebebiyle zamanla birtakım tarihi değerlerini yitirmesi ve dönüşümler geçirmesi sebebiyle çeşitli mimari stil eşikleri içermektedir. Yine aynı sebepten en fazla 10 metre yüksekliğinde bina yapılmasına izin verildiği için çevre şehirlerden mimari stil olarak farklılaşmaktadır (AFAD, t.y.). İnşa ve kentleşme uygulaması şehri, doğa ile bütünleştirerek insan ölçeğine indirip, modern şehircilik

bağlamında bir öncü şehir haline getirmektedir. Bu da Sakarya'yı mimari stiller arasında geçiş gösteren bir bölge ve eşik mekan durumuna getiren bir başka özelliktir. Sakarya'nın bir eşik mekanı olarak incelenebilmesinin sebeplerinden biri de sadece ilin değil ilçelerinin de aralarında ve bünyelerinde eşik mekanlar barındırıyor olmasıdır. Bu da eşik mekanlarının küçük ölçekten büyük ölçeğe incelenmesine imkan sağlamaktadır.

Çalışma alanı ve Sakarya'nın merkez ilçesi olan Adapazarı'nın kent merkezi ise içerisinde tarihi kimliği ile tarihi eşikler; ulaşım ve hizmet odağı olması ile sosyal eşikler; tarihi mimari stil ve katmanları ile mimari eşikler; gündelik kullanımları ile hissi gündelik eşikler (Güngen, 2018) barındırmaktadır. Odak bölge olması ve gündelik hayatta birçok kullanıcıya hizmet veren kamusal mekanlara sahip olması, barındırdığı eşik mekanların daha doğru analiz edilmesine olanak vermektedir. Kent merkezleri tarihsel süreçte değişim ve dönüşümün aynası olma özelliğine sahiptirler. Kent merkezlerindeki çeşitli anıtsal ve sivil mimari öğeler günümüze taşınarak mekânsal öğeler ve doku bakımından kentlere zenginlik sağlanmakta; iletişim ve ulaşım merkezleri olarak farklı profillerden kullanıcılara kamusal mekanlar oluşturulmaktadır. Bu anlamda en üst düzeyde hareketlilik ve çeşitlilik sunmaları yönüyle de aynı zamanda bir cazibe ve etkinlik merkezi de oluştururlar. Dolayısıyla kent merkezleri etkinlik ve kullanıcı profillerinin inceleneceği eşik mekan analizinde önemli veriler sunan mekanlar haline gelmektedirler. Bu sebeple çalışmanın; hem konumlandığı şehir, hem de barındırdığı kent merkezi olarak potansiyel eşik mekanlarını yeterince içermesi ve analizlerine olanak sağlaması sebebiyle Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde yapılmasına karar verilmiştir.

Çalışmanın amacı, eşik mekanların tespiti ve analizi için yaklaşım önerisi geliştirilmesi ve bunun Adapazarı/ Sakarya kent merkezi örneğinde denenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Bir kentin çeşitli boyutları (tarihsel gelişim, sosyal kullanım, fiziksel özellikler, kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri ve sosyal etkileşim-kişi sayısı boyutları) ile eşik mekanları okunabilir mi? Bunun için nasıl bir yaklaşım önerisi geliştirilebilir?
- Geliştirilen eşik mekanların analiz ve tespitine yönelik yaklaşım önerisi üzerinden bir yandan Adapazarı/ Sakarya kent merkezi örneğinde eşik mekanlarının

keşfedilmesi, tespiti ve analizi sağlanırken; diğer yandan tespit edilen eşik mekanların gözlemlenmesi yolu ile “eşik olma” durumları kullanıcı davranışları üzerinden tespit edilebilir mi?

Çalışmanın “genel bilgiler” olarak adlandırılan birinci bölümünde “eşik, eşik mekan ve eşik mekan olarak kullanılan diğer kavramlar (Geçiş/Transition, Ara-Arada/In-between, Değişim Yeri Olarak Eşik Mekan, Liminality olarak Eşik Mekan)” detaylı olarak araştırılmış ve tanımlamaları yapılmıştır.

İkinci bölüm çalışmanın yönteminin anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde “eşik mekan üzerine yapılan çalışmalar” ve “eşik mekanların ortaya çıkarılmasına yardımcı olacak araştırmalar (davranış haritası tekniği)” incelenmiş, genel bilgiler bölümündeki araştırmalarla birlikte çalışmanın yaklaşım önerisi geliştirilmiştir. Geliştirilen yaklaşım önerisi, çalışma alanındaki eşik mekanlarının üç farklı araştırmacının (Van Genep, 1960; Dee, 2001; Güngen, 2018) gruplandırılmaları üzerinden ön tespitinin yapıldığı birinci aşamayı, aralarından seçilen iki mekanın detaylı doküman analizi ve yerinde tespitinin yapıldığı ikinci aşamayı ve mekanlarda kullanıcı eylem, sosyal etkileşim türü/kişi sayısı ve genel kullanıcı davranışları yerinde gözlemlerinin “Davranış Haritası (Behavioral Mapping)” ile yapıldığı üçüncü aşamayı kapsamaktadır.

Üçüncü bölüm, ikinci bölümde geliştirilen yaklaşım önerisi üzerinden Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde eşik mekan analizinin yapıldığı bölümdür. Çalışma bağlamının tanınması için alanla ilgili sosyal, tarihi, coğrafi, fiziksel vb. gibi unsurların açıklandığı ön araştırmanın ardından, çalışmanın kapsamı belirlenmiş ve üç aşamalı eşik mekan analizi gerçekleştirilmiştir. Analizin ilk aşamasında eşik mekanların belirlenmesi için kriterler sunan üç araştırmacının (Van Genep, 1960; Dee, 2001; Güngen, 2018) eşik mekan gruplandırmaları üzerinden çalışma alanında potansiyel eşik mekanlarının ön tespiti yapılmıştır. İkinci aşamada çalışma alanının belirlenmesi için kriterler oluşturulmuş, bu kriterler doğrultusunda ve ön tespit aşamasında Dee (2001), Van Genep (1960) ve Güngen (2018)’e göre “eşik mekan” olarak tanımlanan mekanlar arasından Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı seçilerek detaylı doküman analizi ve yerinde tespit yapılmıştır. Bu analizler Güngen’in (2018) eşik mekanları başlıklarından esinlenilerek oluşturulan tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve

fiziksel özellikler olmak üzere üç ana başlık altında yapılmıştır. Üçüncü aşamada Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nda Van Gennep'in (1960) eşik mekan olma kriterleri üzerinden davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem yapılmıştır. Yapılan gözlemler gözlem kağıdı ve gözlem haritaları (genel kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri, sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları) üzerine işlenmiştir.

Dördüncü bölümde, üçüncü bölümde yapılan Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı detaylı döküman analizi ve yerinde tespiti (ikinci aşama) ve belirtilen mekanların davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem bulguları (üçüncü aşama) yer almaktadır. Bulgularda ikinci aşamada yapılan Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi ile her iki mekanın ayrı ayrı tarihsel gelişim, sosyal kullanım, fiziksel özellikler bulguları tablolar, grafikler üzerinde gösterilmiş, açıklamaları yapılmış, diyagramlar üzerinde karşılaştırılarak geçirdiği aşamalar tartışılmıştır. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın mekan içi ve girişinde yerinde gözlem yolu ile elde edilen "kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri, sosyal etkileşim-kişi sayısı" verileri (üçüncü aşama) haritalar üzerinde karşılaştırılmış, ortak grafikler ve tablolar üzerinde karşılaştırmaları yapılmıştır.

Beşinci bölüm olan sonuçlar ve öneriler bölümünde çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda geliştirilen yaklaşım önerisinin değerlendirmesi yapılmış, başta sorulan sorular seçilen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı örnekleri üzerinden yapılan analiz ve tespit aşamaları ve davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem bulguları üzerinden cevaplandırılmış, yaklaşım önerisinin geçerliliği test edilmiştir. Böylece genel bir değerlendirme yapılabilmektedir. Geliştirilen analiz aşamalarının çalışmaya ne sağladığı açıklanmış, eşik mekan olma durum tespitinin yapılıp yapılamadığı belirtilmiştir. Devamında yaklaşım önerisinin sorunları ve karşılaşılan zorluklara değinilerek öneriler geliştirilmiştir.

1. KAVRAMSAL ALTYAPI

Bu bölümde çalışma konusunun daha iyi anlaşılması için sırasıyla eşik, eşik mekan, eşik mekan üzerine yapılan araştırmalar ile bu mekanların türleri araştırılmış ve açıklanmıştır.

1.1. Eşik Kavramı

Eşik kavramı, Türkçe’de birçok farklı anlama işaret edebilmektedir. Türkçe’de "eşik" olarak araştırılan kavram, İngilizce literatüründe "thresholds" olarak incelenmiş, sonrasında farklı araştırmacı ve mimarların tanımları ile açıklanmıştır. En genel anlamı ile “kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak” veya “kapı ağzında basamağın konulabileceği yer” olarak karşımıza çıkmaktadır (TDK, 1998). Divan_i Lugat-it Türk’ te (Kaşgarlı Mahmud, 2020) ise “eşik” kısaca “kapı girişi, kapı” olarak tanımlanmaktadır. Bu tabiriyle, bir odadan diğer bir odaya geçilen basamak, yani bir “geçiş” mekanıdır denilebilir. “Geçiş” kelime anlamı itibariyle farklılaşmayı, yani değişimi içinde barındırır. Eşik kelimesinin başlıca anlamı bu şekilde yorumlanacak olursa, öncelikle mekan değişimi anlamına geldiği söylenebilir. “Canlıda tepki uyandırmak için gerekli olan en zayıf güçlü uyaran” (TDK, 1998) tabiri de eşikin Türkçe literatüründeki bir başka tanımıdır.

Türkçede eşik kelimesi mecazi olarak da kullanılabilir. Bunun örnekleri deyimler üzerinden incelenebilir. “Eşik gibi ayaklar altında” tevazu gösterme durumunu; “eşiğine baş koymak-eşiğini öpmek” medet umulan bir kimseye saygı ve bağlılık göstermeyi; “eşiğini aşındırmak” bir kişinin yanına çok gelip gitmeyi (Ayverdi, 2011) ifade eder. Aynı zamanda atasözlerinde de kullanılmaktadır. “Gelin eşikte oğlan beşikte” atasözü, bir eve gelin gelir gelmez bebeğin beşikte sayılması ve hazırlıkların yapılması gerektiğini göstermek için kullanılmıştır (Aksoy, 1988).

Eşik kelimesinin Farsça karşılığı ise âsitân(e)’dir. Kamus-ı Turki’de âsitâne: 1. Eşik, atabe; 2. Payitaht, merkez-i saltanat; 3. Büyük tekke, merkez anlamlarına gelmektedir

(Şemsettin Sami, 2001). İstanbul için de “âsitân” tabiri kullanılmıştır. Bunun sebebi ise İstanbul’un Doğu ve Batı kültürünün birleştiği nokta olarak nitelendirilmesidir (Pakalın, 1971). Literatür açısından bakılacak olursa divan şairleri de eşik kelimesi yerine “âsitân” kelimesini kullanmışlardır (Pala, 1989).

Cambridge International Dictionary of English (1995)’e göre, eşğin üç temel anlamı vardır: 1. Herhangi bir şeyin başlama noktası (giriş, ilk), 2. Yeni ve önemli bir olayın başlama zamanı, 3. Giriş (kapı önü). Bu sözlük eşik kavramını öncelikli olarak soyut bir tanımlama altına almış, eşği aşılan bir "seviye" olarak açıklamıştır. Merriam-Webster’s Collegiate Dictionary’e (1999) göre “eşik”: 1. Kapının altında bulunan tahta, taş veya kereste parçası, 2a. Kapı, geçit, b. (1) Son, sınır, (2) Giriş veya başlangıç noktası, 3. a. Bir psikolojik veya fiziksel unsurun başlangıç noktası, b. Herhangi bir şeyin üstünde kaldığında gerçek ve deneyimlenebilir olan; altında kaldığında deneyimlenemeyeceği nokta, seviye veya değerdir. Oxford Dictionary of English (2010) ise benzer bir şekilde eşği açıklar: 1. Bir bina veya odaya olan giriş, kapının altındaki yer veya döşeme, 2. Bir şeyin var olmaya veya etki etmeye başlama noktası, 3. Yeni bir durumdan veya dönemden hemen öncesi.

Yukarıdaki tanımlardan İngilizce literatüründeki "threshold"un Türkçe literatüründeki ile aynı anlamda kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu üç tanımdan sadece birinde (Cambridge International Dictionary of English, 1995) eşğin öncelikli olarak soyut anlamı kullanılmakta, diğerlerinde "kapı girişindeki yer" tanımı ön plana çıkmaktadır.

Eşik, birçok disiplinde kullanılan bir kelimedir. Bu disiplinlerde genel olarak yukardaki tanımlardan “Bir şeyin var olmaya veya etki etmeye başlama noktası” anlamıyla kullanılmakla birlikte; bazı disiplinlerde eşik kelimesinin kendi özelleşmiş tanımının olduğu görülmektedir. Eşik kavramının bu özel tanımları coğrafya, tıp, edebiyat ve ekoloji alanlarında tespit edilmiştir ve kaynaklar üzerinden incelenmiştir.

Dil Derneği Sözlüğü (1987), coğrafi anlamı ile eşği “Karalar üzerinde ya da deniz diplerinde birbirine komşu 2 çukurluğu ayıran tümsek biçiminde, üzeri çoğu kez düz kabartılar” olarak mekânsal anlamı ile incelemiştir. Bir başka kaynak (Eliçalışkan, 2007) ise eşğin coğrafi anlamını şu şekillerde nitelendirmiştir: 1. Birbirine komşu iki alçak alanı birbirinden ayıran yüksek yerler, 2. Deniz diplerinde Okyanus çanakları

arasında boylu boyunca uzanan kabartılar, 3. Karalarda çukurca yerler arasında uzanan genişçe kabartılar.

Eşik, tıpta da kendine özel bir terim içinde ortaya çıkar: “Karar sınırı-eşik değeri”. Burada bir sınır yerine kullanılan eşik anlamı ise şöyledir: Kritik karar sınırları (kısaca karar sınırları), belirli hastalıklarda hasta popülasyonundan elde edilen veriler ile belirlenir ve tek olan bir değeri olarak kararlaştırılır. Üstü veya altındaki değerlerde hastalık için karar verme, tanıya yönelme açısından kullanılan sınır olarak nitelendirilir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018).

Edebiyatta da eşik kavramı kullanılmıştır: Ancak bu kavramın yerine “âsitân(e)” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Şiirlerde eşik yerine kullanılan bu kelimenin “Payitaht, merkez-i saltanat; Büyük tekke, merkez” anlamlarını içerdiği görülmektedir (Şemsettin Sami, 2001).

Ekolojik eşik ise Kozlowski (1993) tarafından, “nihai doğal eşik (ultimate environmental threshold)”ler olarak “istikrarlı ekosistemlerin esnekliğini (resilience) ortadan kaldıran sınırlayıcılar” şeklinde tanımlanmaktadır. Kozlowski bu nihai sınırları; “belirli bir ekosistemde aşıldığı durumlarda bir dizi zincirleme reaksiyon ile tüm ekosistemde ya da ekosistemin temel parçalarında geri dönüşü olmayan çevresel hasarlar oluşabilecek eşik noktaları” olarak açıklamaktadır.

Groffman ve diğerleri (2006) eşik kavramının ekolojide uygulanmış üç yolunun olduğunu belirtmektedir:

- a. Ekosistem durumundaki değişimler (örn. Sıcaklıktaki derişimin flora ve faunaya etkisi; denizlerdeki tuzluluk oranındaki değişim)
- b. Kritik yükler analizi, ekosistem değişikliğinin bir noktaya kadar taşıyabilmesi durumudur. Bu eşik aşıldıktan sonra etkisi ortaya çıkmakta; bu nokta ise taşıma kapasitesini veya kritik yükler eşikini temsil etmektedir.
- c. Dış faktör eşik; büyük ölçekteki bir değişikende meydana gelen değişimlerin, küçük ölçekteki etmenler arasındaki ilişkileri değiştirmesi (örn. heyelan, yangın, böcek salgını).

Literatür taraması sonucunda ortaya çıkarılan eşik kavramı tanımları ve bu tanımları yapan araştırmacılar Tablo 1.1. üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 1.1. “Eşik” kavramı tanımları

Tanımları yapan araştırmacı/kurum	Tanım
1. Türk Dil Kurumu (TDK), 1998	1. Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak, 2. Kapı ağzında basamağın konulabileceği yer, 3. Canlıda tepki uyandırmak için gerekli olan en zayıf güçlü uyaran
2. Kaşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Türk, 2020	1. Kapı girişi, 2. Kapı, 3. Bir odadan diğer bir odaya geçilen basamak
3. Cambridge International Dictionary of English, 1995	1. Herhangi bir şeyin başlama noktası (giriş, ilk basamak), 2. Yeni ve önemli bir olayın başlama zamanı 3. Giriş (kapı önü)
4. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, 1999	1. Kapının altında bulunan tahta, taş veya kereste parçası. 2a. Kapı, geçit. b. (1) Son, sınır. (2) Giriş veya başlangıç noktası. 3. a. Bir psikolojik veya fiziksel unsurun başlangıç noktası. b. Herhangi bir şeyin üstünde kaldığında gerçek ve deneyimlenebilir olan; altında kaldığında deneyimlenemeyeceği nokta, seviye veya değer
5. Oxford Dictionary of English, 2010	1. Bir bina veya odaya olan giriş, kapının altındaki yer veya döşeme. 2. Bir şeyin var olmaya veya etki etmeye başlama noktası. 3. Yeni bir durumdan veya dönemden hemen öncesi.
6. Dil Derneği Sözlüğü, 1987	Coğrafya: Karalar üzerinde ya da deniz diplerinde birbirine komşu 2 çukurluğu ayıran tümsek biçiminde, üzeri çoğu kez düz kabartılar
7. Elicalışkan – Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Coğrafya Dünyası (2007-2014)	Coğrafya: 1. Birbirine komşu 2 alçak alanı birbirinden ayıran yüksek yerler, 2. Deniz diplerinde Okyanus çanakları arasında boylu boyunca uzanan kabartılar, 3. Karalarda çukurca yerler arasında uzanan genişçe kabartılar
8. T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018	Tıp: 1. Kritik karar sınırları (kısaca karar sınırları), belirli hastalıklarda hasta popülasyonundan elde edilen veriler ile belirlenir ve tek olan bir değer, 2. Üstü veya altındaki değerlerde hastalık için karar verme, tanıya yönelme açısından kullanılan sınır
9. Şemsettin Sami - Kamus-ı Turki	Edebiyat: Farsça karşılığı âsitân(e): 1. Eşik, atabe; 2. Payitaht, merkez-i saltanat; 3. Büyük tekke, merkez
10. Kozlowski, 1993	Ekoloji: İstikrarlı ekosistemlerin esnekliğini (resilience) ortadan kaldıran sınır noktaları.
11. Groffman ve diğ., 2006	...Üç adet uygulama yoluna sahip ekolojik değişimler

Bu özel anlamların dışındaki sözlüklerde “kapı”, “geçiş”, “giriş” ve “etki noktası” gibi kavramlarla açıklanan eşik kavramının mekan bağlamında ele alınması; “geçiş”i sağlayan mekanları, yani eşik mekanları ön plana çıkarmakta, eşik kavramı bu mekanlar üzerinden irdelenebilmektedir.

1.2. Mekan Olarak “Eşik” Kavramı

Eşik, “geçit” ve “geçiş” tanımlarından yola çıkılarak bakıldığında temel bir mimari terim olarak düşünülebilmektedir. Alkaya (2015) “eşik”i, bir iç-dış düzeni olarak da

açıklamaktadır. Buna göre içeride veya dışarıda olmak, nerede durulduğuna göre de tarif edilebilir. İçeride olmak dahil olmak, dışarda olmak hariç olmak olarak düşünülürse; dışarda olan dışarının ritmine dahildir, içerde olan ise bu ritimden hariçtir. Değişimler “iç” mekanda farklı algılanır. Bu sebeple eşikler sadece iki mekanı ayıran olgular değildir; aynı zamanda bu mekanın bütün fiziksel unsurlarına da bir sınır çizer.

Duvarlar ve çitler, ışık ve algı değişimleri bir eşik sayılabilir. Aynı zamanda mimari mekan, bu eşiklerle ayrılmakta olan içeri/dışarı ilişkisiyle (Lefebvre, 2015) tanımlanabilir ve analizi yapılabilir. Bu tanımlama, iki mekan arasındaki farkları ayırt edebilmek için mekanları bir karşıtlık ilişkisi içerisine sokar. “İçeri” mekanı bir yaşama mekanı ise; dışarı mekanı bir iş, ulaşım ve toplanma mekanı olabilir. Özel – kamusal mekan bir karşıtlık ilişkisi içerisindeyse; bu iki mekandaki karşıtlık ilişkisini tanımlayan öğeler mekan analizleri sonucunda belirlenebilir. Bunlar güvenlik ve denetim mekanizmaları, kapılar ve şifreler olarak gündelik hayatta karşımıza çıkar. Denetim mekanizmaları ise bu iki mekanı (kamusal-özel mekan) birbirinden ayıran öğeler olarak iş yapmanın yanı sıra aynı zamanda mekan eşikleridirler (Benjamin, 2002).

Le Corbusier’in (1911) çalışmasında eşik; dışındalık ve sınır ilişkilerini, binalar ile kentsel alanlar arasındaki ayrımı ve birliği tanımlayan açıklayıcı ve esrarengiz bir alan olarak temsil edilir. Aynı zamanda kullanımına veya ölçeğine bakılmaksızın, herhangi bir mimarlık eserinin asgari kentlilik koşulunu tanımlayan, nitelendiren ve karakterize eden alanıdır. Sadece bununla kalmaz, bir arada var olabilen iç içe geçmiş çoklu egemenlik alanlarının bölgeselliği, eşik mekansallığı içinde kendine yer bulabilir (aktaran Şevik, 2018). Bu açıdan bakıldığında eşik, ayırdığı ve geçişini sağladığı mekanların sosyo-kültürel ve fiziksel nitelikleri hakkında bize bilgi verir. Her dokunduğu mekanın verilerini içinde barındırır. Bu veriler kültürel, görsel veya duyumsal da olsa, eşik mekanlarının bir cep-mekan gibi düşünülmesi mümkündür. Her zaman bir yer kaplaması gerekmez; kişideki algı eşliğini aşacak ve mekanları birbirinden ayıracak bir uyarıcı sunması yeterlidir.

Denetim mekanizmalarının bir eşik olduğu düşünülürse bunlar hem yer kaplayan hem de uyarıcı sağlayan mekanizmalar olarak düşünülebilir. Çoğunlukla kamusal-yarı özel

veya kamusal-özel mekan geçişlerini sağlayan ve eşik olan denetim mekanizmaları, kişiye bir uyarı sağlayarak mekanın sınırlarını çizer. Kişinin denetim mekanizmasının ilerisindeki mekanı kullanıp kullanamayacağını belirler. Aynı zamanda dokunduğu kamusal ve özel/yarı özel mekanın izlerini, yani ritimlerini ve rutinlerini taşır. Bu mekanları incelemek için rutin ve ritimlerin incelenmesini savunan Lefebvre'in düşüncelerinden hareketle (Lefebvre, 2017), eşik mekanlarını incelemek için de rutinlerin ve ritimlerin analizinin yapılması gereklidir.

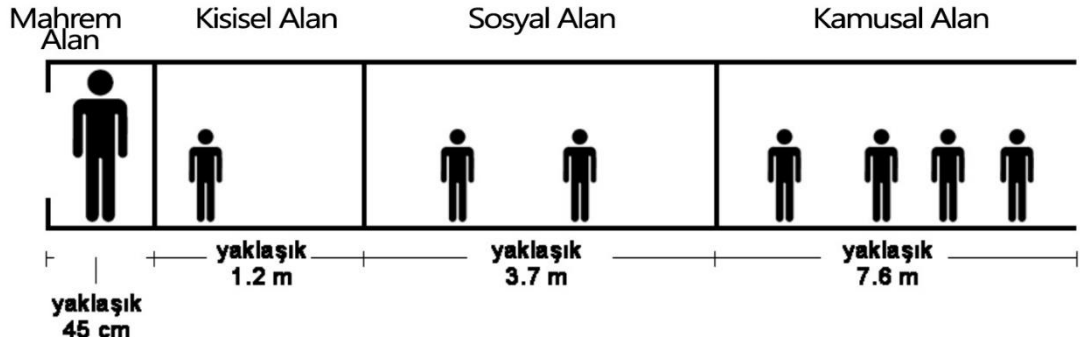
Stavriles (2010) eşikleri, “iki farklı dünyanın buluştuğu noktalar” olarak ele almıştır. Bu dünyalardan “içte” kalan, ayrı bir kümeye aittir; “dışta” kalan ise toplumun binalarının, tarlaların ve çayırların mekanıdır. Bu mekanlar sadece ışık ve karanlık gibi birbirine simetrik olarak farklı olmakla kalmaz; aynı zamanda birbirini besler. O'na göre asıl önemli olan ise; eşikğin asıl anlamını, iki mekanın birbirlerini tanımlayan pratikler aracılığıyla birleştiği ve ayrıldığı bir nokta olması ile kazanmasıdır. Bu uygulamalar genellikle eşik değerini; bu değeri kimin, hangi yönde ve hangi koşullarda geçtiğine göre bir deneyim olarak oluşturur. Boettger'e (2014) göre eşikler, mekanda geçiş ve hareket sağlamak için sınırlarda boşluklar (delikler) oluşturan uzaysal durumlardır.

Eşik mekan kavramının açıklanabileceği bir diğer eşik tanımı “bir tepkinin başlamasında, ortaya çıkmasında etkili olan ruhi, fizyolojik nokta” tanımıdır (Oxford Dictionary of English, 2010). Akartuna (2017) bunu, “görsel eşik aşımı” olarak kullanmıştır. O'na göre “görsel eşik aşımı”, farklı etkilerin insanların algısındaki bir eşik aşması sonucu fark ettikleri bir noktayı tarif eder. Buna karanlık bir mekanda aydınlatılmış bir köşe örnek olarak verilebilir. Aydınlanma değişiminden dolayı kişinin algısındaki görsel eşik aşılır ve kişi bu köşeyi fark eder.

Perugia ve Mancini'ye (2020) göre “eşik”, mekan ve kullanıcıları arasındaki diakronik diyalogu mümkün kılan bir ortamdır. Bu açıdan bakıldığında eşikler, özel ve kamusal alan arasındaki ilişkiyi işaretledikleri ve yönettikleri için daha önemli bir konumdadırlar.

Eşiklerle geçiş sağlanan mekan sınırları her zaman açıkça belirgin olmayabilir. Hall (1990) bu konuyu, insanların çoğu zaman farkında olmadan bilinçdışı olarak belirlediği mekanlar olarak açıklar. Hall'a göre kişiler, gündelik hayatta korudukları

mekanlar belirlerler. Bu mekanlar içinde ise mahrem alan (intimate space) kişinin koruduğu mesafe içinde en önemlisi; adı üstünde en mahrem olan kısımdır. Yaklaşık 45 cm olan bu alan, duygusal olarak yakınlık duyulan kişilere açıktır (Şekil 1.1.). Göz teması, koku ve yanına yaklaşılacak kişiyi hissetme (vücut ısısını hissetme) söz konusudur. Kol mesafesinde bulunduğu için başkalarına dokunmak mümkündür. Bireyler birbirlerini ayrıntılarıyla görürler. Hall (1990) mahrem alan dışında kalan alanları; tanıdıkların girebildikleri, sohbet ve iletişim alanı olan kişisel alan (private space); fiziksel temasın kullanılmadığı, kişisel olmayan sosyal iletişim alanı olarak belirtilen sosyal alan (social space); son olarak da kişinin yabancılarla arasındaki, ilişki çemberinin tamamen dışında kalan kamusal alan (public space) olarak üçe ayırarak tanımlamaktadır.

Şekil 1.1. Hall'ün (1990) mesafe analizi diyagramı

Hall'ın bahsettiği bu dört mekanın sınırları ve eşikleri ilk bakışta belli olmayabilir. Bu sınırlar ayrıca kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Ancak Hall, bu mekanları indirgeyerek ve genel bir çerçeveye içine sokarak mesafe analizi diyagramını elde etmiştir. Bu, genel-geçer sayılamayacak insan hareketlerinin bile bir çerçeveye içinde analiz edilebileceğinin bir örneğidir.

Bhonsle (2010) için eşik mekanlar temelde, uzayda yer kaplayan ve kaplamayan mekanlar olarak incelenebilirler. Uzayda yer kaplamayan eşikler de yine bir mekan olarak varsayılabilir. Çünkü bu eşikler kendi içlerinde bir alan barındırmaları da, çeşitli veriler barındırırlar. Bhonsle burada eşikleri tanımlamak için eşik'in "iki boyutlu doğru parçası" olduğu örneğini vermektedir. Bu doğru parçası ayırdığı iki mekanın sınırını belirler. Aynı zamanda bu iki mekanın geçiş noktaları doğru parçasının üzerinde bulunur. Geçiş noktaları iki mekanın da fiziksel özelliklerini taşımaktadır. Dolayısıyla geçiş mekanlarını üzerinde bulduran doğru parçası da ayırdığı iki

mekandan bağımsız düşünülse dahi, bu iki mekan hakkında fikir verebilecektir. Bu sebeple iki mekanı harmanlayarak bir analiz yapmak istendiğinde mutlaka incelenmesi gereken elemanlar olarak eşik mekanlar karşımıza çıkar. Ayrıca O'na göre eşiklerin aslında iki amacı vardır; tamamen farklı iki yeri ayırmak ve birleştirmek.

Boettger'e (2014) göre eşik mekan; arada olan, iç-dış, başlangıç unsurlarından birisi ya da aynı anda hepsidir. Mekanın neye dönüşeceğinin beklentisiyle biçimlenir ve bu dönüşümün haberini verir.

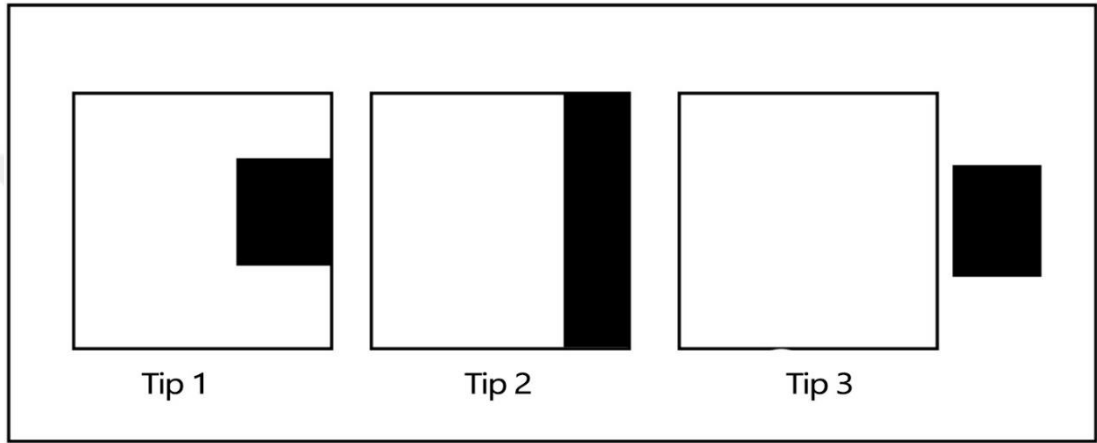
Stone'a (1998) göre, eşik mekanların belirticileri, pencerelerdir. Pencereler çok yönlü bir doğaya sahiptir. Pasif ısı ve taze hava kaynağı olmanın yanı sıra, doğal ışık kaynağıdır. Aynı zamanda da dış dünyayla bağ kurmayı sağlayıp manzaraları ile iç mekanda oluşturulan bir dinlenme noktalarıdır. Bir sokakta pencere, dışarısını dinleyip pasif kullanıcı olunabilecek, sokağın gözlemlenebileceği bir çerçevedir (Jacobs, 2015).

Benjamin (2002) ise eşik bir "sınır" olarak değil, bir mekan olarak algılanması gerektiğini savunur. Eşik, sınırdan keskin bir biçimde ayrılmalı ve bir alan olarak nitelendirilmelidir. "Değişim, geçiş, çekilme ve akma, eşik sözcüğünde yatmaktadır" diyerek avlu, pasaj, antre, arkad gibi eşiklerin sınır tanımadığını, arada kaldıklarını belirtmektedir. Benjamin'e göre eşik kelimesi içinde değişimi, geçişi, çekilme ve akmayı barındırır. Dolayısıyla eşik mekanlar da bu kavramlarla biçimlenecektir. Aynı zamanda "iç-dış" kavramının bazı eşik mekanlarda bulunmadığını ileri sürmektedir. Geçiş noktalarının evler ve pasajlar gibi iç-dışının olmadığını, dolayısıyla sınır belirtmediklerini düşünmüştür.

Heidegger'e (2017) göre ise sınırlar ancak ontolojik olarak mekanı üreten eylemler neticesiyle var olabilir ve bu sayede eşik dönüşebilirler.

Preamechai (2006; aktaran Khelifi ve Bensalem, 2015), Kray ve diğerleri (2013) ve Chun ve diğerlerine göre (2004) ise geçiş ve ara (intermediate) mekan üzerine çalışan araştırmacılarıdır. Preamechai (2006; aktaran Khelifi ve Bensalem, 2015)'ye göre ara mekanlar, bir konaklama yerinin dış ve iç mekanının sadece ayrıştığı yer değil; aynı zamanda bağlandığı ve bir geçişinin yapıldığı mekanlardır. Kray (2013)'a göre, dış mekan ve iç mekanın yanı sıra, geçiş alanı veya ara alan olarak adlandırdığı üçüncü

bir alan türü vardır. Bu üçüncü alan, dış mekan veya iç mekan ile aynı özellikleri paylaşma yeteneğine sahiptir. Chun ve diğerlerine (2004) göre ise, konunun üzerine daha fazla gitmiş ve üç adet geçiş mekanı örneği çıkarmıştır. Tip 1, açıklıklar yoluyla dış mekanla sık sık etkileşime giren bir iç mekan alanıdır. Bu mekanda çoğunlukla mekanik havalandırma yapılmaktadır. Tip 2, dış mekan koşullarının hakim olduğu bir binada kapalı ve koşulsuz (ne iç ne dış mekan koşulları) bir alandır. Tip 3 ise, gölgeli bir dış mekan alanıdır (Şekil 1.2.).

Şekil 1.2. Chun ve diğerlerine (2004) göre geçiş mekanı tipleri

Chun ve diğerlerine (2004) göre geçiş alanları, iç ve dış ortam arasında köprü kuran ve çok değişken fiziksel koşullarla karakterize edilmiş, değiştirilmiş bir iklime sahip olan fiziksel mekanlardır. Bu mekanlar oturup dinlenmek ve eğlenmek için alanlar olarak kullanılabilirler. Veya yayaların yürüdüğü, kısa bir alışveriş yapmak için durduğu ve treni yakalamak için koştuğu yoğun bir tren istasyonundaki bir yeraltı alışveriş merkezi gibi bir geçit olarak da hizmet verebilirler.

Maragno ve Roura'ya (2011) göre geçiş mekanları, iç ve dış arasında etkileşim sağlayan ara mekanlar veya geçiş boşlukları olarak da bilinir ve mekansal özelliklerine göre sınıflandırılırlar: Yarı açık veya yarı kapalı mekanlar. Maragno ve Roura bu geçiş mekanlarını öncelikle, Chun ve diğerlerinin (2011) tip 3 geçiş mekanlarında olduğu gibi, binalarla bağlantılı gölgelik geçiş mekanları olarak tanımlamıştır. Kapstein'a göre ise geçiş mekanları, iç mekanlar arasında ve havalandırma ile ışıklandırmanın kontrol altında tutulduğu ara bulucu bir mekandır (Kapstein, 1988; aktaran Maragno ve Roura, 2011).

Bu araştırmacıların arasında geçiş mekanlarıyla eşik mekanlarının ilişkisini kuran bir diğer araştırmacı ise Pierre Von-Meiss'tir (2013). Von-Meiss, geçiş mekanları eşik mekanlar olarak tanıtmış ve kullanmıştır. Eşik ve geçiş alanlarının karşıt ve hatta bazen çelişen fenomenler (mekanlar) arasındaki değişim yerleri olduğunu savunmuştur.

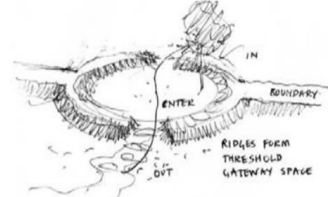

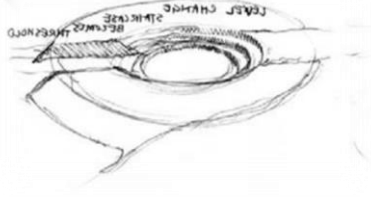
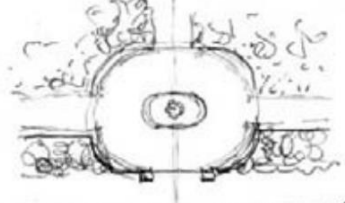
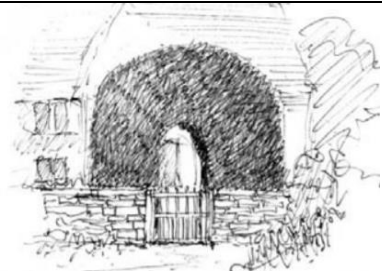
Eşik olarak da incelenen geçiş mekanlarının eşitleri, Fahmy (2009) tarafından çalışılmış ve iki grupta incelenmiştir; 1. Dışarı-İçeri, 2. İçeri-İçeri (aktaran Harle, 1993).

- a. Dışarı-İçeri: Norberg-Schulz (1971), dışarıyla içeri arasındaki geçiş/eşik mekanları kapılar olarak tanımlamaktadır. Geçiş ağı bu nedenle, kamusal mekan ile özel mekandaki binanın odak noktası arasındaki sosyal yönlerin bağlantısını temsil eder (Harle, 1993).
- b. İçeri-içeri: Kapalı mekandaki iki oda arası geçiş mekanları ise odadaki fonksiyonların değişimi veya kapılar olarak tanımlanmaktadır (Harle, 1993).

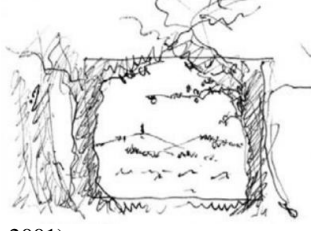
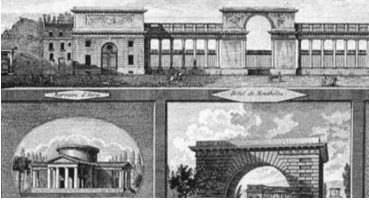
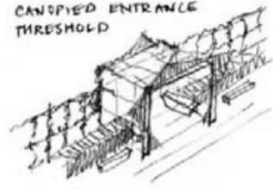
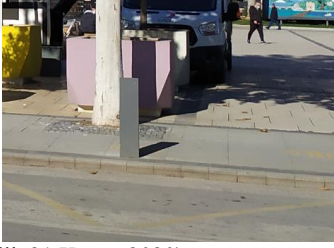

Görsel olarak iki mekanı birbirine bağlayan mekanlar olarak eşik mekana örnekler veren Dee'ye (2001) göre eşik mekanlar; bir mekanı diğerine görsel olarak bağlayan bir yeşil alan, yürüyüş yolları arasındaki küçük geçiş mekanları, aradaki ve kenardaki mekanlar, giriş mekanları ve geçitler, başlangıç ya da bitiş mekanları olarak gündelik hayatta karşımıza çıkabilir. Dee, 2001 yılında yayınladığı "Form and Fabric in Landscape Architecture; A Visual Introduction" kitabında eşikleri sınıflara ayırarak açıklamıştır. Eşiğin tanımını yaptıktan sonra eşik mekanlarını topografi eşikleri, peyzaj eşikleri, yapay eşikler ve su eşikleri olarak gruplandırmıştır. Tüm bu sınıfları ise, yeryüzü ve gökyüzü arasında kalan bir başka geçiş mekanı, yani eşik olarak ifade etmiştir. Bu tanımlamaya göre mekan oluşturan bir unsur olması nedeniyle "topografya", iki mekan arası bir eşik oluşturmak için şekillendirilebilmektedir. Farklı arazi şekilleri arasından geçmek veya yeryüzünün üzerinden yürümek bir çeşit ayrılma-ayrılık hissi yaratmaktadır. Dee yapay eşikleri ise, binalarla ilişkili olan eşikler olarak yorumlamıştır. Diğer eşik türlerinin içinde de yapay olan türler bulunmaktadır. Ancak bu bölümdeki eşik mekanlara dahil edilmemişlerdir. Ağaçlar, alılar ve otsu bitkiler, eşik mekanları biçimlendirebilir. Bu sebeple bitki örtüsü, giriş mekanlarında yapısal olarak önemli bir rol oynar, alanın yeşil ögelerle çevrilerek sınırlanması ve simetrik düzenlemeler, buna örnek verilebilir (Dee, 2001). Bu

açıklamayı "peyzaj eşikleri" başlığı altında toplayan Dee'ye göre su eşikleri; toprak ve su arasında iletişim sağlayan mekanlardır (Dee, 2001). Yarı toprakta, yarı suda olma imkanını sağlamakta; bu sebeple de insanların aktiviteler oluşturmalarına imkan vermektedirler (Tablo 1.2.). Sahiller, bu tür eşiklere örnek verilmektedir. Dee'nin eşik mekan gruplandırması, başlıkları ile Tablo 1.2.'deki gibi düzenlenmiştir.

Tablo 1.2. Dee'nin (2001) eşik mekan gruplandırmaları

Topografi eşikleri	Topografi geçitleri	Arazi şekilleri, natüralist veya geometrik biçimlerde, varış ve giriş alanlarını belirtmek üzere manipüle edilebilen topografya	
	İnişler ve merdivenler	Farklı kotlar arasında bir geçiş mekanı görevini üstlenen merdivenler ve inişler	
	Çukurlar	Çukur (düşük kot) şeklindeki mekanlar olarak nitelenen, yüksek ve alçak mekanların geçişinde, bir merdivenin böldüğü ve sınırladığı mekanlar	
Peyzaj eşikleri	Yeşil eşik odaları	Bitki örtüsünün, bir serinlik ve nemlilik sağlayarak kendini çevre mekanından ayırdığı yeşil odacık mekanları	
	Yeşil geçitler	Sokak veya meydandan bahçeye veya parka geçişi temsil eden, yani çoğunlukla bir dışarı mekanını başka bir dışarı mekanından ayıran yeşil eşikler	

Tablo 1.2. (Devam) Dee'nin (2001) eşik mekan gruplandırmaları

Yapay eşikler	Peyzaj eşikleri (devam)	Pencereler ve çerçeveler	Mekânsallıktan farklı olarak görsel bir eşik sunan, mekanı/çevreyi görsel olarak birbirine bağlayan, dışarıyı ve içerisi arasında görsel açıyı devam ettiren eşikler	 (Dee, 2001)
	Yapı geçitleri	Şehrin içi ve dışı arasındaki bir geçit olan şehir kapıları	 (Vidler, 1990) ¹	
	Dış mekan odaları	İki peyzaj mekanının deneyimleri veya kamusal mekanlar arasında bağlantı kurarken dış mekan odaları	 (Dee, 2001)	
	Kaldırımlar	Bünyesinde görülebilecek bir farklılaşma ile bir geçiş mekanına işaret ederek eşik mekanının algılanmasını sağlayabilen kaldırımlar	 (Çilli, 21 Kasım 2020)	
	Teraslar	Dışarıyı içeri, içeriye ise dışarıya getiren, yer döşemesini uzatarak binayı bahçeye bağlayan, çok amaçlı olarak kullanılabilen mekanlar	 (Dee, 2001)	
Su eşikleri	Etrafındaki toprakla kendini ayıran ve su unsuruna katan eşik mekanlar	 (Dee, 2001)		

¹ Bu örnekte Dee'nin (2001) tarif ettiği eşikler, başka kaynaklardan görsellerle de desteklenmiştir.

Eşik mekanlarını bir geçiş mekanı olarak yorumlayan Van Gennep (1960) ise, bir bireyin veya sosyal grubun bir durumdan diğerine geçişini işaret eden ritüellere odaklanmış ve üç geçiş aşaması belirlemiştir: Ayrılma (normal rutin ve uygulamalardan), geçiş / liminal aşama ve tekrar birleşme (toplumda yeni bir kimlikle birleşim). Van Gennep'e göre 'liminal' toplumsal geçişin önemli anlarını veya 'geçiş ayinlerini' yapılandıran ve tanımlayan sembolik süreçler ve ritüel sözleşmelerle ilgilidir. Ek olarak araştırmaları ile yapının/düzenin liminality'den kaynaklandığını savunarak, liminal deneyimler ve bu deneyimlerin (bir toplumsal aşamadan diğerine ritüel geçişi kolaylaştıran önemli orta veya "aradaki" mekanlardan) kalıcı etkileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Van Gennep için liminalite kesin olarak bir durumu varsaymamakta veya sonuçla ilgili açıklayıcı bir nedensellik sunmamaktadır; aksine bir "olasılık"ın kendisinin farklı yönlere taşınabileceği bir olasılık dünyasını tanımlamaktadır (Thomassen, 2009). O'na göre geçiş rutinleri, değişikliklerden zamanın geçişini işaret eden olgulara kadar tüm rutinleri ayırt etmeyi açıklayan bir kodlama veya analitik araç oluşturur. Geçit rutinlerinin üç alt kategoriye sahip özel bir olgu haline gelmesinin de sebebi budur (Andrews ve Roberts, 2014).

Analizini mevcut ampirik ve etnografik verilere dayandıran Van Gennep, ritüellerin kültürler ve toplumlar arasında evrensel ve tekrarlanabilir olduğunu savunan bir model gözlemlemiştir. Bu modeli kullanarak dört çeşit geçiş ritüeli tanımlamıştır:

- a. Kişinin bir sosyal durumdan diğerine geçişi (ör. evlilik)
- b. Bir yerden başka bir yere geçiş (ör. ev taşımak)
- c. Bir durumdan diğerine geçiş (ör. yeni bir işe, okula başlamak, üniversiteye katılmak)
- d. Zamanın geçişi - tipik olarak bir dönemden diğerine geçen bütün bir sosyal grubun geçişi (ör. yeni yıl, yeni hükümet veya iktidar yetkisi) (Andrews ve Roberts, 2014).

Van Gennep'in bu analizi, rutinlerin sırasına göre ortaya çıkan bazı karakteristik kalıpları tanımlamıştır:

- Ayrılma / Preliminal - katılımcının normal yaşamdan fiziksel olarak ayrılması. Ör: Gunnell'in (2007) İzlanda Spor Salonu'ndaki Busar inisiyasyon geleneklerinde gözlemlediği üzere, yeni öğrencilerin sadece okulun diğer öğrencileri ve

öğretmenleri tarafından kullanılan hareket alanlarından ayrılan işaretli yollarda yürütmesine izin verilmesi.

- Liminal / Geçiş - katılımcının tam anlamıyla ve sembolik olarak izole edildiği, Victor Turner ve diğerlerine (1969) göre en önemli dönemdir. Bu süre zarfında ritüeldeki katılımcılar “Communitas”² hissinin farkındadırlar. Bu bağlamda Gunnell’in örnekleri (2007), konuyu anlamak için bir model sunmaktadır. Çünkü çalışmada yeni öğrenciler okulun hayatına tamamen kabul edilmeden önce aynı sıkıntıları paylaşarak - garip kıyafetler giyen ve ritüellere katılan - birbirleriyle bir bağ hissi hissettiklerini iddia etmektedirler.
- Yeniden birleşme / Postliminal - katılımcının topluma yeniden dahil edilmesi / topluma iade edilme. Gunnell'in İzlanda örneğinde (2007) bu durum, zorluklarını tamamladıktan sonra yeni öğrencilerin nihayet bir yemek veya dansla kutlanan okul hayatına kabul edilmeleriyle ortaya çıkmaktadır (Andrews ve Leopold, 2013).

Van Gennep’in araştırmasının izinden giden Turner ve diğerleri (1969), geçiş/liminal aşamayı “ritüel öznelinin geçmiş ve şimdiki günlük varoluş biçimleri arasındaki bir belirsizliğin içine düşmesi” olarak açıklamaktadır. Buradaki “liminal” kavramı ise “bir eşğin üzerinde olmak” anlamına gelmektedir (Alexander, 1991) ve bazı kaynaklarda eşik ve eşik mekan kavramlarının yerine kullanılmaktadır.

Turner ve diğerleri (1969) de eşik mekanları bir “liminal mekan” olarak ele almıştır. Liminal mekanların bütün özelliklerini eşik mekanlara yükleyen araştırmacıya göre bu mekanlar, insanların kendilerini sosyal normlardan ve günlük benliklerinden ayırdığı geçici ve arada bir alan/deneyimdir. Arasında kaldığı iki mekanı da dışlayan ve kullanıcıyı iki mekandan da uzaklaştıran, ancak ayırdığı mekanların ortasında/üzerinde kalan mekanlardır. Konu üzerinde tek başına da araştırma gerçekleştiren Turner (1982) aynı zamanda üç tür komünitasyon önermektedir: Kendiliğinden, ideolojik ve normatif. Bu düşüncelerine ek olarak liminal noktada bulunma durumunu, kişinin “artık sınıflandırılmadığı” ve “henüz sınıflandırılmadığı” bir paradoks, belirsizlik ve karışıklık koşulu olarak kabul ettiğini belirtmektedir (Turner, 1967). Dolayısıyla Turner’a göre liminality, bir toplumsal durumdan diğerine

² Daha sonra Turner tarafından geliştirilen bir kavram olan “Communitas”, ritüelin odağı olan kişiler arasında bir dostluk hissi olarak açıklanmaktadır (Turner, 2012).

geçişte uzayda ve zamanda hareket ettikçe, kişinin “arada” yakalandığı geçici bir aşamayı ifade eder.

Liminal kavramı ve liminal mekanlar, organizasyonun mekanlar arası ve geçici elementlerini yakalama yeteneği sebebiyle ilgi görmektedir (Soderlund ve Borg, 2018) ve bu durum birçok kaynakta da gözlemlenebilmektedir. Soderlund ve Borg (2018) ortaya çıkan bu literatürü üç odak alanına göre sınıflandırmaktadır: "Süreç, konum ve yer".

Mekan üzerine yapılan bazı çalışmalar, bireysel veya toplu liminal mekanların olumlu veya olumsuz rolünü göz önünde bulundurur. Liminal mekanların gündelik hayattaki rollerine değinen araştırmacılara Eriksson-Zetterquist (2002), Fischer (2012), Rottenburg (2000), Shortt (2014) ve Sturdy, Schwarz ve Spicer (2006) örnek verilebilir. Bu araştırmacılar ortak olarak eserlerinde liminal mekanları “geleneksel rutinlerin, normların ve etkinliklerin askıya alındığı veya yeniden müzakere edildiği sahneler” olarak incelemiştir (aktaran Soderlund ve Borg, 2018).

Bu sırada “liminal süreç”, yani mekanlar arası geçiş süreci üzerine yapılan araştırmalar ise bireysel kimliklerin geçişini veya bir eyaletten (veya kimlikten) diğerine toplu / örgütsel geçişi inceler. Bu konsepti inceleyen araştırmacılara da örnek olarak Allen-Collinson (2006), Beech (2011), Hakak (2015), Hay ve Samra-Fredericks (2016), Ibarra (2007) ve Ladge, Clair ve Greenberg (2012) örnek verilebilir (aktaran Reed ve Thomas, 2019).

Van Gennep ve Turner tarafından bir geçiş ve geçici, kişinin ne oraya ne buraya ait olduğu bir mekan olarak nitelenen liminal mekanlar olsalar da; geçici bir durumun kalıcı, hatta devamlı bir duruma dönüşmesi muhtemeldir (Vukčević, 2018). Kalıcı liminalite, “normal durumun geçici olarak askıya alınması, halihazırda olan durumun kalıcı hale gelmesiyle gerçekleşir”, aynı zamanda da gerçeklik kaybı, hatta günlük varoluşta gerçeksizlik hissi yaratır (Szokolczai, 2017). Daha geniş bir çerçeveye bakıldığında ise, liminality hem alan hem de zaman için uygulanabilir. Bu nedenle, anlık durumlar, daha uzun süreler ve hatta tüm dönemler liminal olabilir (Thomassen, 2009).

Bazı yazarlara göre, liminal yerler daha büyük medeniyetler arasındaki konumlar arasına yerleştirilen "sınır bölgeleri" ve hatta bütün ülkeler gibi daha geniş alanlar da olabilir (Thomassen, 2009). Hatta liminal deneyimler ritüellerde olduğu gibi "yapay olarak üretilebilir" veya rastgele ve doğal olarak ortaya çıkabilirler (Thomassen, 2009).

Literatür araştırmaları sonucunda ortaya çıkarılan eşik mekan kavramı tanımları ve bu tanımları yapan araştırmacılar Tablo 1.3. üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 1.3. "Eşik mekan" kavramı tanımları

Tanımlı yapan araştırmacı	Tanım
Le Corbusier, 1911; aktaran Şevik, 2018	Dışındalık ve sınır ilişkilerini, binalar ile kentsel alanlar arasındaki ayrımı ve birliği tanımlayan açıklayıcı ve esrareniz bir alan
Van Gennep, 1960	Bir bireyin veya sosyal grubun bir durumdan diğerine geçişini işaret eden ritüelleri barındıran mekanlar. Kesin olarak bir durumu varsaymayan veya sonuçla ilgili açıklayıcı bir nedensellik sunmayan; aksine bir "olasılık"ın kendisinin farklı yönlerine taşınabileceği bir olasılık dünyası
Hall, 1990	Mekan sınırları daima belli olmayan, insanların çoğu zaman farkında olmadan bilinçdışı olarak belirlediği mekanlar
Norberg-Schulz, 1971; Fahmy, 2009	Tip 1- Dışarı-İçeri: Kamusal mekan ile özel mekandaki binanın odak noktası arasındaki sosyal yönlerin bağlantısını temsil eden mekan Tip 2- İçeri-İçeri: Kapalı mekandaki iki oda arası geçiş mekanları ise odadaki fonksiyonların değişimi veya kapılar
Benjamin, 2002	Gündelik hayatta kapılar ve şifreler; güvenlik ve denetim mekanizmaları olarak karşımıza çıkan, özel-kamusal mekanı birbirinden ayıran mekanlar
Heidegger, 2017	Sınırların ontolojik olarak mekanı üreten eylemler neticesiyle var olabildiği ve bu sayede eşığe dönüşebildiği mekanlar
Stone, 1998	Belirtileri pencereler olan mekanlar; dışarısını dinleyip pasif kullanıcı olunabilecek, sokağın gözlemlenebileceği bir çerçeve
Eriksson-Zetterquist, 2002; Fischer, 2012; Rottenburg, 2000); Shortt, 2014; Sturdy, Schwarz ve Spicer, 2006	Geleneksel rutinlerin, normların ve etkinliklerin askıya alındığı veya yeniden müzakere edildiği sahneler
Dee, 2001	Bir mekanı diğerine görsel olarak bağlayan bir yeşil alan, yürüyüş yolları arasındaki küçük geçiş mekanları, aradaki ve kenardaki mekanlar, giriş mekanları ve geçitler, başlangıç ya da bitiş mekanları olarak gündelik hayatta karşımıza çıkan mekanlar
Chun , Kwok ve Tamura, 2004	1. Tip: Açıklıklar yoluyla dış mekanla sık sık iletişime geçen bir iç mekan alanı 2. Tip: Dış mekan koşullarının hakim olduğu bir binada kapalı ve koşulsuz (ne iç ne dış mekan koşullarına sahip) alan 3. Tip: Gölge bir dış mekan alanı
Preamechai, 2006; aktaran Khelifi ve Bensalem, 2015	Bir konaklama yerinin dış ve iç mekanının yalnızca ayrıştığı yer değil; aynı zamanda bağlandığı ve bir geçişinin yapıldığı mekanlar

Tablo 1.3. (Devam) “Eşik mekan” kavramı tanımları

Tanımlı yapan araştırmacı	Tanım
Allen-Collinson, 2006; Beech, 2011; Hakak, 2015; Hay ve Samra-Fredericks, 2016; Ibarra, 2007; Ladge, Clair ve Greenberg, 2012	Bireysel kimliklerin geçişini veya bir eyaletten (veya kimlikten) diğerine toplu / örgütsel geçiş
Thomassen, 2009	Daha büyük medeniyetler arasındaki konumlar arasına yerleştirilen "sınır bölgeleri" ve hatta bütün ülkeler gibi daha geniş alanlar
Stavrides, 2010	İki farklı dünyanın buluştuğu noktalar
Bhonsle, 2010	Uzayda yer kaplayan ve kaplamayan mekanlar. Uzayda yer kaplamasalar bile; çeşitli veriler barındırdıkları için yine de bir mekan sayılabilen yerler
Maragno ve Roura'ya (2011)	İ ve dış arasında etkileşim sağlayan ara mekanlar veya geçiş boşlukları
Turner, 2012	Bir toplumsal durumdan diğerine geçişte uzayda ve zamanda hareket ettikçe, kişinin “arada” yakalandığı bir aşama/yer
Kray, Fritze, Fechner, Schwering, Li, Joy Anacta, 2013	Dış mekan ve iç mekanın yanı sıra geçiş alanı veya ara alan olarak adlandırılan, dış ve i mekanla anı özellikleri paylaşma yeteneğine sahip mekanlar
Von-Meiss, 2013	Karşıt ve hatta bazen çelişen fenomenler (mekanlar) arasındaki değişim yerleri
Boettger, 2014	1. Mekanda geçiş ve hareket sağlamak için sınırlarda boşluklar (delikler) oluşturan uzaysal durumlar 2. Arada olan, iç-dış, başlangıç unsurlarından birisi ya da aynı anda hepsi. Mekanın neye dönüőeđinin beklentisiyle biçimlenen ve bu dönüşümün haberini veren mekan
Lefebvre, 2015	İçeri/dışarı mekan ilişkisinin ortaya çıkmasını ve analiz edilebilmesini sağlayan, kendi fiziksel unsurlarına sahip mekanlar
Akartuna (2017)	Görsel eşik aşımı sağlayarak farklı etkilerin insanların algısındaki bir eşiği aşmasını sağlayan ve değişimi fark ettikleri bir noktayı tarif eden mekanlar
Soderlund ve Borg, 2018	Organizasyonun mekanlar arası ve geçici elementlerini yakalama yeteneğine sahip mekanlar
Perugia ve Mancini, 2020	Mekan ve kullanıcıları arasındaki diakronik diyalogu mümkün kılan bir ortam

Literatür taramalarında gözlemlendiği (Tablo 1.3.) üzere eşik mekanları yer kaplamayan bir “sınır” gibi görenler olmakla birlikte; yer kaplayan bir “ara mekan” olarak açıklayanlar da bulunmaktadır. Somut ve soyut, coğrafı, müziksel, mekansal ve ruhsal vb. gibi tanımları bulunan eşik kavramını bir mekan olarak açıklayabilmek için farklı yollar izlendiği, literatür taramaları sonucunda tespit edilmiştir. Bu izlenen yollar ise; eşik mekan kavramını açıklayabilmek için kullanılan mekan türleri üzerinden açıklanabilmektedir.

1.3. Eşik Mekanı Tanımlamak İçin Kullanılan Diğer Kavramlar

Bu bölüme kadar araştırılan kaynaklarda “eşik” kavramı üzerine çalışan araştırmacılardan bahsedilmiştir. Ancak bazı araştırmacılar eşik yerine daha farklı kavramları kullanarak aynı alan üzerinde çalışmış ve aynı/benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Bu bölümde ise yapılan literatür taramaları sonucunda araştırmacıların eşik mekanlarını hangi mekan tipleri üzerinden inceledikleri değerlendirilmiş ve gruplandırılmıştır (Tablo 1.4). Eşik mekan özelliklerinin dört tip mekan üzerinden açıklandığı görülmüştür; geçiş (transition) mekanı, ara (in-between) mekan, değişim mekanı ve liminal mekan. Bu mekan türlerinin incelemesi yapılmış ve daha önce bahsedilen kaynaklar özetlenerek hangi tip mekana referans verdikleri açıklanmıştır. Ayrıca bu mekanların kaynaklarda eşik mekanlarla ilişkilerinin nasıl kurulduğuna, ardından da eşik mekanları açıklamak için nasıl kullanıldıklarına değinilmiştir.

Hall’ın soyut bir olguyu belli bir çerçevede inceleyip somut duruma getirmesi örneğindeki gibi (Şekil 1.1.), eşik mekanlar da değişken ve tarifi farklılaşan yapısına rağmen belli kategoriler altında incelenmiştir. Bu inceleme; Alexander ve Ishikawa (1977) ve Dee’in (2001) değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkmakta ve genel olarak şu şekilde örneklendirilmektedir: Geçiş mekanları, karşılaşma, tanışma ve dinlenme mekanları, kapılar, geçitler, dış cephe pencere ve balkonları, doluluk-boşluk arasında kalan mekanlar, platformlar, köprüler yoğun ve seyrek eylem alanları vb. gibi. Ancak incelenen çalışmalarda eşik mekanların ortak bir sınıflandırma sistemine rastlanamamıştır. Bhonsle (2010), Deshmukh (2009; aktaran Singh, 2015), Zimmerman (2008), Singh (2015) ve Kent (1990), eşik mekanları “geçişler” başlığında incelerken; Dee (2001), hem geçitler (transition), hem “ara/ arada” (in-between), değişim mekanı başlıkları altında incelemiş, hem de dört farklı ana başlık altında (Yapay eşikler, su, peyzaj ve topografi eşikleri) gruplandırmıştır. Hasarlıgil (2007) ve Kultermann (1993), eşiği “ara” mekanlar olarak incelerken; Boettger (2014) ve Heidegger (2017) ise “değişim” mekanı olarak tanımlamışlardır. Yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere eşikler ortak olarak aşağıdaki başlıklar üzerinden incelenmekte ve açıklanmaktadır;

- Geçiş Mekanı
- Ara (In-between) Mekan

- Değişim Mekanı
- Liminal Mekan

1.3.1. Geçiş (transition) olarak eşik mekan

Literatür taramalarından; eşik mekanlarını gruplandıran araştırmacılar olduğu görülmüştür. Ancak taranan literatür kaynaklarında eşik mekanının ortak bir gruplandırma sistemine rastlanamamış olup; tüm araştırmalarda eşiğin bir geçiş (transition) mekanı olarak tanımlandığı tespit edilmiştir. Ek olarak bazı kaynaklarda eşik mekan yerine aynı içeriğin "geçiş mekanı" olarak açıklandığı, yani bu iki kavramın birbirini yerine kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu sebeple bu bölümde; "geçiş mekanı" kavramı üzerinde duran kaynaklar incelenmiştir.

Geçiş mekanları tanım olarak iç ve dış dünyanın arasındaki deneyim mekanı; orta veya üçüncü mekan olarak karşımıza çıkar. "Arabellek" alanı veya fiziksel bir bağ olarak davranırlar (Deshmukh, 2009; aktaran Singh, 2015). Turner, Abraham ve Harris'in (1969) araştırmaları eşiklerin bünyesindeki geçiş ayininin; mekandan çıkma ve mekanlar arasında hareket etmenin bir ayrılış olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle bir durumdan başka bir duruma geçiştir. Mimarlıkta geçiş (eşik) mekanlarının bir diğer önemi ise; iki mekan arası ani bir geçiş olmasını engelleyerek orta bir mekan hazırlamasıdır. Kent'in (1990) özel-kamusal mekan ve geçiş mekanı ilişkisini gösteren diagramında görüldüğü üzere (Şekil 1.3.), geçiş mekanları sadece açık ve kapalı mekanlar arasında bir ilişki sağlamakla kalmaz, aynı zamanda özel ve kamusal alanların nitelikleri arasında da akışkan bir geçiş ortamı sunar (Singh, 2015).

Şekil 1.3. Kent'in (1990) Özel-kamusal mekan ve geçiş mekanı ilişkisini gösteren diagramı

Geçiş eşikleri bir açıdan yapıyı dışarıya veya kamusal alana bağlayan bir çözümdür. Diğer açıdan ise sosyal anlamlarla doludur. Aradaki bu integral aynı zamanda

insanların davranışlarını günlük olarak şekillendiren dolaylı ve pasif bir kontrol biçimidir (Kaza, 2010).Geçiş olarak eşik mekanı, kişinin binaya girmeden hemen önce yaklaştığı yer olarak da açıklanmıştır (Singh, 2015). Bu yer, içeride olan mekanı tanıtan veya içerideki aktiviteler için kullanıcıyı hazırlayan mekanlardır. Şekil 1.4.'te mekan girişinin merdivenler ile nasıl işaret edildiği görülmektedir. Merdivenler hem mekansal hem de görsel olarak kullanıcıyı giriş eylemine hazırlar.

Şekil 1.4. Buland Darwaza, Fatehpur Sikri girişi (Bhonsle, 2010)

Eşik; iki mekan arası geçiş bölgesi tanımından hareketle, mimarlıkta içerisini ve dışarısını tanımlayan sürekli ve belirsiz hareketler zincirini (rutinleri) içinde barındırır. Singh'e göre (2015), eşikler olmadan mimarlıkta geçişlerden söz edilemez. Aksine sürekli devam eden tek bir mekan oluşur. Bu sebeple eşiklerin aslında 2 amacı vardır; tamamen farklı iki yeri ayırmak ve birleştirmek (Bhonsle, 2010).

Preamechai'ye göre (2006; aktaran Khelifi ve Bensalem, 2015) bir konaklama yerinin dış ve iç mekanının sadece ayrıştığı yer değil aynı zamanda bağlandığı ve bir geçişinin yapıldığı mekanlar olan geçiş mekanları; Kray'a (2013) göre dış mekan veya iç mekanı ayıran ve bu mekanlarla aynı özellikleri paylaşma yeteneğine sahip olan ara mekanlardır. Chun ve diğerleri (2004) değişim mekanlarını; iç ve dış ortam arasında köprü kuran ve çok değişken fiziksel koşullarla karakterize edilmiş, değiştirilmiş bir iklime sahip olan fiziksel mekanlar, Kapstein (1988; aktaran Maragno ve Roura, 2011) ise iç mekanlar arasında ve havalandırma ile ışıklandırmanın kontrol altında tutulduğu

ara bulucu bir mekan olarak tanımlamaktadır. Dee (2001) eşik mekanları yürüyüş yolları arasındaki geçiş mekanları gibi somut gündelik hayatta ararken Boettger (2014) mekanda herhangi bir hareketi sağlamak için boşluk sağlayan uzaysal durumlar olarak soyut bir dille nitelendirmektedir.

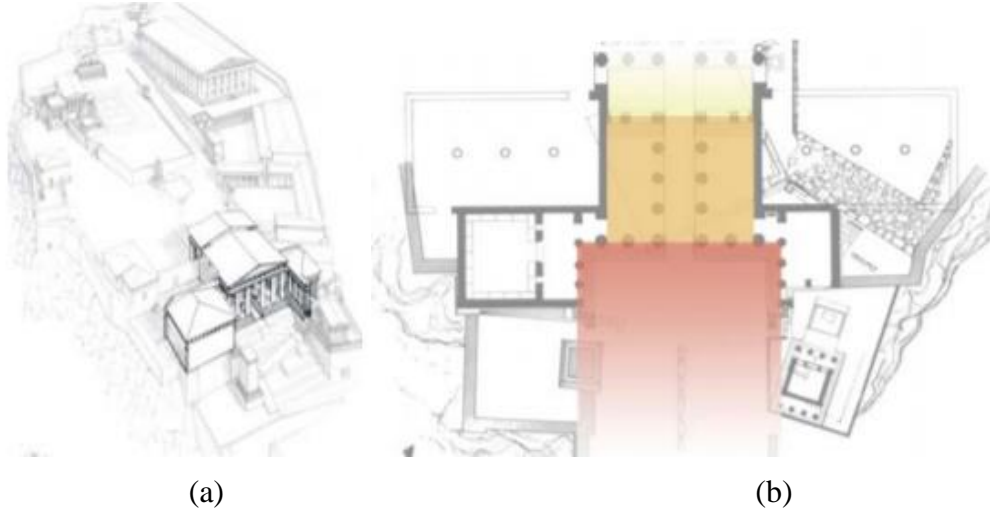
Van Gennep (1960)'e göre her geçiş ritueli üç aşamadan oluşur: Ayrılma, geçiş ve birleşme. O, eşiği sadece bir sınır veya tek bir geçiş mekanı olarak düşünen araştırmacılardan farklı bir yaklaşımda bulunmuştur. Bir aşamadan diğerine geçiş o kadar büyüktür ki bir ara aşama, “liminal” aşama olmalıdır (Turner, 1967).

Tüm bağlamlarda “liminal” bir ara durumu belirtir. Liminal, olgunun arasında kaldığı mekanların karakterini gösteren; ancak aynı zamanda ayrı ve farklı olduğu bir durumdur. Kültürel bağlamda bakıldığında “liminal olgu” bir kişiyken, mimari bağlamlarda mekanın ta kendisidir (Zimmerman, 2008).

Eşiklerle üretilen liminal boşluklar, kendilerini tanımlayan fiziksel, görsel ve sembolik unsurlara bağlıdır. Bu alanlardaki yolculuk, anıları birleştiren bireysel / kolektif bir deneyimdir ve aidiyet duygumuzu ve nihayetinde yerlerin kimliğini doğrular (Perugia ve Mancini, 2020).

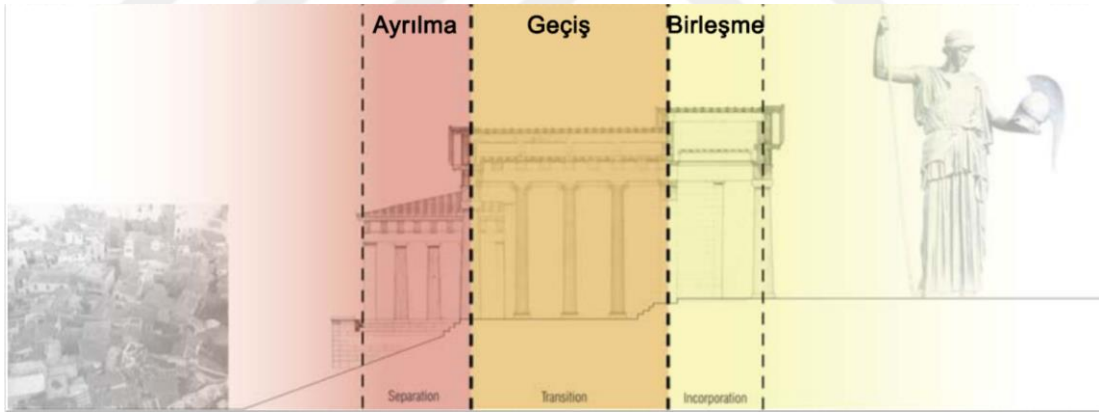
Eşik üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında araştırmacılar, eşikin bir geçiş olduğu konusunda hemfikirdirler. Ancak bazıları bunun bir sınır olduğunu ileri sürerken; bazıları bir mekan, bazıları da ara bir mekana sahip mekanlar bütünü (ayrılma, geçiş ve birleşme mekanları) olarak tanımlamışlardır. Ambroziak ise (2005), bunlardan farklı olarak geçiş mekanlarını, dışarıyla içerisini birleştiren, ışık, manzara vb. gibi unsurlarıyla birbiri içinde eriten pencereler olarak örneklendirmiştir.

Geçiş mekanlarının bir ara mekan barındırdığı unsuru Zimmerman (2008)'in çalışmalarında da ortaya konulmaktadır. O, eşikin ayırdığı ve birleştirdiği iki mekanın algısal nitelikleri arasındaki farkı bulanıklaştırarak bir değişim sağladıklarını düşünmektedir. Zimmerman'a göre eşik hem geçiş mekanı, hem “ara” (in-between) mekan hem de değişim mekanıdır. Çalışmasında Van Gennep'in bahsettiği geçiş mekanının üç aşamasını, Acropolis'in girişi olan “The Propylaea”nın plan ve görünüşünde göstermiştir (Şekil 1.5. ve Şekil 1.6.).

Şekil 1.5. Acropolis'in girişi "The Propylaea" (a) (Rhodes, 1997), Ayrılma, Geçiş ve Birleşme alanlarının Propylaea'nın planı üzerinden açıklanması (b) (Zimmerman, 2008)

Planda ve Şekil 1.6.'daki görünüşte kırmızıyla gösterilen daha geniş alan "ayrılma", ortadaki turuncu alan "geçiş" ve geçitin bitişindeki sarı alan "birleşme" alanı olarak adlandırılmıştır.

Şekil 1.6. Ayrılma, geçiş ve birleşme alanlarının Propylaea'nın görünüşü üzerinden açıklanması (Zimmerman, 2008)

Geçişler birçok niteliğin ayrımını yapabilir; özel-kamusal mekan, kalabalık- az kalabalık, karanlık-aydınlık vb. gibi. Bu sebeple geçişler, içlerinde değişimleri de barındırırlar.

1.3.2. Ara- arada (in-between) olarak eşik mekan

"Eşik" ve "geçiş" terimleri birbirinin yerine kullanılırken; "geçiş" ve "ara" terimleri de birbirinin yerine kullanılmıştır (Hasarlıgil, 2007). Hasarlıgil'in geleneksel Anadolu

yerleşmelerinin mekan-zamansal sürekliliğini incelediği çalışmasında eşikler “ara”lar olarak adlandırılmaktadır. Benjamin’e (2002) göre de eşikler “aralarda”dır. Birtakım eşiklerin (avlu, pasaj, zafer takı, arkad vb.) dışları yoktur. İki şeye açılır. Ancak ikisini de barındırırlar ve ikisi arasındakilerdir.

“Ara”, Arapça kökenli bir kelime olmakla birlikte; 1. Mıntıka, bölge, 2. Komşuluk, 3. Avlu, 4. Çıplaklık, 5. Geniş, çıplak arazi (Devellioğlu, 1999) anlamlarına gelmektedir. “Mıntıka”, bölge olarak bir alanı ifade ederken; komşuluk anlamı ile arada kalma, ikiyi birleştirme anlamlarını da içinde bulundurur. Ara mekanlar aynı zamanda eşik mekanlarına ait olan geçiş ve değişim niteliklerini de taşıdığı için, kavram olarak eşik mekanlarının yerine kullanılabilirler. Aynı zamanda süreklilik sağlayarak (Hasarlıgil, 2007) iki mekanın birbirinden ayrımını ve özdeşliğini tek bir mekan içinde anlatırlar (Heidegger, 1969).

“Arada olmak” mekânsal olarak ise Cuddon (2013) tarafından; antropoloji, edebiyat ve kültürel teoride çok kullanılan ve genellikle daha açık bir şekilde tanımlanmış alanları, dönemleri veya kimlikler arasında yer alan bir alanı/durumu belirten bir kavram olarak tanımlanmaktadır.

Ara mekanların, “ ayırdığı iki tarafta da vurgulananın eş zamanlı farkındalığına neden olan tanımlanmış mekanlar” (Kultermann, 1993) olma özelliği ile eşik mekanlarla bağdaştığı; eşik mekanlara üzerinde durulabilecek yeni bir nitelik kazandırdığı da düşünülebilir. Aralar sokakları oluştururlar, aynı zamanda da sokakların köşelerinde, kuyuların başlarında, ağaçların ve evlerin altında kendilerini gösterir (Hasarlıgil, 2007), bunlara zemin hazırlarlar.

1.3.3. Değişim yeri olarak eşik mekan

Eşik mekanlarının tarihsel değişimleri de bir eşiktir. Bir kırılma noktası ve değişen nitelikleri incelenebilir. Mekanlar gündelik hayatta sürekli bir değişim ve dönüşüm ilişkisi içerisinde dirler. Devrimler, teknik buluşlar, sanayileşme, sanallık ve felsefi değişiklikler, mimari form ve anlatımı büyük çapta etkilemiş ve ani değişimlere uğramasına sebep olmuştur (Öymen Gür, 1996). Aynı mimarlığın anlatımının yıllar içinde değişmesi gibi, mimari mekan da tarih içinde birçok değişiklikler göstermiştir. Bunun başlıca sebebi mekanları üreten ve tüketen (Lefebvre, 2015) insanın, sürekli

kendini yenileme ve değiştirme halinde olmasıdır (Asiliskender, 2002). Asiliskender'e göre de (2002) insanların içinde yaşamlarını sürdürdükleri mekan ve mekanların örgütlenmeleri, insanların gelişimine bağlı olarak sürekli büyüme ve gelişme halindedir. Bunun doğrultusunda bu mekanların geçişlerinde bulunan eşik mekanların sabit kalması düşünülemez. Dokunduğu mekanların ritmlerini, grsel niteliklerini ve rutinlerini işaret eden eşik mekanlar; bu iki mekanın değişimine ayak uydurmak için ikisinden de fazla miktarda değişim göstermelidir. Aynı zamanda karşıt ve hatta bazen çelişen fenomenler (mekanlar) arasında değişim yerleri sağlarlar (Von Meiss, 2013). Sonuç olarak eşik mekan “geçiş” ve “değişim” mekanlarını da içinde barındırır; bu iki mekan başlığı altında gruplanabilir ve incelenebilir.

1.3.4. Liminal mekan (liminality)- eşik mekan kavramları ilişkisi

Eşik mekanı anlatırken yerine kullanılan bir başka kavram da “liminal”, “liminality” veya mekânsal olarak kullanıldığında “liminal mekan”dır. Liminal anlam bakımından sosyo-kültürel içerikten belleğe kadar birçok farklı şekillerde açıklanabilmekte; tam anlamıyla “bir eşik üzerinde olmak” anlamına gelmektedir. Latince bir kelime olan “threshold” yani “eşik” kelimesinden türemiştir (Alexander, 1991). Birçok kaynakta eşik mekan yerine de kullanılmaktadır.

Latince karşılığı “*limen*” olan bu kelime, ilk olarak 1909'da Van Gennep tarafından “*Rites of Passages*” eserinde tanıtılmış, 1967'de de Victor Turner tarafından “*The Ritual Process: Structure and Antistructure*” eserinde incelenmiştir. Bu kavramı anlamak için kullanılan anahtar kelimeler “ortada” ve “arada”dır (Holloway, 2020). Ara mekan kavramından farklı olarak sadece arada olmayan, ortada ve üzerinde olan mekandır.

Van Gennep (1960) bu aradaki mekanı üç farklı mekana ayırarak gündelik hayatta sosyal durumlar arası geçişleri açıklamak için kullanmıştır (ayrılma/preliminal, geçiş/liminal ve yeniden birleşme/postliminal). Eşik mekanın içinde bulunan bu geçiş mekanları, içlerinde ritüeller barındırır. Turner ve diğerlerine (1969) göre bu ritüeller bir “olasılık” mekanı olan liminal mekanda gerçekleşir ve önceden tahmin edilemez. Ritüellerin bir belirsizlik içine düştüğü geçici mekanlardır. Szokolczai (2017)'ye göre ise bu belirsizlik mekanları, Normal durumun geçici olarak askıya alma ve o anki

durumu kalıcı hale getirerek “kalıcı liminal mekanlar” haline dönüşme potansiyeline sahiptir.

Alexander (1991), Holloway (2020) ve Koetter (1980) ise liminal mekanlar ve eşik mekanlar ilişkisini, Van Gennep’in açıklamasına benzerlik gösterecek şekilde, “arada”, “ortada”, “üzerinde” ve “içinde” kelimeleriyle kurmaktadır. Alexander (1991) liminal mekanları eşik mekanların üzerinde olarak tanımlarken; Holloway iki mekanın ortasında ve arasında olarak tanımlar. Koetter ise, liminal mekanların, ara mekan olan eşik mekanların içindeki mekanlar olduğunu ileri sürerek iki mekan tanımının ilişkisini kurar.

Liminal mekanlar, Thomassen (2009) tarafından hem alan hem de zaman için incelenebilen, bu nedenle, anlık durumlar, daha uzun süreler ve hatta tüm dönemleri kapsayan geçiş mekanları, ek olarak da daha büyük medeniyetler arasındaki konumlar arasına yerleştirilen "sınır bölgeleri" ve hatta bütün ülkeler gibi daha geniş alanlar olarak tanımlanmaktadır. Horvath, Song, Terlaky’in çalışmasında ise, (2014) yerleşik binaların yerinin değiştirilmesi, hiyerarşilerin tersine çevrilmesi, geleneğin sürekliliği ve gelecekteki sonuçların belirsizliği ile karakterize edilen durumlar ve koşullar olarak nitelenmektedirler.

Liminal mekanlar Soderlund ve Borg (2018) tarafından üç kategoride izlenir: Süreç, konum ve yer. Liminality’nin konum ve yer unsurları bu kavramın bir mekan içerisinde incelenmesini gerektirmektedir; liminal mekan kavramını doğuran olgu da budur. Bunların içinden süreç kategorisi ise liminal mekandaki değişkenlik unsurunu belirtiyor olabilir. Szokolczai (2017)’nin de bu mekanları değişken durumdan kalıcı liminal mekan haline dönüşme potansiyeline sahip mekanlar olarak nitelendirmesi, liminal mekanların değişkenlik niteliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Önceki tanımlara da bakıldığında “Liminal” mekanlar, ara mekan olan eşğin içindeki bir başka ara mekan olarak düşünülebilir. Koetter (1980) bu ara mekanı bilinçli ve bilinçsiz spekülasyon ve sorgulama alanı –şeylerin somutlaştığı ve fikirlerin birbirine karıştığı, parçalara ayrıldığı ve yeniden bir araya getirildiği, bellek, değerler ve niyetlerin bir araya geldiği “bölge” olarak tanımlamaktadır.

Liminal mekanların eşik mekanlar yerine kullanılmasının bir sebebi de, eşik mekanların özelliklerine sahip olduklarını gösteren bu tanımlar ve kategorilerdir.

1.3.5. Ara değerlendirme

Eşik mekanı tanımlamak için kullanılan kavramlar (geçiş, ara, değişim ve liminal) ve bu kavramların kendi başlıklarının altında incelenmesi sonucunda, eşik mekanların literatürde farklı adlarla tanımlandığı gözlemlenebilmektedir. Bunun sebebi eşik mekanların bünyesinde birçok farklı mekan tipinin özelliklerini barındırmasından ötürü olabilir. Bu kavramlar eşik mekan ana başlığının altında birbirlerine dönüşebilmekte ve yer değiştirebilmekte/birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Ancak eşik mekanlar başlığı altında ilişkileri kurulmadığı sürece bu kavramlar birbirinden ayrılmakta ve kaynaklarda farklı tanımlamalarla açıklanmaktadır. Bu tanımlamalar Tablo 1.4.'te özetlenmiştir.

Tablo 1.4. Eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar ve tanımları

Eşik mekan tanımları	Eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar	Tanımları
Geçiş mekanı	Van Gennep, 1960	Bir bireyin veya sosyal grubun bir durumdan diğerine geçişini işaret eden ritüelleri barındıran mekanlar
	Turner, Abraham ve Harris, 1969	Geçiş ayinlerini bünyesinde barındıran eşik mekanları
	Kapstein, 1988	İç mekanlar arasında ve havalandırma ile ışıklandırmanın kontrol altında tutulduğu ara bulucu bir mekan
	Dee, 2001	Yürüyüş yolları arasındaki küçük geçiş mekanları, aradaki ve kenardaki mekanlar, giriş mekanları ve geçitler, başlangıç ya da bitiş mekanları olarak gündelik hayatta karşımıza çıkan mekanlar
	Chun, Kwok ve Tamura, 2004	İç ve dış ortam arasında köprü kuran ve çok değişken fiziksel koşullarla karakterize edilmiş, değiştirilmiş bir iklime sahip olan fiziksel mekanlar
	Ambroziak, 2005	Dışarıyla içerisini birleştiren, ışık, manzara vb. gibi unsurlarıyla birbiri içinde eriten pencereler olarak nitelenen mekanlar
	Preamechai, 2006; aktaran Khelifi ve Bensalem, 2015	Bir konaklama yerinin dış ve iç mekanının sadece ayrıştığı yer değil; aynı zamanda bağlandığı ve bir geçişinin yapıldığı mekanlar
	Zimmerman, 2008	Ayrırdığı ve birleştirdiği iki mekanın algısal nitelikleri arasındaki farkı bulanıklaştırarak bir geçiş/değişim sağlayan mekanlar
	Deshmukh, 2009 (aktaran Singh, 2015)	“Arabellek” alanı veya fiziksel bir bağ olarak davranan, iç ve dış dünyanın arasındaki deneyim mekanı; orta veya üçüncü mekan
	Kaza, 2010	Yapıyı dışarıya veya kamusal alana bağlayan bir çözüm mekanları. İnsanların davranışlarını günlük olarak şekillendiren dolaylı ve pasif bir kontrol biçimi
	Bhonsle, 2010	Tamamen farklı iki yeri ayıran ve birleştiren eşik mekanları
Kray, 2013	Dış mekan veya iç mekanı ayıran ve bu mekanlarla aynı özellikleri paylaşma yeteneğine sahip olan ara mekanlar	

Tablo 1.4. (Devam) Eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar ve tanımları

Eşik mekan tanımları	Eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar	Tanımları
Geçiş mekanı (devam)	Boettger, 2014	Mekanda geçiş ve hareket sağlamak için sınırlarda boşluklar (delikler) oluşturan uzaysal durumlar
	Singh, 2015	Sadece açık ve kapalı mekanlar arasında bir ilişki sağlamakla kalmayan; aynı zamanda özel ve kamusal alanların nitelikleri arasında akışkan bir geçiş sağlayan mekanlar
	Perugia ve Mancini , 2020	Özel ve kamusal alan arasındaki ilişkiyi işaretleyen ve yöneten mekanlar
Ara-Arada Mekan	Le Corbusier, 1911 (aktaran Şevik, 2018)	Dışındalık ve sınır ilişkilerini, binalar ile kentsel alanlar arasındaki ayrımı ve birliği tanımlayan açıklayıcı ve esrarengiz bir alan
	Kultermann, 1993	Ayırıldığı iki tarafta da vurgulananın eş zamanlı farkındalığına neden olan tanımlanmış mekanlar
	Dee, 2001	Görsel olarak arasında olduğu iki mekanı birbirine bağlayan eşik mekanlar
	Benjamin, 2002	Mekanların ikisini de barındıran ve ikisi arasındaki mekanlar
	Thomassen, 2009	Daha büyük medeniyetler arasındaki konumlar arasına yerleştirilen "sınır bölgeleri" ve hatta bütün ülkeler gibi daha geniş alanlar
	Hasarlıgil, 2007	Sokakları oluşturan, aynı zamanda da sokakların köşelerinde, kuyuların başlarında, ağaçların ve evlerin altında kendilerini gösteren mekanlar
	Turner, 2012	Bir toplumsal durumdan diğerine geçişte uzayda ve zamanda hareket ettikçe, kişinin "arada" yakalandığı bir aşama/yer
	Boettger, 2014	Arada olan, iç-dış, başlangıç unsurlarından birisi ya da aynı anda hepsi
	Heidegger, 2017	İki mekanın birbirinden ayrımını ve özdeşliğini tek bir mekan içinde anlatan mekanlar
	Soderlund ve Borg, 2018	Organizasyonun mekanlar arası ve geçici elementlerini yakalama yeteneğine sahip mekanlar
Değişim Mekanı	Öymen Gür, 1996	Devrimler, teknik buluşlar, sanayileşme, sanallık ve felsefi değişiklikler, mimari form ve anlatımı büyük çapta etkilemiş ve ani değişimlere uğramasına sebep olmuş mekanlar
	Asiliskender, 2002	İnsanların gelişimine bağlı olarak sürekli büyüme ve gelişme yoluyla değişen mekanlar
	Von Meiss, 2013	Karşıt ve hatta bazen çelişen fenomenler (mekanlar) arasındaki değişim yerleri
	Boettger, 2014	Mekanın neye dönüşeceğinin beklentisiyle biçimlenen ve bu dönüşümün haberini veren mekan
	Lefebvre, 2015	Beden tarafından daima üretilerek ve tüketilerek değişim-dönüşüm gösteren mekanlar
Liminal Mekan	Van Gennep, 1960	Toplumsal geçişin önemli anlarını veya 'geçiş ayinlerini' yapılandıran ve tanımlayan sembolik süreçler ve ritüel sözleşmelerle oluşan mekanlar
	Turner ve diğerleri, 1969	Ritüel öznelerinin geçmiş ve şimdiki günlük varoluş biçimleri arasındaki bir belirsizliğin içine düştüğü geçici mekan
	Alexander, 1977	Bir eşğin üzerinde bulunan mekan

Tablo 1.4. (Devam) Eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar ve tanımları

Eşik mekan tanımları	Eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar	Tanımları
Liminal Mekan (Devam)	Koetter, 1980	Ara mekan olan eşğin içindeki bir başka ara mekan
	Thomassen, 2009	Hem alan hem de zaman için incelenebilen, bu nedenle, anlık durumlar, daha uzun süreler ve hatta tüm dönemleri kapsayan geçiş mekanları. Daha büyük medeniyetler arasındaki konumlar arasına yerleştirilen "sınır bölgeleri" ve hatta bütün ülkeler gibi daha geniş alanlar.
	Horvath, Song, Terlaky, 2014	Yerleşik yapıların yerinin değiştirilmesi, hiyerarşilerin tersine çevrilmesi, geleneğin sürekliliği ve gelecekteki sonuçların belirsizliği ile karakterize edilen durumlar ve koşullar
	Szokolczai, 2017	Normal durumun geçici olarak askıya alındığı, halihazırda olan durumun kalıcı hale geldiği "kalıcı liminal mekanlar" haline dönüşebilen mekanlar
	Soderlund ve Borg, 2018	Mekanlar arası ve geçici olan elementleri yakalama yeteneği sebebiyle ilgi gören, Soderlund tarafından "süreç, konum ve yer" olarak üç odakta sınıflandırılan mekan.
	Holloway, 2020	"Ortada" ve "arada" kelimeleri kullanılarak açıklanabilen, ayırdığı mekanların ortasında ve arasında olan mekan

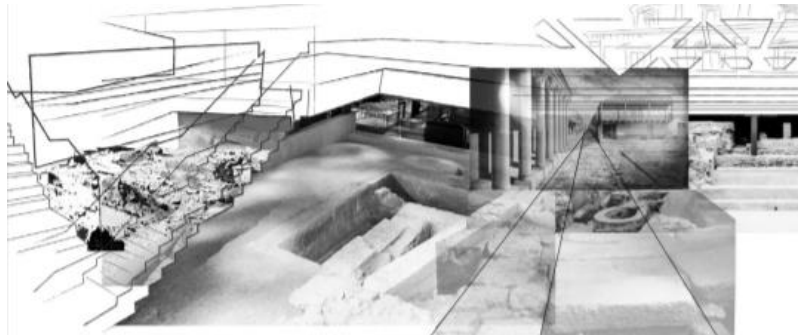
2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde çalışmanın yöntemini belirlemek üzere eşik mekan üzerine yapılmış çalışmalar amaç, yer, kapsam, kullanılan yöntem ve teknikler ve ana kavramlar üzerinden detaylı olarak incelenmiş ve yapılan tablolarda da özet olarak gösterilmiştir.

2.1. Eşik Mekan Analizi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Mekanların değişkenlik ve dönüşkenliğinin incelenmeye başlanması ile birlikte, mekanlar arasında kalan eşik mekanlar da araştırılmaya başlanmıştır. Bu araştırmaların büyük bir kısmı kentsel ölçekte olmakla beraber; bir kısmı eşikleri tanımlamaya, bir kısmı da ölçmeye yöneliktir. Bu bölümde bu tür çalışmalar anlatılacaktır.

“Processes of the Interstitial Croquis” adlı çalışmasında Eisenman (1997), mekanların karakterlerinin, geçişlerinin ve katmanlarının incelenmesi için mekandaki çizgiler ve katmanların bulanıklaşması gerektiğinden bahsetmektedir. Valencia, İspanya’daki La Almonia Müzesi’ni incelediği çalışmasında, mimari mekanlar içindeki katmanlama, ayrıştırma, bulanıklaştırma ve yeniden formüle etme öğelerinin sosyal deneyimin inşa ve etkilerini öne sürdüğünü açıklamaktadır. Kısaca Eisenman, sosyal deneyimlerin inşasında mimari mekanların ayrıştırılmasının önemini vurgulamak istemiştir. Bunun için de Şekil 2.1.’de görüldüğü gibi bulanıklaştırma ve ayrıştırma öğelerini kullanmıştır.

Şekil 2.1. Eisenman’ın (1997) La Almonia Müzesi katmanlama ve bulanıklaştırma çalışması

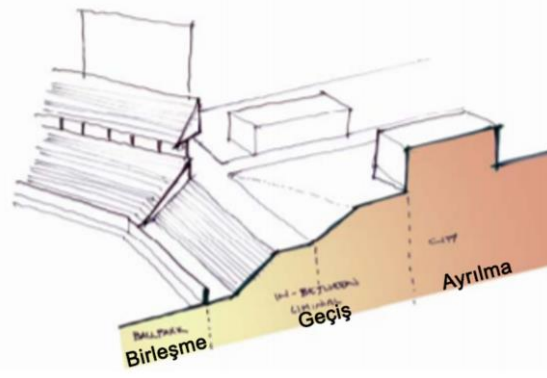
Müzenin katmanları bulanıklaştırılarak ve üst üste bindirilerek zamanın etkisinden uzaklaştırılmış, katmanlama yapılarak inceleme sağlanabilmiştir. Bu inceleme sonunda da sosyal deneyim üzerinden yorumlama yapılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın tekniği, tarihsel olarak ayrıştırılmış katmanların üstü üste konularak, üzerine yazılarak ve bunalıklaştırılarak bir kolaj çalışmasında kullanılmasıdır. Eisenman bu çalışmasında müzeyi, diakronik eşiklerin ve liminal alanların yapımını ve kullanımını araştırmak için bir vaka çalışması olarak kullanmaktadır.

Chungyoon Chun, Alison Kwok ve Akihiro Tamura tarafından yapılan “Thermal comfort in transitional spaces—basic concepts: Literature review and trial measurement” adlı çalışmada (2004); geçiş mekanlarındaki konfor unsurları ölçülmekte ve bu alanların iki mekan arasındaki eşikler olduğu kabul edilerek eşik noktalarının kullanıcı konfor şartlarına getirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Araştırmacılar bu eşik mekanların dışarısının iklimsel şartlarından etkilenen, ancak yine de binaya mimari olarak bağlı olan alanlar olarak incelenmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Çalışmada geçiş mekanlarının dışarı-içeriye ayıran tipi üzerinde yoğunlaşmıştır. Üzerinde çalışılan geçiş alanları, iç mekanlara yakınlıklarına bağlı olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Fiziksel değişkenlerin ölçümleri altı farklı mekanda ele alınmış, fiziksel çevresi mekan tipine ve mimari özelliklerine göre farklılaşan mekanlar seçilmiştir. Gözlemlenen davranışlar yürüme, ayakta durma ve oturma eylemleridir. Araştırmacılara göre bu geçiş mekanları kendi içinde farklı ölçümlerle incelenmeli, dış ve iç mekan ölçüm modellerine başvurulmamalıdır. Bu kapsamda literatür taraması yapılmış ve elde edilen veriler doğrultusunda geçiş mekanları ile ilgili temel bir tanım ve bilgi geliştirmek için bazı geçiş alanlarındaki termal ortamı/sıcaklığı ölçülmüştür. Çalışma alanı olarak iki lobi, iki balkon ve iki kamelya (pavilyon) seçilmiştir (Şekil 2.2.). İklimin etkisini ve zaman içindeki bir noktada meydana gelen koşulların aralığını belirlemek için uzun vadeli ve kısa vadeli ölçümler yapılmıştır. Ölçülen fiziksel değişkenler sıcaklık, bağıl nem, güneş radyasyonu ve hava hızını içermektedir. Ölçümler genellikle alanın merkezinde alınmış ve gözlem yoluyla insanların davranışları kaydedilmiştir. Bu yolla değişen fiziksel özelliklerin, eşik mekanlarında insanların davranışları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma, ayırdığı iki mekandan farklı olarak ölçülen ve insanların davranışları üzerindeki etkisini araştıran bir örnek olarak incelenebilir.

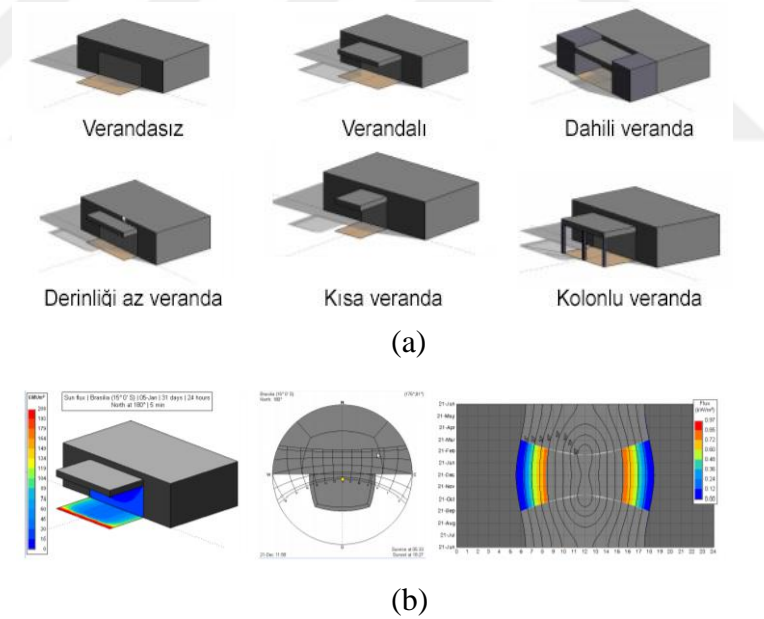
Şekil 2.2. Chun, Kwok ve Tamura'nın ölçüm yaptığı geçiş mekanları (2004)

Patrick Troy Zimmerman (2008), "Liminal Space in Architecture: Threshold and Transition" adlı çalışmasında kent eşiklerini, gündelik sosyal ve kültürel dönüşümlerin gerçekleşebileceği "saf potansiyel noktalar" olarak nitelendirmiştir. Kent eşiklerini ayrı bir mekan olarak düşünmüş; diğerlerinden farklı olarak kendi karakteristik özelliklerini sergilediklerini söylemiştir. Spor merkezlerini incelediği çalışmasında bu merkezleri, hayranları kentten stadyuma taşıyan bir eşik olarak belirlemiştir. Aynı zamanda halkın sporcularla birleştiği bir mekan olan spor merkezlerinin dönüştürücü rolünün üzerinde durmuştur (Şekil 2.3.).

Şekil 2.3. Van Gennep'in üç geçiş mekan aşamasının mekanda gösterilmesi (Zimmerman, 2008)

“Impacts of form-design in shading transitional spaces: The Brazilian veranda” çalışmalarında Maragno ve Roura (2011), mimarlıkta bazı bölgelerin ne iç ne dış mekan olarak adlandırılmayacağını açıklamak için araştırma ve deneyler yapmışlardır. Maragno ve Roura’ya göre bu mekanlar ancak ara mekanlar ve geçiş mekanları olarak tanımlanabilirler; ek olarak dünya genelindeki mimari stillerde önemli bir eleman olarak karşımıza çıkarlar. Bu çalışmada araştırmacılar geçiş mekanlarını binalarla bağlantılı gölgelik mekanlar olarak düşünmüş ve bu bölgelerdeki bir fiziksel ögenin değişimini araştırmak istemişlerdir. Maragno ve Roura’ya göre, araştırmanın yapıldığı ve çoğunlukla sıcak-nemli bir iklime sahip olan Brezilya’da, en çok kullanılan geçiş mekanları verandalardır. Bu sebeple çalışmalarında 6.0x3.5x2.5m boyutlarındaki değişik yapı elemanlarına sahip modeller yapararak geçiş mekanındaki gölgelenmeleri ölçmüşlerdir. Şekil 2.4.’te görüldüğü gibi verandasız, verandalı, yarı açık verandalı, üst elemanı daha kalın olan verandalı, kısa verandalı ve kolonlu verandalı modeller üzerinde denemelerini gerçekleştirmişlerdir.

Şekil 2.4. Maragno ve Roura’nın (2011) üzerinde ölçüm yaptığı farklı modelleri (a) ve gölgelenme durumunun program üzerinde ışınlar kullanılarak ölçülmesi (b)

“Sınır ve Eşik Olarak Duvar” adlı çalışmasında Alkaya (2015) eşiği, somut bir sınır unsuru olan duvar üzerinden incelemiştir. Duvarı ayırıcı bir öge olarak düşünmüş; duvar üzerinde bulunan açıklıkları da eşik olarak ele almıştır. Bu çalışmada eşik bir

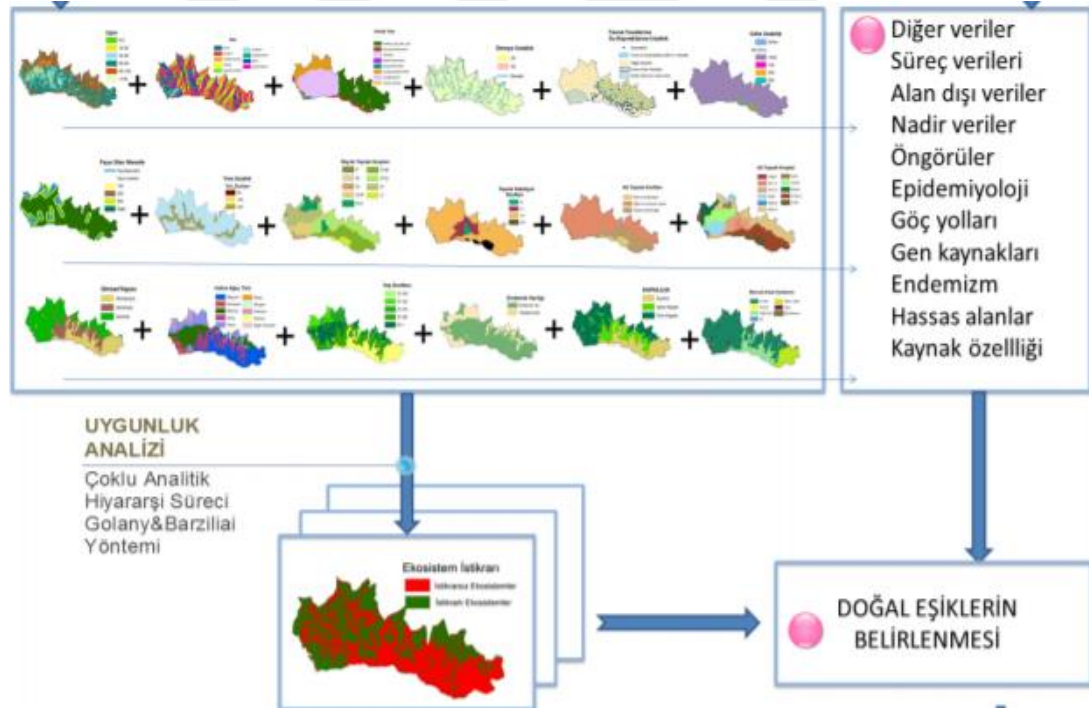
mekan olarak değil, bir geçiş sınırı olarak adlandırılmakta olup, eşik; sınırın değişme noktasındaki gerilimin potansiyellerini barındıran, farklılıkların birlikte var olduğu ve canlılığın arttığı bir “kenar etkisi” olduğundan bahsedilmiştir. Duvar ise, “mülkiyet, bellek, iç-dış ilişkisi, savunma, korunma, yaşam şekli, yönetim şekli, güç, iktidar, norm, toplum yapılaşması, yönetim, engel, yasak, ötekileştirme, ayrıştırma, birleştirme, özgürlük, gibi kavramlarla ilişki kuran hem mimari hem kentsel, toplumsal, siyasal, sanal anlamlarıyla değer kazanan güçlü bir öge olarak ele alınmıştır.

“Uludağ Milli Parkı Doğal Eşiklerinin Belirlenmesi ve Ekolojik Açından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında Eltan (2015) ve tezden çıkarılan ”Doğa Koruma Alanları Arazi Kullanım Kararlarının Belirlenmesinde Analitik Yöntem Olarak Eşik Analizi” adlı bildiri de Eltan, Özügül ve Atabay (2015); doğa koruma alanlarının analizini yapmışlar ve Kozłowski (1993) metodunu referans alan bir ekolojik planlama modeli önererek “uygunluk analizi”ni temel yöntem olarak kullanmışlardır. Bu yöntem, çalışmanın çerçevesinin belirlenmesi, gerekli verilerin toplanması, istikrarlı alanların belirlenmesi için yapılan bir analizi ve sentez adımlarını kapsamaktadır. Çerçevenin belirlenmesi aşamasında gözlem tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, gerçek hayatta olup biten olayların bir veya birden fazla kişi tarafından sistematik bir şekilde incelenmesidir (Bogen, 2014). Verilerin toplanması aşamasında çeşitli çalışmalardan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Eğitim, bakı, yollara, göllere, faylara vb. uzaklık, toprak kabiliyet sınıfları ve orman yapısı, analiz süresince kullanılan verilerin birkaçıdır. Veriler toplandıktan sonra, bu veriler için çalışılan alanın haritaları elde edilmiştir. İstikrarlı alanların belirlenmesi aşamasında ise daha önce toplanan veri kümelerinden yararlanılmış; elde edilen veriler haritalara işlenmiştir (Şekil 2.5.). Bu aşamayı oluşturan analizi yaparken de Barzilai ve Golany (1990) (Multiplicative AHP) yöntemini kullanılmışlardır. AHP (Analytical Hierarchy Process) yöntemi, çok kriterli bir karar verme yöntemi olup, 1977 yılında Thomas L. Saaty tarafından geliştirilmiştir (Saaty, 1987). Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi, karmaşık ve çok kriterli problemleri hiyerarşik olarak incelemektedir. Bu yöntem genel olarak; karar veren kişinin her kriterin önemlerini (göreceli olarak) belirlemesini ve daha sonra da belirlediği önceliklere göre karar alternatifleri arasında seçim

yapmasını kapsamaktadır (Mergen, 2006). Saaty'e (2000) göre bu yöntemin adımları aşağıdaki gibi olmalıdır (aktaran Eltan, 2015; Eltan ve diğ., 2015):

- Hiyerarşik yapının oluşturulması
- Önceliklerin belirlenmesi
- İkili karşılaştırma matrisi ve çözümü
- Normalleştirme ve göreceli önem ağırlıkları
- Tutarlılık oranının hesaplanması
- Nihai sıranın belirlenmesi

Sentez aşamasında ise ekolojik istikrara sahip alanlar, haritalar üzerinden incelenerek belirlenmiş ve alanların doğal eşikler açısından önemli ipuçları verdiği öne sürülmüştür. Belirlenen doğal eşiklerin bir “ekolojik denge” ölçütü olarak belirli kriterler ortaya koyacağı düşünülmüştür. Dolayısıyla doğa koruma planlarının yapılmasında ölçüt olarak kullanılmıştır.

Şekil 2.5. Eltan'ın çalışmasında (2015) analiz süreci

“Alternatif Bir Mekan Olarak Mimarlıkta Eşik Mekanlar” çalışmasının amacı (Yılmaz, 2016), eşik mekanlar üzerinde farkındalık oluşturmak suretiyle “bütüncül tasarım yaklaşımının ve mekan anlayışının çok boyutluluğunu” ortaya koymaktır.

Yılmaz eşikleri; buluşma, seyretme, karşılaşma, tanışma gibi fonksiyonları içinde barındıran melez bir mekan olarak düşünmüştür. Bu mekanlar herkeste farklı bir sezgisel güç uyandırarak kişiyi ana mekana hazırlamaktadır. Çalışmanın deney aşamasında, Instagram uygulamasında eşik ve eşik mekan üzerine bir bağlantı (hashtag) araması yapmıştır (Şekil 2.6.). Resimlerde görülen unsurları gruplandırmış; “eşik” kavramının en çok “kapı” için kullanıldığını, sadece birkaçının kapıya anlam yüklediğini, kalanında kapının ve eşiğin salt bir unsur olarak ele alındığını tespit etmiştir.

Şekil 2.6. Yılmaz’ın (2016) sosyal platformda “#threshold” araması sonucu elde ettiği sonuçlara bir örnek

Akartuna’nın (2017) çalışması (Şekil 2.7.), “Görsel Eşik Aşımı” yaklaşımının Tarihi Kent Merkezlerine Etkisi: Beyoğlu Örneği”dir (Akartuna, 2017). Eşik kavramını kullanıcılar üzerinden incelemiş, görsel uyaranların kentsel mekan kullanıcıları üzerindeki oluşturduğu aşımı belirlemiştir. Öncelikli olarak algı boyutunun eşiklerde incelenmesi üzerinde durmuştur. Görsel eşiği aşmayan unsurların farkedilmediği ve aidiyet hissedilmemesi sonucu bu unsurların geri planda kaldığını savunmuş; korunması gereken ve görsel eşiğin altında kalıp göz ardı edilen unsurları ön plana çıkarmayı amaçlamıştır. Beyoğlu tarihi dokusunu algılamayı zorlaştıran görsel uyaranların kaldırılması hakkında önerilerini geliştirmiştir. Eşik mekanı algı üzerinden inceleyen bir örnektir.

Şekil 2.7. Akartuna'nın çalışma alanının sınırı (2017)

Bir diğer çalışma, Şevik'in gerçekleştirdiği "Territoriality Of Heterotopia: Threshold As A Condition Of Heterotopian Space in The Case Of Emek District, Bursa" adlı çalışmadır (Şevik, 2018). Şevik çalışmasında, "eşik"i mekânsal olarak incelemiş ve bu mekansallığın heterotopolojinin temel bir koşulu olduğunu ileri sürmüştür. Gündelik hayatta kamusal mekanların sunduğu eşik oluşumlarını "mekan-dizim analizi" olarak ortaya koymuş ve bu şekilde potansiyel eşiklerin konfigürasyonel yapısını irdelemiştir. Potansiyel eşik dokularının mekan-dizimsel yapısının açığa çıkardığı hareket örüntülerini mevcut örüntülerle karşılaştırmış ve eşikler üzerinden topolojik bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma ile "farklı form ve işlevlerdeki eşğin işleyişi ile heterotopik bağlamdaki mekanın konfigürasyonel yapısı arasındaki ilişkiyi analiz etme"yi amaçlamıştır (Şevik, 2018). Bu çalışmayı yapmak için, farklı kültürleri içinde barındıran bir karakter bölgesi ve bu bölgelerin arasındaki sosyal gerilimin kırıldığı ve eşik potansiyeline sahip mekanlar belirlemiş, bu mekanların kamusal alanlar olmasına dikkat etmiştir. Çalışmayı ve eşikleri irdeleme yönteminde, seçilen mekanın sosyo-kültürel değerlerinin üzerinden gitmiş, bunları mekanların fonksiyonları ile birleştirerek incelemiştir. Bu analiz doğrultusunda alandaki sosyal donatı, toplu taşıma durakları, kamusal alanlar vb. gibi mekanların bölgedeki konumlarını araştırmıştır. Çalışma alanının güncel durumunu anlamak için anket çalışması yaparak ve alanda yoğunluğun fazla olduğu yerleri belirleyerek bir yoğunluk haritası çıkarmıştır. Ardından elindeki alanla ilgili verileri space syntax'ta işleyerek, dijital ortamda yoğunluk haritası oluşturmuştur. Bu iki haritayı birbiriyle kıyaslayarak yorumlamıştır (Şekil 2.8.). Ancak bu araştırmasında eşikleri sadece bir yoğunluk analizi ile harita

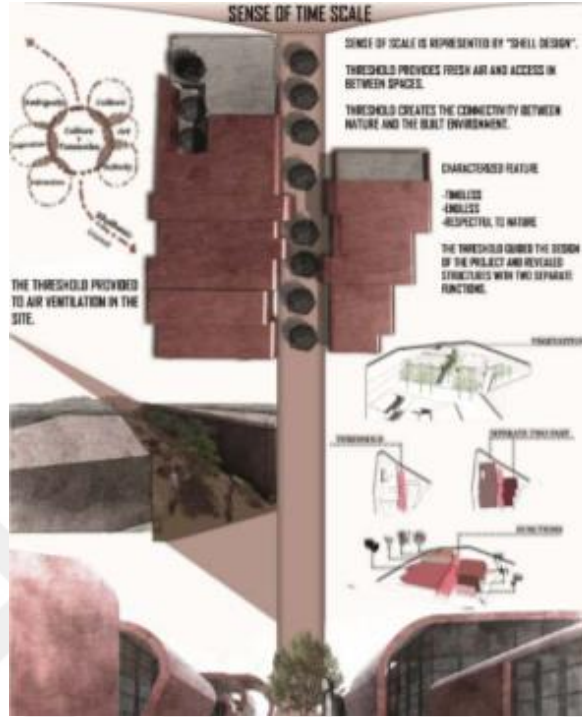
üzerinde incelemeye çalıştığı görülmüştür. Çalışmada eşikler sabit bir değer olarak alınmış, değişkenlik hesaba katılmamıştır. Gündelik hayat pratiklerinin üzerinde durulmamış, zamansallık hesaba katılmadan mevcut durumun incelendiği tespit edilmiştir.

Şekil 2.8. Akartuna'nın çalışma alanındaki space-syntax araştırmaları (2017)

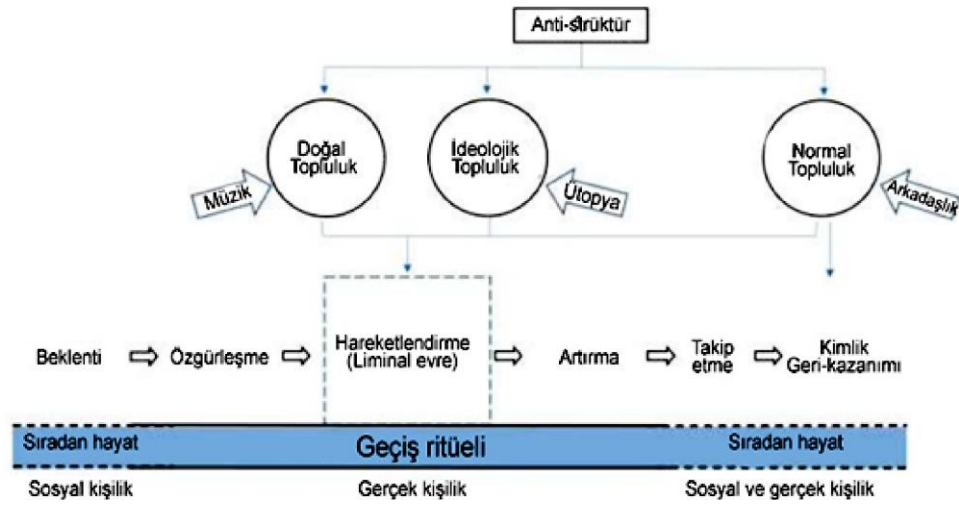
Alakavuk, (2018) “Threshold Approaches to Architectural Design Studio” adlı makalesinde, eşiklerin bir bina girişinden ibaret olmadığını; çok farklı şekilde kullanılabileceğini savunmuştur. Bu savını, bir üçüncü yıl mimari tasarım projesinde, çevre analizi ve proje çizim aşamalarında “eşik” unsurunun kullanılmasının ne tür etkiler doğuracağını araştıran bir çalışma ile yapmıştır. İlk olarak öğrencilerinden eşiğin anlamını sorgulamalarını istemiştir. Daha sonra yapılan çıkarımlar projelerde uygulanmıştır (Şekil 2.9.). Eşiği kullanma ve bakış açıları tamamen öğrencilere bırakılmış; farklı görüşlerini projelerine yansıtmaları istenmiştir. Yazıda açıklanan çalışmalardan ilkinde eşik; bina ile bahçesi arasında bağ kuran bir unsur olarak kullanılmıştır. Eşik, bu tasarımı şekillendirerek iki farklı fonksiyonda bina oluşmasına sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda eşik, bu iki bina arasında ulaşılabilirlik ve temiz hava için bir alan tanımlama görevini üstlenmiştir. İkinci çalışmada bir mavi alan şekillendirilmiştir. Bu mavi alan hem sosyal ve sağlıksal olmak üzere iki fonksiyonu; hem de özel ve kamusal fonksiyondaki binaları birbirinden ayırmaktadır. Alan hastalar için dinlenip yoga yapabilecekleri; kendilerini iyileştirmek için sosyal alana geçebilecekleri bir geçit görevi görmektedir. Bu çalışma; eşiğin tek bir anlamı

olmadığını ve bakış açısına göre farklı yorumlanabilecek bir kavram olduğunu göstermektedir (Alakavuk, 2018).

Şekil 2.9. Alakavuk'un araştırmasında referans olarak kullandığı öğrenci çalışmalarından biri (2018)

"Liminality and festivals—Insights from the East" adlı çalışmalarında Wu ve diğerleri (2019), liminal deneyimlerin Çin müzik festivallerinde nasıl oluştuğunu inceleyerek, liminality hakkındaki bilinenleri derinleştirmeyi amaçladıkları bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Festivalde kullanıcıların davranışlarını ve profillerini incelemişlerdir. Gözlemlenerek ortaya çıkarılan kullanıcıların liminal davranışlarının ve kimliklerinin gündelik yaşamda bir arada bulunmasıyla, liminalitenin rolüne değinmekte yeni bir yaklaşımın ortaya çıktığını ortaya koymaktadırlar. Liminalitenin sadece mekan olarak değil; davranış ve beraberinde kimlik öğeleriyle birlikte gözlemlenmesi gerektiğini de aktarmaktadırlar. Ve bu çalışmayı festival bağlamına dayalı deneyim inşa aşamalarını aktararak sağlamaya çalışmışlardır (Şekil 2.10.). Çalışmalarında yöntem olarak çok sahalı veri toplama, üç yıl boyunca yedi müzik festivalinde derinlemesine yapılandırılmış 68 röportaj ve saha gözlemlmelerini kullanmışlardır.

Şekil 2.10. Festival bağlamına dayalı liminal deneyim inşa etme çerçevesi (Wu ve diğ., 2019)

Güngen'in 2018 yılında yaptığı tez çalışması ve bu tezdten çıkarılan "Geçmişten Geleceğe Bakmak: Ütopya Ve Distopya Karaköy'ün Eşik Mekanı Olarak Yeniden İncelenmesi" adlı çalışma (Güngen ve Akpınar 2019), gelecek kentlerin değişeceği ve dönüşeceği düşüncesine Karaköy üzerinden ve bu bölgedeki hanlar ve pasajların çalışılması yoluyla bir yorum getirmektedir. Çalışmada öncelikle; eşik kavramının farklı anlamları ve kullanımları irdelenmiştir. Ardından çalışma alanı olan Karaköy'ün tarihi ve karakteri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma alanı ve eşik kavramı ile ilişkisi anlatılmış; alanda seçilen birtakım han ve pasajlar, barındırdıkları eşik mekanlar üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada eşikler dört gruba ayrılarak incelenmiştir. İncelenen eşikler üzerinden, çalışma alanının tarihteki hangi dönüşüm aşamasında olduğu tespit edilmiş ve yapılan tespitlerle alanda bir tarihi dönüşüm haritası çıkarılmıştır. Bu dönüşümlerin geleceğin kentlerinde de gözlemleneceği ve belli bir süreç izleyeceği vurgulanarak çalışma sona erdirilmiştir. Çalışmanın amacı, "hanları" ve "pasajları" çok katmanlı ve çok disiplinli bir fenomen olarak yorumlamaktır. Bu binalar; "mimari miras, kullanıcı dönüşümü, arşivlerden ilgili yayınlar, eski haritalar, eski ve güncel fotoğraflar, gündelik nesnelere, fiziksel ve algısal izler ve sözlü bilgiler" gibi çeşitli verilerle analiz edilmiştir. Çalışmada, seçilen kentsel bölgenin gelecekte farklı veriler sağlayabilecek olduğu da düşünülerek, bugünkü niteliklerinin kentsel aktörler, günlük yaşam, kentsel mobilya, gündelik nesnelere, mimari stiller, malzemeler, grafiti ve tabelalar gibi araçlarla sosyal, tarihsel ve mekansal eşikler ile incelenebileceği öngörülmüştür.

Güngen makale için referans aldığı tezinde ise (2018) her çalıştığı pasaj ve hanı; binanın kısa bir tarihçesini, mevcut ve tarihi haritalarını, mekansal, sosyal ve tarihi eşik unsurlarını temsil eden bir şablonla göstermiştir. Seçilen hanlar ve pasajlardaki eşik durumları dört grupta belgelenmiştir:

- a. Tarihi eşikler: İncelenecek mekandaki tarihi katmanlar; kullanıcı profilleri, kent mobilyaları, tabelalar vb. gibi mekana özel fiziksel ve sosyo-kültürel öğelere ayrılmıştır. Mekanı kullanan kullanıcıların değişmesi, mekanın işlevinin değişmesi, restorasyon, mimari stilin farklı yıllara ait katmanlarının olması ve tarihi değişiminde binanın tuttuğu yer vb. gibi unsurlar incelenmiştir. Mekanların bu unsurlardan herhangi birine sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Güngen öncelikle mekandaki kaplamalar ve malzemelerin değişimini inceleyerek, bu mekanların bir dönüşüm geçirdiğini, dolayısıyla da tarihi bir eşik noktası olduğunu saptamıştır.
- b. Sosyal eşikler: Bu eşik türünde öncelikli olarak incelenen, binayı kullanan kişiler veya sosyal gruplardır. Kullanıcıların profilleri ve binayı/bölgeyi günün/haftanın hangi saatlerinde kullandıkları tespit edilmiştir. Profillerdeki ve kullanım vakitlerindeki eşikler analiz edilmiştir.
- c. Mimari eşikler: Binanın mimari stili ve materyallerinin analizi yapılmıştır. Binalardaki mimari stillerin birbirine benzediği ve farklılaştığı alanlar belirlenmiş, farklılaştığı alanlar mimari eşikler olarak kabul edilmiştir.
- d. Hissi ve gündelik eşikler: Bu bölümde kişinin algısı ve hissi üzerinde durulmuştur. Mekanlardan geçişte ve potansiyel eşiklerde insanların koku, dokunma ve görüş olarak ne tür değişiklikler hissettiği irdelenmiş, algıda değişikliğe sebep olan mekanların eşik mekanlar olduğu çıkarımı yapılmıştır (Güngen, 2018).

Hanlar ve pasajlardaki dört eşik grubunun analizi sonucunda elde edilen veriler birleştirilerek, bu binaların dönüşüm durumları sınıflandırılmıştır. Bu gruplama, Van Genep'in (1960) üç aşamalı eşik ritüelinin ve liminal mekan tanımlamalarının araştırmacı tarafından yorumlanması ile ortaya konulmuştur. Çalışmada eşiklere dair yapılan gözlemler araştırmacı tarafından öznel deneyim üzerine kurgulanmıştır (Şekil 2.11.)

Tarihi Eşikler	Sosyal Eşikler	Mimari Eşikler	Hissi Eşikler	Değişim Durumu
				Ayrılma
				Ayrılma
				Geçiş

Şekil 2.11. Güngen ve Akpınar'ın (2019) çalışmasındaki hanlar tablosunun örnek: Tarihi, sosyal, mekânsal ve algısal eşikler - değişim evreleri yorumu

Danilina ve Privezentseva'nın 2020 yılında yaptıkları "Smart space solutions of pedestrian ways in public transport transit hubs" adlı çalışmalarını, istasyonlardaki eşik mekanlar üzerine yapmışlardır. Makalenin amacı, kentsel ulaşımın kalitesini oluşturan ve kentsel merkezin sürdürülebilir gelişimini sağlayan istasyonlardaki yaya iletişimi için mimari organizasyona yönelik bir kentsel planlama yaklaşımı geliştirmektir (Şekil 2.12.). Chun ve diğerlerine göre (2004), bu bölgeler bir eşik mekan olarak incelenmesi gereken noktalardır.

Şekil 2.12. Danilina ve Privezentseva'nın (2020) çalışmasında İstasyon yapısı şeması

Çalışmaya göre yaya bağlantı türlerindeki fark, istasyonlarda bulunan çeşitli altyapı elemanlarından kaynaklanmaktadır. Taşıma ve aktarma noktalarındaki yaya hareketlerinin araştırılması, teorik anket verilerine ve önceden mevcut olan yaya

hareketi anketlerine dayanmaktadır. Çalışmada elde edilen anket verilerine göre yaya akış verileri; aksel uzunluk (l , m) ve akış yoğunluğu (q , m / dak) ile kümeleme yöntemi ile gruplandırılmıştır. Belirlenen istasyonda üç adet bölge belirlenmiş ve bu bölgelerdeki l =aks uzunluğu, q = yaya yoğunluğu tespit edilmiştir (Şekil 2.13.). Yaya yoğunluğu verisi, yayaların bölgedeki sayısının gözlemlenmesi sonucu elde edilmiştir. Belirlenen iki veri değerlendirilerek bir bağıl yoğunluk ölçüsü çıkarılmıştır. Bağıl yoğunluk, aks uzunluğu ve yaya yoğunluğunun birbirine bölünmesiyle elde edilmiş; küme yöntemiyle Şekil 2.13.'teki gibi gösterilmiştir. Bağıl yoğunluğun olduğu yerde (S1), yayaların yürüme halindeyken birbirine engel teşkil ettikleri belirlenmiştir. Yoğunluğun orta derecede olduğu yerde (S2) engel olmadan yürüyebilirlerken, yoğunluğun en az olduğu yerde (S3) ise serbest bir şekilde yürüyebilecekleri öne sürülmüştür.

Şekil 2.13. Danilina ve Privezentseva'nın (2020) çalışmalarında belirledikleri istasyon bölgeleri ve mekânsal karakteristikleri

Literatür araştırması sonucunda elde edilen yukarıdaki çalışmaların hepsinde eşğin farklı özellikleri üzerinde durulmuş veya eşik farklı unsurlar yardımı ile incelenmiştir. Bazı çalışmalarda bu unsur soyut bir kavram olan “algı” iken (Yılmaz, 2016), bir diğerinde somut bir kavram olan “duvar”dır (Alkaya, 2015), Bir kısmında eşikler kendi karakteristik özelliklerini barındıran bir mekandır (Güngen, 2018), bazılarında ana mekana işaret eden ve kişiyi hazırlayan bir yan mekandır (Zimmerman, 2008). Kimisinde ise bir mekan değil, sadece bir geçiş ve sınır noktasıdır (Akartuna, 2017). İncelenen çalışmalarda eşği bir mekanda çalışanların, eşikleri değişik unsurların (durak, araç, insan, sosyal donatı vb) yoğunlaştığı noktalar olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu demektir ki haritada eşikler; yoğunluk noktaları olarak gözlemlenmiştir. Ancak bahsedilen çalışmaların hepsi; eşğin içinde “değişim” barındırdığı konusunda hemfikirdir (Tablo 2.1.)

Tablo 2.1. Eşik mekan analizi üzerine yapılan çalışmalar

Araştırmacı	Peter Eisenman, 1997	Chungyoon Chun, Alison Kwok, Akihiro Tamura, 2004	Patrick Troy Zimmerman, 2008
Çalışma Adı	Processes of the Interstitial Croquis	Thermal comfort in transitional spaces—basic concepts: literature review and trial measurement	Liminal Space in Architecture: Threshold and Transition A Proposal for a Ballpark in Miami Beach, Florida
Çalışma Yeri	Valencia'daki (İspanya) La Almoína Müzesi	İki lobi, İki balkon, İki kamelya(pavilyon)	Miami Sahili, Florida'daki bir top sahası
Amaç	Mimari mekânlar içindeki katmanlama, yeniden formüle etme, bulanıklaştırma ve ayrıştırma öğelerinin sosyal deneyimin nasıl inşa edildiğini ve etkilerini öne sürdüğünü açıklamak	Geçiş mekanlarının iki mekan arasındaki eşikler olduğunu kabul ederek eşik noktalarının kullanıcı konfor şartlarına getirilmesi gerektiğinin vurgulanması	Kültürel geçiş törenlerinde veya ritüellerde liminal veya geçiş aşamasının incelenmesinin, aradaki uzayın anlaşılması ve yaratılması için bir benzetme sağlayacağını aktarmak.
Kapsam	•Valencia'daki (İspanya) La Almoína Müzesi, diakronik eşiklerin ve liminal alanların yapısını ve kullanımını araştırmak için bir vaka çalışması •Geleneksel mimari formların ve simgelerin tanınabilirliğinin silinmesi.	•Geçiş mekanlarındaki konfor unsurlarının ölçülmesi	•Eşik ve geçiş anlayışı ile liminal boşluğun yaratılması ve algılanması •Ballpark'ın geçiş "liminal" ve potansiyeller mekanı olarak incelenmesi. •Beyzbol sahasının alanını anlayarak, parkın unsurlarının parçalanması ve eritilerek incelenmesi
Yöntemler ve Teknikler	Tarihsel katmanların kolay çalışması ile üstüste konarak gösterilmesi	•Seçilen mekanları sınıflandırma •Geçiş alanlarında sıcaklık ölçümü •Gözlem yoluyla insan davranışlarının kaydedilmesi •Uzun ve kısa vadeli ölçümler	•Gennep'in üç temel geçiş mekanının(ayrılma, geçiş ve birleşme mekanı) seçilen alanda eskizler üzerinden yorumlanması •Mekanın 3 boyutta katmanlara ayrılması •Geçiş mekanlarının üçe ayrılması ile potansiyel eşiklerin belirlenmesi
Kullanılan Ana Unsurlar	Mekan	Mekan, Değişim	Geçiş Mekanı

Tablo 2.1. (Devam) Eşik mekan analizi üzerine yapılan çalışmalar

Araştırmacı	Gogliardo Vieira Maragno, Helena Coch Roura, 2011	Tuğçe Alkaya, 2015	Esra Yılmaz, 2016
Çalışma Adı	Impacts of form-design in shading transitional spaces: The Brazilian veranda	Sınır ve Eşik Olarak Duvar	Alternatif Bir Mekan Olarak Mimarlıkta Eşik Mekanlar
Çalışma Yeri	-	-	Instagram
Amaç	Mimarideki bazı alanların iç veya dış olarak nitelendirilemez olmasının ve kesin veya belirli bir yardımcı program olmadan var olabildiğinin vurgulanması	Duvarın potansiyellerinin incelenmesi, bu sırada bir mimari elemanın kazandığı farklı anlamların; anlamların farklı ölçeklerde kent-mekan-otorite ilişkisinin ele alınması; devletin veya otoritenin koyduğu sınırlarla insanların koyduğu sınırların kent içinde kesişip-kesişmediğinin incelenmesi, fiziksel varoluşu ya da soyut olarak oluşu üzerinden bir mekan kavramının kurulması, bu ilişkinin doğurduğu yeni potansiyel mekanın günün insanına uygun olarak incelenmesi	Mekani, salt görünür olandan kurtararak tüm yaşantının ve kainatın birbirine görünmez bağlar ile bağlı olduğunu mimari disiplin üzerinden "eşik mekanlar" aracılığıyla hatırlatmak.
Kapsam	•Uzun sıcak dönemlere sahip iklimlerde geçiş alanlarının iç mekanlar kadar ve bazen daha da önemli olması - bu nedenle tasarımcıların tüm dikkatini çekmesi gerektiği için geçiş mekanı olan verandalarda ölçüm yapılması	•Duvarın fiziksel ve algısal durumunun örnekler üzerinden incelenmesi •İnsanların ve devletin ortaya koyduğu sınırların sınır/duvar olarak ele alınarak ilişkilerinin incelenmesi •Duvarın eşige dönüşmesinin örneklerle açıklanması ve potansiyellerinin ortaya konulması	•Eşik mekan oluşumlarının örnekler üzerinden incelenmesi, eşik mekan oluşumlarının mimari tasarıma etkisi ve sınırsız mekan oluşturma durumlarının irdelenmesi.
Yöntemler ve Teknikler	•6.0x3.5x2.5 m ölçülerine sahip kolonsuz bir veranda modeli oluşturulması •Heliodon 2 programıyla verandalı, verandasız, kolonlu, kolonsuz, uzun, kısa veranda mekanına sahip binaların gölge ve radyasyon ölçümü	•Literatür taraması •Haritaların incelenmesi	•Instagramda "#eşik", "#threshold" etiketli gönderi taraması •Resimlerdeki unsurlar üzerinden (kapı, ışık, keşif, patika) resimleri gruplandırıp içerik ayrıştırılması yapılması
Kullanılan Ana Unsurlar	Mekan	Sınır, Mekan	Algı

Tablo 2.1. (Devam) Eşik mekan analizi üzerine yapılan çalışmalar

Araştırmacı	Cengiz Eltan, Mehmet Doruk Özügül, Semra Atabay, 2016	Seda Diren Akartuna, 2017	Nazlı Güngen, İpek Akpınar, 2018
Çalışma Adı	Uludağ Millî Parkı doğal eşiklerinin belirlenmesi	Görsel Eşik Aşımı" Yaklaşımının Tarihi Kent Merkezlerine Etkisi: Beyoğlu Örneği	"Geçmişten geleceğe bakmak: ütopya ve distopya" Karaköy'ün Eşik Mekanı Olarak Yeniden İncelenmesi
Çalışma Yeri	Uludağ Millî Parkı	Beyoğlu, İstanbul	Haliç Köprüsü, doğuda Galataport şantiyesinin geçici şantiye duvarları, kuzeyde Kemeraltı Caddesi (Kemankeş Bölgesi'nde) ve Tersane Caddesi (Arap Camii-Persembé Pazarı Bölgesi'nde) ve güneyde Galataport şantiyesi
Amaç	Doğa koruma alanlarında eşik analizinin, ekolojik dengeyi gözetken bir planlama analitiği olarak kullanılabileceğini göstermek	Görsel eşigi aşmayan unsurların farkedilmemesi ve aidiyet hissedilmemesi koruma bilincinin azalmasına neden olduğunun açığa çıkarılması.	"Hanları" ve "pasajları" çok katmanlı ve çok disiplinli bir fenomen olarak yorumlamak
Kapsam	•Uludağ Millî Parkı bağlamında tampon bölgeler, sınırlar, koruma, koruma kullanma ile yenileme ve onarım alanlarının belirlenmesinde referans olacak doğal eşiklerin tartışılması	•Görsel olarak algılanan unsurların kısıtlanmasıyla ön planda olmayan öğelerin görünümlüklerini kaybettiği yaklaşım olarak belirlenmesi •Algının "eşik"lerde incelenmesi.	•Seçilmiş han ve pasaj örneklerinin, barındırdıkları eşik mekanlar (ortak alanlar) üzerinden analiz edilmesi •Seçili han ve pasajların Gennep'in üç mekanının hangi tarihsel aşamasında olduklarının yorumlanması.
Yöntemler ve Teknikler	•Ekosistem davranış grafiği hazırlanması •Eşiklerin ekolojik istikrar haritası üzerinden belirlenmesi •Alandaki mevcut fiziksel arazi verilerinin kullanılması	•Kırılma noktaları ve alt bölge belirlenmesi •Bölgelerin ve kullanıcıların profilinin belirlenmesi •Anket çalışması •Harita üzerine alandaki kimlik öğelerinin gösterilmesi	•Mimarî miras, kullanıcı dönüşümü, arşivlerden ilgili yayınlar, eski haritalar, eski ve güncel fotoğraflar, gündelik nesnelere, fiziksel ve algısal izler ve sözlü bilgiler gibi verilerle analiz •Bu verilerle eşik durumlarının dört grupta belirlenmesi: tarihi eşikler, sosyal eşikler, mekansal eşikler ve algısal eşikler. •Hangi eşik durumunda olduklarının doğeme/maizeme değişimi üzerinden yorumlanması
Kullanılan Ana Unsurlar	Mekan	Algı	Algı, Mekan

Tablo 2.1. (Devam) Eşik mekan analizi üzerine yapılan çalışmalar

Araştırmacı	Ebru Alakavuk, 2018	Ebru Şevik, 2018	Shaofeng Wu, Yanning Li, Emma H. Wood, Benoît Senaux, Guangquan Dai, 2019
Çalışma Adı	Threshold Approaches to Architectural Design Studio	Heterotoloji, Kentisel Ayrışma, Kentisel Eşik, Mekan-Dizimi, Emek Bölgesi-Bursa	Liminality and festivals—Insights from the East
Çalışma Yeri	İzmir, öğrenciye göre değişen proje alanları	Emek Bölgesi, Bursa.	Çin müzik festivalleri
Amaç	Mimari tasarımda kent eşiklerinin öneminin vurgulanması.	Farklı form ve işlevlerdeki eşğin işleyişi ile heterotopik bir bağlamdaki mekanın konfigürasyonel yapısı arasındaki ilişkiyi analiz etmek	Liminal deneyimlerin Çin müzik festivallerinde nasıl oluştuğunu inceleyerek liminality hakkındaki bilinenleri derinleştirmek
Kapsam	<ul style="list-style-type: none"> Eşik kavramına hangi farklı açılarda bakılabileceğinin araştırılması Kent eşiklerinin mimari tasarımdaki öneminin araştırılması 	<ul style="list-style-type: none"> Kamusal mekanın sunduğu eşik oluşumları 'mekan-dizim analizi' ile ortaya konularak potansiyel eşiklerin konfigürasyonel yapısının irdelenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Ortaya çıkarılan çok yönlü liminal davranışların ve kimliğin günlük rutin yaşamla bir arada bulunmasının; liminalitenin rolünün eleştirel anlayışına yeni bir yaklaşım sağlanması
Yöntemler ve Teknikler	<ul style="list-style-type: none"> Eşik kavramının katılımcılar tarafından araştırılması Eşiklerin dönem projesinde öğrenciler tarafından kullanılması 	<ul style="list-style-type: none"> Ankette farklı sosyal grupların bulunduğu noktaların ve yoğunlukların öğrenilmesi, harita üzerinde gösterilmesi 'DepthMapX' kullanılarak bir space syntax yöntemi üzerinden yaya ve araç yoğunluklarının haritada işlenmesi Space syntax'ta ölçülen potansiyel yaya hareketleriyle güncel durumdaki yaya hareketlerinin karşılaştırılması 	<ul style="list-style-type: none"> Çok sahalı veri toplama Üç yıl boyunca yedi müzik festivalinde derinlemesine yapılandırılmış 68 röportaj Saha gözlemleme
Kullanılan Ana Unsurlar	Bellek, Algı	Yoğunluk	Bellek

Tablo 2.1. (Devam) Eşik mekan analizi üzerine yapılan çalışmalar

Araştırmacı	N V Danilina ve S V Privezentseva, 2020
Çalışma Adı	Smart space solutions of pedestrian ways in public transport transit hubs
Çalışma Yeri	Kamusal istasyon mekanı
Amaç	Kentsel ulaşımın kalitesini oluşturan ve kentsel merkezin sürdürülebilir gelişimini sağlayan istasyonlardaki yaya iletişimi için mimari organizasyona yönelik bir kentsel planlama yaklaşımı geliştirmek.
Kapsam	Geçiş mekanlarında yaya yoğunluğunun ölçülmesi ve mekan alanıyla bölünerek bağlı yoğunluğun bulunması
Yöntemler ve Teknikler	Gözlem yöntemi Aks uzunluğu ve yaya yoğunluğunun belirlenmesi Bu iki ölçü birbirine bölünerek bağlı yoğunluğun ölçülmesi
Kullanılan Ana Unsurlar	Yoğunluk

2.1.1. Eşik mekanların ortaya çıkarılmasında yardımcı olacak araştırmalar

Eşik mekan üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların bazı ortak tekniklerle gerçekleştirildiği farkedilmiştir. Bu teknik çoğunlukla gözlem metodu olarak kullanılmakta (Danilina ve Privezentseva, 2020; Akartuna, 2017; Şevik, 2018) ve gözlem verilerinin haritalara işlenmesini (Eltan ve diğ., 2016; Akartuna, 2017; Şevik, 2018) kapsamaktadır. Kullanıcı gözlem verilerinin haritada işlenmesi metodu ise davranış haritası tekniğidir.

Davranış haritalarının geliştirilmesi ilk olarak 1960'lı yılların sonunda Barker (1968; aktaran National Recreation and Park Association, 1993) ve Ittelson, Rivlin, Prohansky (1976; aktaran National Recreation and Park Association, 1993) gibi çevre ve davranış araştırmacıları tarafından geliştirilmiştir. Davranış haritaları, sistematik olarak davranışların mekan ve zaman üzerinden izlenmesini kapsamaktadır (Cosco ve diğ. 2010) (Bechtel ve Zeisel, 1987; aktaran National Recreation and Park Association, 1993). Yapılan gözlem süresince gözlemciler; kullanıcıların belirlenen mekandaki eylemlerini doğrudan veya gözlem cihazları yolu ile (kamera, gps vb. gibi) incelemektedirler.

Davranış haritası veya bir diğer adıyla takip (tracking) yöntemi, Arlington'da National Recreation and Park Association (1993) tarafından yayınlanan bir yazıda, kullanıcıların rutinlerini takip etmek, çeşitli aktivitelerini gözlemlemek ve kimlerle etkileşime geçtiklerini izlemek anlamlarına gelmektedir. Davranış haritaları

kullanıcıların konumunu ve aktivitesini tespit etmek üzere genellikle bir çizelge veya harita üzerinde gözlemlenmekte; kullanıcıların aktivitelerinin izlenebileceği parklar, müzeler, meydanlar gibi ilgi odaklarında takip edilebilmektedirler.

Davranış haritası çıkarılmasının bir örneği, Güney Dakota-Black Hills'te Homestake Doğal Tarih ve Kültür Merkezi'nde 1993 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada gözlemlenen kullanıcılar; tarih ve kültür merkezini 21-30 Kasım arasında ziyaret eden kişilerden oluşmaktadır. Çalışma saat 10.00-16:00 ve 16:00-20:00 zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiş ve gözlemciler alanda toplam hafta içi 12 saat, hafta sonu ise 24 saat gözlem yapmışlardır. Gözlemci kullanıcıyı mekanda bulunduğu süre zarfında izlemiş ve yürüyüş/hareket güzergahını izlemiştir. Gözlem süresi ise kullanıcının bina kapısından girmesi ile çıkması arasında kalan süredir; bu sebeple gözlem süresi kullanıcıdan kullanıcıya değişiklik göstermektedir (National Recreation and Park Association, 1993).

Davranış haritası, gözlemcinin fiziksel olarak gözlem ortamında bulunduğu ve olayları takip ettiği bir modeldir. Bu gözlem metodunda önemli olan mekanın ne için tasarlandığı değil; mekanda hangi aktivitelerin meydana geldiğidir.

National Recreation and Park Association'un (1993) yazısında davranış haritalarının araştırılması ve çıkarılmasının araştırmacılar tarafından iki şekilde yapıldığından bahsedilmektedir. Bu farklı stiller şu özellikleri kapsamaktadır:

- a. Mekan odaklı davranış haritası
- b. Kullanıcı odaklı davranış haritası

Mekan odaklı davranış haritasında kişilerin belli bir mekan içinde kendilerini nasıl konumlandıkları incelenmektedir. Kullanıcı odaklı davranış haritalarında ise önceden belirlenmiş bir zaman dilimi içinde kullanıcıların hareketleri ve aktiviteleri incelenmektedir. Hangi gözlem metodunun seçileceği ise gözlemcinin amacına bağlı olmakla birlikte; turizmde, rekreasyon alanlarında ve parklarda mekan odaklı ve kullanıcı odaklı davranış haritalarının çıkarılması en kullanışlı eylemdir (National Recreation and Park Association, 1993).

Davranış haritası çıkarmak için önerilen tekniklerden biri yine National Recreation and Park Association tarafından verilmiştir. Bu tekniğe göre mekan odaklı bir harita oluşturmak için öncelikli olarak mekan bir eskiz olarak çizilmelidir. Gözlemci ise alandaki belli bir noktada durabilir veya gezici halde bulunabilir. İncelenen mekana ve çalışma amacına özel olmak suretiyle, gözlemcinin kullanıcıları takip etmesi gerekebilir.

Kullanıcıların hareketlerinin ve aktivitelerinin kaydedilebilmesi için ise hangi davranışların nasıl kaydedilebileceği önceden belirlenmelidir. Bunlara örnek olarak okuma için O; dokunma için DO; konuşma aktivitesi için KO verilebilir. Öngörülen bütün aktiviteler araştırma yapılacak mekana gitmeden önce belirlenmelidir.

Kullanıcı odaklı davranış haritasında ise bir diagram (harita/eskiz) kullanılmamaktadır. Bunun yerine kullanıcının o vakitte ne yaptığı zaman dilimleri üzerinde gösterilir. Kullanıcı odaklı haritalarda ilk yapılması gereken; kullanıcıyı tanımlamak ve mekana nasıl katıldığını incelemektir. Gözlemler devamlı veya periyodik olarak yapılabilir. Devamlı gözlem tekniği, belli bir kullanıcının günün farklı saatlerinde takip edilmesini ve davranışlarının incelenmesini kapsamaktadır (National Recreation and Park Association, 1993).

“Sensing Human Activity: GPS Tracking” adlı ve 2009 tarihli bir başka çalışma davranış haritası modellemesi üzerine Stefan van der Spek, Jeroen van Schaick, Peter de Bois ve Remco de Haan tarafından yapılmıştır. Çalışma tarihi şehir merkezi ve “New Town (Yeni Kent) olmak üzere iki farklı yer üzerinde devam ettirilmiştir. Tarihi şehir merkezi bağlamında Norwich, Rouen, Koblenz ilçelerinde; kent bağlamında ise Almere kentinde gerçekleştirilen çalışmada tespit mekanlarının ölçeği büyük alınmıştır (Örn: Almere sokakları).

Çalışmanın öncelikli amacı, GPS sistemi ile kullanıcıların takip edilmesi yöntemini açıklamak ve sahada kullanmaktır. Bu yöntem doğrultusundan Şekil 2.14.’teki haritada görüldüğü üzere kullanıcıların konumları belirlenmiştir. Şekil 2.15.’da ise seçilen bir kullanıcının GPS aracılığı ile evine dönerken izlediği yol harita üzerinde gösterilmektedir.

Şekil 2.14. Koblenz'deki Lohrcenter sokaklarında GPS taramaları (Spek ve diğ., 2009)

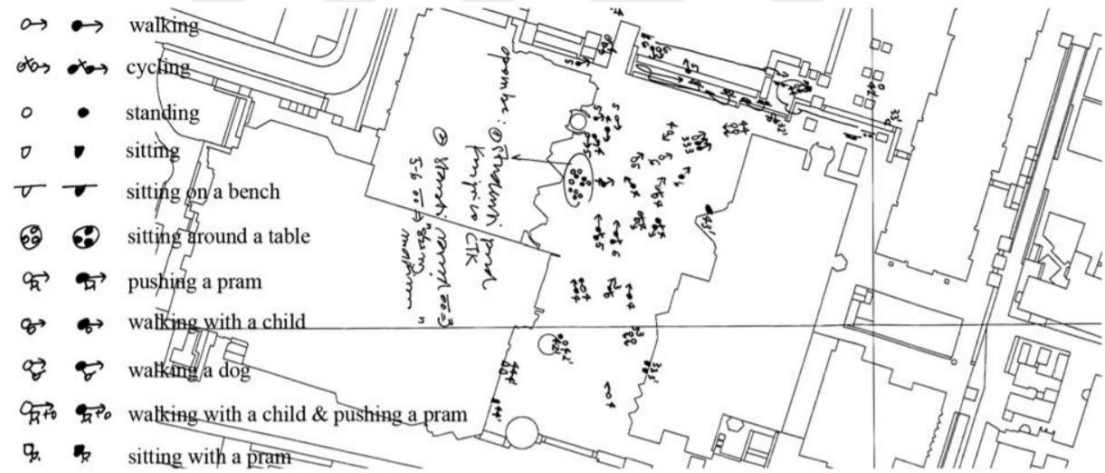
Şekil 2.15. Almere sokaklarında seçilen bir kullanıcının eve dönüş rotasının GPS ile taranarak harita üzerinde gösterilmesi (Spek ve diğ., 2009)

Davranış haritası modelinin ortaya koyulmasını sağlayan ve başka çalışmalarda da adı geçecek olan yöntem, Golicnik Marusic tarafından da kullanılan GIS'dir (Geographical Information Systems) (Marusic, 2010). GIS, birçok coğrafi verinin bulunmasını, depolanmasını, analiz edilmesini ve gösterilmesini sağlayan bir sistemdir. Bu analiz sistemi, herhangi bir mekanda yapılabilmektedir. GIS'in asıl anlamı ise, dünyanın herhangi bir yerindeki bir mekana referans veren veriler bütünüdür. GIS haritalarında belli başlı unsurların konumu, yoğunlukları, içerikleri, değişimleri ve çevreleri gösterilebilir (Dempsey, 2012).

Marusic'in 2010 yılında gerçekleştirdiği "Analysis of patterns of spatial occupancy in urban open space using behaviour maps and GIS" adlı çalışmada aşağıda gösterilen kullanıcı niteliği ve hareket/davranışları üzerinde durulmuş, gözlem araştırmacı tarafından yapılmıştır:

- Kullanıcı profili; kamusal mekanı kimlerin kullandığı (cinsiyet ve yaş)
- Aktiviteler (yürüme, oturma, ayakta durma vb.)
- Aktivite türleri (gerekli, opsiyonel, sosyal)
- Zaman (aktivitenin sürme uzunluğu, yılın farklı günlerinde)
- Hava şartları (sıcaklık, nem, rüzgar)

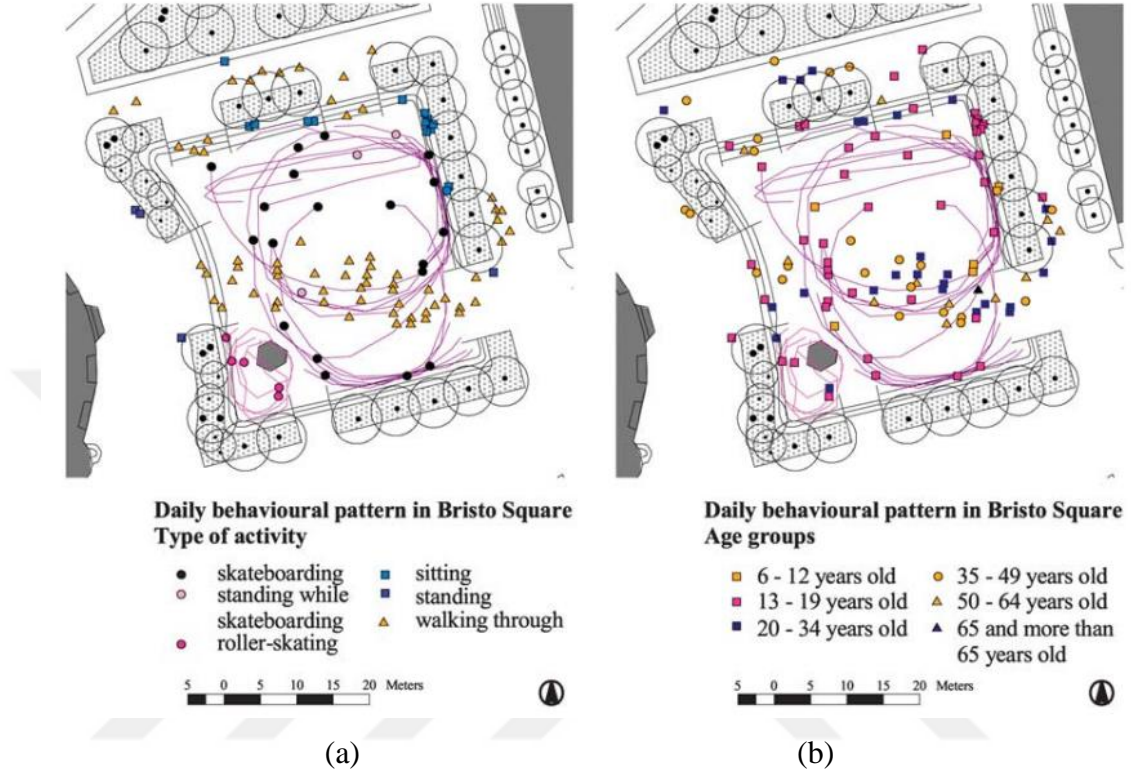
Marusic davranış haritalarını belirli sembol ve simgelerle göstermiştir (Şekil 2.16.). Bu simgeler oturma, bisiklet sürme, ayakta durma, bankta oturma, köpek gezdirme vb. gibi aktiviteleri simgelemektedir. Aktiviteler doğrudan gözlem metoduyla belirlenmiştir.

Şekil 2.16. Marusic'in çalışmasında davranış haritası için kullandığı birtakım simgeler (2010)

Marusic araştırmasını, havanın sıcak ve dış mekan aktivitesinin bol olduğu Mayıs ayında yapmıştır. Gözlem yaparken bir günü dörde bölerek çalışmıştır: Sabah (10:00-12:00) öğlen (12:00-14:00), öğleden sonra (14:00-16:00) ve (16:00-19:00). Hem hafta sonu hem de hafta içi çalışmıştır. Gözlemlerini ise çoğunlukla mekanı iyi bir açıdan inceleyebileceği bir yerden yapmıştır. İncelenen bölgenin çok büyük olduğu durumlarda ise bölgeleri üç veya dört alt bölgeye ayırarak ayrı ayrı incelemeyi tercih etmiştir ve her bir bölgeyi 10'ar dakika gözlemlemiştir Gözlem yaptığı mekanları ise

iki park, altı meydan ve bir park benzeri meydana gerçekleştirmiştir. Gözlem süresince kullanıcıların yaş aralıklarını da inceleyerek harita üzerinde işlemiştir (Şekil 2.17.).

Şekil 2.17. Marusic'in aktivite, güzergah (a) ve yaş dağılımları haritası (b) (2010)

“One Size Does Not Fit All: A Diagnostic Post-Occupancy Evaluation Model for an Emergency Department” isimli makalede (2014) Lindsey Guinther, Allison Carll-White ve Kevin Real, seçtikleri bir hastanenin pediatri ünitesinde gözlem gerçekleştirmişlerdir. Çalışmaları iki aşamadan oluşmakta olup, 12 ay süresince gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada 200 saatlik bir gözlem gerçekleştirilirken ikinci aşamada ise pediatri ünitesi hastaları, çalışanları ve ziyaretçilerini kapsayan ve 315 kişilik anket yapılmıştır (2014). Gözlem aşamasında pediatri ünitesinin planları üzerinde kullanıcıların hareket aksları ve bu akslar üzerinde hangi kullanıcı profilleri ile karşılaştıkları incelenmiş ve not edilmiştir. Gözlem aşaması 10 haftalık bir süre içinde, Guinther ve Carll-White tarafından davet edilen sekiz mezun ve mezun olmamış öğrencinin yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Haritada işlenen kullanıcı hareket aksları ve kullanıcı karşılaşmaları Şekil 2.18. ve Şekil 2.19.'de görüldüğü gibidir. Şekil

2.19'deki çizgilerin kalınlık ve inceliği, aksın ne kadar kullanıldığına bağlı olarak gösterilmiştir.

Şekil 2.18. Guinther, Carll-White ve Real'in yaptıkları çalışmada gözlemlenen kullanıcı karşılaşma noktaları (2014)

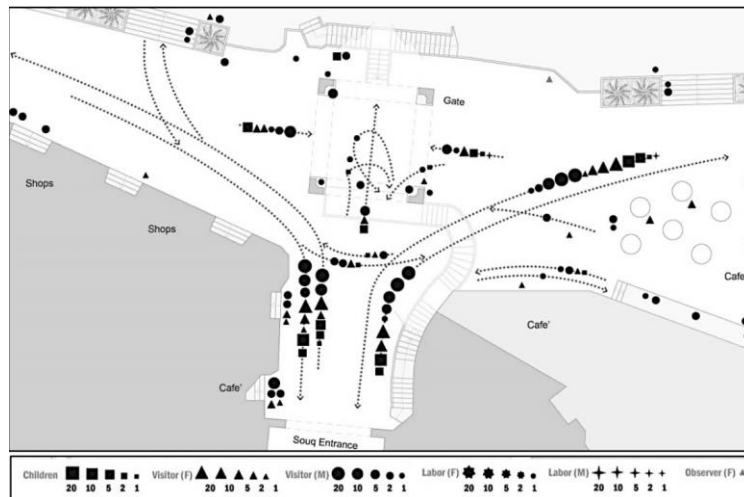
Şekil 2.19. Guinther, Carll-White ve Real'in yaptıkları çalışmada gözlemlenen kullanıcı yürüyüş aksları ve akslarının ne sıklıkla kullanıldığının gösterimi (2014)

“Exploring Socio-Spatial Aspects Of Traditional Souqs: The Case Of Souq Mutrah, Oman” isimli çalışmalarında (2014) Ahood Al-Maimani, Ashraf M. Salama ve Fodil Fadli, şehrin merkezi ve kalbinde olarak nitelendirdikleri Souq Mutrah Çarşısı üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çarşı içinde araştırmacılar tarafından seçilen üç farklı alışveriş mekanını konu olan çalışmalarında, “Walk-Through Assessment” (Gözden Geçirme Değerlendirmesi) ve davranış haritası yöntemlerini kullanmışlardır (2014). Çalışmalarında ilk teknik olarak ise yürüyüş turu anket araçlarını kullanmışlar, geliştirdikleri anketleri mekanların kullanıcılarına sunmuşlardır. Davranış haritası yönteminde ise “mekan odaklı” ve “kullanıcı odaklı” davranış haritalarının birleşimi şeklinde bir inceleme yapmışlardır. Bu incelemeler hafta içi ve hafta sonlarında sabah

ve akşam zaman dilimlerinde yapılmıştır (2014). Geliştirilen prosedürün adımları ise aşağıdaki gibidir:

- Alanın zemin seviyesini, sınırlarını, tarlalarını, çevresindeki yolları ve park yerini gösteren basit bir harita oluşturulması.
- Her bir mekanın dörder kez gözlemlenmek üzere dört harita üretilmesi, bir gözlem çizelgesinin oluşturulması, her mekanın belirli zaman dilimlerinde incelenmesi: Hafta içi sabah, hafta içi akşam, hafta sonu sabahı ve hafta sonu akşamı.
- Haritaların cinsiyeti, yaş grubu ve sosyo-ekonomik arka planı da gösterecek şekilde oluşturulması.
- Her gözlem süresinin 30 dakika olması ve mekandaki önemli eylemlerin yorumlarının haritaya işlenmesi.
- Mekanda oluşturulan dört harita kullanılarak hafta içi ve hafta sonu için iki çakıştırılmış harita oluşturulması.
- Hafta içi ve hafta sonu haritaları kullanılarak mekandaki kullanıcıların davranışlarının genel profilini temsil eden bir harita oluşturulması.
- Olumlu ve olumsuz yönlerin ortaya çıkarılması ve yorum geliştirilmesi.

Araştırmacılar davranış haritasını çıkarırken, mekanı kaç kullanıcının kullandığını, hangi güzergahta hareket ettiklerini, aktivitelerini ve mekanla nasıl etkileşime geçtiklerini göz önünde bulundurmış ve harita üzerine işlemişlerdir (Şekil 2.20.).

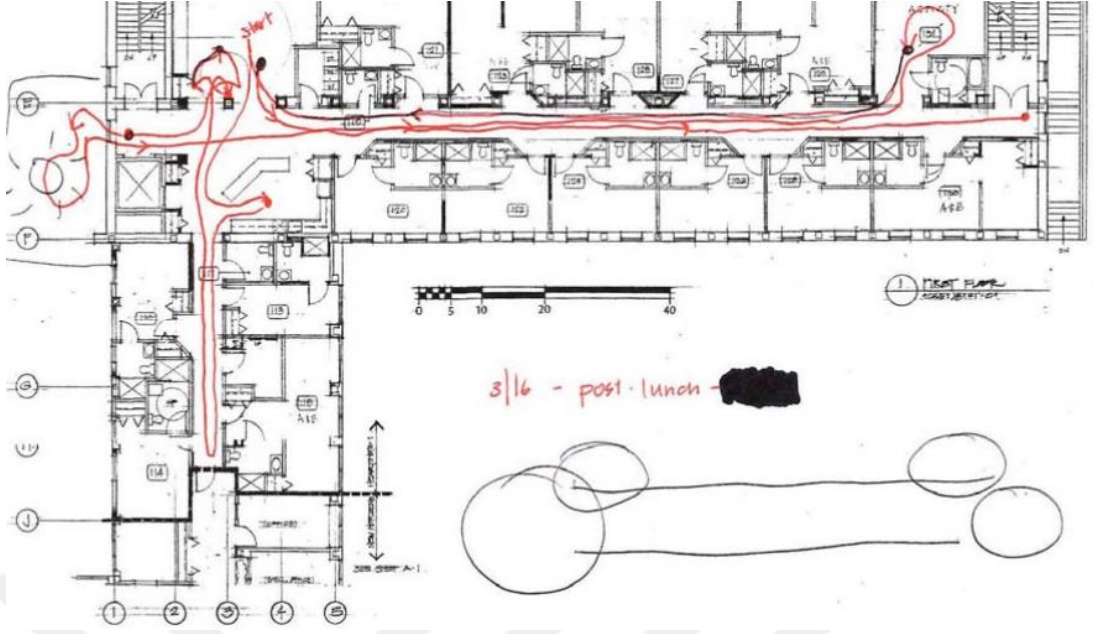

Şekil 2.20. Al-Maimani, Salama ve Fadli'nin çalışmalarında seçtikleri ilk mekan için gerçekleştirdikleri ve dört haritanın çakıştırılması ile elde edilen davranış haritası (2014)

“Meaningful Wandering For Residents With Alzheimer’s Disease In Memory Care Facilities” adlı çalışma, Jennifer Carole McQuilkin tarafından 2016 yılında gerçekleştirilmiş olup; çalışanlar ve kullanıcılarla öncelikle anket, ardından da davranış gözlemlerinin yapıldığı iki aşama üzerinden yürütülmüştür (2016). Çalışma Marlborough, Massachusetts’te bulunan Hearthstone Alzheimer Care Residence (Alzheimer Bakım Tesisi)’nde gerçekleştirilmiştir. Bu tesis, barındırdığı 40 hasta için yaşamlarını geçirdikleri bir bakım merkezi sunmaktadır. Alzheimer bakım tesisinde ilk olarak belirli tasarım özelliklerinin analizi yapılmış, ardından tesis çalışanları odaklı bir anket gerçekleştirilmiştir. Son yöntem olarak ise çevre-davranış analizleri yapılmasına karar verilmiştir. Çalışmanın ilk aşaması olan tesis tasarım analizi aşamasında, tesisin incelenmesi için yedi karşılaştırma kriteri belirlenmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- a. Basitleştirilmiş plan organizasyonu
- b. Müze / fotoğraf galerileri
- c. Ortak alanlara açılan geniş açıklıklar
- d. Şömineler
- e. Koridorun / sanat istasyonunun sonundaki pencere
- f. Asansör
- g. Kapalı avlu / güneş odası

Tesislerin bu kriterler/mekanlar üzerinden analizinin yapılması, sonraki aşama olan anket ve çevre-davranış analizi aşamaları için bir temel olarak düşünülebilir. Tasarım analizi sonucunda elde edilen analiz verileri, tesisin daha iyi tanınmasını ve tanımlanmasını sağlamaktadır. Çevre-davranış analizi aşamasında yapılan kullanıcı davranışı gözlemleri, araştırmacılar tarafından notlarla ve eskizlerle kağıt üzerine işlenmiştir (Şekil 2.21.). İlk aşamada ortaya konulan tasarım odaklarıyla etkileşimleri ve mekanda ne kadar vakit geçirildiğini analiz etmek üzere bir davranış takip formu geliştirilmiştir (Tablo 2.2.). Ek olarak tesisin kat planları, kullanıcı davranışlarının işlenebilmesi için elde edilmiştir. Hastaların uyku ve dinlenme programlarının etkilenmemesi için çalışmanın gündüz saatlerinde yapılması tercih edilmiş; yine hastaların kimliklerinin gizli kalması için fotoğraf, video gibi kayıtların alınmamasına karar verilmiştir (McQuilkin, 2016).

Şekil 2.21. McQuilkin'in çalışmasında (2016) çevre-davranış analizi kapsamında kullanıcının hareketlerinin notları ve eskizlerle harita üzerinde işlenmesi

Araştırmacılar tarafından gündüz, öğle, öğleden sonra, yemek vakti ve yemekten sonra incelemek olan mekanların şu şekilde olması tercih edilmiştir: Lobiden ana giriş (zemin kat), avlu (zemin kat), zemin kat yemek alanı, zemin kat aktivite alanı, kütüphane (zemin kat), koridorlar (zemin kat, birinci kat ve ikinci kat), asansör (zemin, birinci kat ve ikinci kattan giriş), güneş odası (birinci kat), birinci kat yemek / aktivite alanı, "huzur alanı" (birinci kat), ikinci kat oturma odası, sanat aktivite alanı (ikinci kat) (McQuilkin, 2016).

Tablo 2.2. McQuilkin'in tasarım odaklarıyla etkileşimleri ve mekanda ne kadar vakit geçirildiğini analiz etmek üzere geliştirdiği davranış takip formu (McQuilkin, 2016)

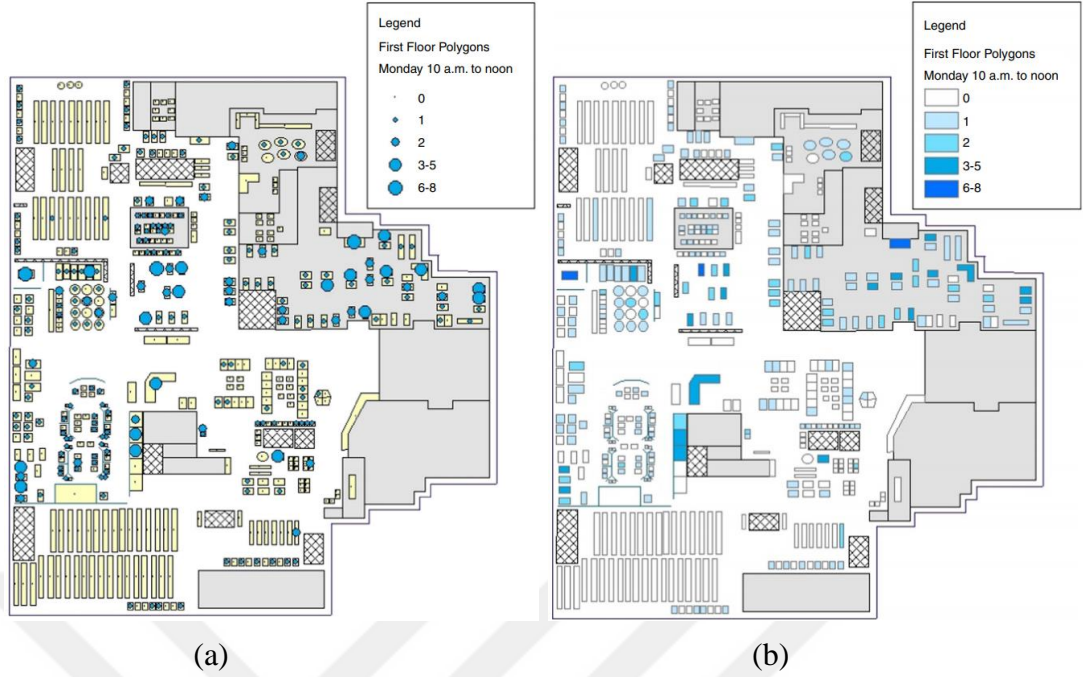
	Anlamli Dolaşma	Yön Bulma
Tasarım Önerileri	Çıkamaz sokakların en aza indirilmesi veya koridorun sonunda bir hedef/etkinlik sağlanması	Çıkamaz yolların azaltılması ile kolayca algılanabilir veya basit düzen
	Sürekli döngüye sahip bir yol veya koridor	Sürekli döngüye sahip bir yol veya koridor
Tasarım Önerileri	Görsel erişim sağlayan iç ve dış mekanlar	Görsel erişim sağlayan iç ve dış mekanlar
	Seyahat yoluboyunca yapılacak faaliyetlerin veya yer işaretlerinin sağlanması	Hedeflerin belirlenmesine ve ayırt edilmesine yardımcı olmak için önemli noktalara veya renklere vurgu
	Farklı alanları ayırt etmeye yardımcı olmak için duyuşal ipuçları	İndirgeyici işaret ve çoklu duyuşal ipuçları

Lauren Mandel tarafından yapılan “Visualizing the library as place” adlı araştırma (2016), davranış haritasının kapalı kamusal mekanda araştırıldığı örneklerden biri olma özelliğini taşımaktadır. Çalışmada inceleme yapılan kütüphanenin personeli ve bir GIS uzmanının da yardımı ile detaylı bir davranış haritası analizi yapılmıştır. Gözlemciler detaylı analiz için öncelikle incelenmek üzere birtakım davranış tanımları geliştirmiş (tek başına veya grupta çalışma); sonraki aşamada ise hangi verilerin kaydedileceği ve tüm gözlemlenecek değişkenlerin işleneceği altlıklar yapılmıştır. Bu aşamada inceleme yapılacak kütüphanenin dört katının da planları elde edilmiştir (2016).

İncelemenin dönemin başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç haftada yapılmasına karar verilmiştir. Bu vakitlerin kütüphanenin en yoğun kullanıldığı 2014 sonbahar finalleri öncesinde, 2015 ilkbaharının başında ve 2015 ilkbahar tatilinin bir hafta sonrasındaki haftalar olmasına karar verilmiştir. Zaman aralığı olarak ise, haftanın her günü saat 10:00-12:00, 14:00-16:00 ve 20:00-22:00 aralıklarının incelenmesi tercih edilmiştir. Bu incelemeler yapılırken her gözlemci, haftanın iki günü ve iki zaman aralığında gözlem yapacak şekilde görevlendirilmiştir.

Çalışmada her gözlemcinin farklı tekniklerle verileri işlediğine dikkat çekilmektedir. Mandel’e göre gözlemcilerden bazıları haritaya sadece kullanıcıların konumlarını işlerken, bir diğer gözlemci hem konumlarını hem de aktivitelerini işlemiştir. Bazı gözlemciler ise haritaya işlemek yerine aktiviteleri gözlem kağıdına geçirmekle yetinmiştir. Mandel bu farklı teknikler nedeniyle ortaya tamamlanmış bir veri koyamadıklarını belirtmektedir (2016). Gözlem yapılan ikinci haftada gözlemcilerin haritalama tekniğini daha da az kullanması sebebiyle üçüncü hafta gözlemi iptal edilmiştir. Sentez aşamasında kullanılan gözlemler ise, sadece haritada kullanıcıların konumlarının işaretlendiği gözlemler olmuştur. Bu gözlemlerin haritaya aktarılması, üniversiteleri tarafından lisanslı kullanılan ArcGIS programı ile yapılmıştır.

Haritada en çok kullanılan alanlar iki şekilde gösterilmiştir. Bunlardan biri büyük ve küçük daireler ile, diğeri ise aynı rengin farklı tonları ile (gradient) gösterilme şeklindedir (Şekil 2.22.). Bu davranış haritası sisteminde kullanıcıların hangi alanda yoğunlaştıkları izlenebilmektedir.

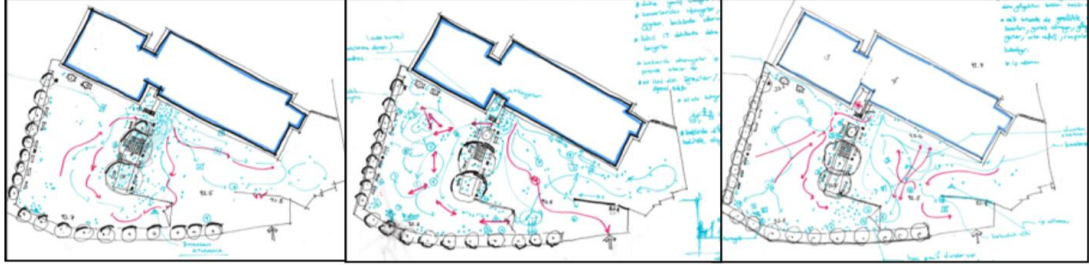
Şekil 2.22. Mandel'in Davranış haritalarında aktivite yoğunluğu ve kullanıcı konumunun dairelerle (a) ve aynı rengin farklı tonları ile (gradient) ile gösterilmesi (b) (2016)

Karadeniz ve diğerleri (2018), "İlkokul Bahçelerinde Davranış Haritaları Bağlamında Mekânsal ve İşlevsel Bir Analiz: Trabzon Örneği" adlı çalışmalarını Ittelson (1970) ve Fan Ng (2016) tarafından tanımlanan yöntem adımları üzerinden yapmışlardır. Bu adımlar aşağıda görüldüğü gibidir:

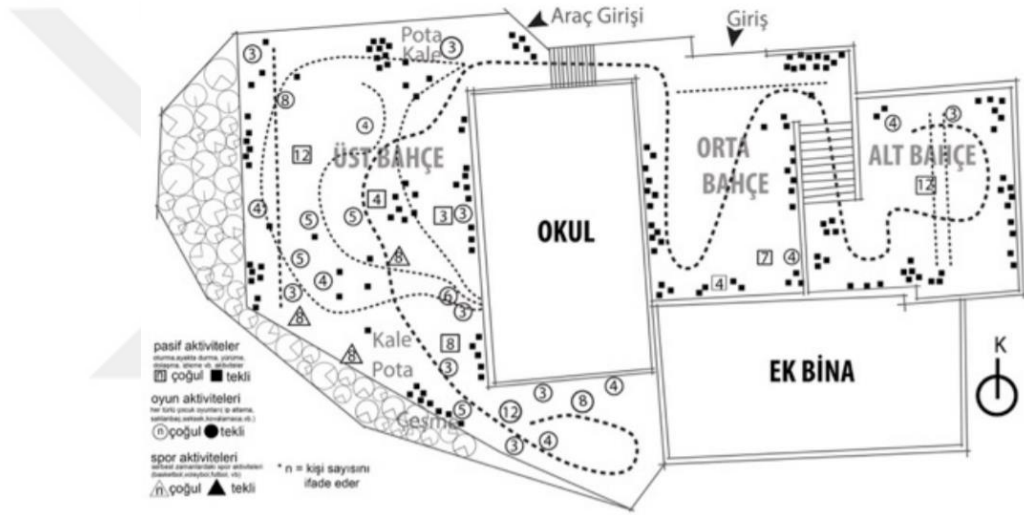
- Halihazır/Altlık haritasının hazırlanması (harita öneli fiziksel ve sosyal donatıları göstermektedir)
- Davranış kategorileri, ilgili kod ve açıklamalarının belirlenmesi
- Gözlemin zaman aşaması

Karadeniz ve diğerleri gözlem metodu olarak video kaydı aracını kullanmışlardır. İnceleme yaptıkları okulda her teneffüs için bir davranış haritası çıkarmışlardır. Gözlem yolu ile tespit ettikleri davranışları 1:50 ölçekli haritaya, belirledikleri simgelerle işleyerek davranış haritalarına ilişkin bir matris oluşturmuşlardır. Hazırlanan matrisler gün boyunca her bir gözlem süresi için yapılmış; sonrasında matrisler karşılaştırılarak her bir mekan için davranış haritası oluşturulmuştur. Gözlemler pasif aktiviteler, oyun ve spor aktiviteleri üzerinden yapılmıştır. Eskiz olarak çıkarılan

güzergah haritaları Şekil 2.23.'de verilmiştir. Bu aktiviteler için belirlenen simgeler ve sembollerle oluşturulan davranış haritası ise Şekil 2.24.'da gösterilmektedir.

Şekil 2.23. Karadeniz ve diğerlerinin eskiz olarak çıkardıkları güzergah haritaları (2018)

Şekil 2.24. Karadeniz ve diğerlerinin belirlenen simgeler ve sembollerle oluşturdukları davranış haritası -1 (2018)

Karadeniz ve diğerleri bu araştırmayı Trabzon kenti, Ortahisar ilçesinde yer alan beş ilkokulda yapmışlardır. Öncelikle, “Bölgeler ve mekansal birimler tablosu” nda mekanlar; giriş ve karşılama bölgeleri, aktif bölgeler, pasif bölgeler, geçiş ve sirkülasyon bölgeleri, altyapı bölgeleri başlıkları altında seçilen okullarda incelenmiştir. Bu alt başlıkların incelenme kriterleri ise Tablo 2.3.'de görülmektedir.

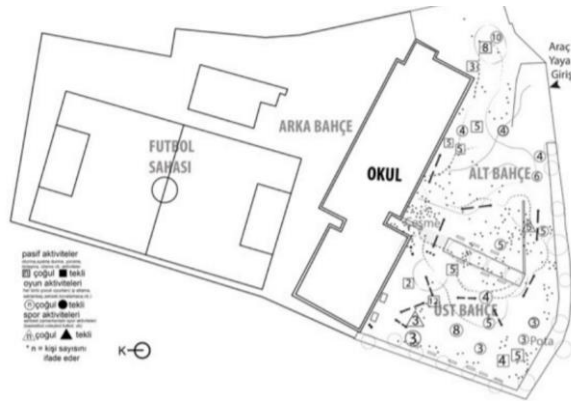
Tablo 2.3. Karadeniz ve diğerlerinin (2018) ilkokul davranış analizlerinde bölgeler, mekanlar ve birimler

Giriş ve karşılama bölgeleri:	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler, çalışanlar ve ziyaretçiler için karşılama mekanları • Güvenlik, danışma, bilgilendirme ve yönlendirme panoları • Aydınlatma • Taşıt giriş mekanları
-------------------------------	--

Tablo 2.3. (Devam) Karadeniz ve diğerlerinin (2018) ilkököl davranış analizlerinde bölgeler, mekanlar ve birimler

Aktif bölgeler:	<ul style="list-style-type: none"> • Spor alanları • Oyun alanları • Performans alanları (sergi ve müzik atölyesi) • Tören ve toplanma alanları • Yeşil alan/elemanlar • Tematik bahçeler • Kantin • Hijyen mekanları • Çeşme
Pasif bölgeler:	<ul style="list-style-type: none"> • Yeme içme alanları • Ders çalışma alanları • Bahçede eğitim alanları • Dinlenme, oturma ve izleme alanları • Küçük ve büyük gruplar için bululma alanları • Yeşil alanlar
Geçiş ve sirkülasyon bölgeleri:	<ul style="list-style-type: none"> • Aktif ve pasif alanlar arasındaki ayırıcılar • Okul sınırını tanımlayan alanlar (kapılar, duvar, çit, tampon bölgeler vb.)
Altyapı bölgeleri:	<ul style="list-style-type: none"> • Sürdürülebilir sistemlerin kurulduğu alanlar • Sürdürülebilir uygulama alanları • Su deposu • Enerji kaynakları

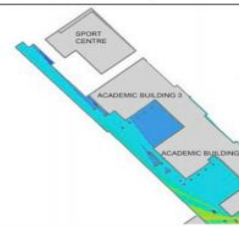
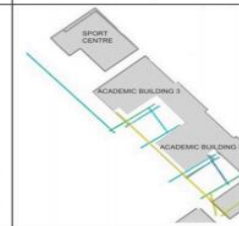

Karadeniz ve diğerlerinin bölgeler ve birimler alt başlıklarında da görüldüğü üzere bu başlıklar; incelenen mekanın işleviyle doğrudan alakalıdır ve davranış haritası da işlevle ilişkili olan bu alt başlıklar üzerinden incelenmelidir. Yapılan araştırma bölgeler ve mekansal birimlerin her biri (meydan, park, bulvar vb.) için ayrı ayrı davranış haritası çıkarılmasını gerektirmektedir. Davranış haritalarının çıkarılması sonucu bölgedeki aktif, pasif, sirkülasyon bölgeleri vb. gibi belirlenmiş ve güzergah haritası çıkarılmıştır. Bu haritalarda mekan kullanımlarının nasıl farklılaştığını görmek mümkündür (Şekil 2.25.) .

Şekil 2.25. Karadeniz ve diğerlerinin belirlenen semboller ve sembollerle oluşturdukları davranış haritası -2 (2018)

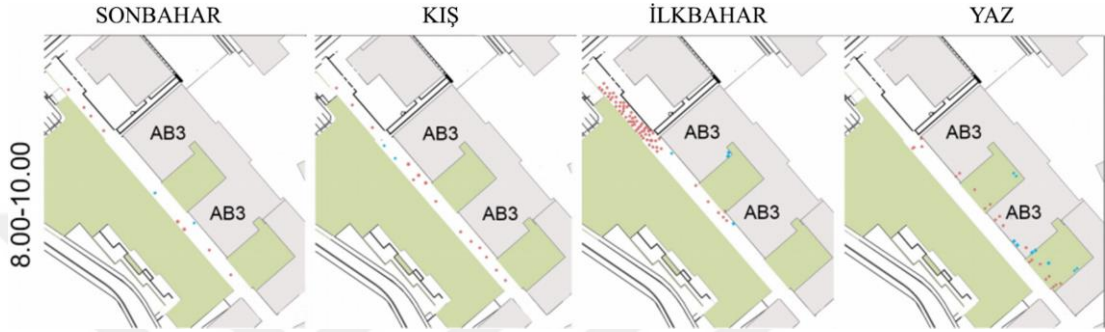
Ozibil ve diğerlerinin yaptığı “A Quantitative Investigation Of The Factors Affecting Patterns Of Occupation In A Suburban Campus: The Case Of Ozyegin University In Istanbul” adlı çalışmada üç farklı metot kullanılmıştır (2018): Davranış haritası, space-syntax ve anket teknikleri. Space-syntax ve davranış haritası tekniklerinin birlikte kullanılmasının amacı ise, mekan tasarımının olumlu ve olumsuz özelliklerinin ortaya çıkarılabilmesidir. Bu özelliklerin daha sonra yapılan anket çalışması ile pekiştirilmesi yoluna gidilmiştir. Kullanıcı davranışları, Özyeğin Üniversitesi kampüsünün dört alt bölgesinde gözlemlenerek belirlenmiştir. Alt bölgelerin belirlenmesinde önemli ayrılma-sirkülasyon mekanları, yaya aksı ve bina giriş mekanları dikkate alınmıştır. Alt bölgelerdeki incelemeler, doğrudan gözlem yoluyla Marusic tarafından geliştirilen metot kapsamında 10 dakikalık gözlemlerle yapılmıştır. Yine bu yöntem kapsamında aktiviteler ikiye (pasif ve aktif) ayrılarak haritalara işlenmiştir. Gözlemler sonucunda elde edilen kullanıcı sayısı ve aktivitenin konumu, tipi gibi veriler GIS veri tabanına işlenmiştir (Ozibil ve diğ., 2018). Kampüs genelindeki alt bölgelerde açık alanlar belirlenmiş ve detaylı fiziksel ve davranışsal gözlemler bu açık alanlar üzerinden Şekil 2.26.’deki gibi yapılmıştır.

Çalışmada davranış haritası oluşturulmadan önce kullanıcı hareketleri farklı biçimlerde farklı haritalar üzerinde incelenmiştir (Şekil 26). Bu inceleme sistemine öncelikle mekanın haritası, sonrasında ise görsel ve aks üzerindeki entegresyon haritaları işlenmiştir.

Selected open space	Visual Integration	Axial integration	Site View
			
Observed activities	Main design		
	Spatial function	Green design	Average number of users (seasonal)
Standing Sitting Walking	Beginning of the alley, starting from drop-off area with two small courtyards between faculties and restaurants providing services	Shrubs Decoration plants	Autumn 11.6 Winter 11.4 Spring 40.2 Summer 27
Outdoor furniture			
	Sitting	Lighting	Shading
	Total length of sitting elements 117.6 m		No shading equipment

Şekil 2.26. Özyeğin Üniversitesi kampüsünün alt bölgelerinin davranışsal ve fiziksel karakteri (Ozibil ve diğ., 2018)

Çalışmada space-syntax metodu kullanıldığı için haritalarda kullanıcıların yoğunluğu-konumunun gösterildiği bir sistem tercih edilmiştir (Şekil 2.27.). Şekilde görüldüğü gibi dört alt bölge dört mevsimde incelenmiş, kullanıcı yoğunluğunun incelenebileceği haritalara işlenmiştir. Haritalardaki kırmızı işaretler aktif, mavi işaretlendirmeler ise pasif kullanıcıları göstermektedir. Bu haritalama kampüs alt bölgeleri içinde seçilen açık alanların her birinde yapılmıştır (Ozbil ve diğ., 2018).

Şekil 2.27. Ozbil ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada ve mevsimsel davranış haritaları (2018)

Bir diğer çalışma olan “Exploring Urban Open Spaces Of Regenerated Markets In Qatar” adlı makalesinde Gharib; belirlediği iki adet marketin çevresini davranış haritası metoduyla gözlemlemiştir (2019). Market ve çevresinin fiziksel ve sosyal özelliklerinin anlatımında gözlem kağıdı kullanılmamış, yazıyla ifade edilmiştir. Bu iki marketi gözlemek için öğleden sonra ve akşam zaman dilimleri tercih edilmiştir. Davranış haritası ise kullanıcıların grup ve tek kişi olarak simgelenmesi ve yürüyüş akslarının haritada gösterilmesini kapsamaktadır (Şekil 2.28.).

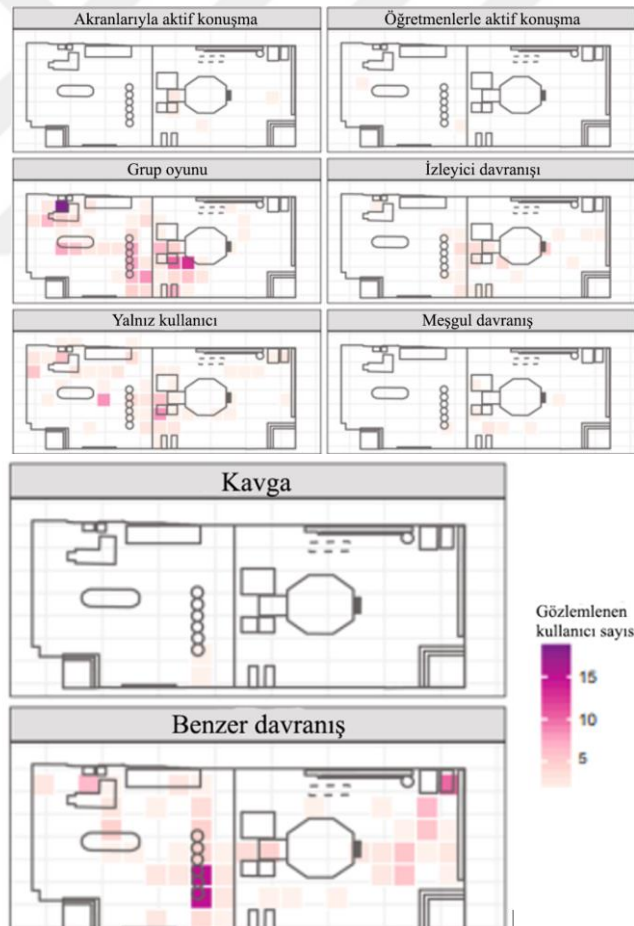

(a)

(b)

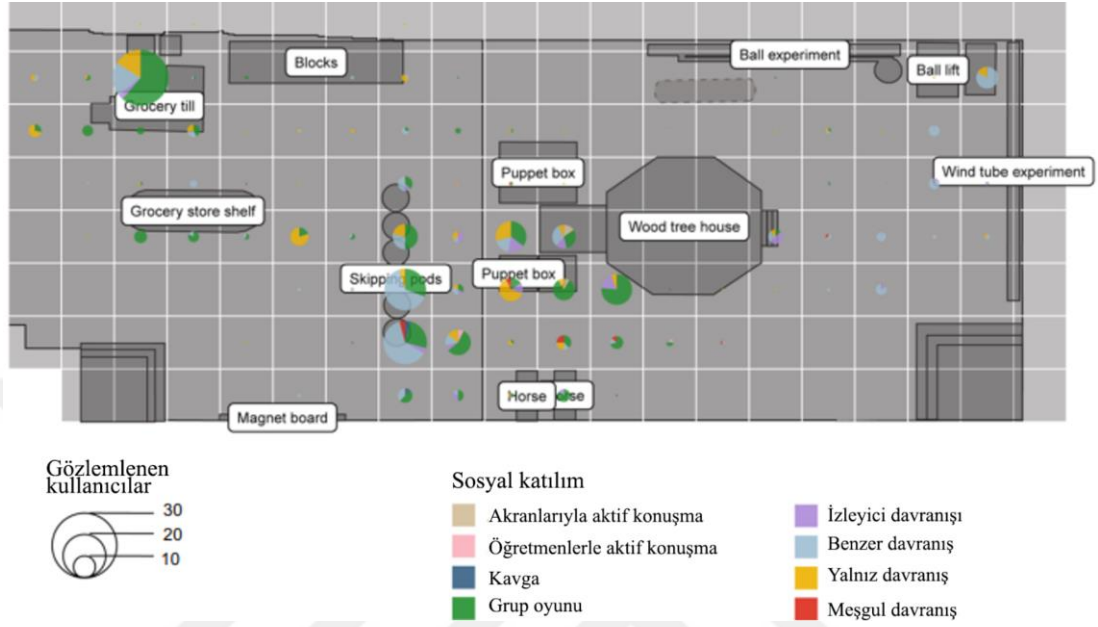
Şekil 2.28. Souq Waqif marketi çevresinin öğleden sonra (a) ve akşam zaman diliminde (b) gözlemlenmesi ve davranış haritaları (Gharib, 2019)

Ajoke R. Onojeghuo, Candace I. J. Nykiforuk, Ana Paula Belon ve Jane Hewes tarafından yazılan “Behavioral mapping of children’s physical activities and social behaviors in an indoor preschool facility: methodological challenges in revealing the influence of space in play” adlı çalışma (2019); her ay hafta içi bir gün üç farklı kreşte kamerayla kayıt yöntemiyle çocukların aktivitelerinin kaydedilmesi suretiyle yapılmıştır. Çalışmanın yapıldığı kreş içinde üç farklı noktaya kameralar yerleştirilerek 30’ar dakikalık çekimler yapılmıştır. Kameralar çocukların en çok vakit geçirdiği bölgelere konumlandırılmıştır. Her ay kameralardan dokuz çocuk rastgele bir şekilde seçilerek numaralandırılmıştır. Çocukların gerçekleştirdiği farklı aktiviteler 30 dakika içinde incelenmiş ve ilk aşamada kreşin planı ızgara sistemine (gridlere) bölünerek gözlemlenen davranışın hangi grid üzerinde kaç defa yapıldığı ortaya konulmuştur (Şekil 2.29.).

Şekil 2.29. Onojeghuo ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada farklı aktivitelerin gerçekleşme sayılarının ızgara sistemi (gridler) üzerinde gösterilmesi (2019)

Bu aktivitelerin tamamı tek bir gridal harita üzerinde Şekil 2.30.'de görüldüğü gibi birleştirilmiş, aktiviteler gridler içinde pasta dilimi grafikleriyle işlenmiştir. Sıklıkla aktivite yapılan gridlerde pasta dilimi grafikleri daha büyük boyutlarda kullanılmıştır.

Şekil 2.30. Onojeghuo ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada aktivitelerin gridler üzerinde gösterilmesi (2019)

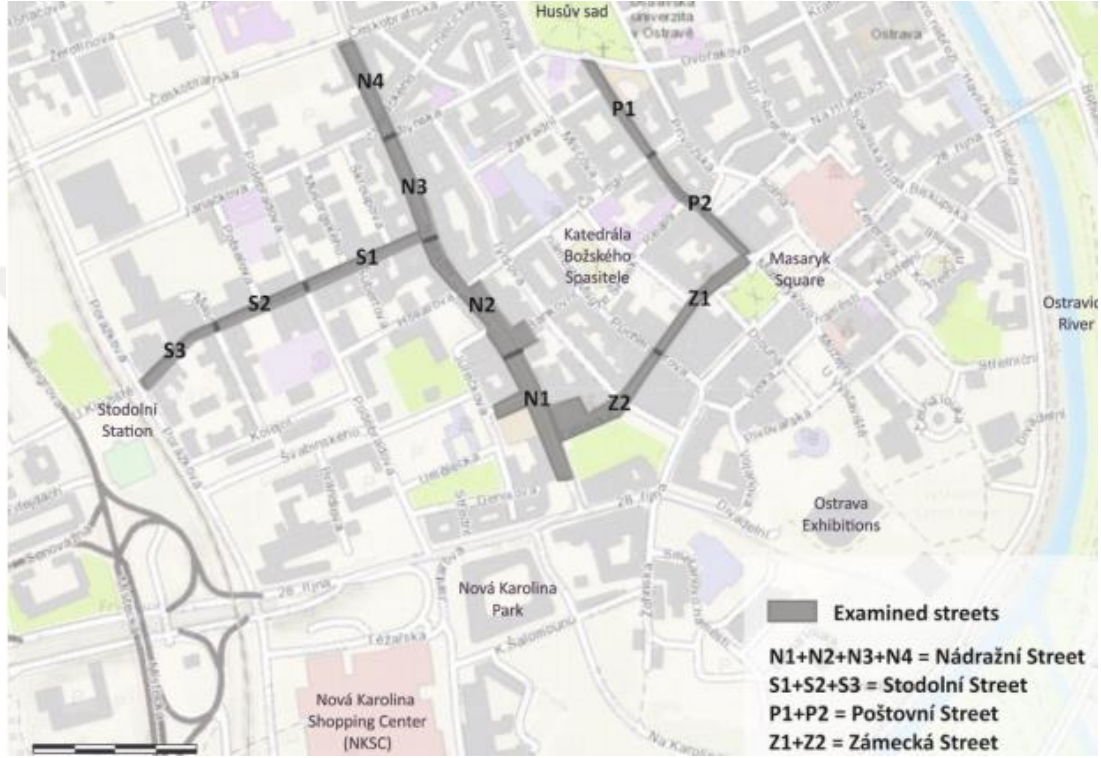
Sonraki aşamada ise gridler ortadan kaldırılarak, aktivitelerin en sıklıkla yapıldığı bölgelerde pasta dilimi grafiği oluşturulmuş ve aktiviteler işlenmiştir (Şekil 2.31.)

Şekil 2.31. Onojeghuo ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada aktivitelerin ekipman/oyun alanı odaklı kategorilerle plan düzleminde gösterilmesi (2019)

Aura-Luciana Istrate, Vojtech Bosák, Alexandr Nováček ve Ondrej Slach; “How Attractive for Walking Are the Main Streets of a Shrinking City?” (2020) adlı

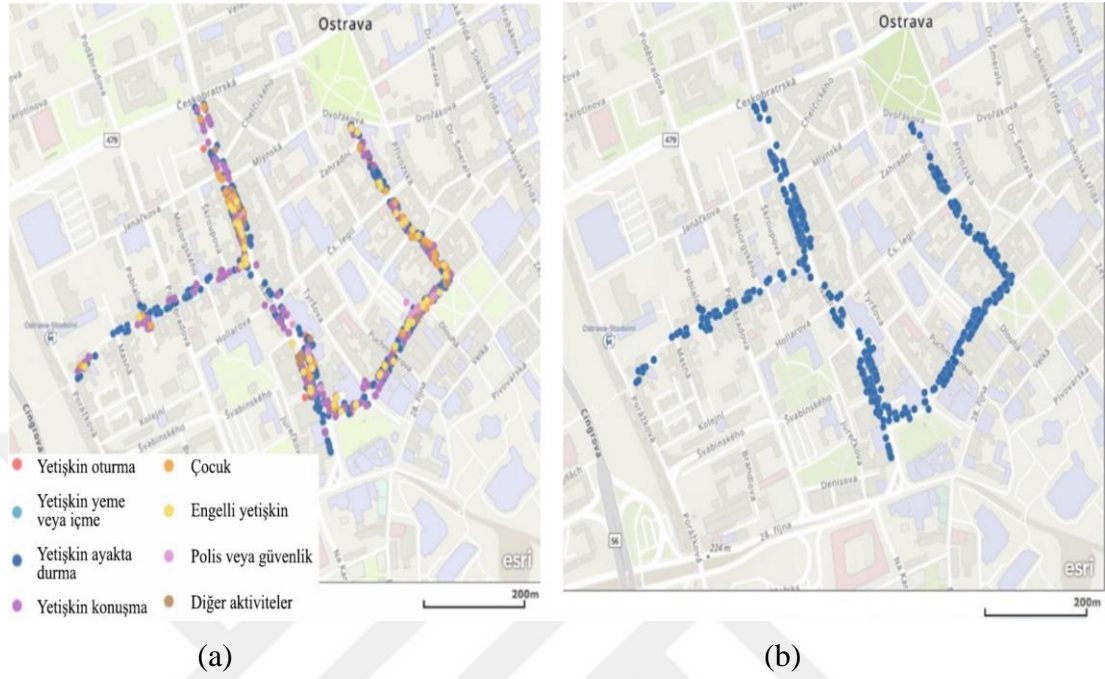
çalışmalarında Çekya'nın Moravya-Silesiya ili Ostrava ilçesindeki bir ana caddenin yürüyüş açısından ne denli kullanılabilir olduğunu araştırmışlardır. İncelenmek üzere kent merkezinde dört ana cadde seçilerek gerçek hayatta bu ana cadde üzerinde yürüyüş yapmanın kullanıcılara ne denli cazip geldiği öğrenilmeye çalışılmıştır. Şekil 2.32.'de bu dört ana cadde ve bu caddelerin ayrıldığı bölgeler/kodları gösterilmiştir.

Şekil 2.32. Istrate ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada incelemenin yapıldığı dört ana cadde ve caddelerin ayrıldığı bölgeler/kodları (ve diğ., 2020)

Alandaki çalışmalar 2019 Kasım ayında gerçekleştirilmiştir. Şekil 2.32.'de gösterilen caddelerde yetişkin (18 yaş üstü) bireylere anket soruları yöneltilmiş ve her caddede 70 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Gözlem aşamasında ise caddeler 200 metrelik uzunluklara bölünerek bölgeler oluşturulmuştur. Her bir bölgede aktivitenin en yoğun olduğu 12:00-14:00 ve 16:00-18:00 zaman aralıklarında, hafta içi veya hafta sonu gözlem yapılmıştır. Her bölge için 10'ar dakika sekiz kere gözlem yapılmış ve kullanıcı aktiviteleri simgelerle harita üzerine işlenmiştir. Toplamda her bir bölgenin 80 dakika kullanılması tercih edilmiştir (2020). Caddelerdeki incelenen aktiviteler ArcGIS kullanılarak analiz edilmiş ve görsel haline getirilmiştir. Haritalarda gözlemlenen yaş aralıkları, yetişkinlerde görülen aktiviteler (Şekil 2.33.a); ayakta

duran yetişkinler (Şekil 2.33. b); birbiriyle konuşan yetişkinler (Şekil 2.34.a); oturan ve yeme-içme eyleminde bulunan yetişkinler (Şekil 2.34.b) gösterilmiştir.

Şekil 2.33. Istrate ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada (a) Yaş aralıkları, yetişkinlerde görülen aktiviteler (a) ve ayakta duran yetişkinler'in (b) gösterildiği davranış haritaları (2020)

Şekil 2.34. Istrate ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada birbiriyle konuşan yetişkinler (a) ve Oturan ve yeme-içme eyleminde bulunan yetişkinler (b) gösterildiği davranış haritaları (2020)

“An Observational Study of Park Attributes and Physical Activity in Neighborhood Parks of Shanghai, China” adlı makalelerinde (2020) Xinxin Wang ve Chengzhao Wu; kullanıcıların davranış desenlerini farklı fiziksel özellikler gösteren üç adet parkta gözlemlemişlerdir. Wang ve Wu’nun çalışma ve gözlem alanı olarak park seçmelerinin sebebi ise, park mekanlarında kullanıcı aktivitelerinin gözlemlenmesi için ideal alanlar oluşmasıdır. Araştırmacılara göre parklar, çevre fiziksel ve sosyal özelliklerinin kullanıcı davranışlarındaki etkisini analiz etmek için önemli bir zemin sağlamaktadır (2020).

Çalışma için seçilen mekanları Shanghai’de bulunan Songhe, Liangcheng ve Hutai parkları oluşturmaktadır. Makalede davranış haritası metodu, ziyaretçilerin davranışlarını, aktivite seviyelerini ve fiziksel aktivitelerin gerçekleştiği yerin bağlamını analiz etmek için kullanılmıştır.

Metodun ilk aşamasında incelenecek mekanların haritaları çıkarılmıştır. Bu aşamada parklarda gözlemcinin nerede duracağı belirlenmiştir. Gözlemcinin duracağı yer seçilirken parkın tamamının izlenebileceği ancak kullanıcıların aktivitesini bölecek şekilde göz önünde olmayan bir alan seçilmesine dikkat edilmiştir.

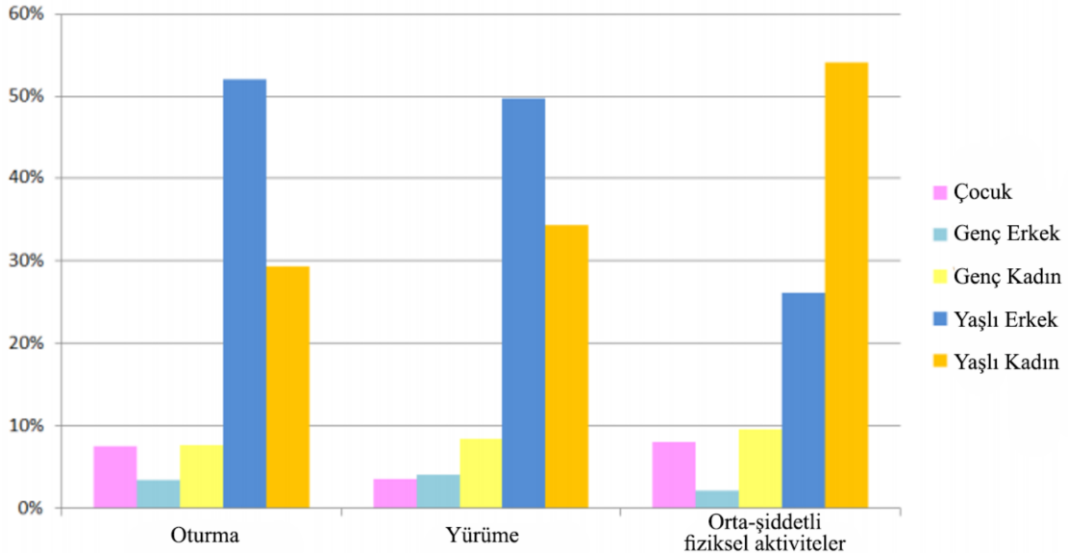
Gözlem yapılacak zaman belirlenirken ise parkın en çok kullanıldığı, dolayısıyla da aktivitelerin en çok gerçekleştiği yoğun saatler olan sabah-öğle vakitleri tercih edilmiştir. Üç parkın da büyüklüğünden dolayı her mekanı gözleme imkanı bulunmamasından dolayı, parklar alt bölgelere ayrılmış ve her alt bölgenin 10 dakika boyunca incelenmesine karar verilmiştir. Bu 10 dakikada gözlem; gözlemcinin mekanı soldan sağa doğru gözleriyle tarayarak her kullanıcının bulunduğu yeri, ardından da cinsiyet, yaş ve aktivitelerini haritaya geçirmesi suretiyle yapılmıştır. Bu veriler 1/500 ölçeğindeki harita üzerine işlenmiştir. Bu gözlem parkın tüm alt bölgelerinde yapılmış, her alanda ise üç kere gözlem yapılarak haritalara işlenmiştir (2020).

Alan gözleminin sonrasında elde edilen veriler GIS programlarından biri olan ArcGIS 10 programında mekânsal grafikler ve nitelik tabloları oluşturmak için kullanılmıştır. Haritalarda ise her gösterilen nokta bir insanı temsil edecek şekilde düzenlenmiştir. Mekanda gözlemlenen aktiviteler üç gruba ayrılarak (hareketsiz ve hareketli aktiviteler, yürüme) haritalarda gösterilmiştir (Şekil 2.35.).

Şekil 2.35. Songhe Parkı, aktivite türlerini gösteren davranış haritası (Wang ve Wu, 2020)

Elde edilen veriler, GIS programı içinde Şekil 2.36.'da örneği verilen grafiklerin oluşturulması için kullanılmıştır.

Şekil 2.36. Songhe Parkı içinde yapılan aktivite türleri ve aktiviteleri yapan kullanıcıların yaş dağılımları (Wang ve Wu, 2020)

Literatür araştırmaları sonucunda ortaya çıkarılan davranış haritası tekniği üzerine yapılan çalışmalar ve bu çalışmaları yapan araştırmacılar Tablo 2.4. üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 2.4. Davranış Haritası Tekniği Üzerine Yapılan Çalışmalar

Araştırmacı Adı	Çalışma Adı ve Tarihi	Gözlem yapılan mekan	Gözlem yapılan vakit	Gözlem zaman aralığı	Davranış haritası tekniği
Stefan van der Spek, Jeroen van Schaick, Peter de Bois ve Remco de Haan	Sensing Human Activity: GPS Tracking (2009)	Almere, Flevoland, Hollanda	<ul style="list-style-type: none"> Gözlem yapılan gün içinde 	<ul style="list-style-type: none"> Belirtilmemiş 	<ul style="list-style-type: none"> GPS ile kullanıcıların konumlarının ve rotalarının belirlenmesi
Barbara Golicnik Marusic	Behavioural Maps and GIS in Place Evaluation and Design(2010)	Edinburg, UK ve Ljubljana, Slovenia'da bulunan iki farklı meydan	<ul style="list-style-type: none"> Mayıs ayı Hafta içi ve hafta sonu 10'ar dakika 	<ul style="list-style-type: none"> 10:00-12:00 12:00-14:00 14:00-16:00 16:00-19:00 Saat aralıkları 	<ul style="list-style-type: none"> Aktivitelerin sembollerle haritada işlenmesi Kullanıcı yaş aralıklarının haritada işlenmesi GIS
Ahmed Al-Maimani, Ashraf M. Salama ve Fodil Fadli	Exploring Socio-Spatial Aspects Of Traditional Souqs: The Case Of Souq Mutrah, Oman(2014)	Souq Mutrah Çarşısı, Mutrah şehri, Oman	<ul style="list-style-type: none"> Hafta içi ve hafta sonu Her mekanda dörder kez 30'ar dakika gözlem 15'er dakikalık gözlem 	<ul style="list-style-type: none"> Sabah Öğleden sonra 	<ul style="list-style-type: none"> Anket Kullanıcıların yaş, aktivite ve güzergahlarının harita üzerinde işlenmesi, çakıştırılması
Lindsey Guinther, Allison Carl-White ve Kevin Real	One Size Does Not Fit All: A Diagnostic Post-Occupancy Evaluation Model for an Emergency Department(2014)	Hastane, pediatri ünitesi.	<ul style="list-style-type: none"> 15'er dakikalık gözlem 	<ul style="list-style-type: none"> Belirtilmemiş 	<ul style="list-style-type: none"> 1. aşamada 200 saatlik gözlem, 2. aşamada 315 kişilik anket Kullanıcıların aktivite ve süresinin, yürüyüş akslarının gözlemlenerek haritaya işlenmesi Kullanıcı konum ve aktivite yoğunluğunun daire(teknik 1) ve gradient geçişi ile(teknik 2) haritaya işlenmesi
Lauren Mandel	Visualizing the library as place(2016)	Kütüphane	<ul style="list-style-type: none"> Dönem başı, ortası ve sonunda 3 hafta Haftanın her günü 	<ul style="list-style-type: none"> 10:00-12:00 14:00-16:00 20:00-22:00 Saat aralıkları 	
Jennifer Carole McQuilkin	Meaningful Wandering For Residents With Alzheimer's Disease In Memory Care Facilities(2016)	Marlborough, Massachusetts'te bulunan Hearthstone Alzheimer Care residence(Alzheimer Bakım Tesisi)	<ul style="list-style-type: none"> Belirtilmemiş 	<ul style="list-style-type: none"> Hastaların rahatsız edilmeyeceği gündüz vakitleri: sabah, öğle, öğleden sonra ve akşam 	<ul style="list-style-type: none"> Tesiste seçilen 7 aktivite odasının mimari tasarım analizi Anket

Tablo 2.4. (Devam) Davranış Haritası Tekniği Üzerine Yapılan Çalışmalar

Araştırmacı Adı	Çalışma Adı ve Tarihi	Gözlem yapılan mekan	Gözlem yapılan vakit	Gözlem zaman aralığı	Davranış haritası tekniği
Ayşe Ozbil, Ozgur Gocer, Mujesira Bakovic, Kenan Gocer	A Quantitative Investigation Of The Factors Affecting Patterns Of Occupation In A Suburban Campus: The Case Of Ozyegin University In Istanbul(2018)	Özyeğin Üniversitesi Kampüsü'nde seçilen kamusal alt bölgeler	Her sezonda seçilen bir gün • 10'ar dakika	• 8:00-10:00 • 10:00-12:00 • 12:00-14:00 • 14:00-16:00 • 16:00-18:00 Saat aralıkları	• Kullanıcı konularının haritada işlenmesi • Spacew-syntax analizi • GIS
Beyza Karadeniz, Yelda Aydın Türk, Ayşegül Özyavuz, Gürkan Topaloğlu, Zeynep Yılmaz Bayram, Tolga Erdoğan	Öğrencilerin Okul Bahçelerinin Kullanımının Davranış Haritaları ile İncelenmesi(2018)	• Ortahisar ilçesinde yer alan 5 ilkokul, Trabzon • Okul bahçesi	Her okulda bir gün, toplamda 5 gün inceleme	• Okul teneffüs vakitleri	• Kullanıcı aktivite güzergahı, aktif ve pasif aktivitelerin ve kişi sayısının haritada işlenmesi
Ajoke R. Onojeghuo, Candace I. J. Nykiforuk, Ana Paula Belon ve Jane Hewes	Behavioral mapping of children's physical activities and social behaviors in an indoor preschool facility: methodological challenges in revealing the influence of space in play(2019)	3 farklı kreş binasından mini-jimnastik veya LTP odaları	Dönem boyunca her ay • Ayda hafta içi herhangi bir gün	• Zaman aralığı değişken • İnceleme yapıldığı günün en yoğun vakti	• Planın gridlere bölünmesi, her gid üzerinde yapılan aktivitenin yoğunluğunun gradient ile gösterilmesi • Her ayrı planın çakıştırılarak pasta dilimi grafikleriyle aktivite-aktivite sayısı gösterimi
Remah Y. Gharib	Exploring Urban Open Spaces Of Regenerated Markets In Qatar(2019)	İki farklı alışveriş mekanı – market • Souq Waqif Marketi – Doha Şehri • Souq Al Wakra Marketi – Wakra Şehri	Haftanın her günü	• 12:00 – 18:00 saatleri arası	• Kullanıcıların tek kişi ve grup olarak farklı sembollerle ve yürüyüş güzergahıyla haritaya işlenmesi
Aura-Luciana Istrate, Vojtech Bosák, Alexandr Nováček ve Ondřej Slach	How Attractive for Walking Are the Main Streets of a Shrinking City?(2020)	Çekya'da Moravya-Silesiya ili Ostrava ilçesinde bulunan dört ana caddede	• Mayıs ayı • Hafta içi veya hafta sonu • 10'ar dakika gözlem • İncelenen her bölgede 80 dakika gözlem	• 12:00-14:00 • 16:00-18:00 Saat aralıkları	• Kullanıcı aktivitelerinin sembollerle harita üzerinde incelenmesi • ArcGIS uygulaması kullanılarak elde edilen verilerin analiz edilmesi
Xinxin Wang ve Chengzhao Wu	An Observational Study of Park Attributes and Physical Activity in Neighborhood Parks of Shanghai, China(2020)	Songhe, Liangcheng ve Hutai parkları	Her bölgede bir buçuk saat ve 3'er kez olacak şekilde • 10'ar dakika gözlem	• Sabah • Öğle	• Kullanıcıların konum, cinsiyet, yaş ve aktivitelerinin haritaya işlenmesi • GIS(ArcGIS 10)

2.2. Çalışmada İzlenen Tespit ve Analiz Yaklaşımı Önerisinin Belirlenmesi

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle eşik kavramını tanımlayan araştırmacılar ve tanımları (Bölüm 1.2.) (Tablo 1.2.), ardından da eşik mekan üzerine çalışan araştırmacılar ve tanımları (Bölüm 1.3.) (Tablo 1.3.) literatür taraması yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, literatür taramalarından faydalanılarak tezin sonraki bölümlerinde kullanılacak bir eşik mekan tespit ve analiz yaklaşımı önerisi geliştirilmiştir. Yöntemin belirlenmesinde ise eşik mekanları tanımlarken kendi kriterlerini geliştiren üç araştırmacıdan yararlanılmıştır. Bu araştırmacılar eşikleri doğal, yapay, peyzaj ve su eşikleri olarak gündelik hayatta tanımlayan Dee (2001); eşikleri tarihi eşik, mimari eşik, sosyal eşik ve hissi/gündelik eşik başlıkları altında inceleyen Güngen (2018) ve geçiş olarak ele aldığı eşik mekanlarını üç farklı mekana bölerek inceleyen Van Genneep (1960)'tir. Ayrıca yöntemin oluşturulması sırasında eşik mekan üzerine yapılan çalışmalardan (Bölüm 2.1.) (Tablo 1.4.) ve davranış haritası tekniği üzerine yapılan çalışmalardan (Bölüm 2.1.1.) (Tablo 2.3.) yararlanılmıştır.

Tespit ve analiz yaklaşımı önerisinin uygulanmasına başlamadan önce ilk olarak, çalışma alanına dair bir ön araştırma yapılmıştır (Bölüm 3.1.). Ön araştırma gözlemin yapıldığı eşik mekanı olarak belirlenen Sakarya ili ve Adapazarı (Merkez) ilçesinin fiziksel, sosyo-kültürel ve tarihi özelliklerinin araştırılmasını kapsamaktadır.

Literatür taraması yöntemiyle ile yapılan bu ön araştırmanın sonrasında çalışmanın kapsamı belirlenmiştir. Eşik mekan tespit ve analizinin yapılacağı yer olarak Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin seçilmesinin sebebi; Sakarya ilinin merkez ve dolayısıyla da kültürel ve tarihsel zenginlikleri en çok barındıran ilçesi olmasıdır. Bir diğer sebep ise, kent merkezinde çeşitli aktivitelere imkan tanıyan ve merkez kimliği sayesinde ilin dört bir yanından gelen halkın kullandığı kamusal mekanların bulunmasıdır. Tarihi ve kültürel kimliği ve gündelik hayatta birçok kullanıcının uğrak yerleri olan bu kamusal mekanların, eşik mekanlarının tespitinin yapılması için uygun mekanlar olacağı düşünülmüştür. Çalışma alanı belirlenirken araştırmalarda farklı şekilde sınırları çizilen Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin çalışma alanı sınırı; diğer bütün sınırları içinde barındıran günümüzde Adapazarı Belediyesi Tanıtım, Yayın ve Haritalarında (2015) yeralan sınır olarak kabul edilmiş; belirlenen sınırlar içinde daha

detaylı tespit ve analizler (mahalleler, ulaşım, işlev, anıtsal binalar ve tabiat varlıkları ve yeşil alanları) (Bölüm 3.2.) yapılmıştır.

Çalışma sınırları belirlendikten ve alan tespit ve analizleri yapıldıktan sonra Dee (2001), Güngen (2018) ve Van Gennep'in (1960) gruplandırmaları (birinci aşama: ön tespit aşaması) veya kriterleri (ikinci ve üçüncü aşama) üzerinden uyarlanan; potansiyel eşik mekanlarının ön tespiti, döküman analizi ve yerinde tespiti ve davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem olmak üzere üç aşamadan oluşan eşik mekan tespit ve analizi çalışması yapılmıştır.

Kaynaklardan elde edilen verilere göre sözü edilen araştırmacılar (Dee, Güngen ve Van Gennep) eşik mekanlar üzerine gruplandırmalar yapmışlardır. Bu gruplandırmalar üzerinden çıkarımlar yapılırken; araştırmacıların eşik mekanları tanımlarken bir takım kriterler üzerinden gittikleri keşfedilmiştir. Tez çalışmasında ise araştırmacıların çalışmalarındaki eşik mekan tiplerine “gruplandırma”, bu gruplandırmadan yapılan çıkarımlara ise araştırmacıların “kriterleri” denilmiştir.

Birinci aşamada (Bölüm 3.3.) her biri eşik mekanları belirlemek için farklı gruplandırmalar ortaya koymuş olan üç araştırmacının gruplandırmalarına göre çalışma alanında eşik mekanları ön tespiti yapılmıştır. Bu araştırmacıların (Dee, 2001; Güngen, 2018; Van Gennep, 1960) gruplandırma ve kriterlerine göre yaklaşım önerisinin oluşturulmasının sebebi; üç araştırmacının verileri kullanılarak sistematik bir biçimde eşik mekan incelemeleri ve tanımlamalarının yapılabiliyor olmasıdır. Ön tespit sırasında çalışma alanı yazar tarafından gözlemlenmiş; Dee (2001), Güngen (2018) ve Van Gennep'e (1960) göre eşik mekan olabilecek mekanlar belirlenmiş ve bu mekanlara “potansiyel eşik mekanları” denilmiştir. Ön tespitte bahsedilen araştırmacıların yayınlarında kullandıkları gruplandırmalardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, Adapazarı/ Sakarya kent merkezi olarak belirlenen sınırlar içerisinde döküman analizi/ yerinde tespit ve davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlemlerinin yapılması için seçilen iki mekanın Dee, Van Gennep ve Güngen'in gruplandırmalarına göre ön tespitte belirlenen potansiyel eşik mekanlarından biri olmasına önem verilmiştir: Gar Meydanı (Bölüm 3.4.2.3.) ve

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe) (Bölüm 3.4.2.2.). Belirlenen mekanların diğer seçim kriterleri ise aşağıda belirtilmiştir:

- Dee, Van Gennep ve Güngen'in birinci aşamada (ön tespit) keşfedilen eşik mekanlarından biri olması,
- Kamusal mekan olması,
- Gözlemlenebilecek farklı aktivite türlerini kapsamaması,
- Aktiviteleri kısıtlayacak veya değiştirecek denetim mekanizmalarının en az derecede olması,
- Haftaiçi ve haftasonu erişilebilecek ve gözlem yapılabilecek nitelikte olması,
- Marusic (2010); Al-Maimani ve diğerleri (2016); Karadeniz ve diğerleri (2018); Wang ve Wu (2020)'nun davranış haritası çalışmalarında da olduğu üzere alan kullanıcılarının bir noktadan rahatça izlenebileceği, görsel kısıtlamalara sahip olmayan bir mekan niteliği taşıması.

İkinci aşamanın devamında, Güngen (2018)'in "Karakoy Re-Visited: A Threshold Space" adlı yüksek lisans tezinde kullandığı dört farklı tür eşik gruplandırmasının (tarihi, sosyal, mimari, hissi-gündelik özellikler) üzerinden uyarlanan boyutlar üzerinden döküman analizi yapılmıştır. Bu boyutlar uyarlanırken Güngen'in kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

Güngen'in eşik mekan olma kriterlerine göre çalışmada geliştirilen boyutlar aşağıdadır. Sözü geçen boyutlar üçüncü aşama için bir altlık oluşturarak, mekanın daha iyi tanınmasını ve tanıtılmasını sağlamaktadır:

- Tarihsel gelişim analizi: Mekanın kronolojik değişimi, yıkılan ve yeniden yapılan binalar/hacimler arşiv fotoğraflarıyla açıklanmıştır. Bu analiz türünde döküman taramalarından yararlanılmıştır.
- Sosyal kullanım analizi: Mekanın kullanıcılar tarafından ne şekilde kullandığı, kullanıcıların binayı/bölgeyi günün/haftanın hangi saatlerinde kullandıklarının tespiti yapılmıştır. Bu analiz türünde ise döküman taraması ve kişisel gözlemlerle yerinde tespit teknikleri kullanılmıştır.
- Fiziksel özellikler analizi: Mekanın kamusal bir mekan olduğunu belirten fiziksel özellikler, sosyal donatılar ve kent mobilyaları (Oturma birimleri, aydınlatma,

tabela, güvenlik, çöp kutusu, tabela, süs havuzu, sınır elemanları, heykeller/objeler) yerinde tespit edilmiştir. Bu analiz türünde kişisel gözlem verilerinden yararlanılmıştır.

Eşik mekan tespit ve analizinin üçüncü aşamasında; ikinci aşamada Güngen'in (2018) eşik mekan olma kriterlerine göre çalışmada geliştirilen boyutlar üzerinden döküman analizi yapılan mekanlar, (Gar Meydanı ve Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe), Van Gennepe'in (1960) kriterlerine göre özelleştirilen boyutlarla gözleme tabii tutulmuşlardır:

- Kullanıcı davranışı
- Kullanıcı eylemleri
- Sosyal etkileşim-kışı sayısı

Van Gennepe'in çalışmasında önce Zimmerman (2008), daha sonra da Güngen (2018) tarafından kullanılan üç aşamada eşik mekan gruplandırması (ayrılma-geçiş-yeniden birleşme mekanları) bulunmaktadır. Ancak eşik mekan gruplamalarında eşik mekan tespit ve analiz yaklaşımı için herhangi bir öneri sunulmamakta; yalnızca eşik mekanlar alt bölgelere ayrılmaktadır.

Güngen (2018) bu mekanları tezinde, araştırdığı eşik mekanlarını kendi oluşturduğu başlıkları altında inceleyerek uyarlamıştır. Bu çalışmada da benzer bir yol izlenmiş; Van Gennepe'in (1960) üç mekanı değil (ayrılma-geçiş-yeniden birleşme mekanları), bu mekanları oluşturmasındaki başlıca kriterlerinden faydalanılmıştır.

Yapılan literatür taramalarının sonucunda çalışmada, Van Gennepe'in (1960) kriterlerinde bahsedilen değişim ve farklılaşmanın ölçülmesi için, kullanıcı aktivitelerinin yerinde gözlemlenmesine yönelik bir teknik olan "Davranış Haritası (Behavioral Mapping)" tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Bahsedilen üç araştırmacının çalışmaları sonucu tez çalışması için geliştirilen boyutlar Tablo 2.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 2.5. Dee, Van Gennepe ve Güngen'in çalışmaları sonucu tez çalışması için geliştirilen boyutlar

Araştırmacı	Eşik mekan gruplandırması	Eşik mekan olma kriter(ler)i	Tez çalışması için geliştirilen boyutlar
Dee (2001)	<p>1. Topoğrafi eşikleri: a. Topoğrafi geçitleri, b. İnşiler ve merdivenler, c. Çukurlar</p> <p>2. Peyzaj eşikleri: a. Yeşil eşik odaları, b. Yeşil geçitler, c. Pencereler ve çerçeveler</p> <p>3. Yapay eşikler: a. Dış mekana odaları, b. Kaldırımlar, c. Teraslar</p> <p>4. Su eşikleri</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip olması (örn. kot farklılığı, yeşil alan başlangıç ve bitişleri, geçişler, ayırıcı öğeler vb.) 	<p>Dee'nin gruplandırmalarına göre eşik mekanları, ekstra gözlem ve analize gerek kalmadan tespit edilebilmektedir. Bu sebeple Dee'nin yalnızca gruplandırmaları kullanılmış, kriterleri kullanılmamıştır.</p>
Güngen (2018)	<p>1. Tarihi eşikler 2. Sosyal eşikler 3. Mimari eşikler 4. Hissi ve gündelik eşikler</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mekanın doküman analizi ve yerinde tespit ile keşfedilen özelliklerinin belirli farklılaşmalar içermesi (örn. tarihsel değişim, deprem, farklılaşan mimari stiller, sosyal kullanım değişimleri vb. gibi) 	<p>Aşağıdaki boyutlar tespit ve analiz yaklaşımı önerisinin ikinci aşamasında gerçekleştirilen doküman analizi sırasında kullanılmıştır:</p> <p>1. Tarihi gelişim analizi 2. Sosyal kullanım analizi 3. Fiziksel özellikler analizi</p>
Van Gennepe (1960)	<p>1. Ayrılma / Preliminal 2. Liminal / Geçiş 3. Yeniden birleşme/ Postliminal</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mekanda gözlemlenebilen eylem yoğunluğu/türü değişim/farklılaşmalarının olması Mekanda gözlemlenebilen kullanıcı profili/yoğunluğu değişimlerinin olması 	<p>Aşağıdaki boyutlar tespit ve analiz yaklaşımı önerisinin üçüncü aşamasında gerçekleştirilen yerinde gözlem sırasında kullanılmıştır:</p> <p>1. Kullanıcı davranışı 2. Kullanıcı eylemleri 3. Sosyal etkileşim-kişi sayısı</p>

Yapılan gözlemlerde ise; gözlemcinin gözlem yapılacak her mekanda iki farklı bölge belirlemesi tercih edilmiştir. Bu bölgeler, mekanın eşik mekan olma niteliğini ölçebilmek için, mekanın içi ve mekan ana girişinin dışı olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Bölüm 3.5.1.) (Şekil 3.94.- Şekil 3.95.). Seçilen kişilerin eylemleri ve birtakım kullanıcı özelliklerinin alanda işlenmesi için bir gözlem kağıdı oluşturulmuş (Bölüm 3.5.1.) (Tablo 3.12.) ve gözlem süresince doldurulmuştur.

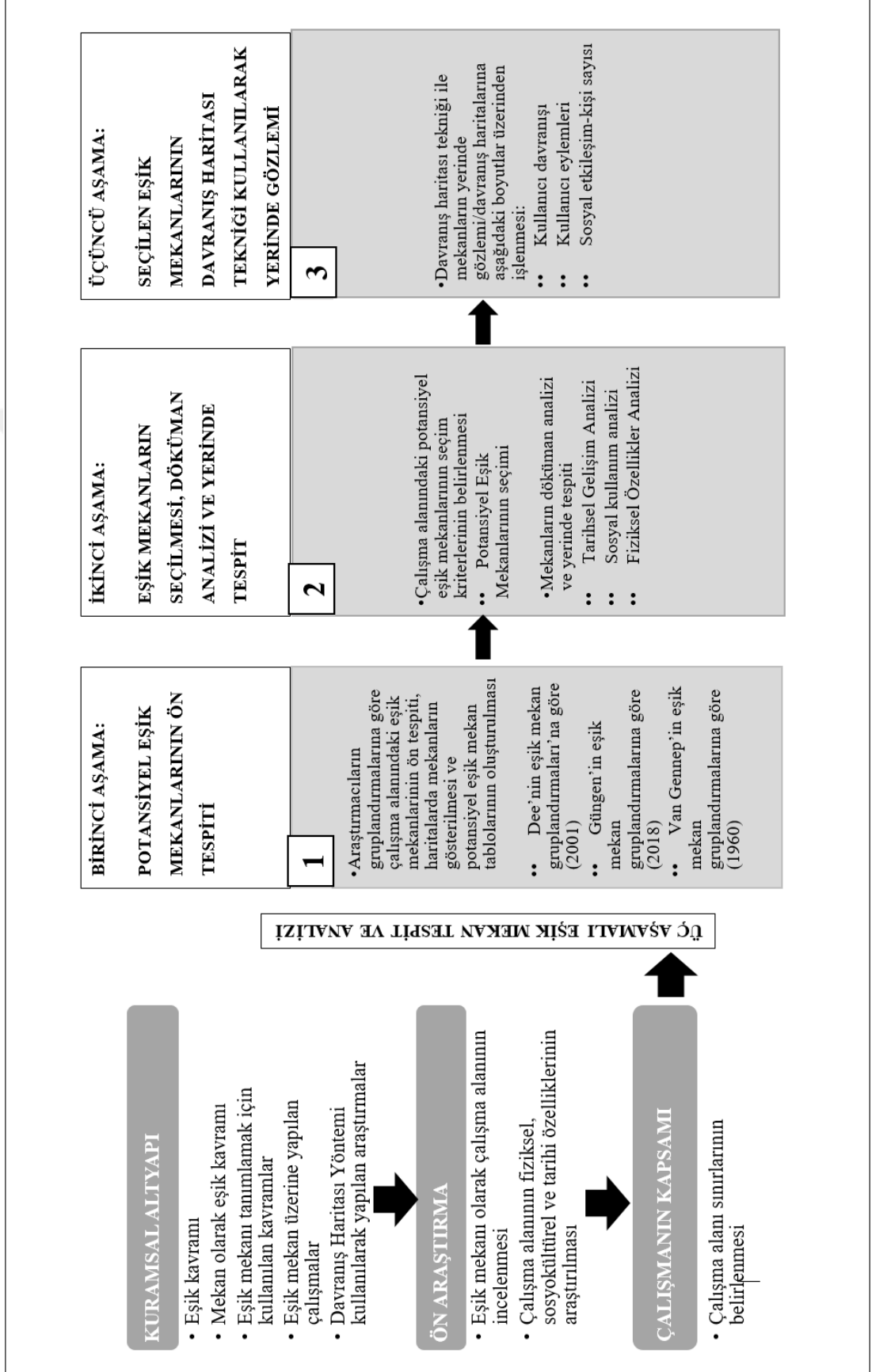
Gözlemin, belirlenen kamusal mekanların en çok kullanıldığı 11:30-13:30 saatleri arasında yapılmasına karar verilmiştir. Her alt bölgede 60 dakika olmak üzere bir mekanda 120 dakika gözlem yapılmıştır. Bu sürenin belirlenmesinde, çalıştıkları alanda kullanıcıları 10'ar dakika gözlemleyen Marusic (2010); Ozbil ve diğerleri (2018); Wang ve Wu (2020); Istrate ve diğerleri (2020)'ndan esinlenilmiştir.

Gözlemin ilk 10 dakikasında, alanda bulunan ve 10 dakika içinde gözlemlenebilen tüm kullanıcıların konumları, Marusic'in (2010) çalışmasında belirlediği yaş aralıkları kullanılarak geliştirilen simgelerle harita üzerinde işaretlenmiştir. Kullanıcıların hangi yaş aralığında oldukları gözlem sonucu tespit edilmiştir. Gözlemin son 50 dakikasında çalışma alanında rastgele seçilen beş kullanıcı/ kullanıcı grubu 10'ar dakika gözlemlenmiş, kullanıcı/ kullanıcı grubu yaş aralıkları, davranışları ve eylemleri gözlem kağıdına yazılmıştır.

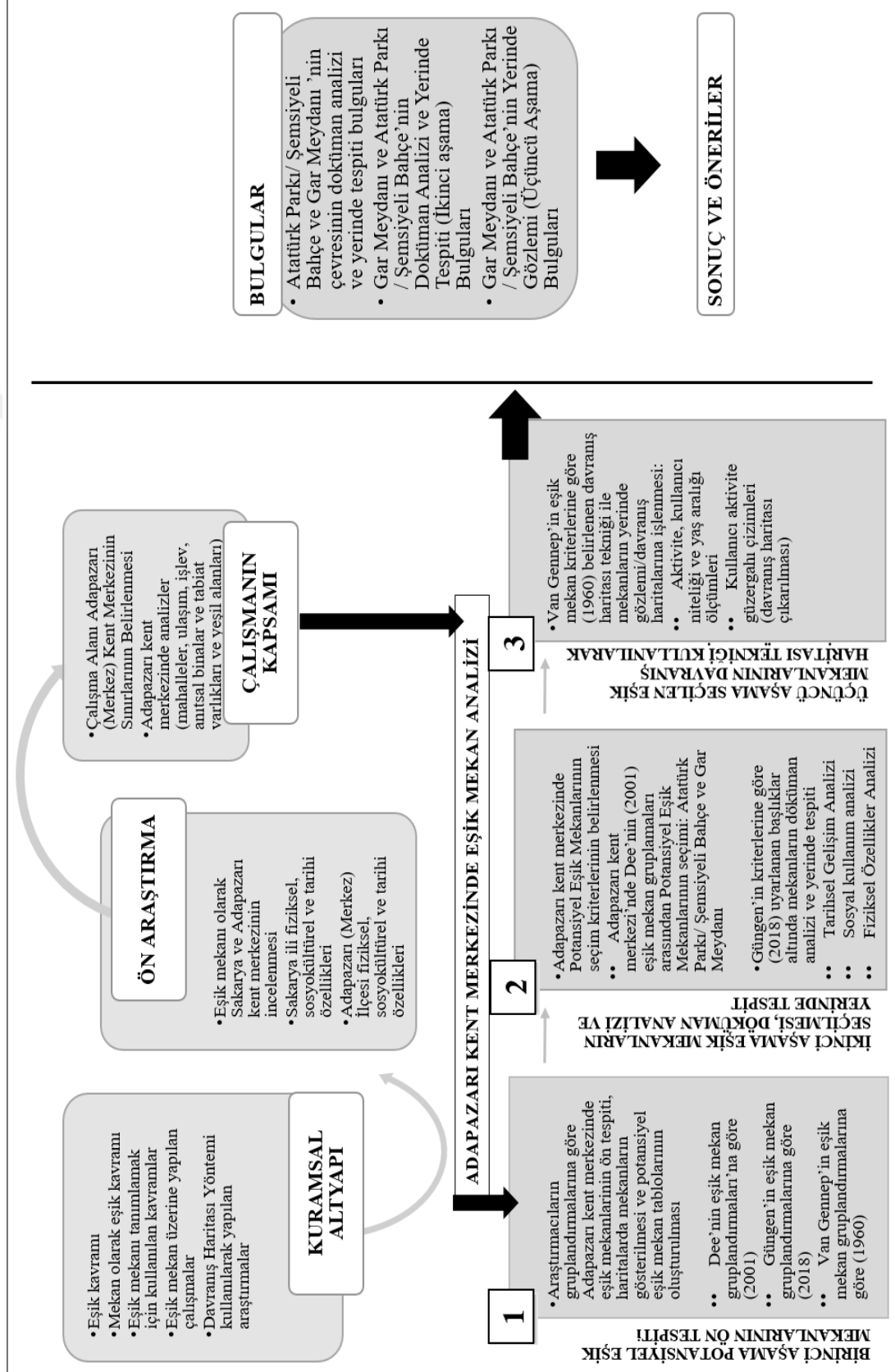
Bu gözlemler pandemiden dolayı haftasonu yasakları sebebi ile hafta içi bir gün (Perşembe), toplam olarak her mekan için 8 hafta/ 16 saat yapılabilmiştir. Gözlemlenen eylemler ilk başta gözlem kağıtlarına yazılmış, daha sonra simgeler kullanılarak (Tablo 3.10.- Tablo 3.14.) gözlem tabloları oluşturulmuştur (Ek- A, Ek- B, Ek- C, Ek- D).

Yapılan literatür taramaları, geliştirilen boyutlar ve araştırılan teknikler bir arada düşünülerek sistematik bir eşik mekan tespit ve analiz yaklaşımı önerisi oluşturulmuştur (Tablo 2.6.). Bu yaklaşım önerisi kuramsal altyapı incelemelerini, çalışma alanı ön araştırmalarını ve üç aşamalı eşik mekan tespit ve analizini içermektedir. Tez akış şemasında ise (Tablo 2.7.) geliştirilen yaklaşım önerisinin Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde uygulanma süreci yer almaktadır.

Tablo 2.6. Eşik mekan tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisi diyagramı

Tablo 2.7. Eşik mekan tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisinin çalışma alanına uyarlanması sonucu elde edilen tez akış şeması

3. ADAPAZARI/ SAKARYA KENT MERKEZİNDE EŞİK MEKAN TESPİTİ VE ANALİZİ

Bu bölümde, önceki araştırmalar sonucu elde edilen veriler ve yapılan çıkarımlarla Bölüm 2.2.'de geliştirilen “çalışmada izlenen tespit ve analiz yaklaşımı” doğrultusunda sistematik bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma; aşamalar halinde çalışma alanının tanınması (ön araştırma), eşik mekanların ön tespiti, eşik mekanların seçimi ve döküman analizleri/yerinde tespiti ile davranış haritası tekniği kullanılarak seçilen alanların yerinde gözlem süreçlerini kapsamaktadır.

3.1. Ön Araştırma: Eşik Mekan Olarak Sakarya ve Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinin İncelenmesi

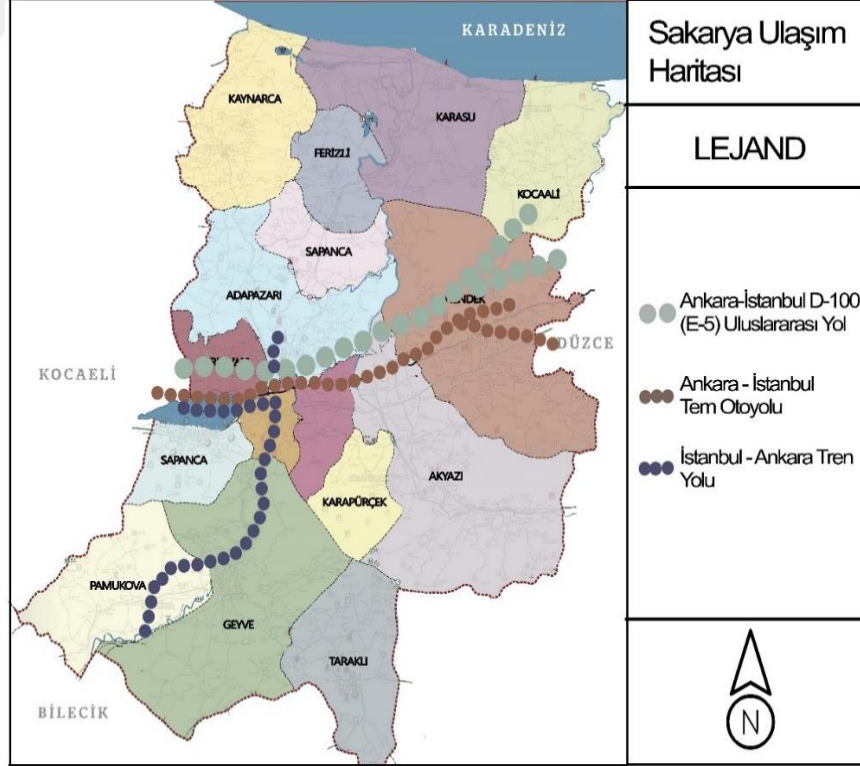
Bu bölümde çalışma alanı olarak Sakarya ve Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin seçilmesinin gerekçeleri sunulmuştur. Bu gerekçelerden referansla büyük ölçekte Sakarya'yı ve Adapazarı'nı eşik mekan yapan özelliklerden bahsedilmiştir.

Sakarya, konum itibarıyla İstanbul-İzmir sanayi aksı üzerinde yer almaktadır. Türkiye'nin iki en önemli ili olan İstanbul ve Ankara'yı bağlayan otoyol üzerinde ve ekonomik olarak canlılık gösteren İstanbul-Kocaeli-Sakarya aksı üzerinde bulunması (Göçer, 1968)³ sebebiyle de bir değişim, geçiş ve ara mekan özellikleri göstermektedir. Bu özellikler, Sakarya'nın başlıca bir eşik mekan olarak tanımlanabilmesini sağlamaktadır. Buna ek olarak ekonomik açıdan Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nin doğu sınırında konumlanan ve bölgeye Anadolu'dan geçişi sağlayan bir eşik mekandır (Elmas, 2013; aktaran Beksaç, 2005). Bu sebeple Sakarya ilini, ekonomik aks sürekliliğini birlikte sağladığı İstanbul iliyle ulaşım güzergahı olarak da ilişkilendirmek mümkündür.

³ Orhan Göçer tarafından bu aks “Beraber yaşayan bölge: Ön Marmara Bölgesi, İstanbul - Kocaeli – Sakarya” tabiriyle tanımlanmaktadır (Göçer, 1968).

İki yarımadadan meydana gelen İstanbul ili, Asya ve Avrupa kıtalarını ayıran önemli bir stratejik konuma sahiptir. Doğusunda Kocaeli, batısında Tekirdağ ve Kırklareli illeri ile komşudur. Bu sebeple Marmara Bölgesi'ndeki şehirlerin coğrafi bakımdan merkezinde konumlandığı söylenebilmektedir. Bu önemli nitelikleri bünyesinde bulunduran İstanbul'u, Ankara ve diğer Anadolu illerine bağlayan demiryolu ise, Sakarya'dan geçmektedir (Özkan, 2015). İstanbul ile olan bu ilişkisi Sakarya'nın coğrafi geçiş noktası niteliğini kuvvetlendirmektedir.

Sakarya sadece coğrafi olarak değil, iklimsel olarak da bir geçiş/ eşik bölgesidir. Pekcan'ın (1996) verilerine göre Sakarya, Akdeniz ve Karadeniz'e hakim olan iklimler arasında bir geçiş mekanı görevi görmektedir. Demiryolu ve uluslararası ulaşımı sağlayan TEM otoyolu üzerinde bulunması ise, Sakarya'yı bulunmaz bir kavşak noktası haline getirmektedir (Şekil 3.1.). Birçok medeniyeti birbirine bağlayan ve bir geçiş/ticaret rotası sağlayan ipek yolu üzerinde bulunması da, Sakarya'yı coğrafi konumu açısından çok popüler bir hale getirmekte, eşik mekan olma özelliklerini kuvvetlendirmektedir.

Şekil 3.1. Sakarya İli ulaşım haritası (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2010)

Sakarya, sadece bir il olarak eşik mekan değildir; aynı zamanda içinde de eşikler barındırmaktadır. Bu eşiklerin en önemlisi, Afyon'da başlayıp Sakarya'nın içinden geçen ve Pamukova'ya yönelen Sakarya Nehri'dir. Bu nehir, Sakarya'yı ikiye bölerek iki parça arasında bir su eşiği oluşturmaktadır (Şekil 3.2.).

Şekil 3.2. Sakarya ilini ortasından ikiye bölen Sakarya Nehri (Özer ve Köklü, 2019)

Çalışmada; içinde gündelik hayatta sıklıkla kullanılan birçok eşik mekanı barındıran, kendisi de bir eşik mekan olan Sakarya ilinin merkez ilçesi olan Adapazari/ Sakarya kent merkezinde çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Bu bölgenin seçilmesinin sebebi ise, bölgedeki bazı aks ve noktaların eşik mekan özellikleri sergilemesidir.

Kent merkezinde ticaret, konut, resmi bina, ibadet, eğitim, park işlevlerinin hep bir arada bulunduğu gözlemlenmiştir (Bölüm 3.2.) (Şekil 3.21.). Bunlara ek olarak bölgede birçok tescilli bina (Bölüm 3.2) (Şekil 3.22.), tarihi camiler (Bölüm 3.2) (Şekil 3.24.) ve tarihi çarşılar (Bölüm 3.2) (Şekil 3.25.) bulunmaktadır. Sakarya'nın en kalabalık ilçesinin en işlek bölgesi olması ise, bu bölgedeki eşik mekanlarının insanlar tarafından daha çok kullanılmasına; dolayısıyla da daha kolay ölçülebilir olmasına sebebiyet vermektedir.

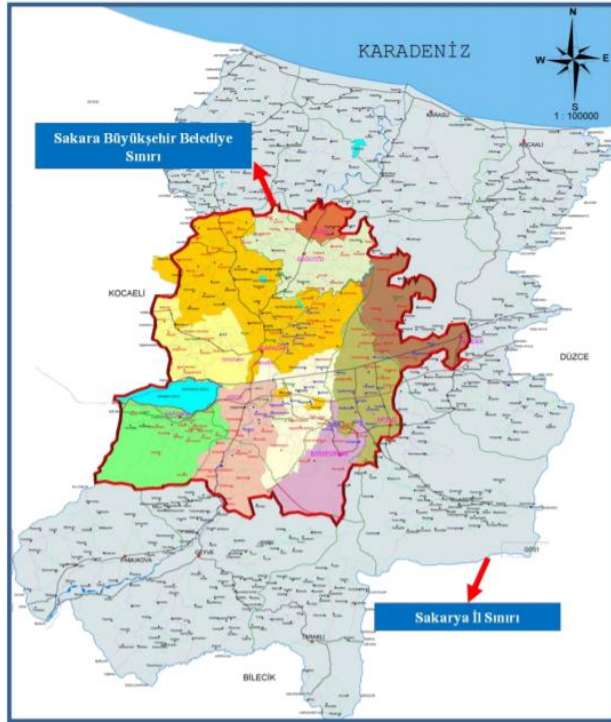
3.1.1.Sakarya'nın konumu, coğrafi özellikleri ve tarihçesi

Sakarya ili, Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli iki merkezi İstanbul ve Ankara'yı birbirine bağlayan önemli bir ulaşım yolunun üzerinde yer almaktadır (Şekil 3.3.).

Şekil 3.3. Sakarya ilinin Türkiye'deki konumu (URL-1)

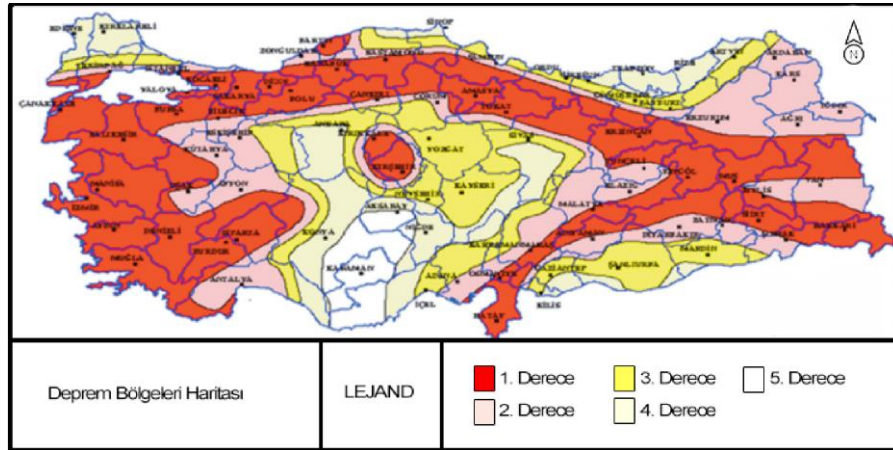
İlin yüzölçümü 4.817 km²'dir ve 16 ilçe belediyesi bulunmaktadır. Bunlardan on tanesi, 2000 yılında Büyükşehir Belediyesi olan Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer almaktadır (Şekil 3.4.) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2010).

Şekil 3.4. Sakarya il sınırı ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2010)

Sakarya, coğrafi konumu ile günümüze kadar Türkiye'nin en önemli şehirlerinden biri olmuştur. Şehir İstanbul-İzmir sanayi kolunun devamı niteliği taşımakta (Göçer, 1968), aynı zamanda da iki en önemli şehri, İstanbul ve Ankara'yı birbirine bağlayan karayolu üzerinde bulunmaktadır. Marmara bölgesinin önemli bir ziraat rotasını oluşturmasına ek olarak, son yıllarda gelişmekte olan Adapazarı ve çevresindeki sanayi faaliyetleri ile de bölgenin önemi her açıdan artmaktadır (Çetin, 1999). Aynı zamanda sahip olduğu kimliğini sulanabilir verimli toprakları, tarihi ve doğal değerleri oluşturmaktadır. Coğrafi konum olarak bir başka başlıca özelliği, Türkiye'deki en önemli otoyol, uluslararası yollar ve demir yollarının kavşak noktası olması sebebiyle bir geçiş ve ara mekan durumunda olmasıdır. Kentin güneyinden; İstanbul ile Ankara arasını bağlayan TEM otoyolu, D-100 karayolu, İç Ege ve Akdeniz'e açılan E-80 Eskişehir Karayolu geçmektedir.

Sakarya, jeolojik yapısı bakımından Marmara Bölgesindeki Samanlı Dağı'ndan başlayarak doğu istikametine yönelen ve çoğunlukla sahile paralellik gösteren Kuzey Anadolu deprem fay hattının üzerinde konumlanmaktadır (Şekil 3.5.). Havza durumunda ve birinci deprem bölgesi içindedir. Bu sebeple bölge, birçok deprem felaketine tanıklık etmiştir (Çetin, 1999) (Tablo 3.1.).

Şekil 3.5. Türkiye deprem bölgeleri haritası (Özmen, Nurlu ve Güler, 1997; aktaran Ünal ve diğ., 2014)

Tablo 3.1. Sakarya'da yıkıcı büyüklükteki depremler

Adı	Yılı	Şiddeti	Merkez Üssü
Hendek Depremi	1943	6.6	Sakarya ili Hendek ilçesi
Mudurnu Depremi	1967	7.1	Bolu ili Mudurnu ilçesi
Marmara Depremi	1999	7.4	Kocaeli ili Gölcük ilçesi

Bu depremlerden Adapazarı bölgesine en çok zarar verenlerin 6 ve üstü büyüklükteki 1943, 1967 ve 1999 depremleri olduğu görülebilmektedir. 20 Haziran 1943 saat 17:32'de Adapazarı ovası, Hendek yakınlarında bazı kaynaklarda 6.6, (AFAD, t.y.) bazılarında 6.4 (Demirtaş, 2019) şiddetinde bir depremin gerçekleştiği belirtilmektedir. Bu deprem Adapazarı-Hendek, Akyazı ve Arifiye'de ciddi hasarlara sebep olmuş (Şekil 3.6.) ve bölgedeki köy evlerinin çoğunun kısmen veya tamamen yıkılmasına sebebiyet vermiştir (Demirtaş, 2019).

Şekil 3.6. Adapazarı – Hendek 1943 depremi (URL-2)

Pınar ve diğerlerine (1943; aktaran AFAD, t.y.) göre, bu depremde binaların tümüyle yıkılma oranı Hendek'te %25 iken, Adapazarı'nda %20'dir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın raporlarına göre ise, 1943 Adapazarı depreminde yıkılan veya onarılamayacak kadar hasar görmüş bina sayısı 5975 ve onarılabilecek bina sayısı 4361'dir (Eyidoğan ve diğ., 1991; aktaran AFAD, t.y.). Kent merkezinde Yeni Cami başta olmak üzere birçok bina yıkılmıştır.

Bir diğer deprem 1967'de gerçekleşen ve merkez üssü Bolu ili Mudurnu ilçesi olan Mudurnu Depremi'dir. 22 Temmuz 1967 günü akşam saatlerinde gerçekleşen 7.1 büyüklüğündeki deprem, Sakarya'da büyük yıkıma sebep olmuştur. Arifiye başta olmak üzere bu depremdeki ana şok sonrası hasar gören binalar, artçı depremler sonrası tamamen yıkılmıştır (Demirtaş, 2019).

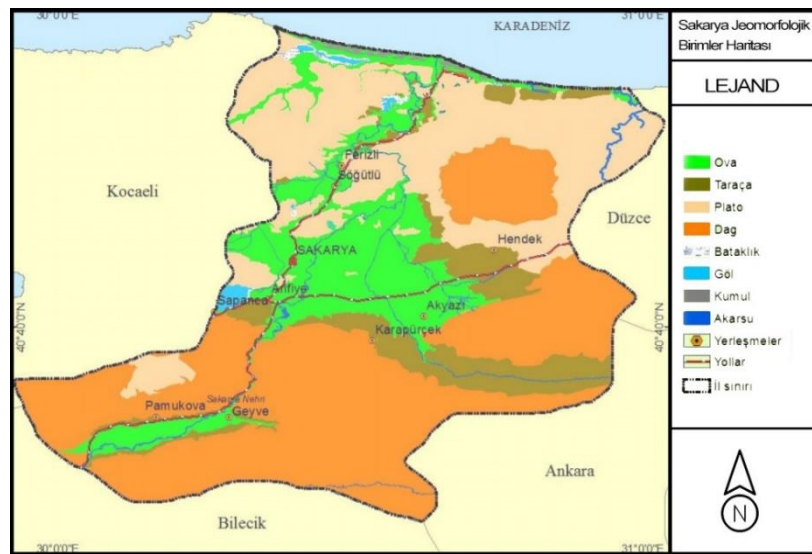
Sakarya bölgesi 17 Ağustos 1999 Marmara depreminin etkilerini de hissetmiştir. Merkez üssü Kocaeli'nin Gölcük ilçesi olan bu deprem, yaklaşık 45 saniye sürmüş ve 7.4 şiddeti ile kayıtlara geçmiştir. Deprem sonucunda Adapazarı-Düzce ovasını kaplayan alanda zemin sıvılaşması görülmüştür. Artçı depremlerde binaların

yıkılmasında bu sıvılaşmanın etkisi büyüktür. Zemin sıvılaşması kent merkezindeki İzmit Caddesi'nde %60, Sakarya Caddesi'nde ise %6 oranındadır. Bu farkın sebebi ise İzmit Caddesi'nin deprem hareket yönüne paralel, Sakarya Caddesi'nin ise dik olmasıdır (Demirtaş, 2019). Yine kent merkezinde, şimdiki Kent Meydanı'nın bulunduğu alanda yer alan Vilayet Binası 1999 depremi sırasında yıkılmıştır (Şekil 3.7.).

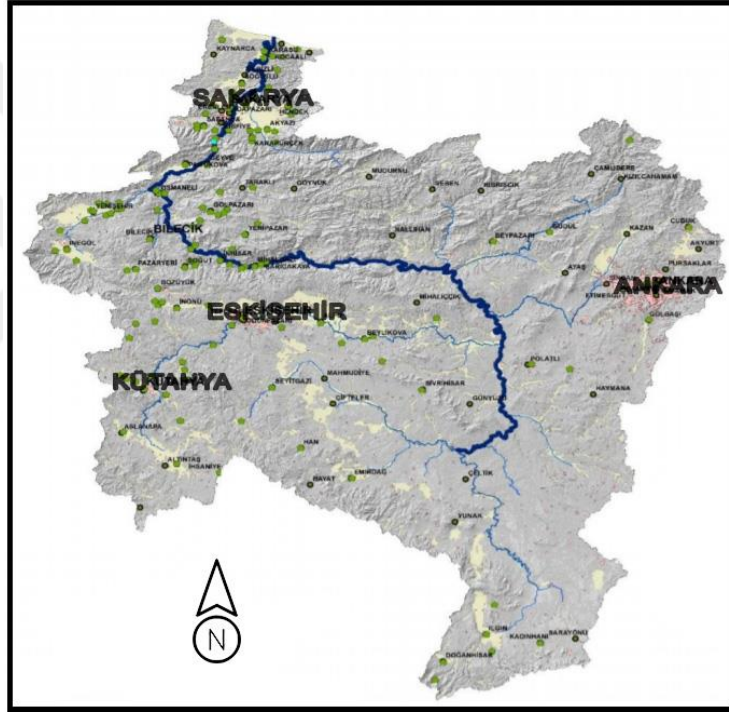
Şekil 3.7. 1999 Marmara depreminde yıkılan Adapazarı Vilayet Binası ve çevre binalar (URL-3)

Sakarya ilinin topraklarının %34'ü dağ, %44'ü plato ve %22'si ovaadır (Konukçu, 2005) (Şekil 3.8.). İklim açısından ise Akdeniz ve Karadeniz'e hakim iklimler arasında bir geçiş mekanı olarak kendini gösterir (Pekcan, 1996; Çetin, 1999).

Şekil 3.8. Sakarya İli'ndeki jeomorfolojik birimler haritası (Kurt ve Duman, 2016)

İl topraklarının büyük bir kısmının içinden geçen Sakarya Nehri ise, Kızılırmak ve Fırat'tan sonra Türkiye'nin en uzun nehri olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca şehir Sakarya nehrinden adını almaktadır (Aktaş, 2008). Toplam uzunluğu 765 km (Darkot, 1966) olan nehir; Afyon'dan çıkıp kuzeye doğru yönelerek Sakarya'da birçok çay ile beslendikten sonra, Pamukova'nın güneyinden şehre dahil olmaktadır (Şekil 3.9.) (Beksaç, 2005). Sakarya nehri yatağının, tarih çağları içinde değişime uğradığı düşünülmektedir. Nehrin günümüzde Justinianus köprüsünden değil; köprü'nün 5 km batısından geçmesi, bu düşüncenin kuvvetlenmesini sağlamaktadır (Erendil, 1982; Çetin, 1999) .

Şekil 3.9. Sakarya Nehri'nin izlediği yol (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018)

Sakarya, konum olarak Türkiye'nin sosyo-ekonomik olarak en çok gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'ni diğer bölgelere bağlayan ana ulaşım aksı üzerinde olmasıyla da ekonomik olarak canlılık yaşamaktadır. Bu özellikleri dışında da termal kaynaklar açısından gösterdiği potansiyeli ile de popüler bir şehirdir. Sakarya ili, çok işlek bir göç yolunun ve ipek yolunun geçtiği bir bölgenin üzerinde bulunduğu için, tarihin eski çağlarından beri birçok kavmin ilgisini çekmiştir. Ormanları, verimli toprakları, gölleri, otlakları ve nehirleri sebebiyle de tercih edilen bir yerleşim bölgesidir (Elmas, 2013; aktaran Beksaç, 2005).

Sakarya ilinin tarihi, bilindiği kadarıyla Hititler’le başlamaktadır. Hitit Devleti’nin M.Ö. 1200’de yıkılmasından sonra kurulan bir takım küçük şehir devletleriyle aynı zamanlarda kurulan Frig Devleti, Sakarya’nın bir sonraki ev sahibidir (Memiş, 2011). Sakarya da adını, bir Frig tanrısı olan “Sangari”dan almaktadır ve Frig kökenlidir (Işık, 2005). Friglerin egemenliğine Kimmerler’in son vermesiyle Sakarya, bu devletin hakimiyetine girmiştir (Yıldırım, 2004). Tarihi kaynaklara göre M.Ö. 74 yılında Bithynia’nın elinde bulunan Sakarya, bu yılda ölen Bithynia kralı tarafından Roma’ya miras bırakılmış, Roma M.S. 395 yılında ikiye bölündüğünde ise Doğu Roma topraklarında kalmıştır (Konukçu, 2005). Bu bölge daha sonrasında, 13. Yy’da Arap akınlarına uğramış, 1080’de de Selçuklu’ların eline geçmiştir (Yıldırım, 2004). Bu tarihten itibaren Türklerin elinde olan yöre, ardından Osmanlı İmparatorluğunun, sonrasında ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin hakimiyetinde olmuştur (Ostrogorsky, 2011). Sakarya, 1520 tarihinde Kocaeli sancağına bağlı bir “Ada kazası”dır. 1742’de Sapanca’ya bağlı bir bucak iken, II. Mahmut döneminde ve 1837 yılında ilçe haline getirilmiştir. 1845 temettuat defterleri incelendiğinde, Bolu eyaletine bağlı Kocaeli sancağı içerisinde yer alan ve Sapanca kasabasına bağlı olan Adapazarı kazasında 9 mahalle ve 30 köy bulunmaktaydı (Başkanlık Osmanlı Arşivi, aktaran Narin, 2014). 1890 yılında İzmit’e bağlı 4 kaza, 12 nahiye 606 adet köyden oluşmaktadır. Kayıtlarda 4 kazadan biri olan Adapazarı, kaza merkezidir ve Hendek, Akyazı ve Sapanca, Adapazarı’na bağlı olan nahiyeler olarak görünmektedir. Bu dönemde Adapazarı’nda 205 köy bulunduğu kayıt altına alınmıştır. Bu köylerden 52’sinin ise Merkez Adapazarı’nda bulunduğu kaydedilmiştir (Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, 1889; aktaran Narin, 2014). Şehirde 1865’te belediye teşkilatı kurulmuştur. Birinci Dünya Savaşı’nda savaşın yükü ağır olarak hissedilmiştir. 21 Haziran 1921’de ise Yunan işgalinden kurtarılmış olup, 1954 yılında il olmuştur (Çetin, 1999).

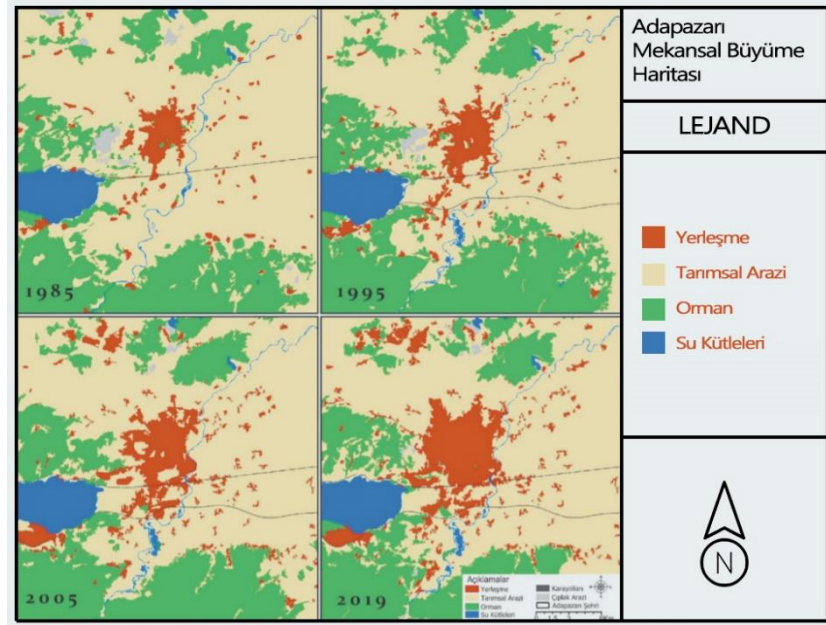
3.1.2. Adapazarı (merkez) ilçesinin konumu, coğrafi özellikleri ve tarihçesi

Adapazarı, Karadeniz’e kıyısı bulunan ve 16 ilçesi olan Sakarya ilinin merkez ilçesidir. İlçenin kuzeyinde Kaynarca ve Söğütlü ilçeleri, kuzeybatısında Kocaeli-Kandıra ilçesi, batısında Kocaeli, güneybatısında Serdivan ve Arifiye ilçeleri, güneyinde ve güneydoğusunda Erenler ilçesi, doğusunda Akyazı ve Hendek ilçeleri yer almaktadır (Şekil 3.10.). Adapazarı’nın merkez ilçe olmasının sebebi ise,

ekonomik olarak diğer ilçelerden önde olmasının yanı sıra (Adapazarı Belediyesi, 2019), Sakarya'daki yerleşme sürecinin bu ilçenin kent merkezinden başlamış olmasıdır (Şekil 3.11.).

Şekil 3.10. Adapazarı ilçe haritası (Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.)

Şekil 3.11. 1985-2019 Adapazarı ilçesi mekânsal büyüme süreci (Döker ve Gül, 2019)

Tablo 3.2. Adapazarı ilçesinin mahalleleri, 2020

15 Temmuz Camili Mahallesi	Hacılar Mahallesi	Mithatpaşa Mahallesi
Abalı Mahallesi	Hacıramazanlar Mahallesi	Nasuhlar Mahallesi
Acıelmalık Mahallesi	Harmantepe Mahallesi	Orta Mahallesi
Akincılar Mahallesi	Hızırtepe Mahallesi	Ozanlar Mahallesi
Alandüzü Mahallesi	Işıklar Mahallesi	Örentepe Mahallesi
Aşırılar Mahallesi	İkizce Müslim Mahallesi	Papuççular Mahallesi
Bağlar Mahallesi	İkizce Osmaniye Mahallesi	Poyrazlar Mahallesi
Bayraktar Mahallesi	İlyaslar Mahallesi	Rüstemler Mahallesi
Bileciler Mahallesi	İstiklal Mahallesi	Sakarya Mahallesi
Budaklar Mahallesi	Karadavutlu Mahallesi	Salmanlı Mahallesi
Büyükhataplı Mahallesi	Karadere Mahallesi	Semerciler Mahallesi
Cumhuriyet Mahallesi	Karakamış Mahallesi	Solaklar Mahallesi
Çağlayan Mahallesi	Karaköy Mahallesi	Süleymanbey Mahallesi
Çaltıcak Mahallesi	Karaman Mahallesi	Şeker Mahallesi
Çamyolu Mahallesi	Karaosman Mahallesi	Şirinevler Mahallesi
Çelebiler Mahallesi	Karapınar Mahallesi	Taşkısığı Mahallesi
Çerçiler Mahallesi	Kasımlar Mahallesi	Taşlık Mahallesi
Çökekler Mahallesi	Kavaklıorman Mahallesi	Tekeler Mahallesi
Çukurahmediye Mahallesi	Kayrancı Mahallesi	Tepekum Mahallesi
Dağdibi Mahallesi	Kışla Mahallesi	Tığcılar Mahallesi
Demirbey Mahallesi	Korucuk Mahallesi	Turnadere Mahallesi
Doğancılar Mahallesi	Kömürlük Mahallesi	Tuzla Mahallesi
Elmalı Mahallesi	Köprübaşı Mahallesi	Yağcılar Mahallesi
Evrenköy Mahallesi	Kurtbeyler Mahallesi	Yahyalar Mahallesi
Göktepe Mahallesi	Kurtuluş Mahallesi	Yenicami Mahallesi
Güllük Mahallesi	Küçükhataplı Mahallesi	Yenidoğan Mahallesi
Güneşler Merkez Mahallesi	Mahmudiye Mahallesi	Yeniğün Mahallesi
Güneşler Yeni Mahallesi	Maltepe Mahallesi	Yeşilyurt Mahallesi

Adapazarı'nın çok eski bir tarihi olmamakla beraber; İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan yol üzerindedir ve etraftaki köylerin toplanıp geçici Pazar kurdukları bir yerdir. Bu Pazar zamanla kalıcı olmuştur ve pazara devamlı gelen esnaflar burada evler ve dükkanlar yaparak bölgeye yerleşmişlerdir (Yavuz, 1999).

Adapazarı adının, “Ada” ve “Pazar” kelimelerinin birlikte kullanılmasıyla meydana geldiği kabul edilmektedir. “Ada” kelimesi, şehrin içinden geçen Sakarya Nehri'nin geçmişte coşkun bir şekilde akarak bölgeyi ikiye ayırmasından dolayı verilen bir addır. İsmi ikinci bölümü, yani “Pazar” kısmı ise, şehrin önemli bir ticari merkez olması dolayısıyla verilmiştir (Narin, 2014). Bir diğer kaynakta ise Sakarya Nehri ve Çark Deresinin bir zamanlar birleşerek aktığı ve bu iki su ögesinin arasında kalan bölgeye “Ada” isminin verildiği geçmektedir. Bu ismin verilme sebebi de iki akarsuyun arasında kalan bölgenin bir ada gibi görünmesidir. “Adapazarı” adı ise, kent merkezinin çevresinde gelişen yerleşim birimlerinde bulunan Uzunçarşılı, Soğanpazarı, Pirinçpazarı, Aynalıkavakçarşısı, Kömürpazarı, Papuççular, Semerciler, Tığcılar, Çıracılar gibi semtlerden dolayı halkın, “Adanın pazarına gidiyoruz” söyleyişinin

“Adapazarı”na dönüşmesinden kaynaklanmaktadır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2015)

Adapazarı, 16. Yüzyılın sonlarına kadar tapu tahrir defterlerinde “Ada” olarak geçmekte ve Karasu ile beraber dile getirilmektedir (Ada maa Karasu Kazası). 1607 yılında Sapanca kadısına gönderilen bir raporda, “İznikmid ve Ada kazaları” kayıtlarına rastlanmıştır (Fındıkoğlu, 2011). 17. Yüzyılın ortalarında ise Ada’dan nahiye olarak bahsedilmektedir (Öztürk, 2005). 19. Yüzyılın ilk yarısındaki raporlarda da kimi zaman yalnız, kimi zaman Sapanca ile birlikte dile getirilmiştir (Adapazarı maa Sapanca). Ancak bu zamanlarda Adapazarı’nın, Sapanca kadar gelişmediği düşünülmektedir (Konukçu, 2005).

Adapazarı, kaza merkezi olmasının yanı sıra, bir hizmet merkezi olarak da gelişmiştir. Özellikle 19. Yüzyılda ovaya yerleşen muhacirlerin ürettiği zirai ürünlerin pazarlanması, Adapazarı’nı hem ticaret hem de hizmet merkezi konumuna getirmiştir. Adapazarı’nın bir merkez olarak gelişmesini sağlayan bir başka etmen de 1899 yılında Haydarpaşa-Ankara demiryolundan Arifiye’ye ayrılmış olan 9 km’ lik bir hattın Adapazarı’na ulaşmış olmasıdır. Bunlara ek olarak İzmit-Geyve-Mudurnu üzerinden Ankara’ya giden yolun terk edilmesi sonucunda, sözü edilen yolun 1890 yılında İzmit’e bağlı dört kazadan biri ve merkez kaza olan Adapazarı’ndan geçmesi de Adapazarı’nın gelişimine katkıda bulunarak merkez olma özelliğini güçlendirmiştir (Narin, 2014). Narin (2014) özellikle, Adapazarı’nın 19. Yüzyılda geliştiğini ileri sürmektedir.

Adapazarı’nın 20. Yüzyıldaki cazibe merkezi haline gelmesinin ise, 19. Yüzyılda kazandığı birikimlere borçlu olduğu düşünülmektedir. Bu birikimin bir sonuç ürünü, Adapazarı İslam Ticaret Bankası’nın 14 Ocak 1914’te Adapazarı’nda kurulmasıdır (Sarı ve Narin, 2006). Anadolu’da elektriği ilk kullanan kentler arasında yer alan Adapazarı’nın; İzmit vilayet merkezinden gelişim açısından hep önde olduğu kaynaklarda açıklanmaktadır. 1954 yılında bile İzmit’ten ekonomi ve nüfus alanlarında üstün olması, Adapazarı’nın Kocaeli’nden ayrılarak bir il olmasına sebebiyet vermiştir. 1999 depreminde ağır hasara uğrayan Adapazarı’nın yeniden eski merkez kent statüsüne dönmesini sağlamak amacıyla il; 2000 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Büyükşehir statüsüne getirilmiştir. 2008 yılında ismi değiştirilmiş ve Sakarya

Büyükşehir Belediyesi olmuştur (Narin, 2014). Adapazarı'nın geçirdiği bu değişimler Tablo 3.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Adapazarı'nın geçmişten günümüze idari yapısının tarihi gelişimi (Narin, 2014)

14. yy'a kadar	Bithynia
14. yy'dan itibaren	Kocaeli
1305 – 1329	Osmanlı'ların yerleşmesi
16. yy. başları	Köy
1530	Anadolu eyaleti, Kocaeli sancağında Ada kazası
17. yy.	Ada köyü
17. yy. sonları	Adapazarı
1726	Sapanca kazasına bağlı Adapazarı kasabası
1803	Adapazarı kazası
1850	Kocaeli sancağı, Adapazarı kazası
1868	Adapazarı Belediyesi
1954	Sakarya ili, Adapazarı merkez ilçesi
2000	Adapazarı Büyükşehir Belediyesi
2008	Sakarya Büyükşehir Belediyesi

3.2. Çalışmanın Kapsamı: Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinin Sınırlarının Belirlenmesi ve Analizler

Aktaş'a (2008) göre şehir, Atatürk Bulvarı'nın etrafında ve üzerinde gelişmiştir. Göçer (1968) de bu görüşü çalışmasında doğrulamakta ve Hürriyet Bulvarı, şimdiki adıyla Atatürk Bulvarının şehrin en önemli yolu olduğunu vurgulamaktadır. Atatürk Bulvarı'nın ortalarında yer alan Uzunçarşı ise kentin en eski çarşılarından olup, kent merkezinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır (Narin, 2017). Çetin'e (2005) göre ise bölgedeki çarşılar, tarihi kent merkezinin en eski camisi olan Orhan Cami'nin yanındaki Uzunçarşı ve Uzunçarşı'ya ulaşan Hürriyet Bulvarı etrafında oluşmuştur. Uzunçarşı etrafında da mahalleler şekillenmiş; böylece kent merkezinde büyüme ve gelişme gözlemlenmiştir.

Adapazarı/ Sakarya kent merkezindeki çarşıların ilk kurucuları Rum ve Ermeni esnaflardır. Adapazarı Osmanlı ve Ermeni mimarisinden izler taşımaktadır. Yerli ya da göçmen birçok esnafa ev sahipliği yaptığı ve kent merkezinin gelişmeye başladığı nokta olarak bu çarşılar, kentin alışveriş ve hizmet tarihinin en büyük tanıklarındırlar. Bir diğer tanıklar ise camilerdir. Bölgedeki camiler de dahil olmak üzere en eski kurum ve kuruluşların yaşı 250-300 yılı geçmemektedir. Çetin'e (2005) göre, Adapazarı'nın;

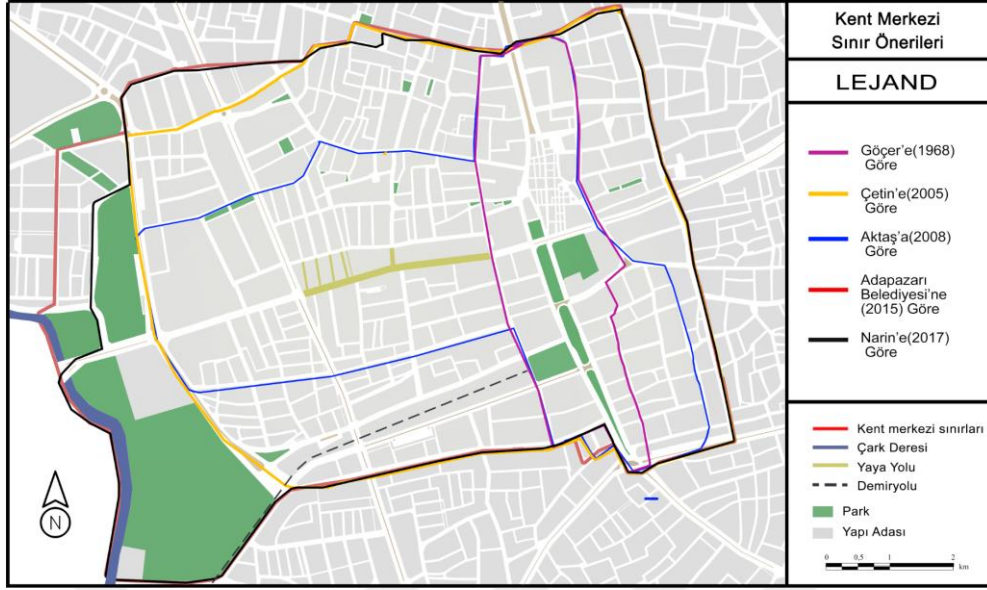
Orhan Cami (1316), Orta Cami (1750) ve Ağa Cami (1809) etrafında kümelenen çarşıları ve bu çarşıların etrafında kümelenen mahalleleriyle bir geç dönem Osmanlı şehri olduğunu söylemek mümkündür.

Adapazarı Göçer'e (1968) göre, kuzey-güney yönündeki Hürriyet Bulvarı aksı üzerinde gelişmiştir. Hürriyet Bulvarı, günümüzdeki adıyla Atatürk Bulvarı şimdi yeşil bir bant iken, eskiden bir dere-bataklıktır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu bataklık, halkın emeği ile toprakla doldurulmuştur. İlk yerleşme dere yatağının iki yanına kurulmuş, yollar bu dere yatağına paralel yapılmıştır. Bölgeye gelen göçmenler ise bu aks üzerine ve aksın ortalarındaki Uzunçarşı çevresine yerleşerek bölgenin gelişmesine ve büyümesine olanak sağlamışlardır.

Aktaş (2008) ve Göçer (1968)'e göre, Atatürk Bulvarı ve Uzunçarşı etrafında gelişen bu bölge, şehrin hizmet, tarih ve ulaşım odağıdır. Dolayısıyla da önemli bir tarihi kent merkezidir. Narin (2014) ise çalışmasında; şehrin Uzunçarşı ve yakınındaki tarihi camiler etrafında şekillendiğini, bu bölgede ticaret yapan kişilerin bu binaların yakınlarına iki katlı binalar yapmak suretiyle merkezden dışarı doğru yerleşerek kent merkezini büyüttüklerini aktarmaktadır.

Adapazarı Belediyesi'nin kaynakları ve haritalarında (Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.; Adapazarı Belediyesi İdari Mahalle Sınırları, t.y.) ise bu bölge “şehir merkezi” veya “kent merkezi” tabirleriyle geçmekte, tanıtımlarında Kentpark'tan başlayan ve Atatürk Parkı'nda biten, kuzeyde ve güneyde demiryolu ve Ağa Cami ile sınırlanan bölge olarak belirlenmektedir.

Aktaş (2008), Göçer (1968), Narin (2014), Çetin (2005)' in aktarmalarından ve Adapazarı Belediyesi tanıtım, yayın ve haritalarından yola çıkılarak; araştırmacılar tarafınca bahsedilen kent merkezi sınırları Adapazarı Belediyesi Uygulamalı İmar Planı (Adapazarı Belediyesi, t.y.) üzerinde gösterilmiştir (Şekil 3.13.). Adapazarı/Sakarya kent merkezinin çalışma alanı sınırı; diğer bütün sınırları içinde barındıran günümüzde Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tanıtım, yayın ve haritalarında geçen sınır olarak kabul edilmiştir (Şekil 3.14.) (Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.).

Şekil 3.13. Aktaş (2008), Göçer (1968), Narin (2014), Çetin (2005), Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tanıtım, yayın ve haritalarında (t.y.) yer alan kent merkezi sınırları⁵

Şekil 3.14. Çalışma alanı sınırları- Adapazarı Belediyesi (2015) tanıtım, yayın ve haritalarında yer alan kent merkezi sınırı

Aşağıdaki bölümde çalışma alanı olarak seçilen Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin daha iyi anlaşılması için yerleşim içinde bulunan mahalleler, ulaşım, işlev, anıtsal binalar ve tabiat varlıkları ve yeşil alanları detaylı olarak incelenmiştir.

⁵ Harita altlığı, Adapazarı Belediyesi'nden elde edilen dijital halihazır uygulamalı imar planı olup (t.y.), üzerinde çalışma boyunca yapılan düzenlemeler Beyza Çilli tarafından gerçekleştirilmiştir.

- Adapazarı/ Sakarya kent merkezi mahalleleri analizi

Çalışma alanı sınırı belirlenen Adapazarı/ Sakarya kent merkezi, kentsel odak olma özelliğine sahip bir mekandır. Birçok anıtsal ve tabiat varlığını içinde bulundurması, bir ticaret ve tarih merkezi olması, ulaşımında otobüs ve minibüs son duraklarını barındırması, birçok sert zemine sahip olması ve yakınındaki demiryolu şeridi ile Sakarya'nın yerlileri için vazgeçilmez buluşma, toplanma, vakit geçirme ve resmi işlerini çözümü mekanı sağlamaktadır. Bölgede birçok resmi ve sosyal donatının bulunması da kent merkezini kullanan kişilerin profillerinde büyük bir çeşitliliğe sebep olmaktadır. Bu kent merkezi kuzeyde Karaosman, güneyde Mithatpaşa, batıda Şeker ve doğuda ise Tığcılar Mahalleleri ile sınırlanmakta ve içerisinde Kurtuluş, Cumhuriyet, Semerciler mahallelerinin tamamı ile Orta, Tığcılar, Yenigün, Pabuçcular, Yenidoğan, Şeker, Mithatpaşa mahallelerinin bir kısmı bulunmaktadır. Semerciler Mahallesi'nin kuzey sınırlarını Çark Caddesi yürüyüş yolu ve devamında araç yolu, batı sınırlarını Kentpark, güney sınırlarını demiryolu şeridi ve doğu sınırlarını da Atatürk Bulvarı belirlemektedir. Bu mahallelerin tamamında ticaret mekanları, dinlenme ve park alanları, tarihi mekanlar, resmi binalar ve sosyal donatılar bulunmaktadır. Binaların bir kısmında üst katlar konut işlevinde kullanılmaktadır. Alan, sahip olduğu ulaşım, hizmet ve tarihi odak kimliği ile iyi vurgulanan bir konuma sahiptir. Şekil 3.15.'de bu mahallelerin yakınlık ilişkileri vurgulanmıştır.

Şekil 3.15. Adapazarı (Merkez) kent merkezi içinde bulunan mahalleler, 2020

- Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde ulaşım analizi

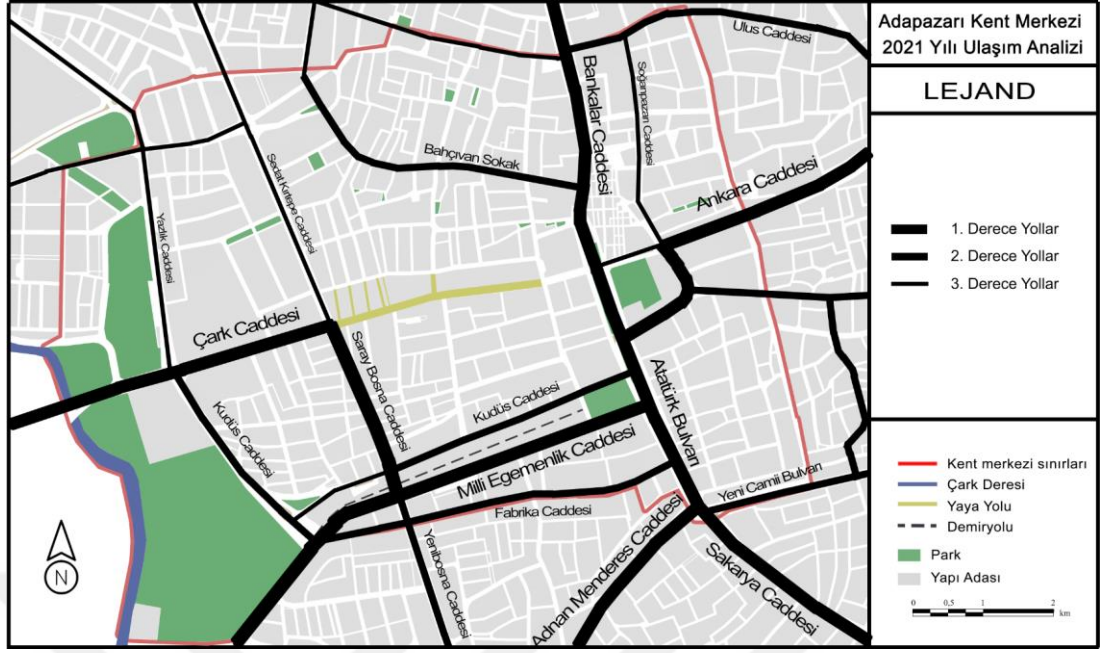
Göçer'in (1968) kitabında yer verdiği ve Adapazarı/ Sakarya kent merkezi'nde bulunan birinci derece yollardan biri Hürriyet Bulvarı, diğeri ise Çark-Hendek yoludur. Göçer'in incelemesini yaptığı yıldan bu yana Hürriyet Bulvarı'nın ismi Atatürk Bulvarı'na, Çark-Hendek yolu da Çark Caddesi'ne çevrilmiştir. Bu yolların yanı sıra Göçer'in (1968) çalışmasında harita üzerinde işlediği Adapazarı/ Sakarya kent merkezi 1. ve 2. Derece yollar Şekil 3.16.'da gösterilmiştir.

Şekil 3.17.'de ise kent merkezinin günümüzdeki 1., 2. ve 3. derece yolları görülebilmektedir. 1968 yılından bu yana olan ve haritalarda görülen değişikliğin sebebi, Çark Caddesi devamının yaya yoluna çevrilmesidir. Dolayısıyla bu yolu kullanan araç yoğunluğunun Saray Bosna Caddesi'ne kaydığı; şehir merkezine gelen birçok aracın ise Milli Egemenlik Caddesi'ni kullanmaya başladığı yazar tarafından gözlemlenmiştir. Bu iki yol 2021 yılı ulaşım analizi haritasında 1. derece yola çevrilmiştir.

Şekil 3.16. Göçer'e (1968) göre 1968 yılında Adapazarı/ Sakarya kent merkezi ulaşım analizi⁶

⁶ 1 ve 2. Derece yollar Göçer'in (1968) çalışmasından alınmış olup 3. Derece yollar yazar tarafından işlenmiştir.

Şekil 3.17. Adapazarı/ Sakarya kent merkezi 2021 yılı ulaşım analizi

Çalışma alanında odak olma özelliğine sahip Hürriyet Bulvarı, günümüzdeki adıyla Atatürk Bulvarı, Göçer'in (1968) anlatımıyla Adapazarı'nın önemli bir caddesidir (Şekil 3.18.a) ve bu güzergahta trafik yoğunluğu bulunmaktadır. Bu yol resmi-idari, eğlence ve mağaza tesislerinin toplandığı bir ticaret caddesi olmakla birlikte, ortasındaki yeşil karakteri ile bir gezi güzergahı da sağlamaktadır. Aynı zamanda resmi bayramların yapıldığı bir merasim caddesi durumundadır. Günümüzde ise bu yeşil bant devamlılığını korumuştur ve resmi bayramların kutlanması bölgede hala devam etmektedir. Bulvar üzerindeki yeşil şeride paralel oturma birimleri yerleştirilerek bulvarı gezi yolu olarak kullananlara dinlenme noktaları tanımlanmıştır (Şekil 3.18.b).

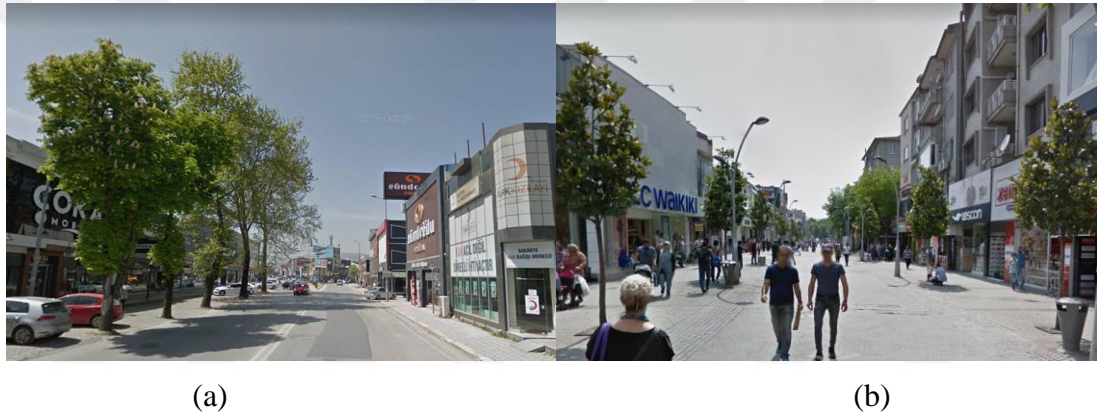

(a)

(b)

Şekil 3.18. Hürriyet Bulvarı 1970 (a) (URL-4) ve Atatürk Bulvarı 2020 (b) (Çilli, 22 Kasım 2020)

Çark-Hendek yolu (Çark Caddesi araç ve yaya yolu – Şekil 3.19.a) ise Göçer tarafından Doğu-Batı aksı yolu olarak tanımlanmaktadır (Göçer, 1968). Aks, batıdaki endüstri bölgesini kent merkezine bağlayan bir işleve sahiptir. Doğuda ise Hendek yoluyla (Ankara Caddesi) o bölgelerdeki köyleri merkeze bağlamaktadır. Göçer'in çalışmasını yaptığı tarihlerde yolun üzerinde ticaret, eğlence, küçük sanatlar ve otogar tesisleri bulunmaktaydı. Çark Caddesinin günümüzdeki durumu ile Göçer'in 1968'deki incelemelerinde bahsettiği Çark Caddesi tanımı paralellik göstermektedir. Günümüzdeki Çark Caddesi, yerli halk için önemli bir ulaşım aksı olmakla birlikte, devamındaki yaya yolu ticaret için vazgeçilmez bir mekan sağlamaktadır (Şekil 3.19.b).

Şekil 3.19. Çark Caddesi araç yolu (a) ve Çark Caddesi yaya yolu 2020 (b) (Çilli, 28 Mart 2018)

Alanı kent merkezi yapan nedenlerden biri, alanda minibüs ve otobüs son duraklarının olmasıdır (Şekil 3.20.). Bu duraklar, şehrin her yerine veya şehir dışına giden otobüs, minibüs, servis ve taksilerin dağıldığı nokta olma özelliğine sahiptir. Bu özelliği ise kent merkezini vazgeçilmez bir odak noktası yapmaktadır.

Şekil 3.20. Minibüs (a) ve otobüs son durağı 2020 (b) (URL-5)

- Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde İşlev analizi

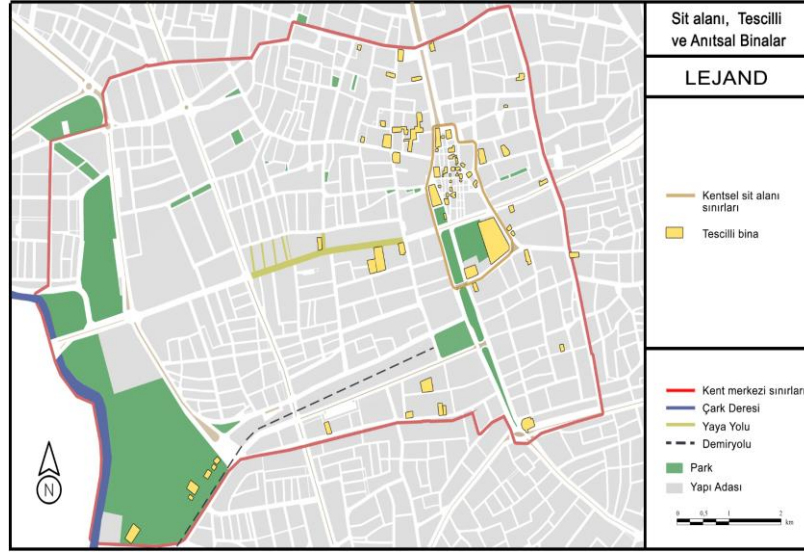
Kent merkezinde, Çark Caddesi yaya yolu ve Uzunçarşı etrafında yoğunlaşan bir ticaret dokusu bulunmaktadır. Bu ticaret dokusu bazı kısımlarda adayı çevrelemekte, adanın içindeki diğer parsellerde bulunan konut işlevli binaları içlerine almaktadır. Bu adayı çevreleyen ticaret mekanları da çoğunlukla zemin kat ticaret, üst kat konut işlevine sahip binalardan oluşmaktadır. Ticaret işlevli binalardan sonra alanda en çok konut işlevli binalar bulunmaktadır. Bölgedeki yeşil alanlardan bir kısmı park (Millet bahçesi, Kentpark, Atatürk parkı, Gar Meydanı, Orhan Cami Meydanı), bir kısmı ise yeşil bant (Atatürk Bulvarı) niteliğindedir. Çalışma alanının güneyinde ise demiryolu hattı bulunmakta ve alanın güneyini bölmekte, güneyde kalan konut ağırlıklı binalarla ticaret merkezini ayırmaktadır (Şekil 3.21.).

Şekil 3.21. Adapazarı/ Sakarya kent merkezi işlev analizi

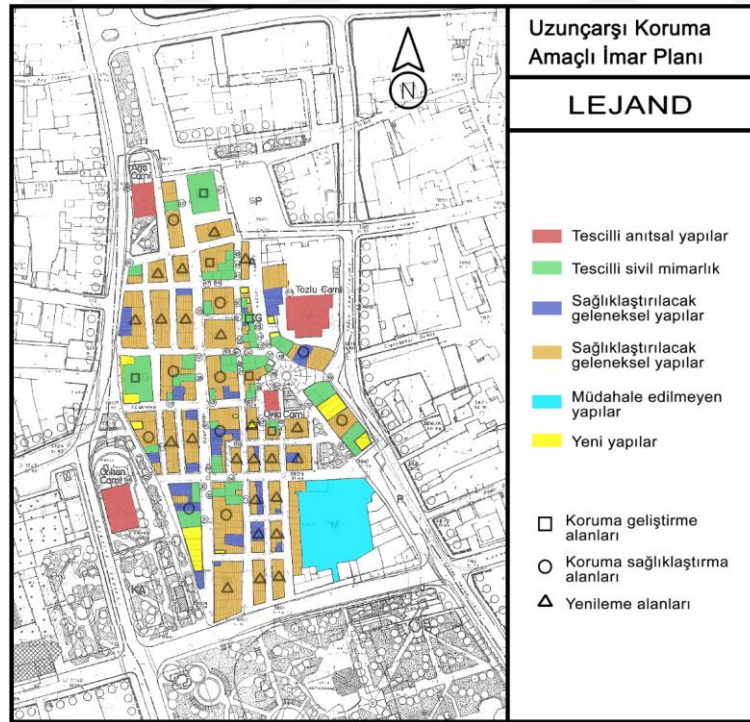
- Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde anıtsal binalar ve tabiat varlıkları

Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin tarihi kimliği ve ilçe yerleşiminin ilk olarak başladığı yer olmasından dolayı (Aktaş, 2008; Göçer, 1968; Narin, 2014; Çetin, 2005) kent merkezi sınırları içinde birtakım tescilli binalara rastlanmaktadır. Bu binalar kent merkezinin çeşitli alanlarına yayılmışsa da en büyük yoğunluğu Uzunçarşı ve Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'yi kapsayan kentsel sit alanında göstermektedir (Şekil 3.22.).

Şekil 3.22. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde kentsel sit alanı sınırları ve tescilli binalar (Adapazarı Belediyesi, t.y.)

1988 tarihinde Adapazarı Belediyesi tarafından kentsel sit alanında bulunan Uzunçarşı ve diğer tarihi çarşıların (Unkapanı, Soğanpazarı, Pirinçpazarı) içinde “koruma geliştirme alanları”, “koruma sağlıklılaştırma alanları”, “yenileme alanları” ve “kamulaştırma alanları olarak düzenleme ve gruplandırma yapılmıştır (Şekil 3.23.).

Şekil 3.23. Adapazarı/ Sakarya kent merkezi kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planı Uzunçarşı bölgesi (Adapazarı Belediyesi, 1998)

Kent merkezini şekillendiren binalar olarak camiler, alanda büyük bir öneme sahiptir. Bu camiler arasından üç tanesi, tarihi kimliğe sahiptir (Şekil 3.24.). Bunlardan biri ve en eskisi olan Orhan Cami, 1316 yılında inşa edilmiştir. Caminin önünde bulunan yeşil alan ve oturma birimleri, cami önünün yoğun olmasına sebebiyet vermekte; farklı günlerde farklı yoğunluğa sahip olmaktadır. Tarihi kimliği olan Ağa Cami (1809) ve Orta Cami (1750) de Orhan Cami yakınlarında konumlanmaktadır.

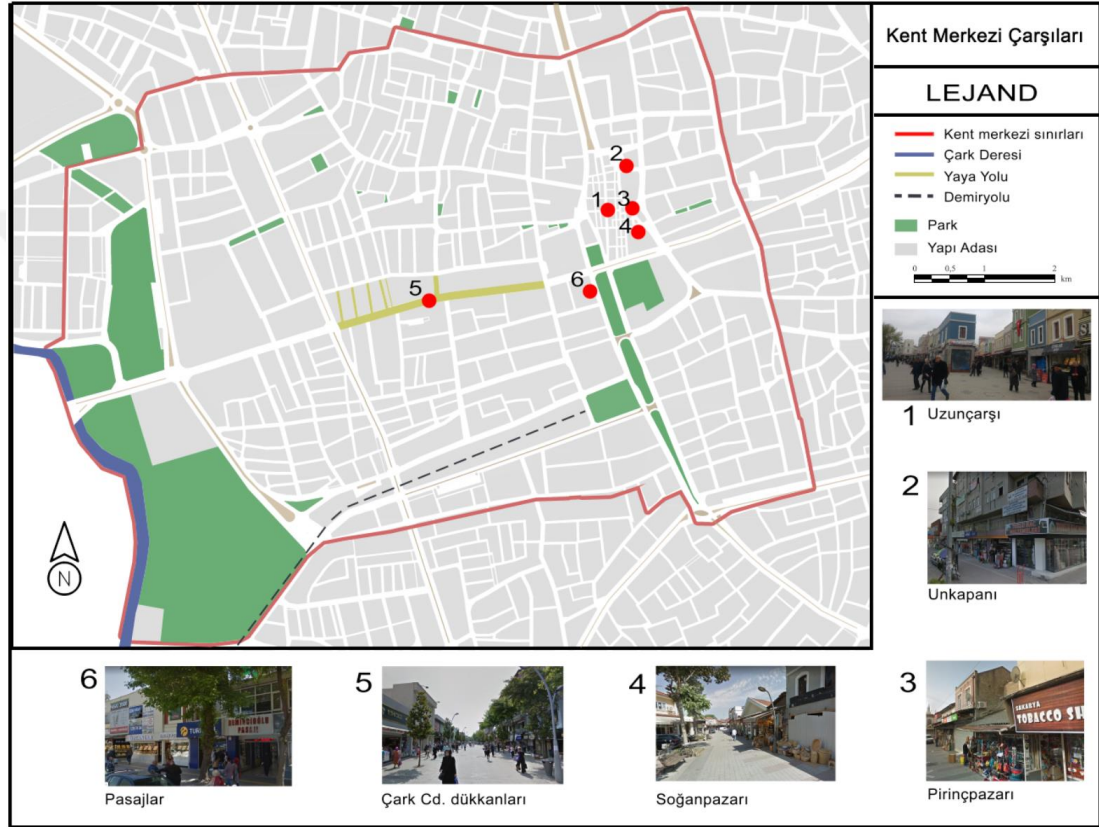

Şekil 3.24. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde bulunan camiler

Alanda tarihi çarşılar, pazarlar, pasajlar ve dükkanlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışma alanındaki ticaret mekanlarının nitelikleri ve stilleri değişiklik göstermektedir. Bu çarşılardan en eskisi Uzunçarşı'dır. Uzunçarşı, Atatürk Bulvarı'nın batı ucundan başlamakta ve bir diğer ticaret mekanı olan Kömürpazarı'na kadar uzanmaktadır. 2017 yılında⁷ restorasyon geçiren çarşının tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Sakarya'nın en eski çarşısı olduğu düşünülmektedir (Çetin, 2006). Çarşının içi yaya

⁷ Uzunçarşı tarihi ticaret merkezi'nde, tarih içinde birçok kez değişiklik yapılmıştır. Üstü açık çarşı, 1992 yılında yapılan yarım silindirik şeffaf üst örtüsü ile örtülmüştür.

yollarından oluşmaktadır. Konut alanlarından arındırılmış bir ticaret mekanıdır. Unkapanı, Piriçpazarı ve Soğanpazarı ticaret mekanları ise Uzunçarşı'nın kollarında gelişme göstermiş ve 1700'lü yılların başında kurulmaya başlanmıştır. Ticari canlılığı arttıran bu çarşılar (Şekil 3.25.), Türk, Ermeni ve Rum gibi farklı etnik grupları bir arada bulundurarak sosyal hayatın yoğun yaşandığı mekanlar olmuşlardır (Tuna, 2009).

Şekil 3.25. Adapazarı/ Sakarya kent merkezi önemli ticaret mekanları (Çarşılar, pazarlar, pasajlar ve dükkanlar)

- Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde yeşil alan analizi

Adapazarı/ Sakarya kent merkezi, park ve yeşil bantlar olmak üzere birçok yeşil alana sahiptir (Şekil 3.26.). Millet bahçesi, Kentpark, Gar meydanı, Atatürk Parkı ve Orhan Cami önü parkı bir yeşil alan-park iken; Atatürk Bulvarı, ortasında yaya yolunun bulunduğu iki taraflı yeşil bantlardan oluşmaktadır. Ulaşım açısından odak noktası olan kent merkezinde yeşil alanların olması, bölge halkı için vazgeçilmez ve her daim kullanılan mekanlar tanımlamıştır.

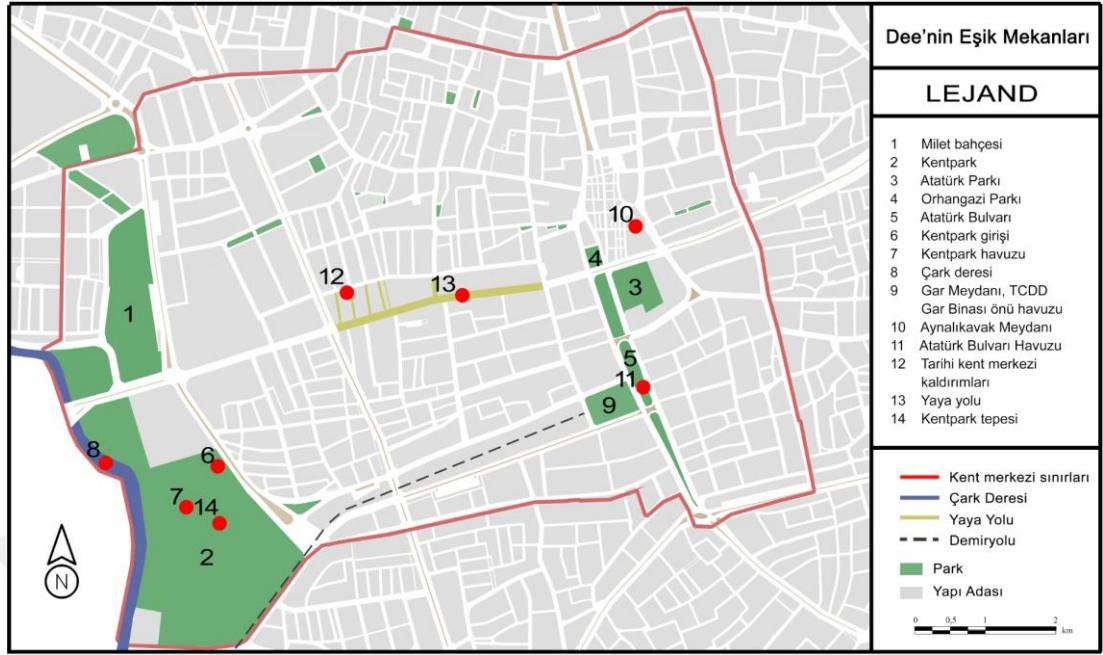
Şekil 3.26. Adapazarı/ Sakarya kent merkezi yeşil alanları

3.3. Birinci Aşama: Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinde Potansiyel Eşik Mekanlarının Ön Tespitinin Yapılması

Bu bölümde elde edilen dökümanlardan da faydalanılarak, seçilen bölgede Dee (2001), Güngen (2018) ve Van Gennep' e (1960) göre eşik mekanları numaralarla gösterilmiştir. Yapılan inceleme bir ön tespit niteliğinde olup; daha sonrasında yapılacak detaylı çalışma için bir temel niteliğindedir. Bu bölümde, ön tespit ile eşik mekanları belirlenmiştir.

3.3.1. Dee'nin eşik mekan gruplandırmalarına göre Adapazarı/ Sakarya kent merkezindeki eşik mekanlarının ön tespiti

Dee'nin eşik mekanları, kentsel ölçekte ve bina ölçeğinde tanımlanmıştır. Bu mekanlardan su eşikleri, topografi eşiklerinin bir kısmı ve peyzaj eşiklerinin bir kısmı, kentsel ölçekte eşik mekanların gözlemlenmesini sağlayan gruplamalardır. Bu sebeple Adapazarı/ Sakarya kent merkezi eşiklerinin ön tespit aşamasında Dee'nin kentsel ölçekteki eşik mekan tanımlamalarının üzerine gidilmiştir (Şekil 3.27.) (Tablo 3.4.).

Şekil 3.27. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde, Dee'nin eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların harita üzerinde gösterimi

Tablo 3.4. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde, Dee'nin eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti⁸

Peyzaj eşikleri	Yeşil eşik odaları	<p>Millet bahçesi: Öncesinde Atatürk Stadyumu olan alana konumlandırılan Millet bahçesi, kent merkezinde olması sebebiyle çok kullanılan bir park statüsündedir ve 5 Haziran 2020'de halka kazandırılmıştır. Geniş bir yeşil alana sahiptir ve bu alan üzerindeki banklara ev sahipliği yapmaktadır. Üç yanından araç yollarıyla ve her yanından binalarla çevrelenmektedir.</p>	
		<p>Kentpark: Geniş bir yeşil alan olan Kentpark'ı batıdan Çark Deresi sınırlamaktadır. Kentpark üzerinde birçok yeşil eşik odaları bulunmaktadır.</p>	
		<p>Atatürk Parkı: Üzerinde ağaçları da barındıran yeşil eşik odaları olan Atatürk Parkı, Atatürk Bulvarı'nın Uzunçarşı'ya giderken doğu yönünde kalmaktadır. Bünyesindeki büfeler ve banklarla park, ulaşım aksı üzerindeki insanlar için bir dinlenme, bekleme ve buluşma noktasıdır.</p>	

⁸ Fotoğraflar Beyza Çilli tarafından çekilmiştir.

Tablo 3.4. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde, Dee'nin eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti

Peyzaj eşikleri (devam)	Yeşil eşik odaları (devam)	<p>Orhan Cami önü parkı: Yerden yükseltilmiş yeşil odalar bulunduran bu park, Orhan Cami önü meydanında konumlanmaktadır. Alışveriş yapan kullanıcılar için bir dinlenme ve buluşma noktası olan park, Cuma günleri de namazdan sonra cemaat için bir buluşma noktası sağlamaktadır.</p>	
	Yeşil eşik odaları (devam)	<p>Atatürk Bulvarı: Önceki adı Hürriyet Bulvarı olan, daha eski dönemlerde de dere-bataklık olan bu bulvar, şehrin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Aynı zamanda üzerinde yeşil eşik odaları ve bu odalara paralel banklar bulundurmaktadır. Yeşil eşik odaları, ortasından geçen yaya yolunu iki taraftan sınırlamaktadır.</p>	
	Yeşil geçitler	<p>Kentpark girişi: Kentpark'ın doğusundaki otopark girişinde bulunan bu yeşil geçit, parkın girişine işaret etmekte ve kullanıcıları parka yönlendirmektedir. Bu yeşil geçit, aynı zamanda bir çerçeve ve pencere sağlamakta, Kentpark otoparkı ve yeşil alan arasında bir geçiş/koridor görevi görmektedir.</p>	
Su eşikleri		<p>Kentpark göleti: Parkın ortasında konumlanan bu su ögesi, çevresinde yürüyüş yolu bulundurmakta ve bir gezi alanı sağlamaktadır. Günün her vakti çeşitli su gösterileri sağlamaktadır. Parkı ikiye bölen bu gölet de, yine üzerindeki bir köprü tarafından ikiye bölünmüştür.</p>	
		<p>Çark deresi: Kentpark'ın bünyesinde bulunan Çark Deresi, Kentpark'ın batı sınırında bulunmakta ve parkın ilerisindeki konut işlevindeki binalarla Kentpark arasında doğrusal bir eşik sağlamaktadır.</p>	
		<p>Gar Meydanı, TCDD Gar Binası önü havuzu: TCDD Gar binası girişinde ve doğusunda bulunan büyük su havuzu, yapay eşik olarak da düşünülebilir. Ancak Dee'nin gruplamasına göre su eşikleri kategorisine girmektedir.</p>	

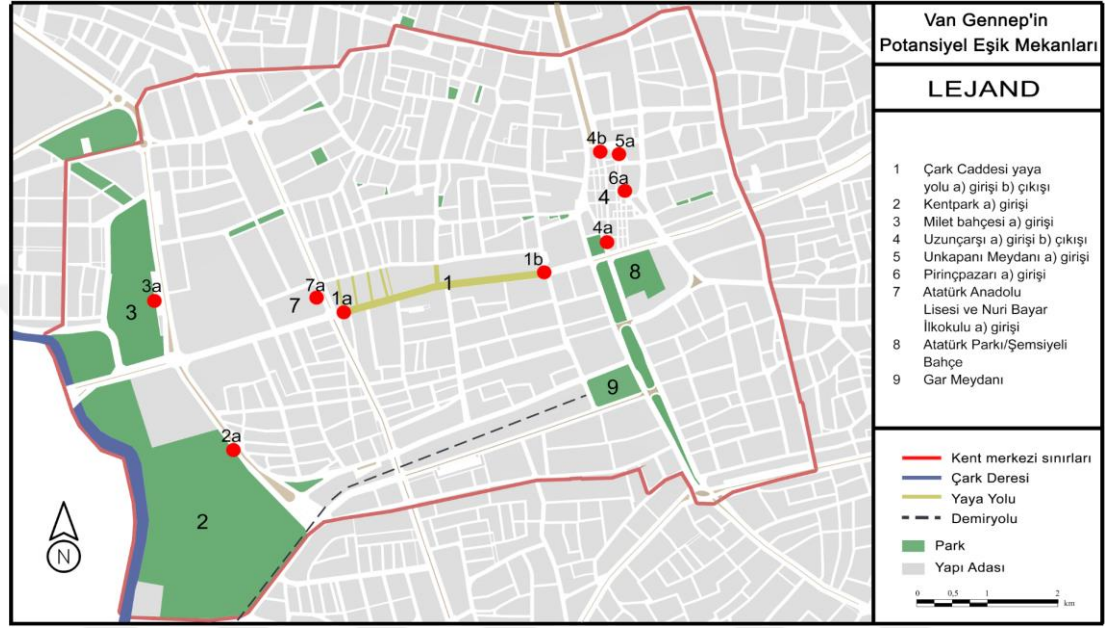
Tablo 3.4. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde bulunan Dee'nin eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti

Su eşikleri (devam)		<p>Aynahkavak Meydanı: Yoğun ticaret dokusu arasında kalan bu su havuzu, etrafındaki banklar ile gün içinde yaptığı işe/ulaşıma ara veren kişiler için bir durak noktası sağlamaktadır.</p>	
		<p>Atatürk Bulvarı havuzu: Yürüyüş yolunun kuzey bitişi üzerinde olan bu su havuzu, yürüyüş yapanların ritmini kısa bir süreliğine etkilemekte veya bir bekleme-buluşma noktası sağlamaktadır.</p>	
Yapay eşikler	Kaldırımlar	<p>Kent merkezi kaldırımları: Kent merkezindeki kaldırımların neredeyse hepsi araçların çıkmaması için bölücü elemanlarla döşenmiştir. Bu bölücü elemanlar, yaya ve araçların ayırımı yapan eşiklerdir. Kaldırımlar ise kendi içlerinde bir eşik sağlamakta; yerden yükseltilmiş bir yaya yolu oluşturmaktadırlar.</p>	
		<p>Çark Caddesi yaya yolu: Alışveriş yapan kullanıcıları araç yollarından ayıran geniş bir kaldırım olarak düşünülebilecek bu yol, araç yollarından bölücü öğelerle ayrılmıştır. Alana motosiklet ve bisikletle girmek yasaktır.</p>	
Topografi eşikleri	İnişler ve Merdivenler	<p>Kentpark tepeleri: Bir çıkış-iniş sağlayarak kot farklılığı yapan bu tepecikler, parkta yürüyüş yapan kullanıcıların yürüyüş istikametini doğrudan etkilemekte, potansiyel iki güzergah sunmaktadır. Bunlardan biri çevresinden dolaşıp yola devam etmek, diğeri ise yel değirmenini ziyaret etmek üzere tepeciklere tırmanmaktır.</p>	

3.3.2. Van Gennep'in eşik mekan gruplandırmalarına göre Adapazarı/ Sakarya kent merkezi'ndeki eşik mekanlarının ön tespiti

Van Gennep'e (1960) göre eşik mekanları, kullanıcının ritüelinin değiştiği mekanlardır. Çalışma alanında bu tanıma uyan mekanlar (Şekil 3.28.) gözlemlenerek ön tespit ile belirlenmiştir. Van Gennep'e (1960) göre eşik mekanlarının ön tespiti yapılırken mekanlar araştırmacı tarafından söz edilen üç alt mekana (ayrılma-geçiş-yeniden birleşme) ayrılarak incelenirler. Ancak Tablo 3.5.'te görüldüğü üzere her

mekanın “geçiş” aşamasının bulunmadığı, bazı mekanlarda bu geçişin Boettger (2014) ve Bhonsle (2010) tarafından da tanımlandığı üzere mekan olmayan bir “sınır” eşik olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu mekanlar “ayrılma” ve “yeniden birleşme” başlıkları altına yerleştirilmiştir.

Şekil 3.28. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Gennep'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların harita üzerinde gösterimi

Tablo 3.5. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Gennep'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti

Ayrılma	<p>Çark Caddesi yaya yolu girişi: Bu mekan, akşam öncesinde araç yolu olması ancak mekan geçildiğinde yaya yoluna dönüşmesiyle önemli bir eşik noktası sağlamaktadır. Eşik mekana kadar doğrusal gelen araçlar yollarına düz devam edememekte, sağa veya sola dönmek zorunda kalmaktadırlar. Yaya girişinin ilerisine bisiklet ve motosiklet de dahil araç girişi yasaklanmıştır. Bu mekan, Sakarya yerlileri tarafından da önemli bir buluşma yeridir.</p>	
	<p>Kentpark Girişi: Bu mekan millet bahçesiyle aynı özellikleri göstermekte, araç yoluyla çevrelenmektedir. Parka girerek o zamana kadarki ritüellerinden uzaklaşarak yeni bir kimliğe bürünmekte, parkın serbest ritmine dahil olmaktadır. Park girişinde yürüme, bekleme fonksiyonları gözlenirken kullanıcı profili yaya veya sürücüdür.</p>	

Tablo 3.5. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Gennepe'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti

Ayrılma (devam)	<p>Millet bahçesi Girişi: Bahçeye dahil olmadan önce kullanıcılar resmi, konut, ticaret vb. gibi işlevli binalara ulaşmak isteyen yayalarla aynı profilde, yani yaya profilinde bulunmaktadır. Alana ulaşmadan önce yürüme ve araba sürme aktivitelerinin yapıldığı gözlemlenmiştir.</p>	
	<p>Uzunçarşı Girişi: Çarşı girişindeki açık alanın sınırında araç yolu, yaya karşıdan karşıya geçme yolu ve Orhan Cami Meydanı bulunmaktadır. Sınırdaki bulunan bu mekanlar ise dinlenme, bekleme, araç sürme, yürüme, konuşma vb. gibi aktivitelerde bulunan kullanıcıların mekanda bulunmasına sebebiyet vermektedir. Uzunçarşı girişinden sonra ise bu aktiviteler kritik bir biçimde değişiklik göstermekte, yürüme, alışveriş ve vitrin gözlemele aktivitelerine dönüşmektedir.</p>	
	<p>Unkapanı Meydanı Girişi: Minibüsler için bir park alanı olan bu meydan; başka bir yere ulaşmak isteyen kişilerin çevresini dolaştığı, minibüsleri kullanmak isteyenlerin ise alana dahil olduğu bir mekandır. Mekan girişinde kullanıcı profili yayadır ve yürüme veya bekleme aktiviteleri gerçekleştirilmektedir.</p>	
	<p>Pirinçpazarı Girişi: Her iki tarafında da zemin katları ticaret, üst katları konut olan binalardan oluşan bu Pazar, alışveriş yapmak üzere alana gelen kullanıcılar için bir istikamet noktasıdır. Pazara girilmeden önce kullanıcılar diğer işlevdeki binalara (resmi, konut, park vb.) giden kullanıcılarından aktivite bakımından ayrılmamakta ve yürüme/bekleme gibi aktiviteler gerçekleştirilmektedir.</p>	
	<p>Atatürk Anadolu Lisesi ve Nuri Bayar İlkokulu Girişi: Önünde otobüs durağı bulunan ve iki okulu barındıran bu mekanda; giriş kapısından geçmeden önce kullanıcı profilleri servis şoförü, yaya, araç sürücüsü gibi farklı biçimlerde. Aktiviteler ise yürüme, bekleme gibi basit türden aktivitelerdir.</p>	
	<p>Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi: Atatürk Bulvarı boyunca devam eden yaya yolu Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe yanında (batısında) sona ermektedir. Bölgeyi ulaşım olarak kullanan kullanıcılar, kuzeydeki Uzunçarşı'yı ve Orhan Cami Meydanı'nı kullanan kullanıcılar park girişinde yoğunlaşmaktadır.</p>	
	<p>Gar Meydanı girişi: Atatürk Bulvarı'nın güney bitişiğinde konumlanan Gar Meydanı bu akşam gelen yayaların ulaşım ağı üzerinde yer almaktadır. Bulvardan ve çevreden gelen yayalar Gar Meydanı girişinde yer alan minibüs/kırmızı minibüs duraklarında beklemekte ve meydan girişinde ayakta bekleme, ayakta sohbet etme eylemlerini yapmaktadırlar.</p>	

Tablo 3.5. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Gennepe'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti

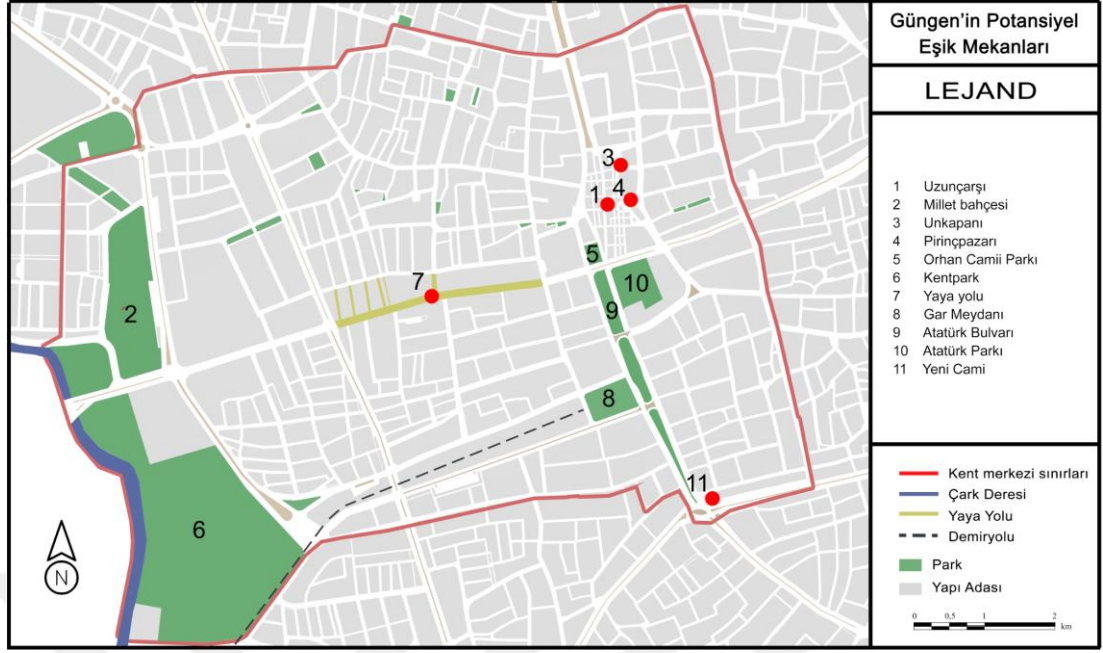
Geçiş	<p>Çark Caddesi Yaya Yolu: Yaya yolu girişi öncesinde ancak kaldırımlardan yürüyebilen yayalar, araç yolu genişliğindeki bu yoldan serbestçe yürüyebilmektedir. Dolayısıyla ritüelleri dar mekanlara sıkışmaktan ziyade geniş yola yayılarak farklılaşmaktadır. Bu yol boyunca yürüme ve alışveriş yapma eylemleri gözlenirken kullanıcı profilleri yaya, müşteri ve satıcı olarak değişkenlik göstermektedir.</p>	
	<p>Uzunçarşı: Girişinde ve çıkışında bulunan geniş alanlara karşın, Uzunçarşı'nın yaya yolu dar bir karakter göstermektedir. Bu yol, ulaşım ve alışveriş olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Uzunçarşı yoluna giren kişilerin profilleri tahmin edilebilir hale gelmekte, giriş ve çıkışta kıyasla ritim farklılığı ayırt edilebilmektedir. Bölgedeki diğer çarşılarda da olduğu gibi bu alana giren kullanıcılarda müşteri veya satıcı profillerindedir.</p>	
	<p>Atatürk Anadolu Lisesi ve Nuri Bayar Güvenlik / Avlu: Giriş kapısından geçen kullanıcılar, kapıdan geçme ve avludan okula ulaşma süreleri boyunca farklı kullanıcılarla karşılaşmaktadır. Okul kapısından geçen kullanıcı ise bu aşamada ne öğrenci, ne öğretmen, ne müdür ne de hademe profiline sahiptir; geçici olarak yalnızca geçiş alanını kullanan bir kullanıcıdır, yeni profiline erişmemiştir.</p>	
Yeniden birleşme	<p>Çark Caddesi yaya yolu bitişi: Yaya yolu başlangıç noktasıyla benzer bir şekilde yaya yolu bitiş noktası, kişilerin tekrar araç yoluyla buluşmasına sebebiyet veren bir noktadır. Öncesinde yolu serbest bir biçimde kullanan yayalar, yolun bitiş noktasından itibaren tekrar kaldırımları kullanmakta, ritüellerini eski haline getirmekte ve araç yolunun ritmine dahil olmaktadır. Müşteri/satıcı/yaya profiline tekrar yaya veya sürücü profiline birleşmektedirler.</p>	
	<p>Uzunçarşı Çıkışı: Girişinde ve çıkışında bulunan geniş alanlara karşın, Uzunçarşı'nın yaya yolu dar bir karakter göstermektedir. Bu yol, ulaşım ve alışveriş olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Uzunçarşı yoluna giren kişilerin profilleri tahmin edilebilir hale gelmekte, giriş ve çıkışta kıyasla ritim farklılığı ayırt edilebilmektedir. Bu yol boyunca kullanıcılar alanı alışveriş ve sirkülasyon aksı olarak kullanmakta, müşteri/satıcı/yaya profillerine bürünmektedirler.</p>	
	<p>Unkapanı Meydanı: Alana giren kullanıcıların yürüme eyleminden bekleme, ayakta durma, telefonla konuşma gibi eylemlere geçiş yaptıkları gözlemlenmiştir. Minibüs bekleyen kullanıcılar müşteri profiline sahip olmaktadır.</p>	
	<p>Atatürk Anadolu Lisesi ve Nuri Bayar İlkokulu İçi: Öncesinde yaya olan kişiler; giriş kapısından geçtiklerinde öğrenci, öğretmen, hademe, güvenlik, kantin çalışanı gibi farklı profillere bürünmekte ve bu profiller doğrultusunda mekanda farklı noktalara yönelmektedirler.</p>	

Tablo 3.5. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Van Gennep'in eşik mekan tanımlamalarına uygun mekanların ön tespiti

Yeniden birleşme (devam)	<p>Pirinçpazarı: Çarşı girişini kullanıp mekana ulaşan kullanıcılar alanı alışveriş ve sirkülasyon aksı olarak kullanmakta, müşteri/satıcı/yaya profillerine bürünmektedirler.</p>	
	<p>Millet bahçesi: Araç yollarıyla çevrili parka giriş yapan kullanıcılar, araçlardan ve kaldırımlardan uzaklaşarak serbestçe yürüyebilecekleri, yeşil odacıklara oturabilecekleri ve minimum denetimle vakitlerini geçirebilecekleri bir mekana geçiş yapmaktadırlar. Bu geçiş kullanıcıların profilinin, dolayısıyla da ritüellerinin değişmesini sağlamaktadır. Kişiler parka girdikleri zaman yaya profilinden ayrılmakta, yeşil alanı kullanan bireyler haline gelmektedirler.</p>	
	<p>Kentpark: Kentpark içinde, diğer parklarda da olduğu üzere aktivitelerin değiştiği ve bankta oturma, parkta oynama, piknik yapma, telefonla konuşma, gezinti vb. gibi birçok farklı aktivite türünün yapıldığı gözlemlenmiştir.</p>	
	<p>Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi: Yaya, müşteri ve satıcı profilinde olan kullanıcılar parka giriş yaptıktan sonra parkın toplanma, buluşma ve dinlenme işlevlerinden faydalanmakta, eylemlerinde farklılaşmalar göstermektedirler.</p>	
	<p>Gar Meydanı içi: Minibüs duraklarından ayrılan Gar Meydanı içinde buluşma, oturma, dinlenme ve sohbet etme eylemleri gerçekleştiren kullanıcılar yer almaktadır. Meydan girişinden farklı olarak bu alanda daha uzun vakit geçirilmektedir.</p>	

3.3.3. Güngen'in eşik mekan gruplandırmalarına göre Adapazarı/ Sakarya kent merkezindeki eşik mekanlarının ön tespiti

Dee (2001) ve Van Gennep (1960) başlıklarında olduğu gibi Güngen'in kriterlerine göre mekanda eşik mekanların ön tespiti yapılarak haritada gösterilmiş (Şekil 3.29.), gösterilen mekanın neden Güngen'in eşik mekan kriterlerine uyduğu yanlarına yorumlanarak tablo haline getirilmiştir (Tablo 3.6.).

Şekil 3.29. Adapazarı kent merkezinde Güngen'in eşik mekan tanımlarına uygun mekanların harita üzerinde gösterimi

Tablo 3.6. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Güngen'in eşik mekan tanımlarına uygun mekanların ön tespiti

Tarihi eşikler	<p>Uzunçarşı: İlk inşa edildiği dönemde Ermeni ve Rum esnafların çoğunlukta olduğu çarşı (Çetin, 2006) geçmişten günümüze kullanıcı profili değişikliği göstermiştir ve Türk nüfus tarafından idare edilmektedir. 2017 yılında restorasyon geçiren çarşı, ilk yapıldığı zamanlardaki dokusuna dönüştürülmüştür. Ancak çarşı esnafına göre, çarşının üstü kapalı olduğu zamana göre müşteri profili değişmiş, yabancidan ziyade yerli halk daha çok alışveriş yapmaya başlamıştır.</p>	
	<p>Millet bahçesi: 2020 yılına kadar Sakarya eski stadyumu olan mekan, 2020 yılı Haziran ayında millet bahçesine çevrilmiştir. Alanın kuzeyindeki alan önceden atıl bir mekanken, 1965 yılında gençlik futbol sahasına dönüştürülmüş; millet bahçesi yapılırken de bahçenin içine katılarak halka açık bir yeşil alana dönüştürülmüştür [URL-28]</p>	
	<p>Unkapanı: Tam tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen 19. Yüzyılın sonlarına tarihlendirilen (Çetin, 2006) dükkanlara ev sahipliği yapan Unkapanı çarşısında günümüzde büyük marketler açılmış, küçük dükkanlara göre daha fazla müşteri çekmeye başlamıştır. Geçmişte en önemli ve yoğun çarşılarından biri olsa da, alandaki müşteri sayısı ve canlılığının büyük marketlere göre az olduğu gözlemlenmiştir.</p>	

Tablo 3.6. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde bulunan Gungen'in eşik mekanları ön tespiti

Tarihi eşikler (devam)	<p>Pirinçpazarı: Zemin katları ticaret mekanı olan binalar eskimiş ve Uzunçarşı'nın aksine restorasyon geçirmemiştir. Diğer pazarlara göre yoğunluğun daha az olduğu gözlemlenmiştir. Unkapanı gibi inşa tarihi 19. Yy'a dayandırılmaktadır (Çetin, 2006). Müşteri yoğunluğunun gün geçtikçe azaldığı gözlemlenebilmektedir.</p>	
	<p>Orhan Cami Meydanı: 1930'lu yıllarda gümrük binasının, 1998 yılına kadar da Ç.E.K. İşhanı'nın bulunduğu alanda, 1998 yılında Orhan Cami Meydanı yapılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Bu yıldan itibaren belirli zamanlarda cemaatin toplandığı cami önü, 2020 yılında düzenlenmiştir. Ağaçlar olduğu gibi bırakılıp etrafındaki yeşil odacıklar yerden yükseltilmiş; yeşil odacıklara sırtını veren banklar yerleştirilmiştir.</p>	
	<p>Atatürk Parkı: 1930'lu yılların başında şehir mezarlığı, 1934-1950 yılları arası futbol sahası ve 1950'den sonra park olarak kullanılan alan (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), zaman içinde birçok tarihi ve sosyo-kültürel değişiklik geçirmiştir.</p>	
	<p>Atatürk Bulvarı: 1961 yılına kadar üzerinde resmi binaların bulunduğu ve farklı isimlerle (Gümrük Caddesi, Hükümet Caddesi, Park Caddesi) anılan bulvar, 1961 yılında en son haline kavuşmuştur (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Bu süre içinde çevresindeki birçok tarihsel gelişime tanıklık etmiştir.</p>	
	<p>Yeni Cami: 1943 Hendek depremi'nde yıkılan ahşap cami yerine 1946 yılında "Yeni Cami" adı ile betonarme cami inşa edilmiştir (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Atatürk Bulvarı'nın güney başlangıcında bulunması sebebiyle aksı başlatan bir cami olması ve bulvarın tarihi gelişiminde sıklıkla adının geçmesi, camiyi önemli bir eşik haline getirmektedir.</p>	
Sosyal eşikler	<p>Millet bahçesi: Parklar, günün farklı saatlerinde farklı profilden insanlara ev sahipliği yapma potansiyeline sahiptir. Haftasonu ve haftaici günlerinde yüksek derecede yoğunluk farklılaşması yaşandığı gözlemlenmiştir.</p>	

Tablo 3.6. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde bulunan Güngen'in eşik mekanları ön tespiti

Sosyal eşikler (devam)	<p>Kentpark: Kentpark bünyesinde bulunan yüzme havuzu ve resmi binalar sebebiyle parkın kullanıcı profilinin diğer parklara göre farklılaşacağı varsayılmaktadır. Haftaiçi resmi binaların kullanıcıları günün belli saatlerinde parkın yoğunlaşmasına sebep olabilmektedir. Haftasonu resmi bina kullanıcılarının yokluğunda da yoğunluğun azaldığı gözlemlenmiştir.</p>	
	<p>Çark Caddesi Yaya yolu: Bir ticaret merkezi olan Çark Caddesi yaya yolunun kullanıcıları alışveriş, yeme-içme ve eğlence amaçlarıyla mekanı kullanmaktadır. Mağaza ve dükkanların kapandığı akşam vakitlerinde önemli bir yoğunluk değişimi gözlenmektedir.</p>	
	<p>Uzunçarşı: Bölgedeki kullanıcı profili üçe ayrılmaktadır: Müşteri, satıcı ve çarşuyu ulaşım yolu olarak kullananlar. Akşam mağazaların kapandığı zamanlarda kullanıcıların üçte ikisi olmadığından dolayı yoğunlukta ve mekanın kullanım durumunda değişimler yaşandığı fark edilmiştir.</p>	
	<p>Pirinçpazarı: Çarşının ticaret işlevinin, yakınlarına belediye ve başka resmi binalar inşa edilmesiyle değişiklik gösterdiği, kullanıcı profilinin farklılaştığı gözlemlenmiştir.</p>	
	<p>Kent meydanı: Ulaşım aksı olarak kullanılan kent meydanı, merasim ve bayramların topluca kutlandığı bir yer olma özelliğine sahiptir. Mekanın günün belli saatlerinde yoğunluğunda ve kullanıcı profilinde farklılaşmalar gözlemlenmiştir.</p>	
Mimari eşikler	<p>Uzunçarşı: Çarşı, geç dönem Osmanlı yapısı olması nedeniyle çevresindeki ticaret binalarıyla mimari stil olarak büyük farklılık göstermektedir. Bunun sebebi Uzunçarşı'nın kent merkezindeki en eski çarşı olmasıdır (Çetin, 2008; Göçer, 1968). Uzunçarşı'nın kollarında daha sonradan inşa edilen diğer tarihi pazarların, inşa edildikleri tarih farklılığından dolayı farklı mimari stiller gösterdikleri gözlemlenmiştir.</p>	

Tablo 3.6. (Devam) Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde bulunan Güngen'in eşik mekanları ön tespiti

Mimari eşikler (devam)	<p>Pirinçpazarı: Uzunçarşı'nın aksine restorasyon yapılmayan Pirinçpazarı'nın binalarında üst ve alt katlarda mimari stil farklılıkları gözlemlenmiştir. Müşterilerin ilgisini çekmek için zaman içinde yapılan eklerle zemin katların ticari mekanları ile üst katların değiştirilmeyen tarihi bina kimliği göze çarpmaktadır. Barındırdığı dükkanları 19. Yy'a tarihlendirilen (Çetin, 2006) Pazar, ahşap yapım tekniğiyle yapılmış olup, günümüzde bakımsız kaldığı gözlemlenmiştir.</p>	
	<p>Unkapanı: Zemin katların ticari mekanları ile üst katların değiştirilmeyen tarihi bina kimliği mimari stil farklılıkları göstermektedir. Pirinçpazarı ile aynı şekilde 19. Yy'a tarihlendirilen (Çetin, 2006) dükkanlara sahip olan Unkapanı, ahşap yapım tekniğiyle yapılmış olup günümüzde bakımsız kaldığı gözlemlenmiştir.</p>	
Hissi ve gündelik eşikler	<p>Kentpark: Çevre araç yollarından ayrılan yayalar için bir ritim değiştirme ve rahatlama mekanı olan Kentpark'da kullanıcıların algı ve his değişikliği olduğu düşünülmektedir.</p>	
	<p>Millet Bahçesi: Konut ve araç yollarının arasında kentsel bir açık alan olması, gündelik hayatta kullanılacak yeni bir rahatlama noktası tanımlamaktadır.</p>	

3.3.4. Ara değerlendirme

Çalışma alanındaki eşiklerin tespit edilmesi ve analizi üzerine yapılan birinci aşamanın üç temel amacı bulunmaktadır:

- Eşik mekanlarının ön tespiti sayesinde, tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisini geliştirirken yararlanılan araştırmacıların kriterlerinin ve kapsamlarının gündelik hayattaki mekânsal karşılıklarının belirlenmesi,
- Kullanılan gruplandırmaların ve kriterlerin çalışma alanında aranarak gözlemlenmesi sonucunda eşik mekanların özelliklerinin daha iyi anlaşılması,

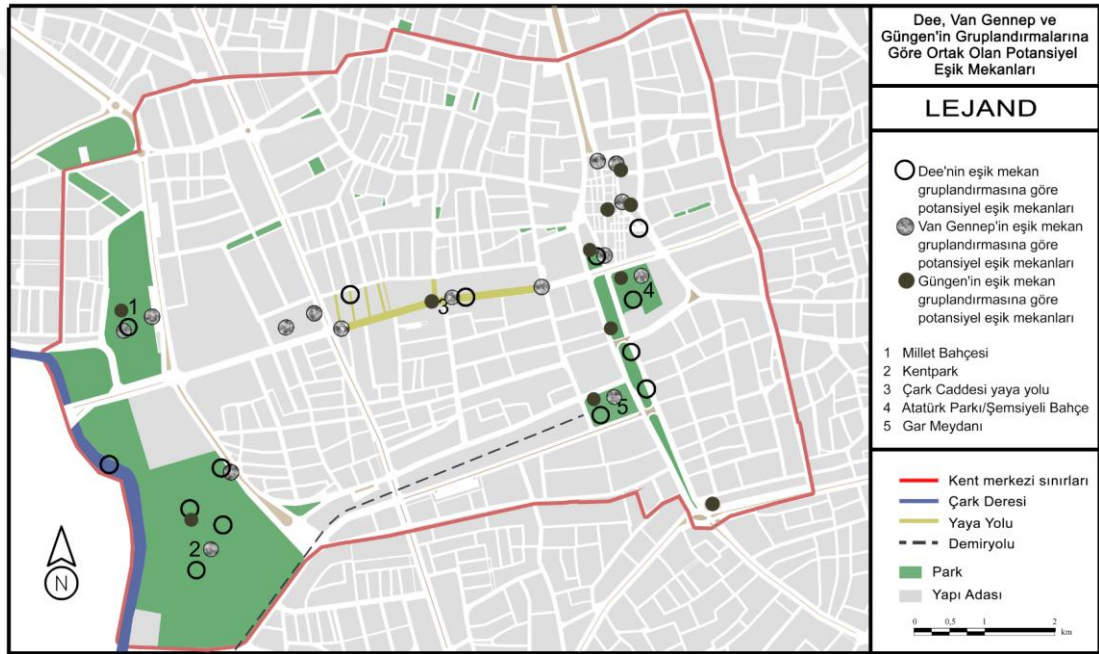
- Çalışma alanının, döküman analizi/yerinde tespit ve davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem aşamalarından önce belirli beklentiler dahilinde keşfedilmesi.

Eşik mekanların tespit ve analizinin sistematik ve aşamalı bir süreç sonucunda yapılabileceği kabul edilmiştir. Bu kabulün sonucunda geliştirilen aşamalardan biri olan “Adapazarı/ Sakarya Kent Merkezinde Eşik Mekanlarının Ön Tespitinin Yapılması” birinci aşamasındaki amaçlar doğrultusunda Dee (2001)’nin gruplandırmaları, Güngen (2018) ve Van Gennep’in (1960) de kriterleri çalışma alanında aranmış ve kamusal alanlarda gözlemlenmiştir. Önce haritası (Şekil 3.27, Şekil 3.28., Şekil 3.29.), sonra Tablo 3.4., Tablo 3.5. ve Tablo 3.6. üzerinde gösterilen eşik mekanları; her araştırmacının tanımladığı eşik mekan özellikleri doğrultusunda çıkarılan kriterlere göre yorumlanmıştır. Tablolarda yer alan fotoğraflar da araştırmacının tarif ettiği mekanlara göre değişmektedir. Bu yorumlamalar sonucunda bazı tespitler yapılmıştır:

- Dee’nin eşik mekanları (2001) tamamen fiziki ölçülendirmelerle tanımlanmaktadır. Dee’ye göre (2001) bu fiziksel gruplandırmalardan herhangi birine sahip olan mekan, eşik mekan olma kriterini sağlamış kabul edilmektedir.
- Güngen’in gruplandırma başlıkları (2018) Dee’nin gruplamalarının (2001) aksine sadece gözlem yoluyla açıklığa kavuşturulamamaktadır. Bu başlıkların içinden “sosyal eşikler” ve “hissi/gündelik eşikler” gözlem yoluyla tespit edilebiliyor olsalar da, “mimari eşikler” için hem gözlem hem de döküman analizi gerekmektedir. “Tarihi eşikler” ise tamamen döküman analizine dayanmaktadır.
- Van Gennep’in (1960) kriterleri de yine önceki iki araştırmacıdan farklılaşmakta, Dee’nin kriterleri gibi (2001) anlık gözlemlerle veya Güngen’in kriterleri (2018) gibi anlık gözlem/döküman analizi karma analiz metoduyla tespit edilememektedir. Aksine Van Gennep’in (1960) kriterleri bir süreci ve değişimi içinde barındırdığı için (mekan girişi ve içi arası aktivite/kullanıcı profili değişimleri) belirlenen bir süre boyunca yapılması gereken bir yerinde gözlemi gerektirmektedir.

Tablodan ve kaynaklardan çıkarılan bu maddeler sonunda ulaşılan sonuca göre; Dee’nin eşik mekanları için ek bir araştırmaya gerek duyulmamakta ve doğrudan “eşik mekan” adı verilebilmektedir. Güngen (2018) ve Van Gennep (1960) için ise ek

analizlere ihtiyaç duyulmakta, birinci aşama ön tespit tablosundan kesin bir yargı çıkarılamamaktadır. Bu sebeple Güngen (2018) ve Van Gennep'in (1960) gruplandırmalarına göre tespit edilen eşik mekanlarına "potansiyel eşik mekanları" denmiştir. Bu aşamanın sonucunda yukarıda bahsedilen üç araştırmacının gruplandırmalarına göre Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde ortak olan potansiyel eşik mekanları belirlenebilmiştir (Şekil 3.30.). Çalışma alanı olarak detaylı tespit ve analiz yapmak üzere seçilecek mekanların bu ortak potansiyel mekanlar arasından seçilmesine karar verilmiştir. Bu mekanlar aynı zamanda, çalışma alanı belirleme kriterlerinden (Bölüm 2.2.) kamusal mekan olma şartını da sağlamaktadırlar.

Şekil 3.30. Dee, Van Gennep ve Güngen'in eşik mekan gruplamalarına göre ortak olan potansiyel eşik mekanları

3.4. İkinci aşama: Eşik Mekanların Seçilmesi, Seçilen Mekanların Döküman Analizi ve Yerinde Tespiti

Bu başlık altında öncelikle Dee'nin eşik mekanları arasından detaylı analiz ve gözlem yapılması için seçilen mekanların genel özellikleri ve birbirleriyle ilişkisi üzerinde durulmuştur. İncelenecek mekanların Dee'nin eşik mekanları arasından seçilmesinin gerekçeleri açıklanmıştır. Sonrasında ise yerinde tespit yapılacak mekanların bağlamlarının daha iyi anlaşılması için kapsamlı bir analiz yapılmıştır. Bu analiz için

Güngen'in çalışmasında (2018) eşik mekanlarını incelemek için kullandığı gruplandırmadan faydalanılmıştır.

3.4.1. Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde eşik mekanlarının seçimi ve seçilen mekanların çevresinin analizi

Döküman analizi/yerinde tespit ve davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem yapmak üzere seçilen mekanların seçilmesinde göz önünde bulundurulmuş kriterler aşağıdaki gibidir:

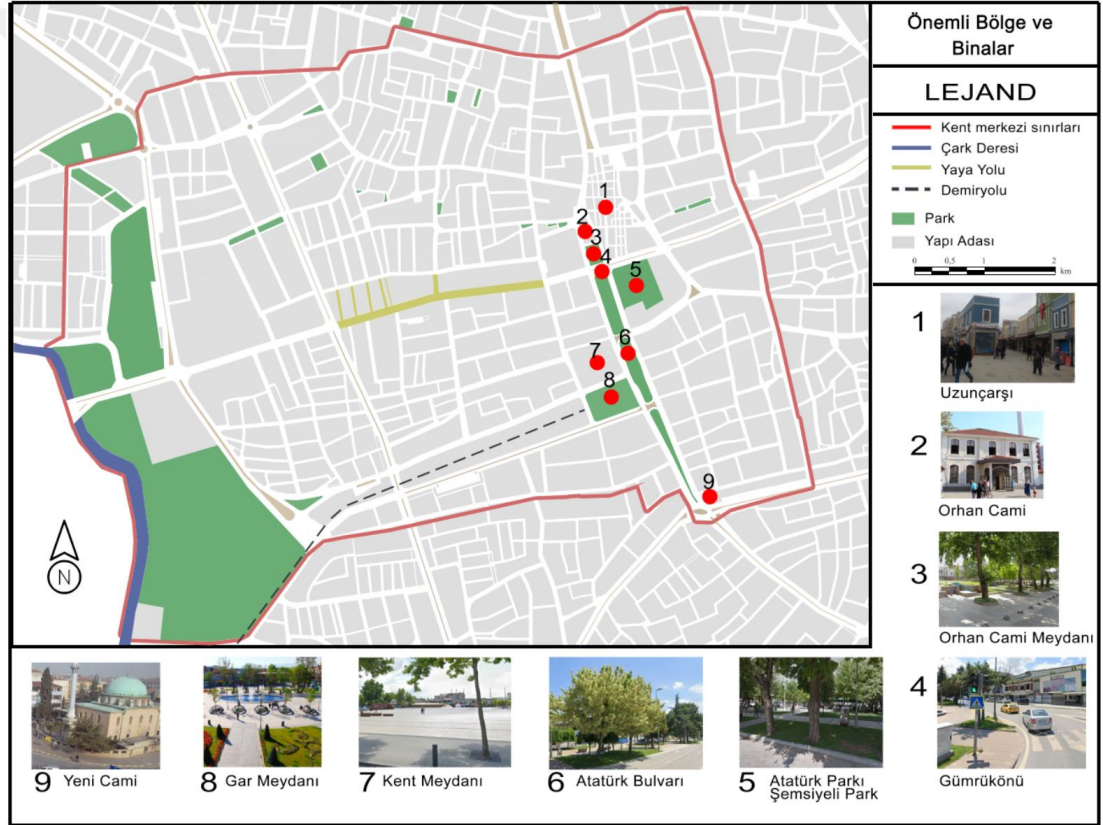
- Dee, Van Gennep ve Güngen'in birinci aşamada (ön tespit) keşfedilen eşik mekanlarından biri olması,
- Kamusal mekan olması,
- Gözlemlenebilecek farklı aktivite türlerini kapsamaması,
- Aktiviteleri kısıtlayacak veya değiştirecek denetim mekanizmalarının en az derecede olması,
- Haftaiçi ve haftasonu erişilebilecek ve gözlem yapılabilecek nitelikte olması,
- Marusic (2010); Al-Maimani ve diğerleri (2016); Karadeniz ve diğerleri (2018); Wang ve Wu (2020)'nin davranış haritası çalışmalarında da olduğu üzere alan kullanıcılarının bir noktadan rahatça izlenebileceği, görsel kısıtlamalara sahip olmayan bir mekan niteliği taşıması.

Belirlenen maddelerin amacı; mekandaki kullanıcıların bir denetim mekanizmasının etkisinde olmadan gerçekleştirebildikleri çeşitli aktivitelerin, haftanın farklı günlerinde bütünsel olarak yerinde tespit imkanının bulunmasıdır. Bu maddeler doğrultusunda Adapazarı/ Sakarya kent merkezindeki Dee'nin eşik mekan gruplamalarının (2001) mekânsal karşılıkları üzerinden elemeler yapılmış ve yukarıda belirtilen kriterleri en iyi karşılayacağı düşünülen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı eşik mekanlarının üzerinde çalışılmasına karar verilmiştir.

Seçilen iki kamusal mekanın anlaşılması için Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nin çevresinin aşağıda tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri yapılmıştır.

- Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nin çevresinin tarihsel gelişimi ve sosyal kullanımı:

Gar Meydanı ve Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe, Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin odağı sayılan Atatürk Bulvarı'na bitişik konumlanmaktadır (Şekil 3.30.). Bu iki mekanın bağlamı ise Yeni Cami ile başlayıp Uzunçarşı/Orhan Cami ile sonuçlanan Atatürk Bulvarı ve bu bulvar çevresindeki yapılarıdır. Şekil 3.31.'de Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde (Göçer, 1968) konumlanan önemli binalar ve alanlar gösterilmiştir. Kent merkezinin tarihi gelişimi çoğunlukla bu bölge ve binaların değişimi, yıkılması ve tekrar yapılması üzerine kurulmaktadır.

Şekil 3.31. Adapazarı/ Sakarya kent merkezi önemli bölge ve binalar

Eskiden adı (arşiv fotoğraf notlarına göre 1930'lu yıllarda) Hükümet Caddesi olan Atatürk Bulvarı günümüzde ortası yaya yolu ve yeşil alan olan çift şeritli yollarla çevrilmiş bir bölgedir. Ancak Sakarya Büyükşehir Belediyesi ve diğer arşivler incelendiğinde bu bulvarın üzerinde resmi işlevdeki binaların konumlandığı görülmektedir. Şekil 3.32.'de Atatürk Bulvarı'nın geçirdiği değişim görülebilmektedir. Şekilde görülen Adliye ve Cezaevi binaları 1959 yılında Atatürk

Bulvarı'nın ortasında konumlanmaktadır. Yine aynı görselde günümüzde yerinde olmayan Direkli Çarşı, Hanaltı binaları ve bugünkü Orhan Cami Meydanı alanında olan ÇEK 1 İşhanı görülmektedir. Adliye ve Cezaevi binaları ile Hanaltı binaları 1961'de, Direkli Çarşı 1982'de, ÇEK 1 İşhanı ise 1998'de yıkılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

a Yeni Camii
b Bugünkü Gar Meydanı yeri
c İbrahim Bey Parkı ve Park Caddesi
d Belediye İşhanı
e Adliye ve Cezaevi Binaları
f Atatürk Bulvarı
g Futbol Sahası (Bugünkü Atatürk Parkı)
h Atatürk İlkokulu
i Direkli Çarşı
j Uzunçarşı
k İşhanı

Şekil 3.32. Kuzey batıdan güneydoğuya Adapazarı – Atilla Orhun Arşivi 1959, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)⁹

Şekil 3.33.'te günümüzde Gar meydanının bulunduğu bölgede 1963 yılında demiryolu raylarının olduğu farkedilmektedir. Ayrıca fotoğrafta günümüzde Kent Meydanı'nın bulunduğu yerde konumlanan Adliye Binası ve Vilayet Konağı da görülebilir. 1959 yılı görselinden farklı olarak bu görselde Atatürk Bulvarı'nı bölen resmi binaların

⁹ Fotoğraflardaki mekanların belirlenmesine yönelik harflendirmeler ve çizimler yazar tarafından yapılmıştır.

yıkıldığı ve bulvarın günümüzdeki görsel sürekliliğine kavuştuğu gözlemlenebilmektedir.

a İstasyon rayları
b Adliye Binası

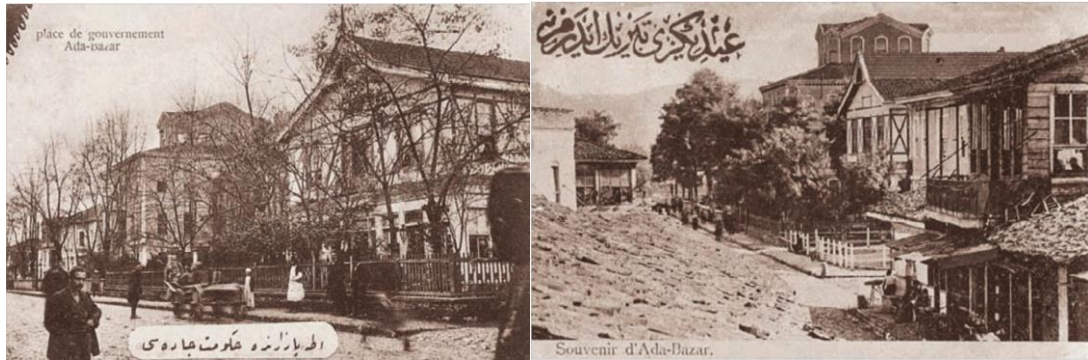
c Vilayet Konağı
d Ziraat Bankası

e Ç.E.K 2 İşhanı
f PTT

g Atatürk Bulvarı
h Atatürk Parkı

Şekil 3.33. Adapazarı şehir merkezi – 1963, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008; aktaran Narin, 2014)

Şekil 3.34.a ve Şekil 3.34.b’de görülen Gümrük Caddesi, Hükümet Caddesi ile aynı yola verilmiş bir başka isimdir. Bu yola Park Caddesi de denilmektedir. Gümrük Caddesi, Uzunçarşı girişinin önünde (güneyinde) kalan Gümrükönü alanına çıkmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 3.34. Hükümet Caddesi – 1901 Bugünkü Atatürk Bulvarı Fotoğraf: Sarkis D. Athanassian (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Hükümet Caddesi – 1901 Fotoğraf: İranlı Mehmet Tegi (b) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Gümrük, bir ülkeye getirilen her türlü eşyadan alınan vergiye verilen isimdir ve devlet hazinesinin en büyük kaynaklarından biri sayılmaktadır (Ergenç, 1988). Adapazarı'nın konumu ve gelişimi sebebiyle elde ettiği zenginlik de, bu bölgede bir gümrüğün

kurulmasına sebep olmuştur (Şekil 3.35.b). Sanayi öncesi devirlerde şehir içinde ve şehir dışında gümrükler kurulmakta, bunlara harici ve dahili gümrük denilmektedir. Dahili gümrükler Osmanlı devrinde 20. Yüzyıla kadar devamlılığını sürdürmüştür. Şekil 3.35.b.'de görülen Adapazarı Gümrük Binası ise yine bu dahili gümrüklerden biridir (Çeştepe ve Güven, 2016). Uzunçarşı civarında bulunan gümrük binasının önündeki geniş alana da “Gümrükönü” adı verilmiştir. Bu alan, arşiv fotoğraflarında görüldüğü kadarıyla uzunca bir süre halkın toplandığı ve kutlamalar yaptığı bir bölge olma niteliğindedir. Gümrükönü’ne çıkan cadde ise Adapazarı Gümrük Caddesi olarak adlandırılmıştır (Şekil 3.35.a.).

(a)

(b)

Şekil 3.35. Adapazarı Gümrük Caddesi– 1930 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Eski Gümrük Binası – Talat Tarkan Arşivi 1937 (b) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Gümrükönü bölgesi Atatürk Bulvarı'nın sonunda ve Uzunçarşı girişinin önünde bulunmaktadır. Geçmişte birçok kutlamanın yapıldığı geniş bir alanı kullanıcılarına sunduğu arşiv fotoğraflarından gözlemlenebilmektedir. Gümrükönü aynı zamanda kaynaklarda adı çokça geçen bir bölge olma özelliğine sahiptir ve arşivlerde “Gümrükönü karşı” veya “Gümrükönü yanı” gibi tabirlerle karşılaşılmaktadır. Bu da bölgenin landmark niteliğinde olduğu, tarif ve buluşmalarda kullanıldığı, Adapazarı halkı için bir meydan niteliğinde olduğu fikrini güçlendirmektedir.

Gümrükönü bölgesi Gümrük binasının yıkılmasından sonra bile halkın belleğinde kalmıştır. Avukat Demir Can Dilek bu anıları şöyle dile getirmektedir (aktaran Tuna, 2011):

“Gümrükönü bayramların yapıldığı, insanların vakit geçirdiği yerd. Erkek annelerine, erkek babalarına beğendikleri kızları eskiden gençler Gümrükönü'nde tur atarken gösterirlerdi.”

Nuri Pakar'ın anılarında ise Gümrükönü aşağıdaki gibidir (aktaran Tuna, 2012b):

“...Adı bizimle beraber yok olmaya mahkum, bir semt, bir yer adı. Şehrin bulvarı, merkezi, kalbi... Gümrükönü bu şehrin merkeziydi.”

Gazeteci Okan Müderrisoğlu ise şöyle ifade eder (aktaran Tuna, 2012a):

“Gümrükönü turları olağanüstü bir şeydi. Nereye çıkacaksınız, yürüyüş yapacaksınız?...Yenicami'den Karaağaçdibi'ne kadar uzanırdı ama daha çok Orhan Camii-Yenicami bölgesi... Hatta bizim ilk geldiğimizde onun yan tarafında küçük küçük sıralı lokantalar vardı. (Okan bey Ankara caddesi başından doğuya doğru uzanan Direkli çarşısı anlatıyor.) Çok çok hoştu.”

Arşiv fotoğraflarında gözlemlendiği üzere, bölgede yalnızca kutlamalar yapılmamakta; Gümrükönü her türlü resmi olay için toplanma alanı olarak kullanılmaktaydı (Şekil 3.36.).

(a)

(b)

Şekil 3.36. Gümrükönü bölgesinde çeşitli konuşmalar için toplanılması: 1930'lar (a) (URL-6), 1980'ler (b) (URL-7)

Eski Gümrükönü binasının yerinde 1998 yılına kadar ÇEK 1 İşhanı bulunmakta iken (Şekil 3.37.a), 1998 yılında yapılan düzenleme ile ÇEK 1 İşhanı yıkılmış, bu alan Orhan Cami Meydanı olmuştur (Şekil 3.37.b).

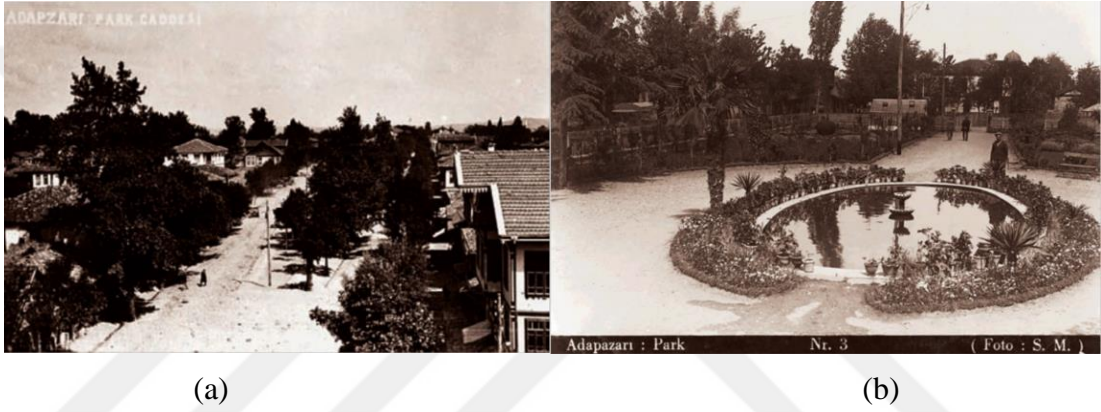

(a)

(b)

Şekil 3.37. Gümrükönü binası yerine yapılmış olan ve 1998 yılında yıkılan ÇEK 1 İşhanı – Hüsni Gürsel Arşivi 1975 (a) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), İşhanı yerine yapılan Orhan Cami Meydanı (b) (Çilli, 19 Kasım 2020)

Gümrükönü bölgesi ile sonlanan ve günümüzde adı Atatürk Bulvarı olan, eskiden ise Park Caddesi, Gümrük Caddesi, Hükümet Caddesi gibi isimlerle anılan ana yol, Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin odak aksı konumundadır (Şekil 3.38.b) (Aktaş, 2008; Göçer, 1968; Narin, 2017; Çetin, 2005). Şekil 3.38.b’de görülen İbrahim Bey Parkı, Adapazarı merkezinde yapılan ilk park olup, Boşnak İbrahim Bey’in belediye başkanlığı döneminde (1902-1904) Rehber-i Terakki Mektebi’nin kaldırılmasıyla bugünkü Atatürk Bulvarı’nın ortasında konumlandırılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Bu alan 1950 yılına kadar İbrahim Parkı olarak anılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Şekil 3.38. Yeni Camii’den Gümrükönü’ne Park Caddesi – 1930’lar (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), 1930’larda Yeni Cami minaresinden Gümrükönü’ne (kuzeye) ve İbrahim Bey Parkına bakış (bugünkü Atatürk Bulvarı), 1930’ların ortalarında İbrahim Parkı- Fotoğraf: Salih Münir (b) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

İbrahim Parkı, Avukat Demir Can Dilek’in anılarında şöyle yer etmektedir (aktaran Tuna, 2011):

“Lise ve üniversitede benim vazgeçilmez mekanımdı; Cevat Ayhanlar, Ünsal Oskaylar, Vasfi Altınoklar... bizim buluşup en fazla gezdiğimiz yerd. Ziraat Bankası önünden Yenicami’ye doğru Çıracılar caddesine kadar olan parktı. Parkın hemen bittiği yerde Emirgan çay bahçesi vardı.”

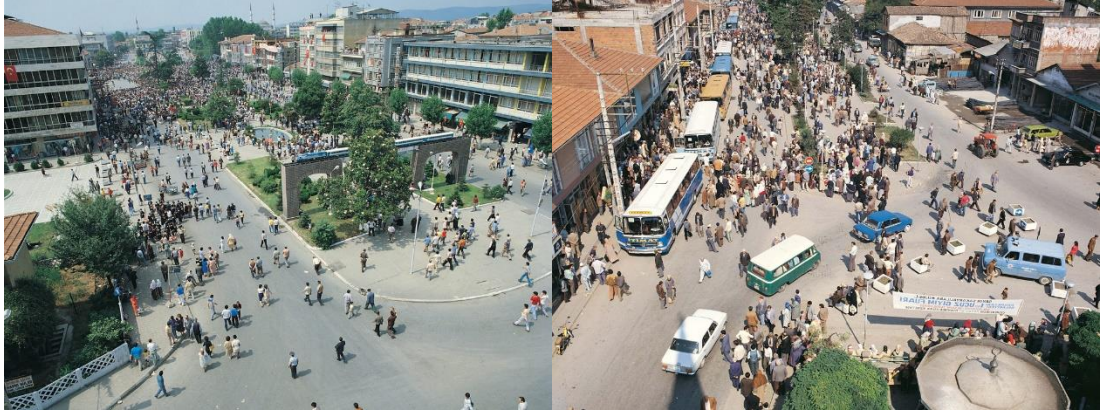
Park Caddesi ve İbrahim Parkı’nı bünyesinde barındıran, aynı zamanda kentin odak aksı olarak bilinen (Aktaş, 2008; Göçer, 1968; Narin, 2017; Çetin, 2005) Atatürk Bulvarı’nın, arşiv fotoğraflarında birçok farklı amaca hizmet ettiği görülmektedir. Gündelik hayatta kentin kalbinin attığı (Şekil 3.39.a), kutlamalarda yürüyüşlerin yapıldığı (Şekil 3.39.b), halkın toplandığı (Şekil 3.40.a) ve hacıların otobüslerle uğurlandığı (Şekil 3.40.b) bir merkez statüsündedir.

(a)

(b)

Şekil 3.39. Adapazarı Atatürk Bulvarı a) Gündelik hayatta kullanımı – 1940’lar (a) (URL-8), Kutlama yürüyüşleri, Altan Balcıoğlu Arşivi 1964 Foto: Keskin Color, Güzel Sanatlar Müzesi, İstanbul (b) (aktaran Narin, 2014)

(a)

(b)

Şekil 3.40. Adapazarı Atatürk Bulvarı: Bulvarda toplanan halk -1970’ler (a) (URL-9), Otobüslerle uğurlanan hacılar ve onları yolcu etmek için gelen yakınları – 1980’ler (b) (URL-10)

Şekil 3.41.a’da sol altta Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanan 1932 yıllarındaki PTT binası, hemen yanında şimdiki Atatürk Parkı’nın girişi; sağ tarafta ise bugünkü Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanan ve 1958 yılında yıkılan Jandarma Kumandanlığı, Belediye ve Emniyet Amirliği bulunmaktadır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Şekil 3.41.b’de ise Adapazarı’nın ilk demiryolu istasyonu görülmektedir. Arifiye – Adapazarı şube demiryolu hattı üzerinde yer alan bu istasyon, Chemins de Fer Ottomans d’Anatolie / Osmanlı Anadolu Demiryolları (CFOA) Şirketi tarafından yapılmıştır ve Osmanlı Anadolu Demiryolları hattı için inşa edilerek 1 Kasım 1899 tarihinde hizmete girmiştir (CFOA History, 2017).

(a)

(b)

Şekil 3.41. Adapazarı Merkezi'nin Görünümü – 1932 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Adapazarı Tren İstasyonu, Bugünkü Demiryol-İş Sendikası ve Müftülük binasının karşısına denk gelen bölge ve istasyon – Talat Tarkan Arşivi 1935 (b) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Arşiv fotoğraflarından da görüldüğü üzere Adapazarı Garı'nın peronları yoktur ve toprak zeminden trene binilmektedir. 18 Eylül 1939 tarihinde yolcu peronlarının zeminine beton dökülmüştür. Peronların yapımı ise 1940 yılında tamamlanmıştır (Nişancık, 2016).

Bahsedilen demiryolu rayları Atatürk Bulvarı'na kadar uzanmaktadır. Gazeteci Cevdet Güngör (2019) bu dönemin demiryolu ve istasyonunu şu şekilde anlatmaktadır:

“...Adapazarı'nın nostaljik tren istasyonu yıkılıp, yerine yeni Gar binası yapılana kadar, tren rayları istasyonun önünden geçip giderek Atatürk Bulvarı'na kadar dayanırdı... Çünkü o zamanlar tren yolunu kesen Gar Binası yoktu.... Gar Meydanı'nın olduğu yerde gerek yolcu ve gerek yük trenlerinin beklediği ve manevra yaptığı tren rayları vardı. Tren yolları, istasyon binasının önünden ve Gar Meydanı'nın olduğu alandan bulvara kadar uzar giderdi.”

Nişancık'ın (2016) sözünü ettiği peronsuz düzen, arşiv fotoğraflarında da (Şekil 3.42.) gözlemlenebilmektedir.

(a)

(b)

Şekil 3.42. Tren demiryolu ile yolcuların aynı seviyede oldukları peronsuz düzen, trene binmeyi bekleyen yolcular – t.y. (a) (URL-11), Yakınlarını yolcu etmeye gelen kullanıcılar- 1920'ler (b) (URL-12)

Şekil 3.43.a’da 1940’lı yıllardaki Hükümet Caddesi’nin yayalar tarafından kullanımını görmek mümkündür. Yine Hükümet Caddesi üzerinde konumlanan ve Şekil 3.43.b’de sağda yer alan bina Adapazarı Halkevi olup, 1933 yılında hizmete girmiştir (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

(a)

(b)

Şekil 3.43. Hükümet Caddesi – Talia Balcıoğlu Arşivi 1940 (a), (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Hükümet Caddesi – 1937 (b) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Halkevi binası 1927 yılında inşa edilmiş ve inşa edildiği amaç doğrultusunda 1944 tarihine kadar kullanılmıştır. 1944-1956 tarihleri arasında Halk Partisi tarafından İlk Başkanlık binası olmuştur. 1956 yılında Ticaret Lisesi’ne dönüştürülen ve 1988 yılında İl Defterdarlık Binası olarak hizmete devam eden bina, 1999 depreminde hasar görmüştür. Depremin ardından Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilmiş (Şekil 3.44.a), bir süre Sanat Galerisi olarak kullanıldıktan sonra Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığına devredilmiştir (Türkiye Kültür Portalı, t.y.). Günümüzde hala Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı tarafından kullanılmaktadır (Şekil 3.44.b).

(a)

(b)

Şekil 3.44. Halkevi Binası: Restoran sonrası binanın görünümü (a) (Sakarya Müzesi Arşivi, akt; Artırma, 2007), Günümüzdeki görünümü (b) (Çilli, 26 Kasım 2020)

Hükümet Caddesi boyunca sıralanan resmi binalar (Şekil 3.45.), 1892-1899 yılları arasında kaymakamlık yapan Mehmet Nüzhet Paşa tarafından yaptırılmıştır. İnşa edilen binalar fotoğrafta görülmeyen Gümrük Binası, Belediye Kiraathanesi ve Oteli, Hükümet Konağı, Jandarma Kumandanlığı Binası ve Hapishane, Belediye Binası, İtfaiye Binası ve Emniyet Amirliği binasını kapsamaktadır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Bu binalardan Atatürk Bulvarı üzerinde yer alan binalar günümüzde yıkılmıştır. Bu binaların yerlerini yaya yoluna bırakması, Adapazarı merkezinde önemli bir fonksiyon değişimi ve kritik bir eşik olarak düşünülebilir.

Bahsedilen binaların yıkılma tarihi ise 1958 yılına rastlamaktadır. Resmi binalar (emniyet amirliği, itfaiye, belediye, jandarma kumandanlığı, adliye ve hükümet konağı binaları) dönemin belediye başkanı Ali Nevdet Güven tarafından bulvar açmak amacıyla yıktırılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

(a)

(b)

Şekil 3.45. Adapazarı Hükümet Caddesi – Talia Balcıoğlu Arşivi 1940 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Hükümet Caddesi ve Halkevi – Hasan Balcıoğlu Arşivi 1940 (b) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Şekil 3.46.'da eskisi yerine 1946 yılında inşa edilen Yeni Cami görülmektedir. Eski cami'nin yapı malzemesi ahşaptır ve 1943 depreminde yıkılmıştır. Yeni yapılan cami betonarme-iskelet sistemi ile yapılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Yeni Cami, Adapazarı/ Sakarya kent merkezinin odak aksı niteliğinde olan Hükümet Caddesi, sonraki ismiyle Atatürk Bulvarı'nın güney girişinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu önemli bulvarın başlangıcını temsil etmekte ve tarihi niteliği ile kent merkezinin odak yapılarından biri sayılmaktadır.

Şekil 3.46. Yeni Camii ve Çevresi – Mehmet İkinci Arşivi 1950 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Gümrük binası daha sonradan yıkılmış (Şekil 3.47.a, Şekil 3.48.) ve Şekil 3.47.b’de solda görüldüğü üzere yerine Yapı ve Kredi Bankası inşa edilmiştir. Ancak bu alan geniş ve insanların toplandığı, buluştuğu, kutlamalar yaptığı bir alan olma niteliğini kaybetmemiş, uzunca bir süre “Gümrükönü” olarak anılmıştır. Günümüzde ise bu geniş alan ortadan kaldırılıp, yerine tek şeritli yol yapılmıştır (Şekil 3.47.c).

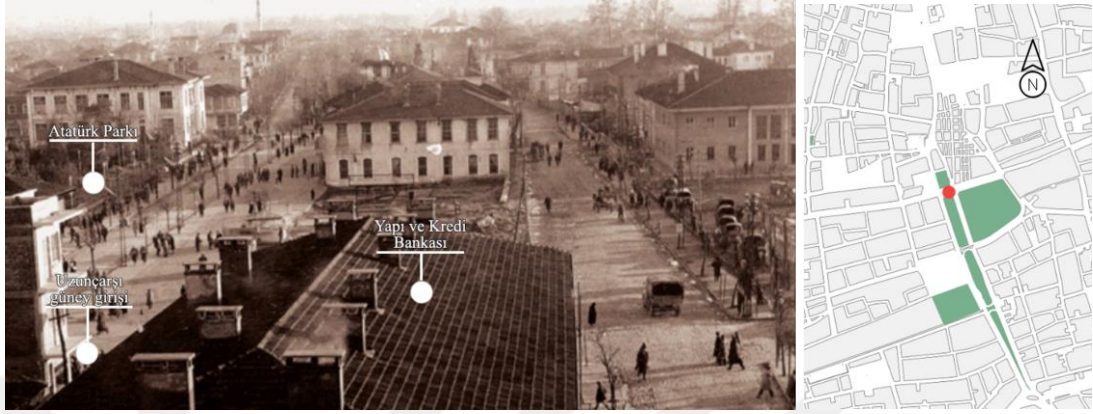

Şekil 3.47. Gümrükönü – Yahya Razi Tunalı Arşivi 1950’ler (a) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Gümrükönü – 1950’ler (b) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Gümrükönü bölgesinin günümüzdeki durumu (c) (Çilli, 19 Kasım 2020)

Şekil 3.48. Gümrükönü – Nurettin Muhtar Arşivi 1950’ler (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Şekil 3.49.'da görüldüğü üzere 1960'lı yıllarda Atatürk Bulvarı üzerinde hala resmi binalar bulunmaktaydı. Resimde Uzunçarşılı başlangıcı, Atatürk Parkı ve Yapı ve Kredi Bankası görülmektedir.

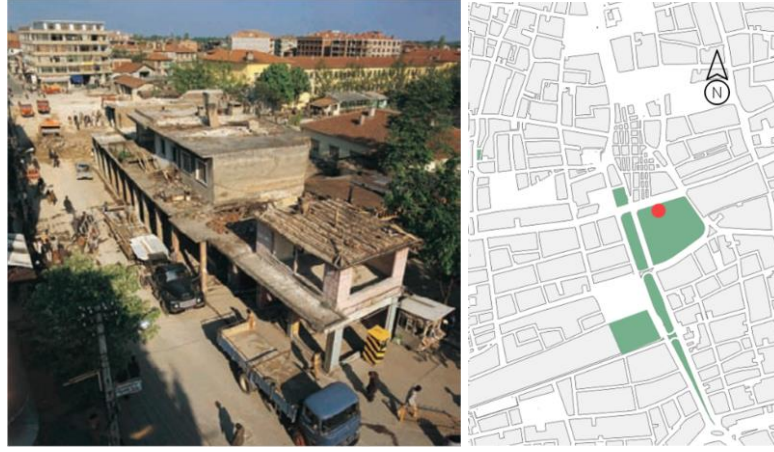
Şekil 3.49. Orhan Camii Minaresinden Güneye Doğru Şehir Merkezi'ne Bakış – 1960
Foto: Hayri Yazıcıgil (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

1973 yılındaki fotoğrafta da görüldüğü gibi (Şekil 3.50.), bulvarın çevresinden dolaşan ve yine bu yol üzerinde çeşitli durakları bulunan kırmızı otobüslerle ulaşım sağlanmakta, bu durum kent merkezinin erişilebilirliğini güçlendirmektedir.

Şekil 3.50. Atatürk Bulvarı – Hüsni Gürsel Arşivi 1973 Fotoğraf: Hüsni Gürsel
(aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Atatürk Parkı'nın kuzeyinde bulunan ve 1982 depreminde yıkılan Direkli Çarşısı (Şekil 3.51.) içerisinde uzun yıllar çeşitli lokantalar yer almıştır. Yine bu bölgede bulunan Hanaltı binalarının da 1961 yılında yıkılmasıyla, yerine Şemsiyeli Bahçe olarak da isimlendirilen Atatürk Parkı açılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Şekil 3.51. Direkliçarşı'nın yıkılışı – Hüsni Gürsel arşivi 1982 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Atatürk Bulvarı'nın kuzeyinde ve Gümrükönü'nün (doğusunda) Atatürk Parkı yer almaktadır (Şekil 3.52.) ve günümüzde de konumu değişmemiştir. Park, Atatürk Bulvarının devamı niteliğinde olup, yeşil bir aks oluşturmaktadır. Aynı zamanda çevre işhanlarında çalışan ve alışveriş yapmaya gelen kullanıcılar için bir duraklama, buluşma ve yeme-içme noktasıdır.

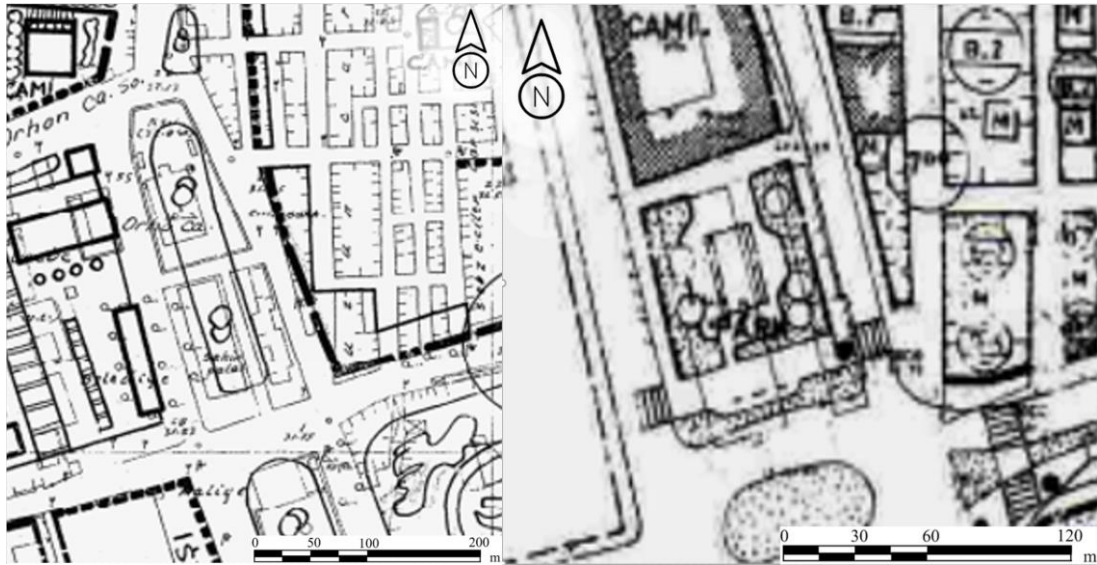
Şekil 3.52. Atatürk Bulvarı ve devamında (yoğun ağaçlı bölge) Atatürk Parkı - 1980'li yıllar (URL-13)

Günümüzde Orhan Cami Meydanı olarak adlandırılan ve Şekil 3.53.'te sağda görülen bina, Ç.E.K 1 İşhanı olarak anılmaktaydı. Ancak bu İşhanı yıkılıp yerine 1998 yılında Belediye Başkanı Aziz Duran tarafından Orhan Cami Meydanı yaptırılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Bu park günümüzde, çevredeki yoğun ticaret dokusunu (güneyinde pasaj 200, doğusunda Uzunçarşı) kullanan kişiler tarafından bir durak ve dinlenme noktası olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.53. Gümrükönü – Hüsnü Gürsel Arşivi 1994 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Orhan Cami Meydanı'nın düzenlenmesi 1998 tarihli kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planı ile yapılmıştır. 1957 ve 1977 tarihli imar planlarında (Şekil 3.54.), bölgenin Atatürk Bulvarı yeşil alanının devamı olarak düzenlenmesi ve Uzun Çarşı ile arasında araç yolu bırakılması önerilmiştir.

(a)

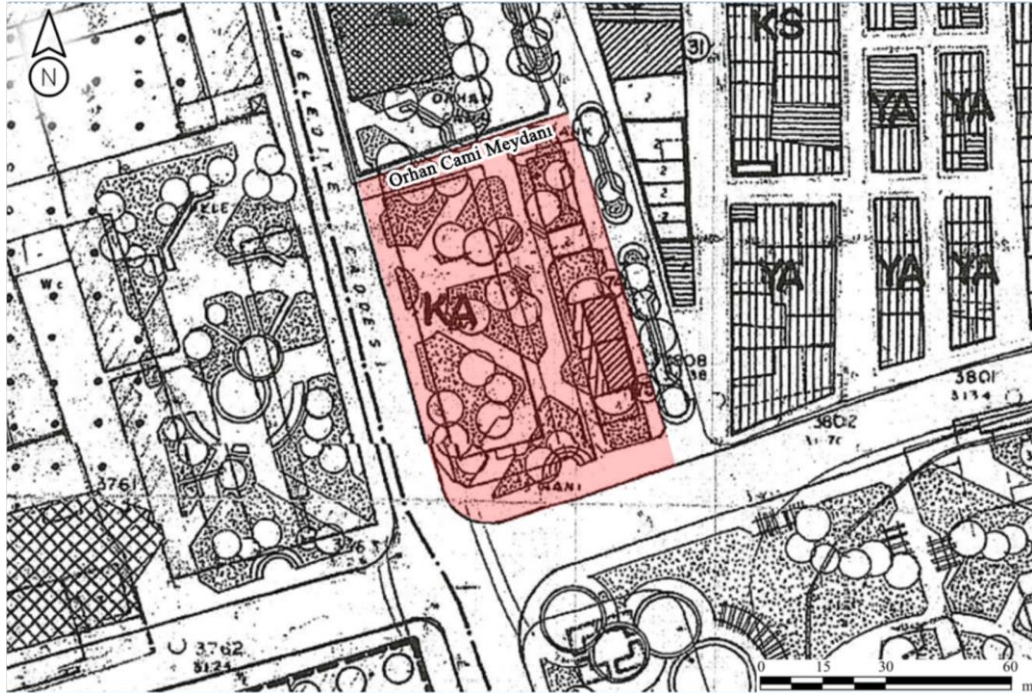
(b)

(c)

Şekil 3.54. İmar planlarında Orhan Cami Meydanı bölgesi: 1957 tarihli imar planı (a) (Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Arşivi, akt; Artırma, 2007), 1977 tarihli imar planı (b) (Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Arşivi, akt; Artırma, 2007), Orhan Cami Meydanı'nın günümüzdeki konumu (c) ve görüntüsü (d) (Çilli, 19 Kasım 2020)

Ancak 1998 tarihli kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında Orhan Cami Meydanı ve Uzunçarşı arasındaki araç yolu önerisi terkedilerek, yaya yolu olarak düzenlenmiştir. Orhan Cami/Orhan Cami Meydanı yapı adası ile Uzunçarşı yapı adası birleştirilmiştir (Şekil 3.55.).

Şekil 3.55. 1998 kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında Orhan Cami Meydanı (Adapazarı Belediyesi, 1998)

Orhan Cami Meydanı'nın düzenlenmesinden sonra bölge, bir düzenleme daha geçirmiştir. 2019 yılında yapılan bu düzenleme ile meydandaki işletmelere belirli bir alan sınırı verilerek kullanıcılara daha huzurlu bir ortam oluşturulması amaçlanmıştır (URL-14). Şekil 3.56.'da 2004 ve 2020 yıllarında yıllarındaki düzenlemeler görülebilmektedir.

Şekil 3.56. Orhan Cami Meydanı: 2004 yılındaki düzenleme, Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), 2019 yılında Belediye tarafından yapılan düzenleme (b) (URL-15)

Bölgede Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı bağlamı olarak kabul edilen Atatürk Bulvarı çevresinin geçmişte resmi bayramların kutlama alanı, toplanma yeri ve Pazar yeri olarak kullanıldığı arşiv fotoğrafları üzerinden gözlemlenmiştir. Şekil 3.57.'de Atatürk Bulvarı üzerindeki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ve Park Caddesi güney başlangıcında yer alan bayram takı görülmektedir.

Şekil 3.57. Hükümet Caddesi'nde (Atatürk Bulvarı) Cumhuriyet Bayramı – Faruk Er Arşivi 1929 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008) (a), Cumhuriyetin 15. Yıldönümü Hükümet Caddesi'nden Yeni Cami'ye doğru yer alan Park Caddesi başındaki bayram takı – Oğuz Abasıyanık Arşivi 1938 (b) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Bölge sadece bayram günlerinde değil, haftanın belirli günlerinde de toplanma alanı olarak kullanılmaktaydı. Orhan Cami Meydanı'nın batısında kalan ve günümüzde açık park alanı olarak kullanılan bölgede Salı Pazarı kurulmaktaydı (Şekil 3.58) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

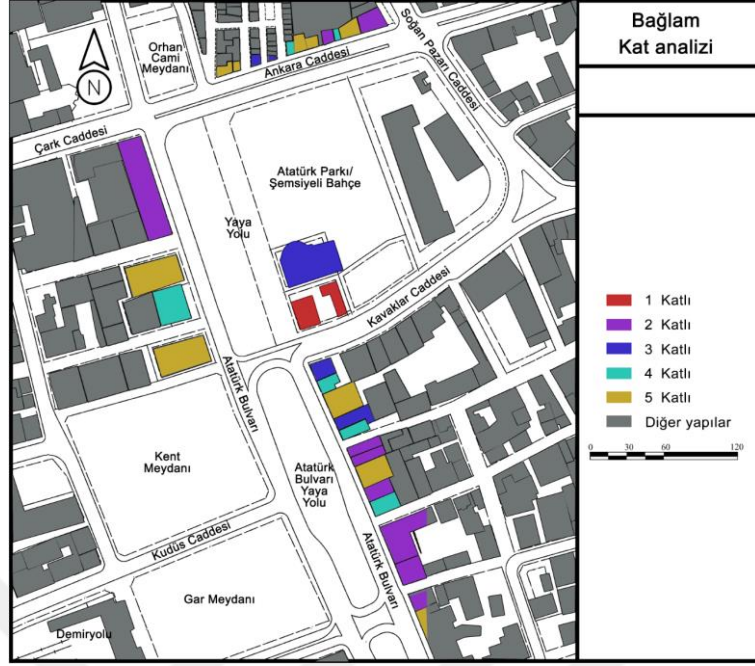

Şekil 3.58. Günümüzde Orhan Camii ve Hilmi Kayın İşhanı'nın arasında kalan parkın bulunduğu yerde kurulan Salı Pazarı, Celal Çıtkaya Arşivi 1950'ler Fotoğraf: Aile, Adapazarı (Ali Rıza Yuvacı) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

• Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin fiziksel analizi:

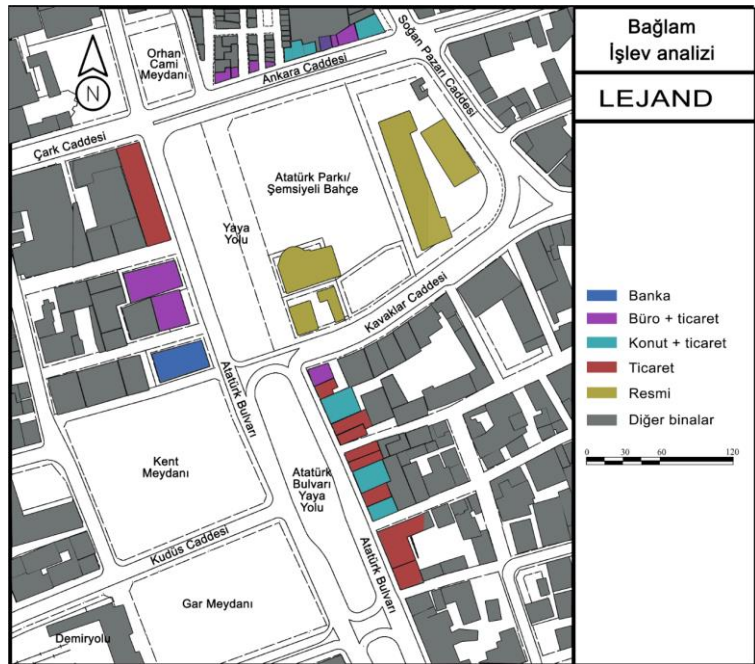
Birçok tarihi gelişim, restorasyon ve değişimi bünyesinde bulunduran bu bağlamın geçirdiği değişimlerin izlerini günümüzde keşfetmek mümkündür. Geçirdiği depremler (Tablo 3.1.) sebebiyle Atatürk Bulvarı ve yakın çevresindeki yapılar en fazla beş kat olarak inşa edilmiştir (Şekil 3.59.).

Atatürk Bulvarı'nın Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı bağlamıyla sınırlanan kısmına cephesi olan 29 binanın 2'si 1 katlı, 5'i 2 katlı, 5'i 3 katlı, 6'sı 4 katlı ve 9'u 5 katlı olarak tespit edilmiş ve harita üzerine işlenmiştir (Şekil 3.59.). Bu tespitten çıkarımla çoğunluğunun 5 katlı olduğu söylenebilmektedir.

Şekil 3.59. Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi bulvarı sınırlayan binaların kat sayıları analizi

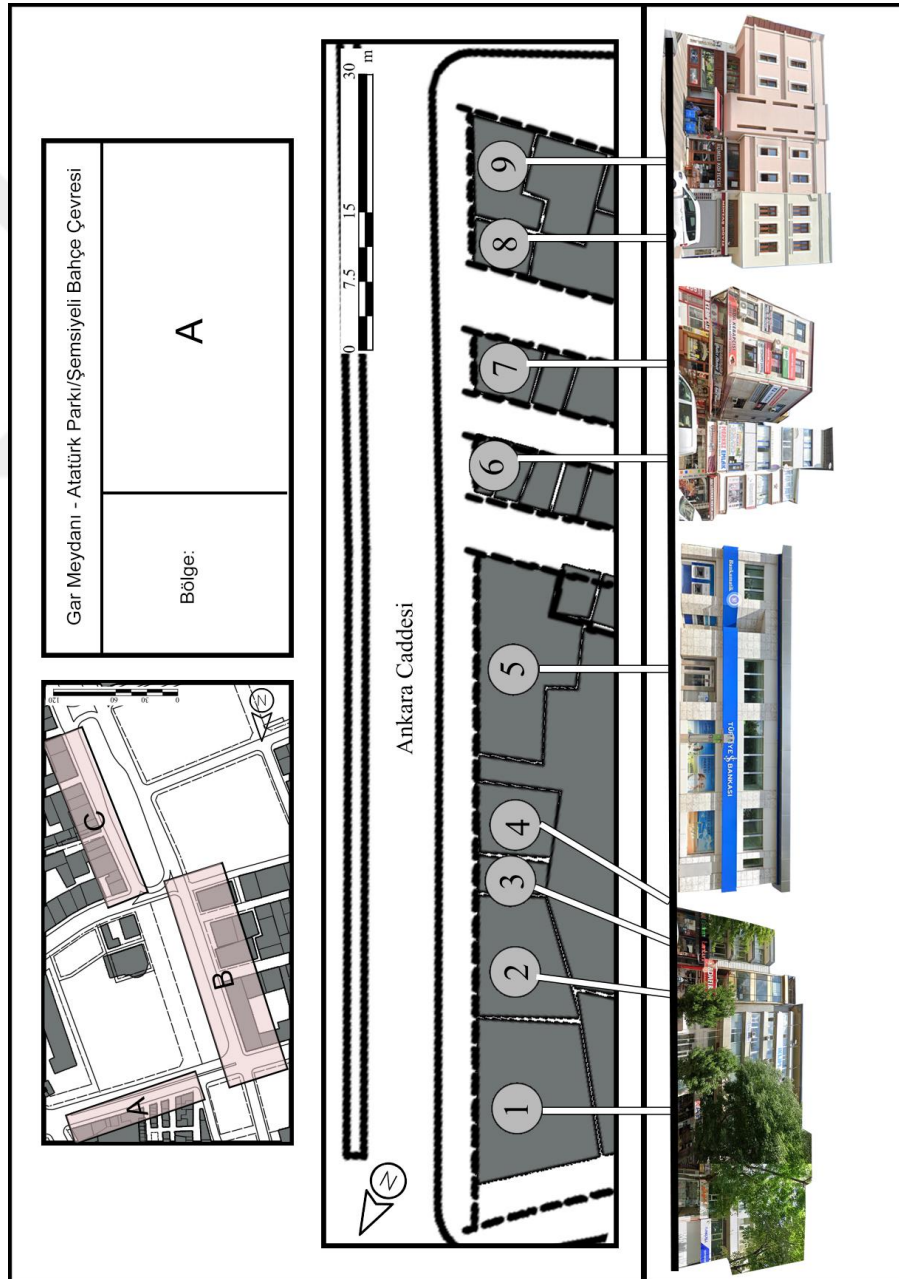
Şekil 3.60.'daki haritada ise aynı binaların işlevleri görülebilmektedir. Binaların 8'inin ticaret, 1'inin banka, 8'inin büro + ticaret, 7'sinin konut + ticaret (zemini ticaret, üst katları konut işlevli) ve 4'ünün resmi işlevde kullanıldığı belirlenmiştir. Bu binaların çoğunluğu ticaret ve büro + ticaret işlevlerinde kullanılmaktadır.

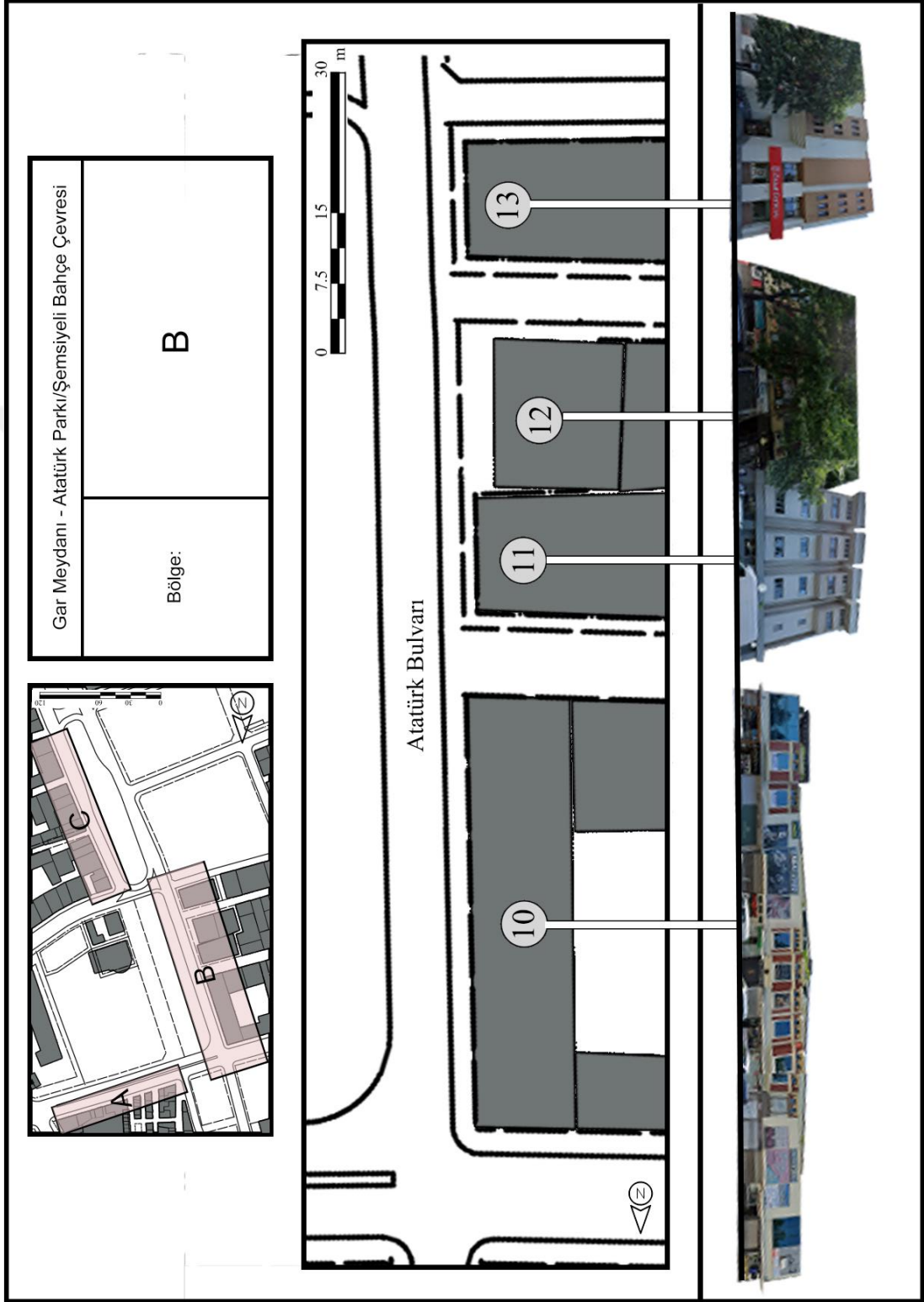
Şekil 3.60. Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresinde bulvarı sınırlayan binaların işlev analizleri

Atatürk Parkı/Şemsiyeli bahçe çevresindeki bulvarı sınırlandıran binalar Tablo 3.7., Tablo 3.8. ve Tablo 3.9.'da görüldüğü gibidir. Bulvarı sınırlayan binalar üç bölgeye ayrılarak incelenmiştir. Tablo üzerindeki gösterimde planda yer alan binaların cepheleri yanlarına yerleştirilmiştir, her ikisi çizgilerle ilişkilendirilmiştir. Buna göre bitişik nizamda bulunan binalardan 14-17 ve 18-22 numaralı binalar hariç, diğer binalar aynı bitişik nizamda benzer mimari stil göstermektedirler.

Tablo 3.7. Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi A bölgesi, caddeyi sınırlandıran binalar

Tablo 3.8. Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi B bölgesi, caddeyi sınırlandıran binalar

Tablo 3.9. Gar Meydanı – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe çevresi C bölgesi, caddeyi sınırlandıran binalar

Günümüzde de Atatürk Bulvarı'nın ortasında yeşil aksla bütünleşik ve kullanıcılar için yürüme ve oturma-dinlenme işlevlerini sunan bir yaya yolu bulunmaktadır (Şekil 3.61..). Bu yaya yolunun üzerinde kentsel mobilya olarak bankalar, çöp kutuları, aydınlatma elemanları ve süs havuzu mevcuttur (Şekil 3.62.). Yoğun bir kullanıcı profiline sahip olan bu yaya yolu, alandaki sosyal donatılar, bankalar, ticaret binaları ve konut işlevli binalara ulaşım sağlamaktadır.

Şekil 3.61. Atatürk Bulvarı, yeşil aks içinde yaya yolu (Çilli, 19 Kasım 2020).

Şekil 3.62. Atatürk Bulvarı yaya yolu üzerindeki kent mobilyaları (Çilli, 19 Kasım 2020)

3.4.2. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin döküman analizi ve yerinde tespiti

Atatürk Bulvarı'nın sağladığı işlev çeşitliliğine katkıda bulunan ve bölgenin nabzını tutan iki mekan Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'dır. Bu mekanların halk için bir kamusal toplanma, dinlenme, bekleme ve buluşma işlevlerini sundukları,

alandaki yapılan gözlemler sonucu tespit edilmiştir. Bahsi geçen mekanlar bu başlık altında detaylı olarak incelenmiştir. Öncelikle çalışmanın yönteminin belirlenmesinde rol oynayan Güngen (2018)'in eşik mekanları araştırırken oluşturduğu kriterler ve çalışmada nasıl kullanıldığı detaylı olarak açıklanmıştır. Ardından Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde birbirine yakın konumlanan Gar Meydanı ve Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Güngen'in başlıkları (2018) altında incelenmiş ve döküman analizleri yapılmıştır.

3.4.2.1. Döküman analizinde kullanılacak başlıkların belirlenmesi

Literatür taramaları sonucunda (Bölüm 1., Bölüm 2.) yöntemde oluşturulan yaklaşım önerisinde geliştirilen boyutların kapsamı şöyledir:

- a. Tarihsel gelişim analizi: Mekanın kronolojik değişimi, yıkılan ve yeniden yapılan binalar/hacimler arşiv fotoğraflarıyla açıklanmıştır. Bu analiz türünde döküman taramalarından yararlanılmıştır.
- b. Sosyal kullanım analizi: Mekanın kullanıcılar tarafından ne şekilde kullandığı, kullanıcıların binayı/bölgeyi günün/haftanın hangi saatlerinde kullandıklarının tespiti. Bu analiz türünde döküman taraması ve kişisel gözlemlerle yerinde tespit teknikleri kullanılmıştır.
- c. Fiziksel özellikler: Mekanın kamusal bir mekan olduğunu belirten fiziksel özellikler, sosyal donatılar ve kent mobilyaları (Oturma birimleri, aydınlatma, tabela, güvenlik, çöp kutusu, tabela, süs havuzu, sınır elemanları, heykeller/objeler). Bu analiz türünde ise kişisel gözlem verilerinden yararlanılmıştır.

3.4.2.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe

- Tarihsel Gelişim Analizi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe bölgesinin 1930'ların başında şehir mezarlığı olarak kullanıldığı kaynaklarda geçmektedir. 1930'ların sonlarında futbol sahasına dönüştürülen bölge 1950 yılına kadar bir futbol sahası olarak kullanılmıştır (Şekil 3.63.) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Şekil 3.63. Kartpostal. Orta Camii Minaresinden Güneydoğu'ya Adapazarı Görünümü, sağ üstte bugünkü Atatürk Parkı'nın olduğu bölgede yer alan futbol sahası, kartpostal tarihi: 20.09.1936 – 1930'lar (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Bu yıllarda (1930'ların başı-1950) saha ve park hemen yanındaki Atatürk Ortaokulu tarafından kullanılmaktadır. Atatürk Ortaokulu 29 Ekim 1938 yılında inşa edilmiştir (Şekil 3.64.) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Şekil 3.64. Atatürk Parkı – Altan Balcıoğlu Arşivi 1950 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

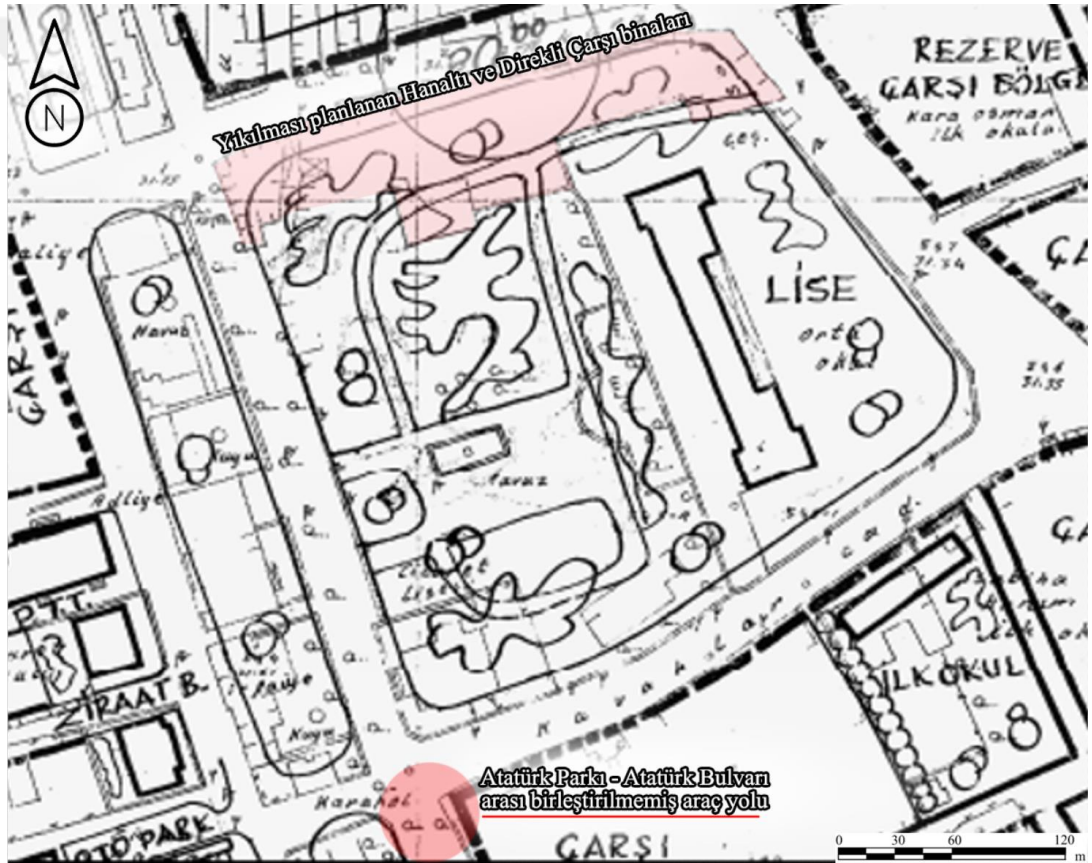
Atatürk Ortaokulu'nun kuzeyinde ticaret işlevli binalar Şekil 3.65.'te görülebilmektedir. Bu ve çevre binalar 1961 yılında park yapılmak üzere yıkılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Şekil 3.65. Atatürk Ortaokulu'nun kuzeyinde konumlanan ve 1961 yılında yıkılan ticaret işlevli binalar – 1950'ler (URL-16)

21 Haziran 1950'de ise bölge Atatürk Parkı olarak halkın hizmetine sunulmuştur (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). 1957 imar planında bu bölgeyle ilgili yapılan park düzenlemesi görülebilmektedir. Bu düzenlemede günümüzdekinin aksine Atatürk Bulvarı ve Atatürk Parkı birleştirilmemiş; her iki mekan arası bir araç yolu olarak düşünülmüştür (Şekil 3.66.).

Yine aynı imar planında bölgede kuzeyde bulunan Hanaltı ve Direkli Çarşı yapılarının yıkılıp parka dahil edilmesinin önerildiği gözlemlenebilir. Atatürk Ortaokulu ise bir lise olarak haritada işlenmiş; hizmetine eğitim yapısı olarak devam etmesi planlanmıştır.

Şekil 3.66. 1957 Tarihli İmar Planında Yıkılması planlanan Hanaltı ve Direkli Çarşı binaları, Atatürk Parkı ve Atatürk Bulvarı arası birleştirilmemiş araç yolu (Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Arşivi; aktaran Artırma, 2007)

Şekil 3.67.'de, Atatürk Parkı kuzeyinde konumlanan, yıkılmadan iki yıl önceki Hanaltı binaları görülebilmektedir. Bu binalar Şekil 3.68.'de gözlemlenebildiği üzere 1961 yılında yıkılmış ve yerine park düzenlemesi yapılarak Şemsiyeli Bahçe olarak adlandırılmıştır.

Şekil 3.67. Yıkılmadan iki yıl önce Hanaltı binaları, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil, Atilla Orhun Arşivi 1959 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Şekil 3.68. 1961 yılında yıkılan Hanaltı binalarının yerine yapılan Şemsiyeli Bahçe'nin konumu, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Yıkılan Hanaltı binalarının yerine yapılan Şemsiyeli Bahçe ve haritadaki konumu Şekil 3.69.'da görülebilmektedir.

Şekil 3.69. Şemsiyeli Bahçe (Atatürk Parkı) – Altan Balcıoğlu Arşivi 1964, Fotoğraf: Keskin Color, Güzel Sanatlar Müzesi, İstanbul (aktaran Narin, 2014)

Yıkılan Hanaltı ve Direkli Çarşı binalarının halk belleğinde önemli yerinin olduğu anılar üzerinden okunabilmektedir. Avukat Demir Can Dilek Hanaltı'nı "Bugün Atatürk Parkı'nda Burger King, Cumhuriyet Sucukcusu vs.nin olduğu yerde 1965'lere kadar süren bir Hanaltı vardı." sözleriyle; Direkli Çarşı'yı ise "Ankara caddesinin Uzunçarşı başından diğer uçtaki Soğanpazarı başına kadar, genelde lokantacıların bulunduğu bir caddeydi." sözleriyle tariflemektedir (aktaran Tuna, 2011).

Hanaltı'nın 1961'de, Direkliçarşı'nın da 1982'de yıktırılmasıyla düzenlenen Şemsiyeli Bahçe (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), ilk zamanlarda Şekil 3.70. ve Şekil 3.71.'de görüldüğü gibi üzeri turuncu bir örtü ile örtülüydü. 1998 yılı düzenlemesiyle ise bu örtü kaldırılmış olup, parkın tamamı tek bir bölge olarak düzenlenip ağaçlandırılmıştır.

(a)

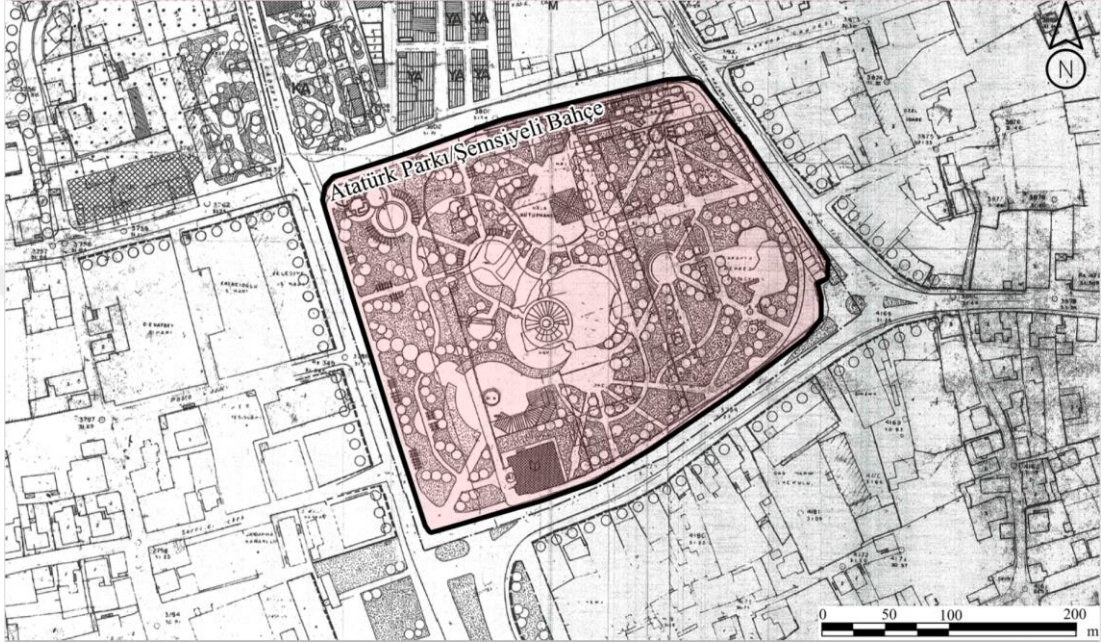
(b)

Şekil 3.70. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe – 1980'ler (a) (URL-17), Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe– Hüsnü Gürsel Arşivi 1985 (b) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Şekil 3.71. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe – 1985 (URL-18)

1998 yılı kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında görüldüğü üzere Atatürk Parkı'nın batısında kalan bulvarın parka katılması planlanmıştır (Şekil 3.72.). Bu planlama ile üst örtüsü kaldırılmış, yeni yeşil alan düzenlemesi yapılmıştır. Ancak bu düzenlemede bulvardaki yürüyüş rotasının devamlılığını sağlayan bir yaya yolu düşünülmediği farkedilmektedir.

Şekil 3.72. 1998 kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe düzenlemesi (Adapazarı Belediyesi, 1998)

2007 yılı arşiv fotoğraflarında ise 1998 yılında önerilen parkın bir kısmından yaya yolu geçirildiği görülebilir (Şekil 3.73.a). Yaya yolu Atatürk Bulvarı'ndaki yaya yolu devamlılığını da sağlamaktadır. Bu yaya yolu üzerinde geçici çadırlar kurularak festivaller düzenlenmiştir (Şekil 3.73.b).

(a)

(b)

Şekil 3.73. Atatürk Parkı – 2007 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Şemsiyeli Bahçe (Atatürk Parkı) – 2016 (b) (URL-19)

- Sosyal Kullanım Analizi

Geçmişten günümüze Atatürk Parkı'nın kullanıcı profiline ve kullanımının değiştiğini Şekil 3.63.- Şekil 3.73. arası görseller üzerinden söylemek mümkündür. 1930'lı yılların başlarında mezarlık, sonlarında futbol sahası olarak kullanılan bölge; belirli gün ve saatlerde kent meydanı olarak kullanılıyordu (Şekil 3.74.). Arşiv fotoğraflarından gözlemlenebildiği üzere aynı zamanda kutlamalar, şöenler ve diğer toplanmalar bu mekanda yapılırdı. Atatürk Ortaokulu öğrencileri için bu mekan bir teneffüs ve oyun oynama sahasıydı. Bu açık mekanın bitişiğinde ise Direkli Çarşı konumlanmaktaydı. Dolayısıyla çoğunlukla öğrenci, satıcı ve müşteri profilleri gözlemlenmekteydi.

Şekil 3.74. 1930 yılı Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması – Burçak Evren Arşivi 1930, Fotoğraf: Salih Münir (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Atatürk Parkı'nın okul bahçesi ve futbol sahası olarak kullanıldığı 1934 yılında yapılan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları (Şekil 3.75.), bölgenin her yaşta kullanıcılarının belleğinde kalan bir mekan olmasını sağlamıştır.

Şekil 3.75. Atatürk Parkı'na açılan Atatürk Ortaokulu'nda Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları, Fotoğraf: Kadri Vehbi – 1934 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Bölgenin 1950 yılında Atatürk Parkı'na çevrilmesi sonucu törenlerin ve kutlamaların Gümrükönü açık alanında yapıldığı Şekil 3.76.'daki arşiv fotoğrafları üzerinden izlenebilmektedir.

(a)

(b)

Şekil 3.76. 1950 yılında futbol sahası açık alanının Atatürk Parkı'na çevrilmesiyle Gümrükönü'nde yapılmaya başlanan kutlamalar: Adapazarı'nın Vilayet oluş günü hatırası – 1 Aralık 1954 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Gümrükönü'nde Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı – Hüsnü Gürsel Arşivi 1975 (b) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

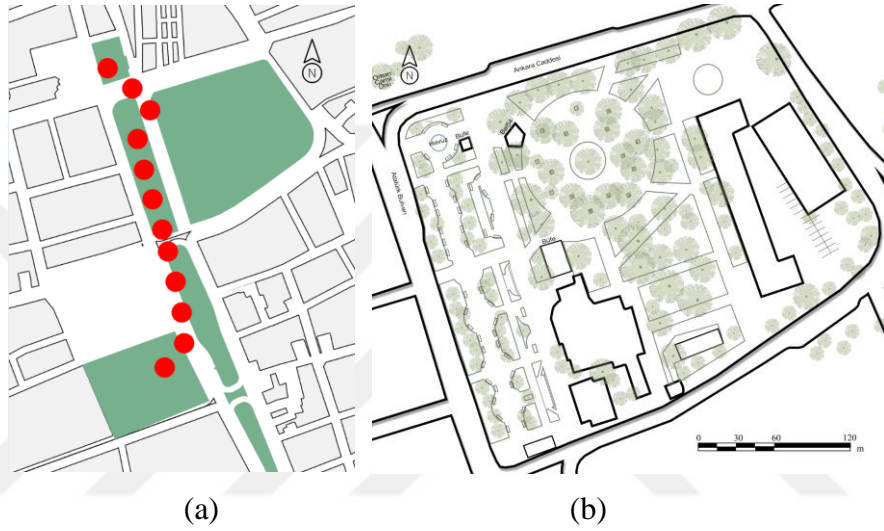
1982 yılında Direkli Çarşısı'nın yıkılmasıyla mekan tamamen park işlevli bir yeşil alana dönüştürülmüştür ve günümüzde de aynı işlevde kullanılarak haftanın her günü/saati halka hizmet vermektedir. Kullanıcı profilinde herhangi bir kısıtlama olmadığı için her yaşta kullanıcıya rastalamanın mümkün olduğu gözlemlenmiştir. Şekil 3.77.'de Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Atatürk Bulvarı devamındaki aks arasında düzenlenmiş olan yaya yolu ve bu yol üzerinde 2004 yılında düzenlenen halk oyunları gösterisi görülmektedir.

Şekil 3.77. Atatürk Bulvarı'nda halk oyunları gösterisi, Fotoğraf: Hüsnü Gürsel, Sakarya Valiliği Arşivi – 2004 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

- Fiziksel Özellikler Analizi

Atatürk Parkı; Gar Meydanı'ndan kuzeye doğru Orhan Cami Meydanı'na giden, Atatürk Bulvarı yeşil aksından ve Atatürk Parkı'ndan geçerek süreklilik sağlayan bir yeşil aks üzerinde konumlanmaktadır (Şekil 3.78.). Bu aks kent sakinlerine bir rota belirleyerek kentsel ayak izi oluşumunu sağlamaktadır. Kuzeyinde Ankara Caddesi, batısında ise Atatürk Bulvarı ile sınırlanan parktan yaya yolu ile Uzunçarşı girişine ve Orhan Cami Meydanı'na ulaşılmaktadır.

Şekil 3.78. Gar Meydanı – Atatürk Bulvarı – Atatürk Parkı – Orhan Cami Meydanı yeşil aksı (a), Atatürk Parkı¹⁰ (b)

Bölge içinde iki büfe (Şekil 3.79.a ve 3.79. b), bir süs havuzu, bir de “Bal54” ismi verilen ve belli zamanlarda halka ücretsiz bal ve süt dağıtan birim yer almaktadır (Şekil 3.79.c).

Şekil 3.79. Atatürk Parkı'nın kuzeybatısında bulunan büfe (a), Atatürk Parkı'nın güneyinde bulunan büfe (b), Bal54 (c) (Çilli, 26 Kasım 2020)

¹⁰ Yazar tarafından uydu görüntüsü (Yandex haritalar) üzerinden çizilmiştir.

Parkın güneyinde AKM binası (Adapazarı Kültür Merkezi), doğusunda ise Sakarya Büyükşehir Belediyesi bulunmaktadır (Şekil 3.80.). Mekan içinde dört sinema salonu, sanat galerisi, 356 kişilik tiyatro salonu ve kafeterya bulunduran kültür merkezi 2003 yılında hizmete girmiştir.

(a)

(b)

Şekil 3.80. AKM Adapazarı Kültür Merkezi – 2021 (a), Sakarya Büyükşehir Belediyesi – 2020 (b) (Çilli, 26 Kasım 2020)

Yaz günlerinde ve yoğun günlerde Atatürk Parkı'nda şemsiyeler açılmakta ve kullanıcılar bu şemsiyeler altında oturmaktadırlar (Şekil 3.81.a). Ancak kış aylarında bu şemsiyeler kaldırılmaktadır (Şekil 3.81.b). Bu yüzden de park; ortasında büyük bir sert zemin bulunduran üç banklı bir yeşil alana dönüşmekte, sadece sınırlı türde aktiviteye imkan verir hale gelmektedir. Kaldırılan şemsiyeler parkın bir kenarına (büfenin doğusundaki sert zemine) yerleştirilmektedir (Şekil 3.81.c).

(a)

(b)

(c)

Şekil 3.81. Atatürk Parkı'nda yaz ve bahar aylarında şemsiye altında oturan insanlar (a) (URL-20), Kış aylarında banklarda oturan insanlar (b), Kış aylarında kenarda bekletilen şemsiyeler (c) (Çilli, 26 Kasım 2020)

Bölgede birçok bank ve iki ayrı yerde bisiklet koyma yerleri bulunmaktadır (Şekil 3.82.).

Şekil 3.82. Atatürk Parkı'ndan bulunan bisiklet koyma alanları ve banklar (Çilli, 26 Kasım 2020)

3.4.2.3. Gar Meydanı

- Tarihsel gelişim analizi:

Gar Meydanı ve çevresi de bugüne kadar birçok fonksiyon değişikliğine uğramış bir bölge niteliğindedir. Meydan 1899-1981 yılları arasında demiryolunun geçtiği geçiş güzergahı üzerindeyken; 1981 yılında TCDD binasıyla birlikte meydan olarak düzenlenmiştir. Arifiye – Adapazarı demiryolu hattı üzerinde yer alan ve 1899 yılında inşa edilen istasyon (Şekil 3.83.), Chemins de Fer Ottomans d'Anatolie / Osmanlı Anadolu Demiryolları (CFOA) Şirketi tarafından Osmanlı Anadolu Demiryolları hattı için inşa edilerek 1 Kasım 1899 tarihinde hizmete girmiştir (CFAO History, 2017).

Şekil 3.83. 1989 yılında inşa edilen Adapazarı Tren İstasyonu, günümüzde Demiryol-İş Sendikası ve Müftülük binasının karşısına denk gelen bölge ve istasyon – Talat Tarkan Arşivi 1935 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

1899 yılında hizmete giren Adapazarı-Arifiye demiryolu rayları, Atatürk Bulvarı'na kadar ulaşmaktaydı (Şekil 3.84.). Şekil 3.84.'te demiryolunun kuzeyinde sırasıyla iki katlı binalar, Adliye Binası, Hükümet Konağı ve Ziraat Bankası bulunmaktaydı

(Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008). Adliye Binası 1956 yılında yapılmış olup; mimarları Enis Kortan, Nişan Yaubyan, Harutyun Vapurciyan, Avyerinos Andonyadis'tir (Kortan, 2003). Binanın inşa edilmesinin üç yıl kadar sürdüğü aktarılmaktadır (Kortan, 1971).

Şekil 3.84. Doğudan batıya Adapazarı merkezi – 1960'lar Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Adliye ve Hükümet Konağı önündeki geniş alana Hükümet Meydanı denilmekteydi ve Gar Meydanı'nın kuzeyinde, şimdiki Kent Meydanı'nda bulunmaktaydı. Şekil 3.85.'te görüldüğü üzere bu alanda resmi araç parkı, insanlar için toplanma alanı ve yol tarafında otobüs durakları vardı.

1989-1981 yılları arasında Atatürk Bulvarı'na kadar ulaşan raylar 1981 yılında kaldırılmış ve tren istasyon binası açılışı yapılmıştır. Bu binanın önünde ise Gar Meydanı düzenlemesi sağlanmıştır (Şekil 3.86.a). Şekill 3.86.b'de ise Gar Meydanı'nın kuzeyinde konumlanan Adliye Binası görülmektedir.

Şekil 3.86 Adapazarı yeni tren İstasyonu'nun açılışı – Hüsnü Gürsel Arşivi 1981 (a) (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Adliye Binası önünde Adapazarı ziyareti – Hüsnü Gürsel Arşivi 1982 (b) (aktaran Sakarya Büyük şehir Belediyesi, 2008), İki mekânın harita üzerindeki konumları (c)

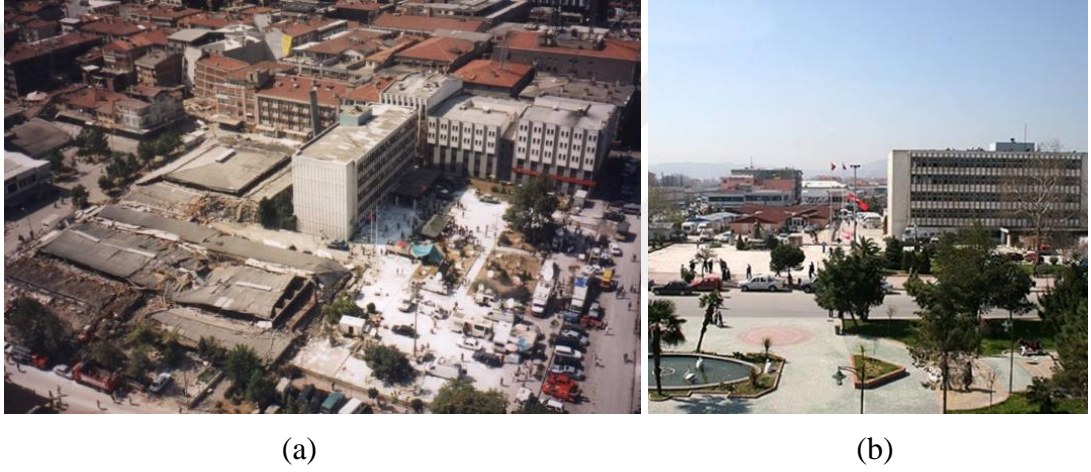
Yine 1981 yılında Gar Meydanı ve Adliye Binası arasında kalan iki katlı binalar (Şekil 3.87.a) yıkılarak Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası inşa edilmiştir (Şekil 3.87.b) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

Şekil 3.87. Adliye Binası ve İstasyon rayları (şimdiki Gar Meydanı) arasında kalan, 1981 yılında yıkılan iki katlı binalar - 1960'lar, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008), Bu binaların yerine inşa edilen Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) ile güneyinde Gar Meydanı – 1994, Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (b) (Narin, 2014; Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Tren istasyonu, 1977– 2012 yılları arasında Haydarpaşa – Adapazarı Bölgesel Treni'ne (Adapazarı Ekspresi) ve 2013 – 2016 yılları arasında Adaray'a hizmet vermiştir (Özen, 2013). 2015 yılından beri ise Pendik – Adapazarı Bölgesel Treni'ne (Ada Ekspresi) hizmet vermektedir.

Gar Meydanı ve Hükümet Konağı arasında kalan İşhanları ve Vilayet Konağı (Şekil 3.88.a) 1999 depremi sırasında yıkılarak kullanılmaz hale gelmiştir. Bu binaların enkazları ortadan kaldırılarak mekan Şekil 3.88.b'de görüldüğü gibi 2005 yılına kadar boş bırakılmıştır. 2005 yılında Hükümet Konağı da kaldırılarak bölge bir meydana çevrilmiş, altı ise otopark haline getirilmiştir.

Şekil 3.88. 1999 Depreminde yıkılan Vilayet Binası (a) ve ardından bölgedeki düzenleme (b) (URL-21)

1981 yılında açılışı yapılan yeni istasyon binası ile birlikte düzenlenen Gar Meydanı, 2012 yılına kadar bazı değişimler göstermiştir. Meydanın bir kısmında çay ocağı, kafe işlevi gören, çoğunlukla minibüs şoförleri tarafından kullanılan prefabrik binalar; bu binalara meydan içinden ulaşım sağlayan dar bir araç yolu, meydanın diğer kısmında ise minibüs ve kırmızı minibüs durakları bulunmaktadır (Şekil 3.89.a).

2012 yılında Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılan ve alanı günümüzdeki “Gar Meydanı” haline getiren düzenlemede (Şekil 3.89.b) meydan genişletilmiş, minibüs durakları ve prefabrik binalar kaldırılmış, yerine süs havuzu, ağaç ve bank düzenlemeleri getirilmiştir (Şekil 3.90.).

(a)

(b)

Şekil 3.89. 1999-2012 yılları arasında Gar Meydanı'ndaki işlevler (a) (URL-22), Gar Meydanı düzenleme çalışmaları – 2012 (b) (URL-23)

Şekil 3.90. Gar Meydanı ve Kent Meydanı'nın günümüzdeki durumu- 2020 (URL-24)

- Sosyal Kullanım Analizi

Gar Meydanı'nın bulunduğu yerde öncelikle 1899 yılında yerleştirilen demiryolu rayları bulunmaktaydı (Şekil 3.91.a). Bu rayların üzerine yine 1899'da ilk istasyon inşa edilmiştir. 1981 yılında ise ikincisi inşa edilen istasyon binalarının yapılması ve Atatürk Bulvarı'na kadar ulaşan demiryollarının bir kısmının kaldırılıp meydan olarak düzenlenmesi ile alan ulaşım- geçiş alanı fonksiyonunun yanı sıra bir açık alan ve meydan formuna (Şekil 3.91.b) bürünmüştür (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008).

(a)

(b)

Şekil 3.91. Adapazarı demiryolundan trene binen kullanıcılar, t.y. (a) (URL-24), Gar Meydanı'nın günümüzdeki işlevi (b) (URL-25)

Bu değişiklik, alanda kritik bir fonksiyon farklılaşmasına neden olmuştur. Ancak bu haliyle bile meydanın güneyini minibüs durakları, kuzeyini prefabrik yeme-içme binaları kaplamaktadır. 1981-2012 yılları arası bu sebeple bir fonksiyon geçiş dönemi olarak nitelendirilebilir. 2012 yılında ise ulaşım ve yeme-içme fonksiyonlarının da kaldırılması ile kullanıcıların dinlendikleri, konuştukları ve buluştukları bir meydan olma fonksiyonuna kavuşmuştur.

Meydan günümüzde gündelik hayatta bir toplanma, buluşma ve dinlenme alanı olarak kullanılmakla birlikte yılın belli vakitlerinde farklı yoğunluklardadır. 3.92.a'da da görüldüğü üzere bu yoğun toplanmalarda Gar Meydanı ve kuzeyindeki Kent Meydanı tek bir açıklık olarak düşünülmekte ve birlikte hizmet vermektedir. Şekil 3.92.b'de görülen Kent Meydanı'nın Gar Meydanı'ndaki işlevsel şekillenmesinde büyük rol oynadığı gözlemlenmiştir.

(a)

(b)

Şekil 3.92. Gar Meydanı iftar buluşması – 2017 (a) (URL-26), Kent Meydanı ve Gar Meydanı kutlama ve buluşmalar – 2020 (b) (URL-27)

- Fiziksel Özellikler Analizi

Gar Meydanı da Atatürk Parkı gibi, Gar Meydanı'ndan başlayıp Orhan Cami Meydanı'na giden, Atatürk Bulvarı yeşil aksından ve Atatürk Parkı'ndan geçerek süreklilik sağlayan bir yeşil aks üzerinde konumlanmaktadır (Şekil 3.93.). Bu aks kent sakinlerine yine bir rota belirleyerek kentsel ayak izi oluşumunu sağlamaktadır.

Şekil 3.93. Gar Meydanı – Atatürk Bulvarı – Atatürk Parkı – Orhan Cami Meydanı yeşil aksı (a), Gar Meydanı (b)¹¹

Gar Meydanı, TCDD Gar binası ve Atatürk Bulvarı arasında konumlanmakta olup, yaya girişleri çoğunlukla Atatürk Bulvarı tarafından (Gar Binası için alanın doğusundan, Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe için alanın batısından) yaya yolu ile sağlanmaktadır. Gar Meydanı'nın doğusundan -Atatürk Bulvarı girişinden- mavi ve kırmızı minibüsler kalkmakta, yine bu kenarında minibüsleri bekleyen kullanıcılara yönelik banklar bulunmaktadır (Şekil 3.94.).

Şekil 3.94. Gar Meydanı kenarında Atatürk Bulvarı'ndan kalkan minibüsler (a) ve bu minibüsleri bekleyenler tarafından kullanılan banklar (b) (Çilli, 22 Kasım 2020)

¹¹Beyza Çilli tarafından uydu görüntüsü (Yandex haritalar) üzerinden çizilmiştir

Atatürk Parkı'nda olduğu gibi burada da Bal54 halka hizmet vermektedir (Şekil 3.95.a). Ancak Covid 19 tedbirleri kapsamında Bal54 dağıtımları durdurulmuştur. Bu birimin yanında (güneyinde) ise büfe bulunmaktadır (Şekil 3.95.b).

(a)

(b)

Şekil 3.95. Gar Meydanı'nda Bal 54 (a) ve büfe (b) (Çilli, 22 Kasım 2020)

Gar Meydanındaki kent mobilyaları oval biçimdeki banklar (Şekil 3.96.a) ve meydanın ortasında bulunan bir süs havuzudur (Şekil 3.96.b). Süs havuzu meydan içinde bir odak noktası olup, tüm banklar tarafından görülebilecek bir konumdadır. Süs havuzu ve banklar arasında meydan içindeki ana sirkülasyonun yapılabileceği genişlikte bir sert zemin bulunmaktadır. Bu sebeple de Gar Meydanı'nı geçiş aksı olarak kullanan kullanıcılar, bu havuzun yanından/ çevresinden yürümektedirler.

Şekil 3.96. Gar Meydanı'nda banklarda oturan insanlar ve bankların çevrelediği süs havuzu (b) (Çilli, 22 Kasım 2020)

3.5. Üçüncü Aşama: Seçilen Eşik Mekanlarının Davranış Haritası Tekniği Kullanılarak Yerinde Gözlemi

Üçüncü aşama kapsamında, yaklaşım önerisinde (Bölüm 2.2) geliştirilmiş olan aşağıdaki boyutlar üzerinden yerinde gözlem yapılmıştır:

- Kullanıcı davranışı
- Kullanıcı eylemleri
- Sosyal etkileşim-kişi sayısı

Bu başlık altında öncelikle yerinde gözlemin ön çalışmaları, oluşturulan gözlem formu (Tablo 3.10.), gözlem formunun içeriği, yerinde gözlem tekniğinin detayları (hangi gün, ne kadar süre ve kimlerin/nelerin incelendiği) ve gözlem yapılacak mekanların alt bölgeleri açıklanmıştır. Devamında ise bulgular bölümünde haritalarda kullanılacak olan simgeler tablolar halinde verilmiştir (Tablo 3.11.- Tablo 3.14.).

3.5.1. Gözlem tekniği ve gözlem formunun oluşturulması

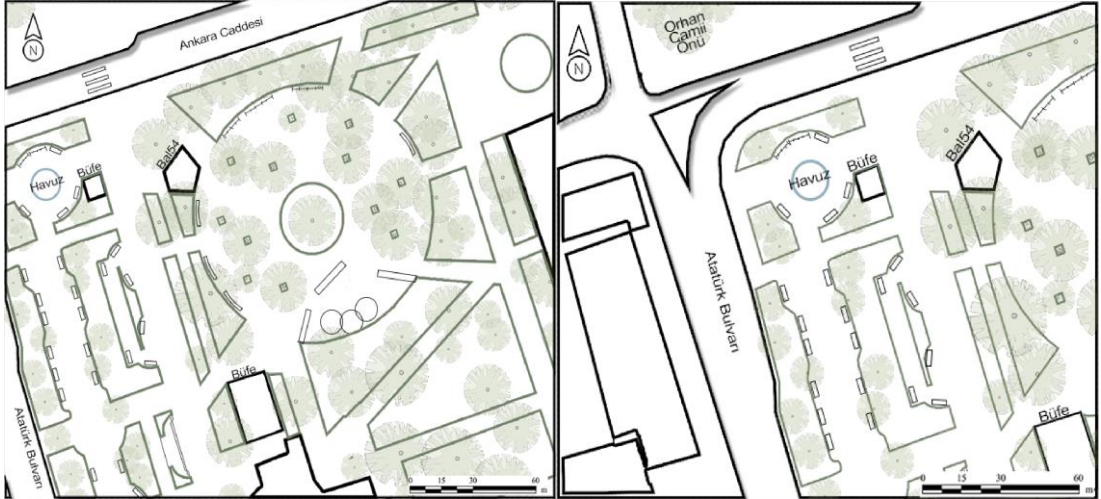
Yerinde gözlem aşamasında mekanların eşik olma durumunun ölçülmesi için Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı kendi içlerinde iki alt bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler belirlenirken ilk alt bölgenin mekanın içi, ikinci alt bölgenin ise mekanın batı yönünden girişi (Atatürk Bulvarı yönünden girişi) olarak seçilmesine karar verilmiştir. Çalışma alanlarının Atatürk Bulvarı'yla eylem bakımından birlikte incelenmesi amacıyla, mekanların giriş alt bölgelerine Atatürk Bulvarı yaya yolunun bir kısmı dahil edilmiştir.

Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'nin girişi, Şekil 3.97.'de görüldüğü gibi parkın batısındaki Atatürk Bulvarı yaya yolunu kapsamaktadır. Gar Meydanı'nın girişi seçilirken de meydanın doğusunda bulunan Atatürk Bulvarı yaya yolunun bir kısmı alt bölgeye dahil edilmiştir (Şekil 3.98.).

Çalışma alanlarının davranış haritaları oluşturulurken Şekil 3.97.a., Şekil 3.97.b., Şekil 3.98.a. ve Şekil 3.98.b.'de verilmiş olan haritalar kullanılmıştır.

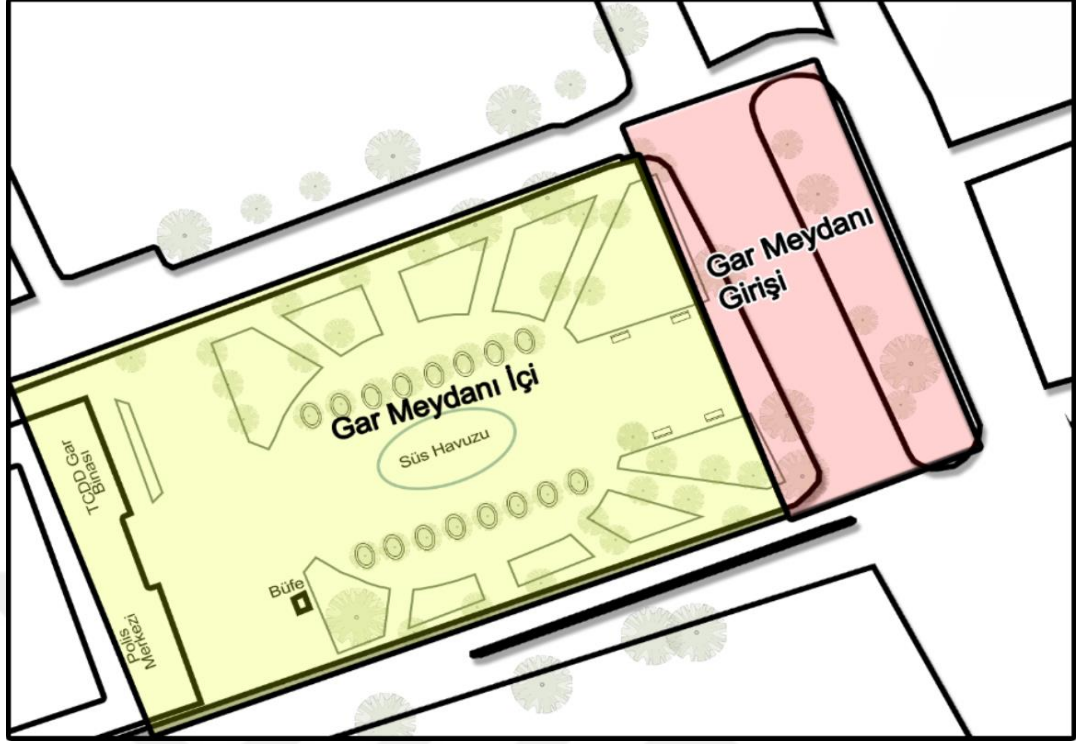
(a)

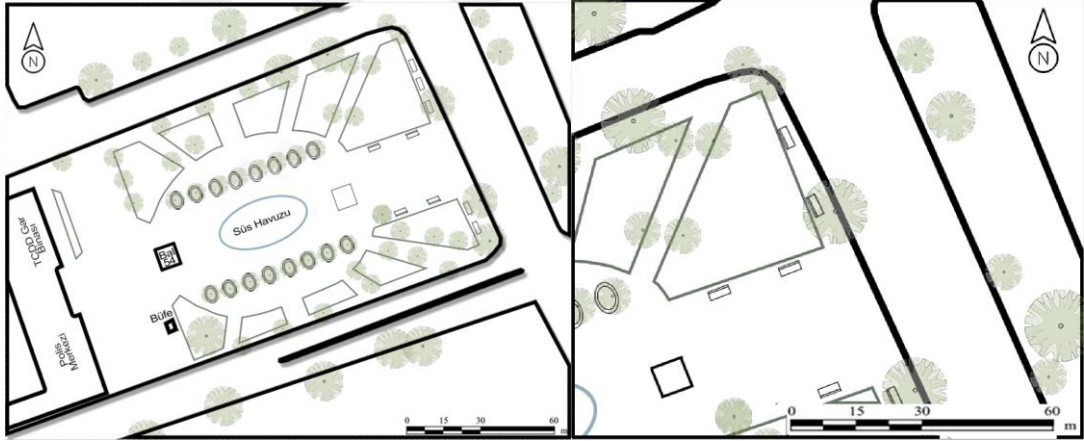
(b)

(c)

Şekil 3.97. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi ve girişinin birlikte gösterilmesi (a) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi (b), Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi (c)

(a)

(b)

(c)

Şekil 3.98. Gar Meydanı içi ve girişinin birlikte gösterilmesi (a) Gar Meydanı içi (b), Gar Meydanı girişi (c)

Bu seçimin sebebi ise çalışmadaki yaklaşım önerisinin belirlenmesinde yardımcı olan bir başka araştırmacı, Van Gennepe'tir (1960). Van Gennepe'e göre bir mekanın eşik mekan olabilmesi için mekana girildikten sonra ritüellerin ve kullanıcı profillerinin (durumlarının) değişmesi gerekmektedir. Bu değişimin ölçülebilmesi için ise, mekanların içi ve girişindeki eylemler ve kullanıcı yaş aralıkları ayrı ayrı gözlemlenmiştir. Bu gözlemlerden ortaya çıkacak bulguların birbirleriyle karşılaştırılması sayesinde Van Gennepe'in (1960) kriterleri doğrultusunda daha doğru

bir sonuç elde edildiği düşünülmektedir. Yapılan literatür taramalarının sonucunda çalışmada, Van Gennep'in (1960) kriterlerinde bahsedilen değişim ve farklılaşmanın ölçülmesi için; kullanıcı eylemlerinin yerinde gözlemlenmesine yönelik bir teknik olan "Davranış Haritası (Behavioral Mapping)" tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Mekanlar gözlemlenirken esas ölçüt mekan alt bölgelerinin, yani mekan içi ve mekan girişinin birbiriyle doğru şekilde karşılaştırılabilmesidir. Bu sebeple bu iki mekanda yapılan gözlemler tamamen aynı sürede, aynı türden harita ve gözlem kağıtlarına işlenmiştir. Örneğin hem Gar Meydanı'nda hem de Gar Meydanı girişinde ayrı ayrı davranış haritası, konum-yaş haritası ve gözlem formu doldurulmuştur. Gar Meydanı'nın incelendiği bir günün sonunda iki adet davranış haritası, iki adet konum-yaş haritası, iki adet de gözlem formu (Tablo 3.12.) elde edilmektedir.

Mekan içi ve mekan girişi alt bölgelerinin birbirleriyle karşılaştırılabilmesi için fiziksel ve sosyal şartların mümkün olduğunca aynı olması gerekmektedir. Bu yüzden bu iki mekan aynı gün içinde ardışık olarak incelenmiştir. Dolayısıyla önce mekanın içi, hemen ardından da mekanın girişi gözlemlenmiştir. Daha çok ve çeşitli kullanıcı profili ve eylem gözlemlenmesi amaçlanmış, gözlemler mekanların en yoğun kullanıldığı öğle saatlerinde, 11.30 ve 13:30 arasında ve her bölgede 60 dakika olmak üzere bir mekanda 120 dakika gözlem yapılmıştır. Bu gözlemler pandemiden dolayı haftasonu yasakları sebebi ile hafta içi bir gün (Perşembe) ve toplam olarak her mekan için 8 hafta/16 saat yapılabilmektedir. İzlenen eylemler ilk başta not olarak kağıda yazılmış, daha sonra simgeler haline getirilerek haritalarda gösterilmiştir (Şekil 3.13-Şekil 3.16). Bu program 19 Kasım 2020 perşembe günü başlamış, 19 Şubat 2021 perşembe gününe kadar devam etmiştir. 21 ve 28 Ocak 2021 tarihlerinde ise yoğun kar yağışı sebebiyle gözlem alanına gidilememiştir.

Davranış haritası çıkarılması için kullanılan teknikler kapsamında her bir alt bölgede belli bir süre boyunca belli sayıda kullanıcının gözlemlenmesi, aktivitelerinin gözlem formuna işlenmesi, rotalarının davranış haritasına işlenmesi gerekmektedir. Davranış haritası oluşturan bir başka araştırmacı olan Marusic (2010)'in yönteminden referans alınarak kullanıcıların 10'ar dakika boyunca ve her alt bölgede beşer kişi olmak üzere gözlemlenmesine karar verilmiştir. Konum-yaş haritası için de yine 10 dakika süre belirlenmiştir. Bu kararların sonucunda her alt bölgede önce 10 dakika konum-yaş

haritası çıkarılmış, sonraki 50 dakikada ise 5 kullanıcı davranış haritasına ve gözlem formuna işlenmiştir.

Böylece mekan içi ve mekan girişinde bir saat, toplamda iki saat olmak üzere gözlemler gerçekleştirilmiştir. Gözlem formunun oluşturulmasında, Malkoç True ve Sönmez Türel'in "PPS (Project for Public Spaces)'nin Mekan Diyagramı Temelinde Kamusal Bir Mekanın Analizi" adlı çalışmalarında (2017) kullandıkları gözlem formundan yararlanılmıştır. Gözlem formunda belirtilen başlıkların kapsamı maddeler halinde aşağıda açıklanmıştır:

- Gözlemci konum haritası: Bölgede gözlemcinin nerede konumlandığının harita üzerinde gösterimi
- Davranış haritası: Aktiviteleri incelenen beş kullanıcının aktivite harflerinin (A,B,C şeklinde) ve eylem rotalarının harita üzerinde gösterimi
- Konum-yaş haritası: 10 dakika içinde mekanı kullanan bütün kullanıcıların konum ve yaş aralıklarının harita üzerinde gösterimi
- Kullanıcı eylem görüntüleri: Gözlemlenen beş kullanıcının eylem fotoğrafları. Davranış gözlem formunda fotoğrafların eylemlerle ilişkilendirmesi sırasında eylem yapan kişi sayı ile, eylemi ise harfle belirtilmiştir: Örneğin 4. kullanıcının B eylemi olan ayakta telefonla konuşma eylemi fotoğrafı, 4B olarak gösterilmiştir.
- Kent mobilyaları: Mekan tarafından kullanıcılara sunulan elemanlar (Örnek: banklar, gölge ve ışıklandırma, tabela vb. gibi.)
- Kişi sayısı: Eylemi gerçekleştiren kişilerin sayısı. Eylemi yapan kişi sayısı daha sonra artmış ise kişi sayısı arasında "--" ile gösterilmiştir. Örneğin: Ayakta bekleme işlemini gerçekleştiren bir kişi sonrasında iki kişi ile buluşup eyleme devam ediyorsa kişi sayısı 1-3 olarak yazılmıştır.
- Yaş aralığı: Eylemi gerçekleştiren kullanıcıların yaş aralığı. Aynı yaş aralığından birkaç kullanıcı var ise yaş aralığı sadece bir kez yazılmıştır.
- Kullanıcı davranışı: Kullanıcı eylemlerinin genel niteliği. Kullanıcı birşeyle meşgul değil ve ayakta, oturarak vb. gibi etrafı gözlemler durumunda ise "salt gözlemci", dışarıyla bir etkileşimi olmadan eylemlerini tamamlıyorsa "kendine odaklı" (bisiklet sürmek, telefonla ilgilenmek, yeme-içme vb), çevresindeki kullanıcılarla konuşuyor ise "sözlü etkileşim", bölgeyi sirkülasyon olarak

kullanıyorsa ve eylemlerin çoğunluğu hareket içeriyorsa “hareketli kullanıcı” davranışında kabul edilmiştir.

- Eylemler: A’dan G’ye kadar harflendirilen eylem tablosunda kullanıcının 10 dakika içinde ardarda gerçekleştirdiği farklı eylemler not edilmiştir. Bazen eylemlerde, sonraki eylemin niteliğine göre değişiklikler yapılmıştır.

Tablo 3.10. Yerinde gözlem formu

Gözlemlenen Bölge Adı							
GÖZLEMCİ KONUM HARİTASI		DAVRANIŞ HARİTASI		KONUM-YAŞ HARİTASI		KULLANICI EYLEM GÖRÜNTÜLERİ	
KENT MOBİLYALARI							
OTURMA ELEMANLARI		AYDINLATMA ELEMANLARI		DİĞER		YEŞİL ALAN	
TARİH			ZAMAN ARALIĞI			HAVA DURUMU	
KULLANICI VERİLERİ			KULLANICI EYLEMLERİ				
KULLANICI NUMARASI	KİŞİ SAYISI	YAŞ ARALIĞI	KULLANICI DAVRANIŞI				

Tablo 3.10.’da boş olarak gösterilen ve her eşik mekanının içi ve girişinin gözlemlenmesi için oluşturulan gözlem kağıtları Ek-A’da verilmiştir.

Gözlem kağıdından çıkarılan “kullanıcı davranışları” ve bu davranışın haritadaki konumu her bölge için ayrı olarak simgelerle haritalar üzerinde ayrıca gösterilmiştir (Ek-B). Bu genel kullanıcı davranışı haritaları; eylem türü haritalarından önce verilmekte ve bölgelerdeki kullanıcıların davranış türlerini açıklayarak eylem haritasına ön hazırlık görevi görmektedir. Kullanıcı davranışı (genel) simgeleri Tablo 3.11.’de verilmiştir.

Tablo 3.11. Kullanıcı davranışı (genel) simgeleri

Simge	Kullanıcı davranış türü	Simge	Kullanıcı davranış türü
■	Kendine odaklı kullanıcı	■	Sözlü etkileşim
●	Salt gözlemci	➔	Hareketli kullanıcı

Gözlem kağıdındaki “kullanıcı eylemleri” bölümü üzerinde kullanıcının eylem türü; ”davranış haritası”nda ise sözü geçen eylemin konumu okunabilmektedir (Tablo 3.10.). Gözlem kağıdında bu şekilde kodlanan kullanıcı eylemleri belirli simgelerle (Tablo 3.12.) harita üzerinde her bölge için ayrı harita olmak üzere işlenmiştir (Ek-C). Simgeler Marusic’in (2010) çalışmasında kullandığı eylem simgelerinden esinlenilerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.12. Kullanıcı eylem simgeleri

Simge	Kullanıcı eylem türü	Simge	Kullanıcı eylem türü
	Oturma eylemi		Bisiklet sürme eylemi
	Ayakta durma eylemi		Oturarak sohbet etme eylemi
	Yürüme eylemi		Ayakta sohbet etme eylemi
	Oturarak telefonla konuşma eylemi		Yürüyerek sohbet etme eylemi
	Ayakta telefonla konuşma eylemi		Yeme-içme eylemi
	Çevreyi seyretme eylemi		Ayakta yeme-içme eylemi
	Sigara içme eylemi		Oturarak yeme-içme eylemi

Gözlem kağıdındaki “konum-yaş haritası” bölümünde işlenen haritalarda kullanılan simgeler Tablo 3.13.’de verilmiştir. Bu simgelerin geliştirilmesinde, Marusic’in çalışmasında (2010) kullandığı yaş dağılımları aralıklarından ve simgelerinden faydalanılmıştır.

Tablo 3.13. Konum-yaş simgeleri

Simge	Yaş aralığı	Simge	Yaş aralığı
	0-5		35-49
	5-12		50-64
	13-19		65+
	20-34		

Gözlem kağıdındaki “kullanıcı verileri; kişi sayısı” bölümü üzerinde mekanı kullananların sayısı;” davranış haritası”nda ise sözü geçen kullanıcıların konumları okunabilmektedir (Tablo 3.10.). Gözlem kağıdında bu şekilde kodlanan kullanıcı kişi sayıları belirli simgelerle (Tablo 3.14.) harita üzerinde her bölge için ayrı harita olmak üzere işlenmiştir (Ek-D). Bu simgelerin geliştirilmesinde, Al-Maimani, Salama ve Fadli’nin çalışmalarında (2014) kullandıkları kullanıcı sayısı simgelerinden faydalanılmıştır.

Tablo 3.14. Sosyal etkileşim- kişi sayısı simgeleri

Kişi sayısı	Tek kişi	İki kişi	Üç kişi	Dört kişi	Beş kişi
Simge					

4. BULGULAR

Adapazarı/ Sakarya kent merkezi, eşik mekanlar üzerinden tespit ve analiz edilebilen ve eşik mekan olan önemli bir bölgedir. Bu kapsamda kent merkezinin tarihi gelişimi, üçüncü bölümde detaylı olarak incelenmiş (Bölüm 3.1.), ardından çalışma alanında yapılacak tespit ve analizin kapsamı açıklanmıştır (Bölüm 3.2.). Üçüncü bölümün devamında seçilen eşik mekanların tespiti ve analizi yapılmıştır. Analizin birinci aşamasında yapılan potansiyel eşik mekanlarının ön tespiti (Birinci aşama, Bölüm 3.3) sonucunda, Adapazarı/ Sakarya kent merkezinde Bölüm 3.4.1.'de belirtilen ve eşik mekan kriterlerini en iyi karşılayan “ Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı ” seçilmiştir. Her iki mekanda önce döküman analizi ve yerinde tespit yapılmış (İkinci aşama, Bölüm 3.4.2.), ardından bu mekanların davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlemi yapılabilmıştır (Üçüncü aşama, Bölüm 3.5.). Bu bölümde tespit ve analiz çalışmasının ikinci ve üçüncü aşama bulguları yer almaktadır.

4.1. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın Döküman Analizi ve Yerinde Tespiti (İkinci aşama) Bulguları

Güngen'in eşik mekan kriterlerinden uyarlanan başlıklar altında, Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın döküman analizi yapılmıştır. Bu analizlerle, belirtilen eşik mekanlardaki tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca çalışmanın üçüncü aşaması için (Bölüm 3.5.) bir altlık oluşturarak, seçilen eşik mekanların daha iyi tanınması ve tanıtılması sağlanmıştır.

4.1.1. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nın çevresinin döküman analizi ve yerinde tespiti bulguları

- Tarihsel gelişim analizi

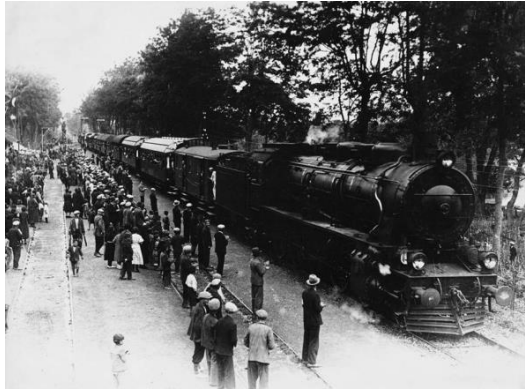
Atatürk Parkı/Şemsiyeli bahçe ve Gar Meydanı çevresinin Bölüm 3.4.1.'de tespit edilen tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikleri Tablo 4.1.- Tablo 4.3. ile Şekil 4.1. ve Şekil 4.2.'de görülebilmektedir. Atatürk Bulvarı'nın kuzey (Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe) ve güney (Gar Meydanı) girişinde konumlanan bu iki

mekanın çevre analizleri, Atatürk Bulvarı analizine karşılık gelmektedir. Tarihsel kaynaklardan elde edilen verilere göre bölgedeki resmi binalar 1892-1899 yılları arasında inşa edilmiştir. 1899 yılında bölgeye demiryolu hattının ve istasyonunun inşası ile şehir içi ve şehir dışı genel kullanıcı yoğunluğu artmıştır. 1902 yılında İbrahim Parkı'nın, 1950 yılında Atatürk Parkı'nın, 1961 yılında Şemsiyeli Bahçe'nin, 1998 yılında da Orhan Gazi Meydanı'nın yapılmasıyla bölgedeki yeşil alan fonksiyonları zaman içinde yoğunluğunu artırmıştır. Bunların içinde Şemsiyeli Bahçe ve Atatürk Parkı 1982 yılına kadar yanyana işlevlerini sürdürürken, 1982 yılında Direkli Çarşısı'nın yıkılmasıyla birlikte birleştirilerek tek bir park halini almışlardır. 1958 yılında büyük bir kısmının, 1961 yılında ise kalanının yıkıldığı bulvar üzerindeki resmi binaların yerini yaya yolu, yeşil alanı, süs havuzları ve diğer kent mobilyaları ile Atatürk Bulvarı almıştır. 1999 yılında bulvarın güneyindeki Vilayet Binası ve ATSO'nun yıkılması ile bölge meydanlaştırılarak halka kazandırılmıştır.

Tablo 4.1. Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1892-1899 • Gümrük Binası, Belediye Kıraathanesi ve Otel, Hükümet Konağı, Jandarma Kumandanlığı Binası ve Hapishane, Belediye Binası, İtfaiye Binası ve Emniyet Amirliği binalarının inşası 	 <p>Talia Balcıoğlu Arşivi 1940 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1899 • Arifiye – Adapazarı şube demiryolu hattı ve istasyon inşası 	 <p>Talat Tarkan Arşivi 1935 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>

Tablo 4.1. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1902 • İbrahim Parkı'nın yapılması 	 <p>Adapazarı : Park Nr. 3 (Foto : S. M.) Fotoğraf: Salih Münir (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1927 • Bugünkü Atatürk Parkı'nda konumlanan eski Halkevi Binası'nın inşa edilmesi (şekilde sağdaki bina) 	 <p>15 Adapazar Hükümet caddesi Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1930 • Atatürk Parkı'ndaki mezarlığın kaldırılması, futbol sahası olarak düzenlenmesi. 	 <p>Kartpostal tarihi: 20.09.1936 – 1930'lar, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1939 • Demiryolu yolcu peronlarına beton dökülmesi 	 <p>URL-25</p>

Tablo 4.1. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1940 • Demiryolu istasyonundaki peronların tamamlanması 	Fotoğraf mevcut değil
<ul style="list-style-type: none"> • 1946 • Yeni Cami'nin inşa edilmesi 	 <p>Mehmet İkinci Arşivi 1950, aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1950 • Atatürk Parkı'nın hizmete açılması 	Fotoğraf mevcut değil
<ul style="list-style-type: none"> • 1958 • Jandarma Kumandanlığı, Belediye ve Emniyet Amirliği binalarının bulvar yapma amacıyla yıkılması 	Fotoğraf mevcut değil
<ul style="list-style-type: none"> • 1961 • Atatürk Bulvarı'nda bulunan son iki resmi binanın yıkılması (Adliye ve Cezaevi binaları) 	 <p>Atilla Orhun Arşivi 1959, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil, aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1961 • Hanaltı yapılarının yıkılması, yıkılan yapıların yerine park düzenlemesi 	 <p>Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>

Tablo 4.1. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Atatürk Bulvarı'na kadar ulaşan demiryolu raylarının bir kısmının kaldırılması ve kuzeyindeki iki katlı binaların yıkılması 	 <p>Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • TCDD Gar Binasının inşası ve önünün Gar Meydanı olarak düzenlenmesi, 	 <p>Hüsnü Gürsel Arşivi 1981 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Gar Meydanı'nın kuzeyinde olan ve yıkılan iki katlı binaların yerine Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'nın inşa edilmesi 	 <p>Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (aktaran Narin, 2014; Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1982 • Direkli Çarşı'nın yıkılması, boş kalan yerin Şemsiyeli Bahçe'ye dahil edilmesi (Alanın Atatürk Parkı ile birleştirilmesi) 	 <p>Hüsnü Gürsel arşivi 1982 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>

Tablo 4.1. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1982 • Yıkılan Direkli Çarşı yerine yapılan üstü örtülü Şemsiyeli Bahçe 	 <p>Hüsnü Gürsel Arşivi 1985 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1998 • ÇEK1 İşhanı'nın yıkılması, yerine Orhan Cami Meydan düzenlemesi 	<p>Fotoğraf mevcut değil</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999 • Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'nın Vilayet Konağı ile birlikte depremde yıkılması 	 <p>URL-21</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999 • Halkevi'nin restorasyonu 	 <p>Sakarya Müzesi Arşivi, aktaran; Artırma, 2007</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999-2012 • Yıkılan Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'nın yerine Gar Meydanı'nda yapılan ve çay ocağı, kafe işlevi gören, çoğunlukla minibüs şöförleri tarafından kullanılan prefabrik binalar yapılması 	 <p>URL-23</p>

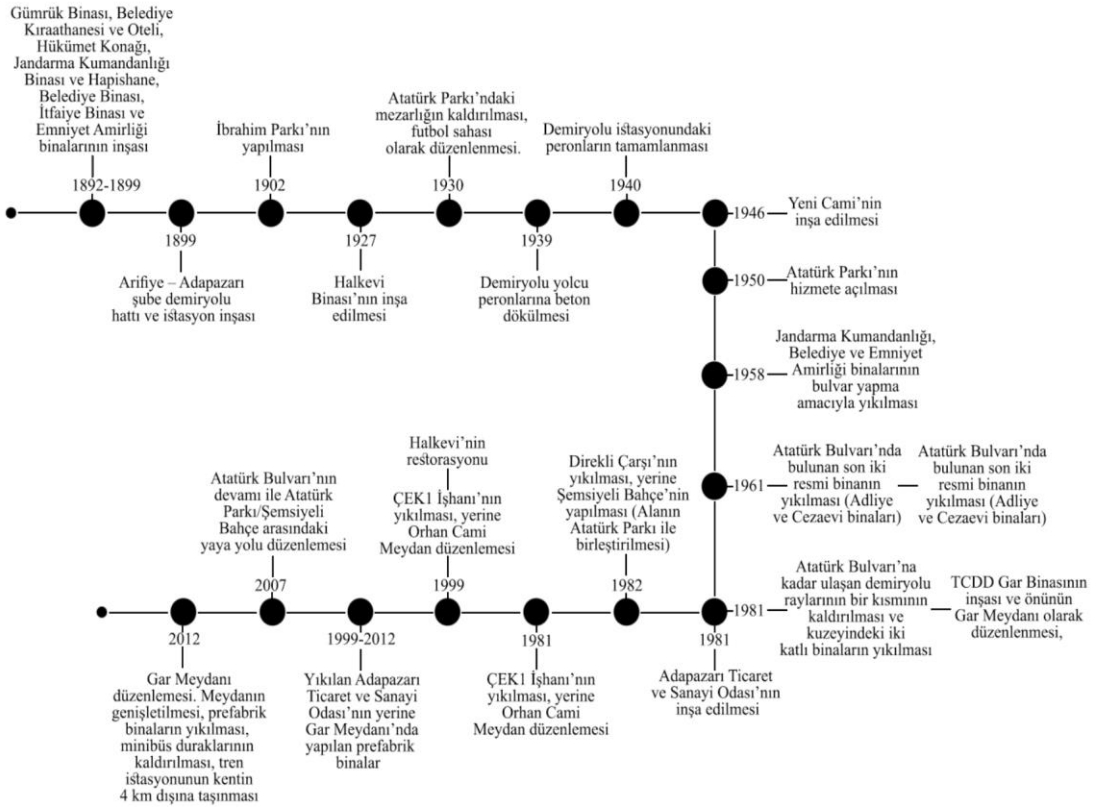
Tablo 4.1. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none">• 2004• Orhan Cami düzenlemesi	 <p>Fotoğraf: Hüsni Gürsel (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none">• 2007• Atatürk Bulvarı'nın devamı ile Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe arasındaki yaya yolu düzenlemesi	 <p>Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none">• 2012• Gar Meydanı düzenlemesi. Meydanın genişletilmesi, prefabrik binaların yıkılması, minibüs duraklarının kaldırılması, tren istasyonunun kentin 4 km dışına taşınması	 <p>URL-22</p>
<ul style="list-style-type: none">• 2017• Uzunçarşı'nın restorasyonu	 <p>Çilli, 28 Mart 2018</p>

Tablo 4.1. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı'nın çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 2019 • Orhan Cami 2. Meydan Düzenlemesi 	 <p>URL-15</p>

Yukarıda bahsedilen ve tabloda incelenen dönüşüm ve değişimleri Şekil 4.1.'deki diyagram üzerinden de izlemek mümkündür. Diyagramda görüldüğü üzere 1892 yılından itibaren bölgede 18 önemli gelişme saptanmıştır.

Şekil 4.1. Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin tarihsel gelişim analizi bulguları diyagramı

- Sosyal kullanım analizi

Mekanın geçirdiği değişimler, Tablo 4.2.'de verilen işlev ve kullanıcı profili değişimlerine sebep olmuştur.1892 yılında başlayan resmi bina inşaları ile bölgede resmi binaları kullanan memur ve genel kullanıcı profili yoğunluğu görülmüştür. 1899 yılında demiryolu rayları ve istasyonunun inşası ile bu profillere şehir içi ve dışı yolcu profilleri eklenmiştir. Bu durum bölgedeki kullanıcı yoğunluğunu daha da artırmıştır. 1902 yılında yapılan İbrahim Parkı ve sonraki yıllarda (Atatürk Parkı 1950, Şemsiyeli Bahçe 1961, Orhan Cami Meydanı 1998) başka yeşil alan düzenlemelerinin yapılmasıyla, varolan kullanıcı profillerine yeşil alanı kullanan genel kullanıcı profili eklenmiştir. Bu kullanıcı türlerinin dışında; 1930'lu yıllarda futbol sahasını, 1950 yılında sahanın parka çevrilmesinden sonra Gümrükönü'nü ve 1999 yılında Kent Meydanı'nı toplanma ve kutlama yeri olarak kullanan genel kullanıcı profili bölgede gözlemlenmiştir.

Tablo 4.2. Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nin çevresindeki sosyal kullanım analizi bulguları

Yıl/İşlev/Kullanıcı profili	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1892-1899 • Resmi binalar, kamusal mekan işlevi • Bölgeyi resmi binalar için kullanan genel kullanıcı profili 	 <p>Talia Balcıoğlu Arşivi 1940 (a) (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1899 • Yolculuk işlevi • İstasyonu kullanan yolcu profili 	 <p>Talat Tarkan Arşivi 1935 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>

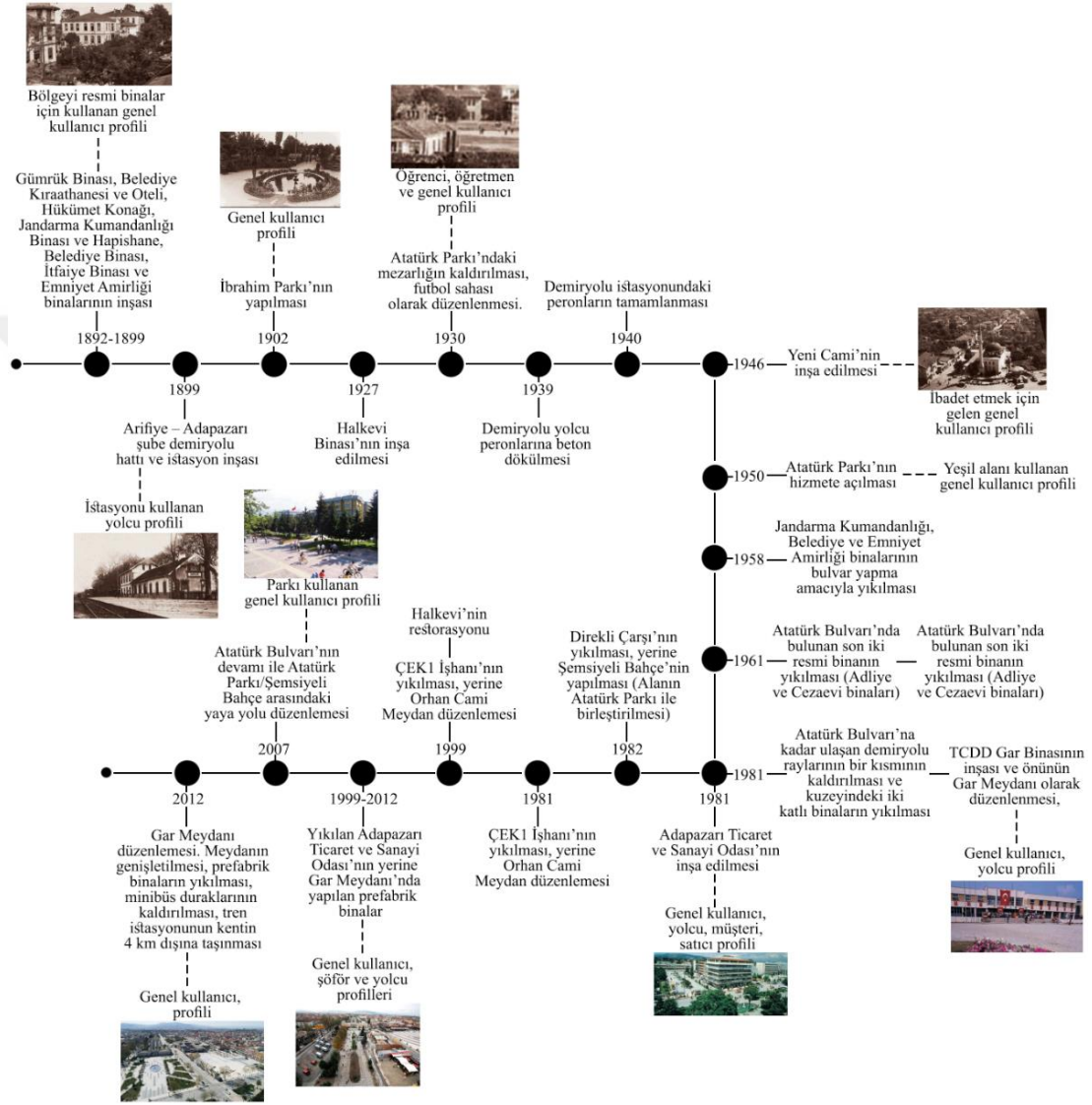
Tablo 4.2. (Devam) Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nin çevresindeki sosyal kullanım analizi bulguları

Yıl/İşlev/Kullanıcı profili	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1902 • Yeşil alan, dinlenme, duraklama ve buluşma işlevleri • Genel kullanıcı profili 	 <p>Adapazarı : Park Nr. 3 (Foto : S. M.)</p> <p>Fotoğraf: Salih Münir (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1930 • Futbol sahası, yılın belli vakitlerinde kent meydanı • Öğrenci, öğretmen ve genel kullanıcı profili 	 <p>Kartpostal tarihi: 20.09.1936 – 1930'lar, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1946 • İbadet mekanı • İbadet etmek için gelen genel kullanıcı profili 	 <p>Mehmet İkinci Arşivi 1950, aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1950 • Yeşil alan, duraklama, buluşma ve dinlenme işlevleri • Genel kullanıcı profili 	<p>Fotoğraf mevcut değil</p>

Tablo 4.2. (Devam) Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nin çevresindeki sosyal kullanım analizi bulguları

Yıl/İşlev/Kullanıcı profili	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Yolculuk, toplanma ve bekleme işlevleri • Genel kullanıcı, yolcu 	 <p>Hüsnü Gürsel Arşivi 1981 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Yolculuk, toplanma, dinlenme ve ticaret işlevleri • Genel kullanıcı, yolcu, müşteri, satıcı 	 <p>Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (aktaran Narin, 2014; Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1998 • Orhan Cami Meydanı düzenlemesi, yeşil alan işlevi • Genel kullanıcı 	<p>Fotoğraf mevcut değil</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999 • Toplanma (kent meydanı), dinlenme ve yeme-içme (prefabrik yapılar) ve yolculuk (minibüs durakları) işlevleri • Genel kullanıcı, şoför ve yolcu profilleri 	 <p>URL-23</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2012 • Toplanma ve dinlenme işlevleri • Genel kullanıcı 	 <p>URL-24</p>

Yukarıda bahsedilen ve Tablo 4.2.'de incelenen dönüşüm ve değişimleri Şekil 4.2.'deki diyagram üzerinden de izlemek mümkündür. Diyagramda görüldüğü üzere 1892 yılından itibaren bölgede 18 önemli gelişmenin arasından 10 tanesi bulunduğu bölgede kullanıcı profili değişimlerine yol açmıştır.

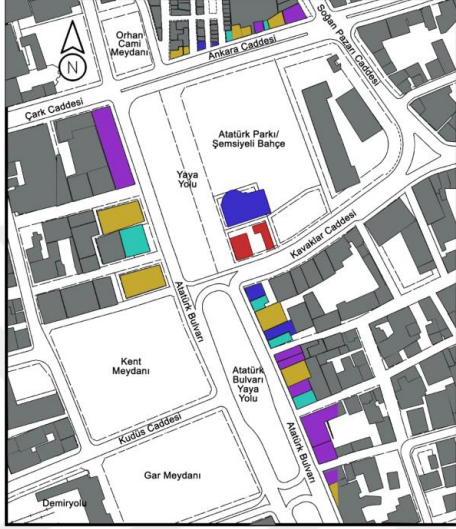
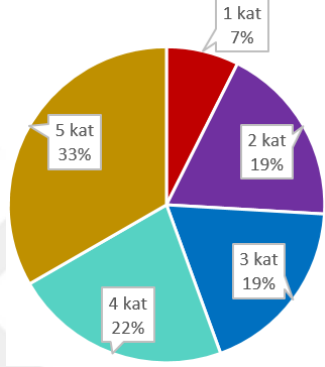
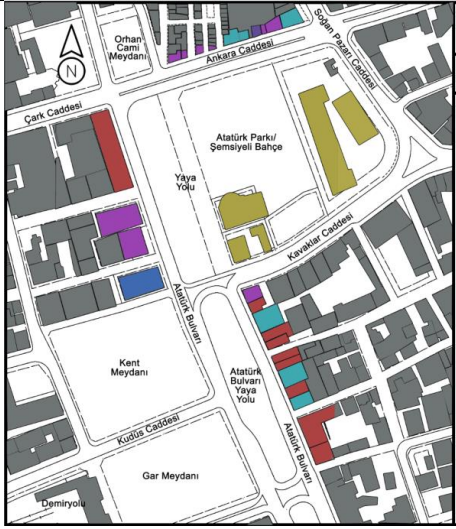
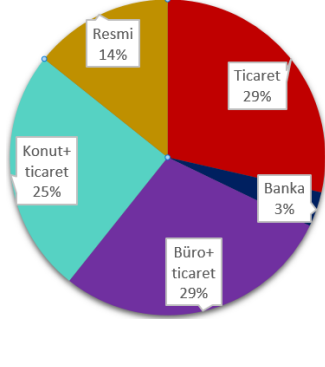

Şekil 4.2. Kronolojik olarak Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin sosyal kullanım analizi bulguları diyagramı

- Fiziksel özellikler analizi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli bahçe ve Gar Meydanı arasındaki yaya ve yol aksını oluşturan Atatürk Bulvarı'nı sınırlayan yapılar ve bu yapıların kat adedi/işlevi Bölüm 3.4.1.'de tespit edilmiştir. Bu tespite göre Atatürk Parkı/Şemsiyeli bahçe ve Gar Meydanı çevresinde konumlanan ve bulvarı/Ankara Caddesi'ni sınırlayan 29 adet bina

bulunmaktadır. Bu binaların çoğunluğunu 5 katlı binalar (9 adet, %33) oluşturmaktayken, en az 1 katlı binalar (2 adet- %7) mevcuttur. 29 adet binanın çoğunluğunu büro+ticaret (8 adet, %29) ve ticaret (8 adet, %29) oluşturmakta, en az ise banka işlevli bina (1 adet, %3) bulunmaktadır (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin fiziksel özellikler analizi bulguları

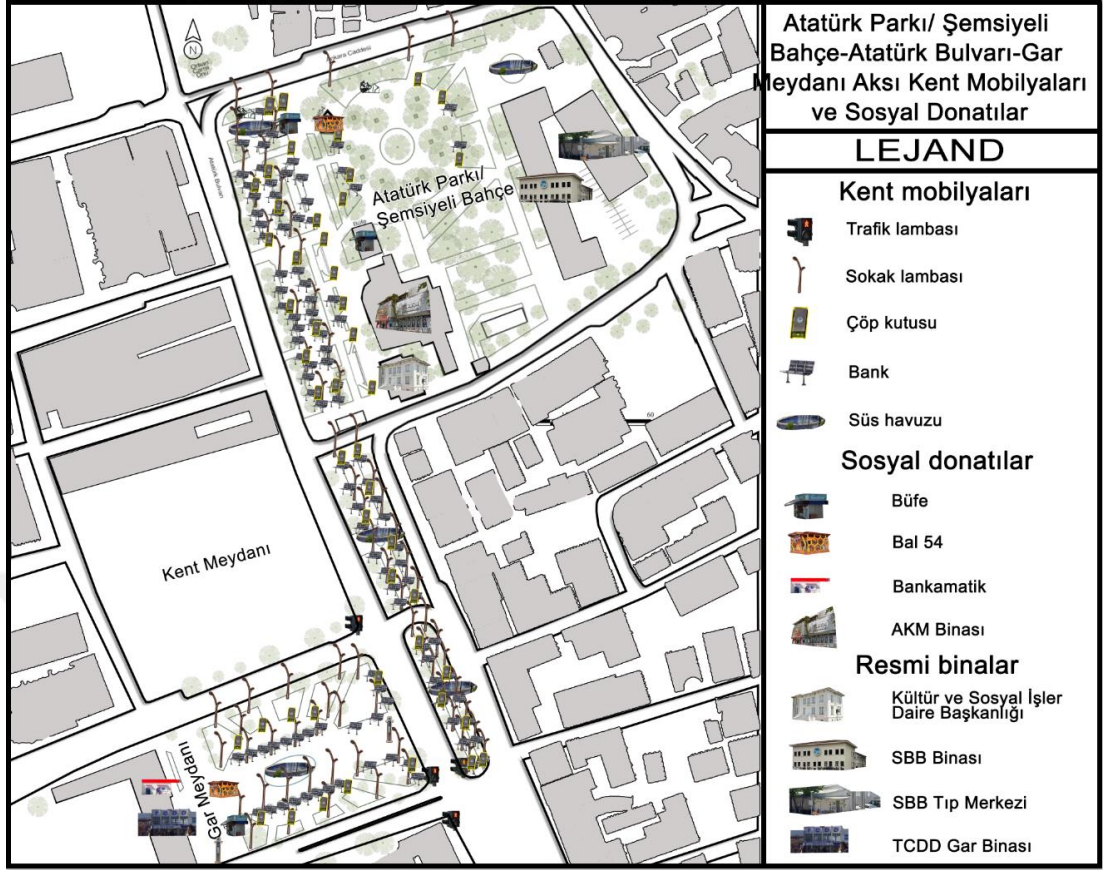
Kat analizi	 <p>Bağlam Kat analizi</p>	
İşlev analizi	 <p>Bağlam İşlev analizi</p> <p>LEJAND</p>	
Atatürk Bulvarı kent mobilyaları	 <p>Atatürk Bulvarı boyunca genel kullanıcı profiline hitap eden ve çevre araç yolundan ayrılmalarını sağlayan ana aks üzerinde bankalar, süs havuzları, çöp kutuları bulunmaktadır. Bölgedeki gölge yapıcı unsur ağaçlar iken, aydınlatma yüksek yol lambaları ile yapılmaktadır.</p>	

Atatürk Bulvarı yaya yolu üzerindeki kent mobilyaları, bulvar çevresindeki meydan ve parklarla birlikte düşünüldüğünde, fiziksel özellikler olarak benzerlik göstermektedirler. Meydan ve park yapılarının barındırdığı oturma, dinlenme, buluşma, sohbet etme vb. gibi işlevler Atatürk Bulvarı üzerinde de gözlemlenmekte, dolayısıyla da bu mekanlarla birlikte işlev sürekliliği sağlamaktadır. Şekil 4.3'teki harita üzerinde gözlemlenen güzergah doğrultusunda Gar Meydanı-Atatürk Bulvarı-Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe mekanları üzerinde bir kentsel ayak izi oluşmaktadır.

Şekil 4.3. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi kentsel ayak izi

Tablo 4.3.'te belirtilen Atatürk Bulvarı'nı sınırlayan binalar, bitişik nizam şeklinde inşa edilmişlerdir ve banka, büro, ticaret, konut vb. gibi işlevleri barındırmaktadırlar. Binaların bu işlevleri, Atatürk Bulvarı'nı sınırlayan açık alanlarla (Kent Meydanı, Gar Meydanı ve Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe) işlev olarak farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bu dolu-boş mekanlar arasında bir eylem farklılığı oluşmaktadır. Şekil 4.4. üzerinde kolaj tekniğiyle oluşturulan haritada çalışma alanı bağlamındaki kent mobilyalarının sürekliliği görülebilmektedir. Bu süreklilik, Gar Meydanı-Atatürk Bulvarı-Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe güzergahının sağladığı kentsel ayak izini destekleyici niteliktedir.

Şekil 4.4. Gar Meydanı-Atatürk Bulvarı-Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe aksı kent mobilyaları, sosyal donatılar ve resmi binalar

Gar Meydanı-Atatürk Bulvarı-Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe güzergahının oluşturduğu süreklilik ve kentsel ayak izi, Adapazarı/ Sakarya kent merkezini bölen ve geçiş sağlayan bir aks sağlamaktadır. Eşik mekanlarının barındırdığı sınır ve geçiş nitelikleri düşünülürse bu aksın bir kentsel eşik olduğu düşünülebilir.

4.1.2. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe'nin döküman analizi ve yerinde tespiti bulguları

- Tarihsel gelişim analizi bulguları

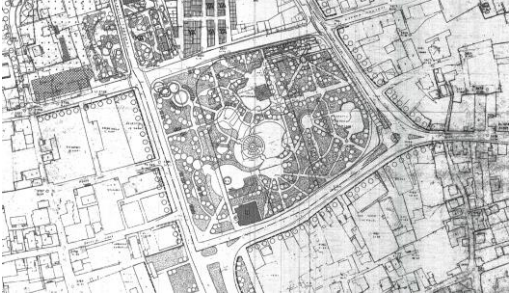

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe' nin Bölüm 3.4.2.2.'de tespit edilen tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikleri Tablo 4.4., Tablo 4.5., Tablo 4.6.'da görülebilmektedir. İlk adı Atatürk Parkı olan mekan, 1961'de park yanındaki iki katlı binaların yıkılmasıyla oluşturulan Şemsiyeli Bahçe ile 1982 yılında birleştirilmiş, iki adla da anılmaya başlamıştır. Bu mekan 1930'lara kadar şehir mezarlığı iken, 1930'da futbol sahasına, 1950'de okul bahçesine, 1961'de parka dönüştürülmesi sebebiyle

birçok dönüşüm ve değişim geçirmiştir (Tablo 4.4.). 1961'den günümüze kadar park olarak işlevine devam eden mekanda, bu tarihten sonra işlev değişikliği olmasa da bir takım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeler 1982'de Direkli Çarşı'nın yıkılması ile Atatürk Parkı ve Şemsiyeli Bahçe'nin birleştirilmesini, 1998'de kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planında önerilip hayata geçirilen düzenlemeyi ve 2007 yılındaki Atatürk Bulvarı'nın devamı ile Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe arasındaki yaya yolu düzenlemesini kapsamaktadır.

Tablo 4.4. Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim analizi bulguları

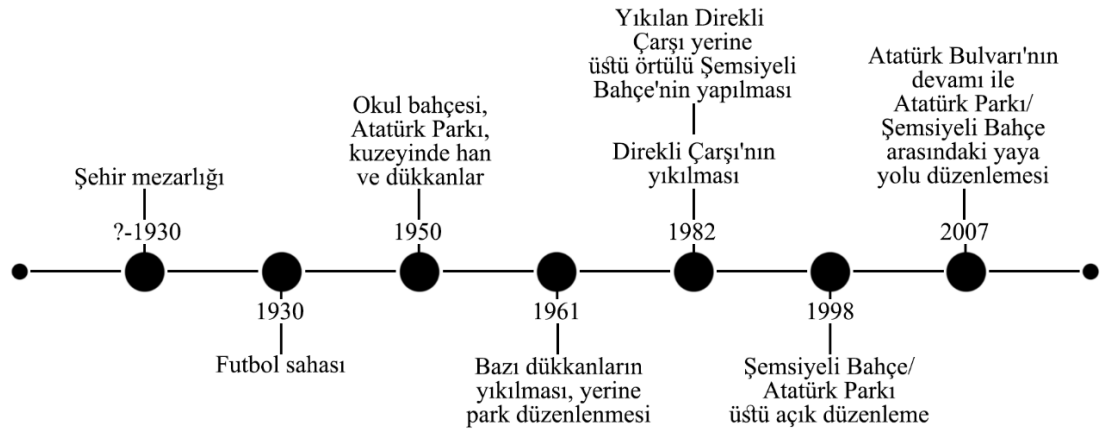
Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1930'a kadar • Şehir mezarlığı 	Fotoğraf mevcut değil
<ul style="list-style-type: none"> • 1930'lar • Futbol Sahası 	 <p>Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008, kartpostal tarihi: 20.09.1936</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1950 • Okul bahçesi 	 <p>Altan Balcıoğlu Arşivi 1950 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1961 • Bazı dükkanların yıkılması, yerine park düzenlenmesi 	 <p>Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>

Tablo 4.4. (Devam) Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim analizi bulguları ve arşiv fotoğrafları

Yılı / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1982 • Direkli Çarşı'nın yıkılması 	 <p>Hüsnu Gürsel arşivi 1982 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1982 • Yıkılan Direkli Çarşı yerine yapılan üstü örtülü Şemsiyeli Bahçe 	 <p>Hüsnu Gürsel Arşivi 1985 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1998 • Şemsiyeli Bahçe/Atatürk Parkı üstü açık düzenleme 	 <p>Adapazarı Belediyesi, 1998</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2007 • Atatürk Bulvarı'nın devamı ile Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe arasındaki yaya yolu düzenlemesi 	 <p>Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>

Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinin tarihsel gelişim analizi diyagramında 1899 yılında bölgedeki demiryolunun inşasıyla başlayan kent merkezi gelişiminin etkisiyle, Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe bölgesinin de dönüşüm geçirdiği söylenebilir. Kent merkezinin gelişmesi sonucu bölgedeki şehir mezarlığı yerinden kaldırılarak şehir dışına taşınmıştır. 1902 yılında İbrahim Parkı'nın yapılması ile bugünkü Atatürk Bulvarı'ndaki yeşil alan ortaya çıkmaya başlamış, bu gelişme Atatürk Bulvarı yeşil alanının bitiminde konumlanan Atatürk Parkı'nın 1950 yılındaki yapımını tetiklemiştir.

Yukarıda bahsedilen ve Tablo 4.4.'de incelenen dönüşüm ve değişimleri Şekil 4.5.'teki diyagram üzerinden de izlemek mümkündür. Bu diyagramdan çıkarıldığı kadarıyla mekan 1930 yılından itibaren sekiz önemli tarihsel gelişim göstermiştir.

Şekil 4.5. Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim bulguları diyagramı

- Sosyal kullanım analizi bulguları

Mekanın geçirdiği değişimler, Tablo 4.5.'te verilen işlev ve kullanıcı profili değişimlerine sebep olmuştur. 1930 yılından itibaren futbol sahası olarak, önemli tarihlerde ise kent meydanı olarak kullanılan mekanda farklı vakitlerde farklı profiller (Öğrenciler, belli vakitlerde halk) bulunmaktadır. O tarihlerde henüz kent meydanı olmayan kent merkezi için bu futbol sahası, halkın kutlama yapabileceği bir toplanma alanı sağlamaktadır. 1961 yılına kadar bölgede aynı zamanda iki katlı han ve dükkanlar bulunmaktadır. Bu durum müşteri ve satıcı profillerini mekana eklemiştir. 1982

yılında ise Direkli Çarşı'nın yıkılması ve yerine park yapılması ile öğrenci, müşteri ve satıcı profillerine bir devamlı profil daha eklenmiş; bölge yılın her vaktinde herkes tarafından da kullanılan bir kamusal alan haline gelmiştir. Direkli Çarşı'nın yıkılmasından sonra bölgedeki müşteri ve satıcı profili yerini, öğrenci ve genel kullanıcıya bırakmıştır. 1998 düzenlemesinde Atatürk Lisesi'nin Büyükşehir Belediye Binasına dönüştürülmesi ile mekan, tamamen halka açık kamusal bir mekan haline dönüşmüştür.

Tablo 4.5. Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'deki sosyal kullanım analizi bulguları

Yıl/İşlev/Kullanıcı profili	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1930'a kadar • Şehir mezarlığı • Şehir mezarlığını kullanan genel kullanıcı 	Fotoğraf mevcut değil
<ul style="list-style-type: none"> • 1930 • Futbol sahası, yılın belirli vakitlerinde kent meydanı • Okul sahası olarak kullanan öğrenciler, yılın belirli vakitlerinde kent meydanı olarak kullanan genel kullanıcı 	 <p>Manzara: 22 Nisan 1930 Çanak Bayramı - intibatından (Foto: S. M.)</p> <p>Burçak Evren Arşivi 1930, Fotoğraf: Salih Münir (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1961'e kadar • Futbol/okul sahası, kuzeyinde han ve dükkanlar • Okul sahasını kullanan öğrenciler, han ve dükkanları kullanan satıcılar ve müşteriler 	 <p>Atilla Orhun Arşivi 1959, Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1982'ye kadar • Futbol/okul sahası, kuzeyinde han ve dükkanlar/Şemsiyeli Bahçe • Okul sahasını kullanan öğrenciler, han ve dükkanları kullanan satıcılar ve müşteriler, Şemsiyeli Bahçe'yi kullanan halk 	 <p>Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>

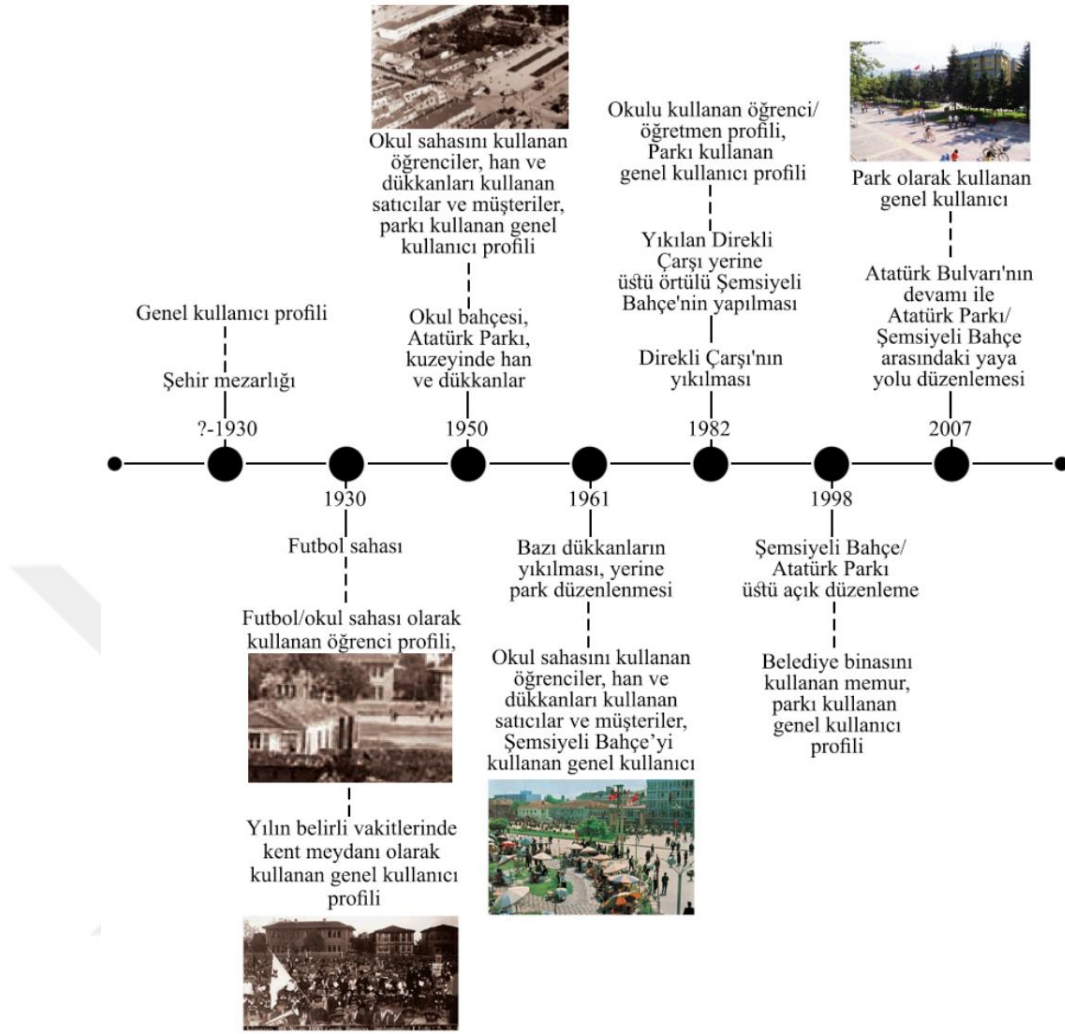
Tablo 4.5. (Devam) Arşiv fotoğrafları üzerinden Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'deki sosyal kullanım analizi bulguları

Yıl/İşlev/Kullanıcı profili	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none">• 1982'den sonra günümüze kadar Park alanı• Şemsiyeli Bahçe'ı kullanan halk	 <p>Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008</p>

Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel değişim dönemlerine denk gelen ve sosyal kullanım değişiklikleri ile değişen kullanıcı profillerini Şekil 4.6.'daki diyagram üzerinden de izlemek mümkündür. Bu diyagramda görüldüğü üzere Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe bölgesi, belgelenen tarihte beş kritik kullanıcı değişimi geçirmiştir.

Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi tarihsel gelişimlerinde değinilen 1892-1899 yılları arasındaki resmi binaların inşaları, Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe bölgesinde de gerçekleştirilmiş ve birtakım işlev değişikliklerine sebep olmuştur. 1927 yılında Halkevi Binası'nın inşa edilmesi de bölgedeki resmi binaların çoğalmasına ve bölgenin resmi ve yarı-kamusal alan işlevlerini kazanmasına bağlanabilir.

Yine aynı sebeple 1930 yılına kadar kamusal alan olarak varlığını devam ettiren bölgenin, 1930-1982 yıllarında okul varlığı sebebiyle bazı yerlerde kamusal (han ve dükkanlar), bazı yerlerde yarı-kamusal (okul bahçesi) özellik gösteren bir bölge niteliğine sahip olması, bölgedeki işlev değişiklikleri arasında sayılabilir. 1982 yılından sonra ise, tamamen kamusal ve genel kullanıcı profiline sahip olan bir park bölgesi haline gelmiştir.

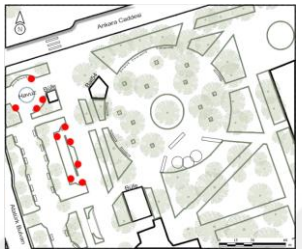

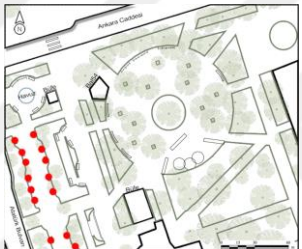

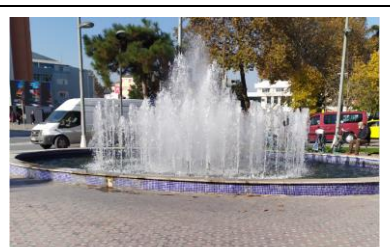

Şekil 4.6. Kronolojik olarak Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin tarihsel gelişim ve sosyal kullanım analizi üzerinden kullanıcı profili değişimleri diyagramı

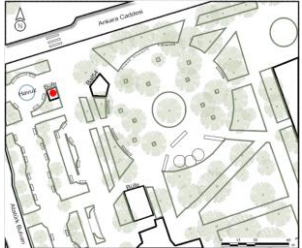

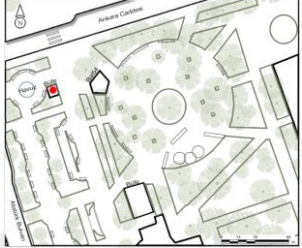

- Fiziksel özellikler analizi bulguları

Yerinde tespit yolu ile elde edilen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'nin fiziksel özellikler analizi bulguları Tablo 4.6.'da gösterilmiştir. Bu bulgular banklar, çöp kutuları, bisiklet park elemanları, süs havuzu gibi kent mobilyalarını ve alandaki bina ve prefabrik yapıları (büfe, Bal 54, Halk Ekmek, AKM, Büyükşehir Belediye Binası) kapsamaktadır. Gözlem yapıldığı sırada duraklama, dinlenme ve bekleme bölgesi olan çalışma alanı, yaz vakitlerinde yeme-içme işlevine de sahiptir. Bu işlevlere karşılık verecek oturma elemanları, büfeler, süs havuzları bölgede mevcuttur.

Tablo 4.6. Yerinde tespit edilen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'nin fiziksel özellikler analizi bulguları

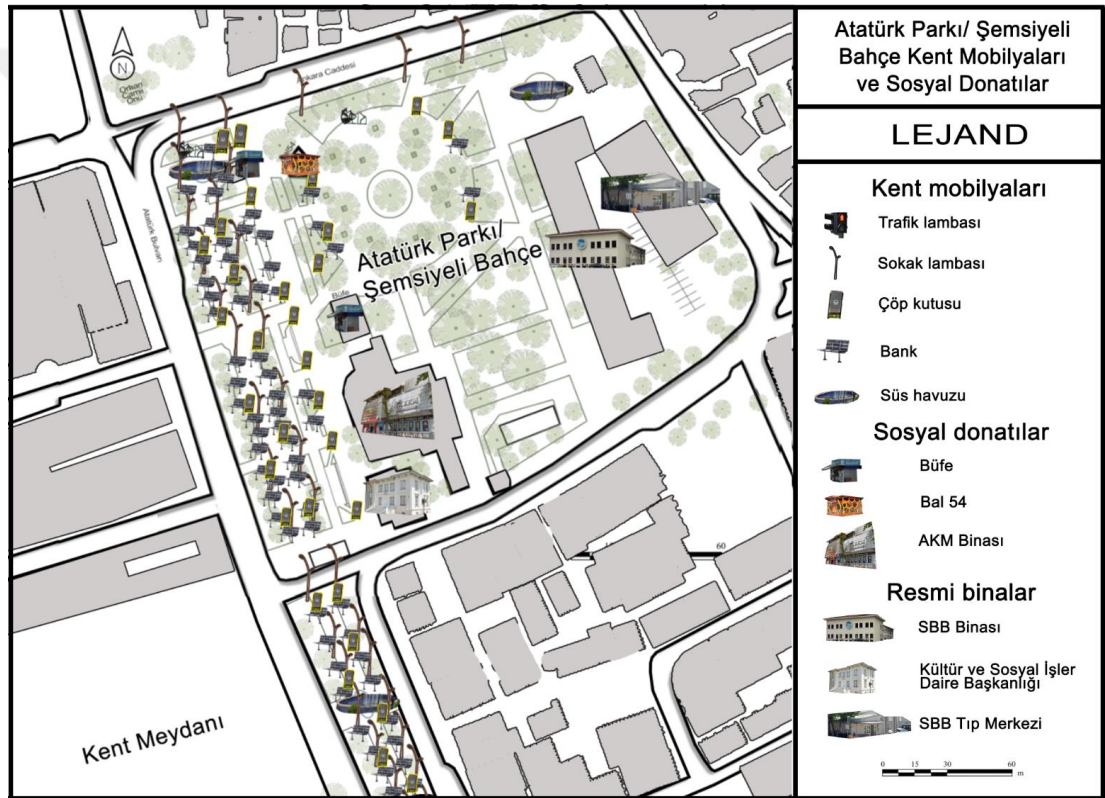
	Fiziksel Özellik	Haritadaki konumu	Fotoğraf
Kent Mobilyaları	Dairesel bank. Park içinde 5 adet bulunmaktadır.		
	3 kişilik bank. Park batı girişinde 10 adet bulunmaktadır.		
	3 kişilik arkalıklı bank. Park batı girişinde 14 adet bulunmaktadır.		
	Çöp kutusu. Park girişinde 9, içinde 6 adet olmak üzere 15 adet çöp kutusu bulunmaktadır.		
	Bisiklet park elemanları		
	Süs havuzu		

Tablo 4.6. (Devam) Yerinde tespit edilen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'nin fiziksel özellikler analizi bulguları

Fiziksel Özellik	Haritadaki konumu	Fotoğraf
Güneybatı yönünde konumlanan büfe. Park girişine ve yaya yolunu sirkülasyon olarak kullanan kullanıcılara hitap etmektedir.		
Halk ekmek		
Kuzeybatı yönünde konumlanan büfe. Park içindeki kullanıcılara hitap etmektedir.		
Bal 54		
AKM Binası		
Büyükşehir Belediye Binası		

Bina/prefabrik yapı

Şekil 4.7.'de Atatürk Bulvarı ile birlikte incelenebilen Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe kent mobilyaları, bulvar üzerindeki kent mobilyaları ile benzerlik göstermekte ve bu iki mekan arasında sürekliliği sağlamaktadır. Sirkülasyon, oturma ve dinlenme, çevreyi izleme vb. gibi eylemlerin gerçekleştirilebilmesini sağlayacak şekilde yerleştirilen kent mobilyaları, kullanıcıların Atatürk Bulvarı ve Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe aksı boyunca yürüme, bisiklet sürme, oturma ve sohbet etme gibi eylemleri kesintisiz olarak yapabilmelerini sağlamaktadır. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe'ye giriş Atatürk Bulvarı'nın devamını sağlayan yaya yolundan yapılmakta, Atatürk Bulvarı ile parkın bütünlüğünü oluşturmaktadır.

Şekil 4.7. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe kent mobilyaları, sosyal donatılar ve resmi binalar

4.1.3. Gar Meydanı'nın döküman analizi ve yerinde tespiti bulguları

- Tarihsel gelişim analizi bulguları

Gar Meydanının Bölüm 3.4.2.3.'de tespit edilen tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikleri Tablo 4.7.- Tablo 4.9.'da görülebilmektedir. 1899 yılında Adapazarı- Arifiye demiryolu raylarının yerleştirilmesi ile ulaşım fonksiyonu kazanan

bölge, 1981 yılında rayların bir kısmının kaldırılması ile bu işlevinde dönüşümlere uğramış; kentin ana demiryolu hattının başka bir yere alınması ile sadece Adaray istasyonu olarak kullanılmaya başlamıştır. Aynı yılda kuzeyindeki iki katlı binalar yıkılmış, bölge meydan olarak düzenlenmiş ve bu meydana hitap eden TCDD Gar Binası inşa edilmiştir. Yıkılan iki katlı binalar yerine ATSO binasının inşa edilmesi aynı yıla rastlamaktadır. Ancak bu bina ve kuzeyindeki Vilayet Konağı 1999 depreminde yıkılmıştır. Vilayet Konağı'nın yerine kent meydanı yapılırsa da, ATSO binasının yerine genellikle minibüs şoförlerine hitap eden ve meydanın kuzeyinde konumlanan prefabrik binalar yerleştirilmiştir. 2012 yılında belirtilen prefabrik binaların yıkılması ve meydanın kuzeyindeki minibüs durağının kaldırılması suretiyle meydan genişletilmiş ve bugünkü halini almıştır.

Tablo 4.7. Kronolojik olarak Gar Meydanı bölgesinin tarihsel gelişim analizi bulguları

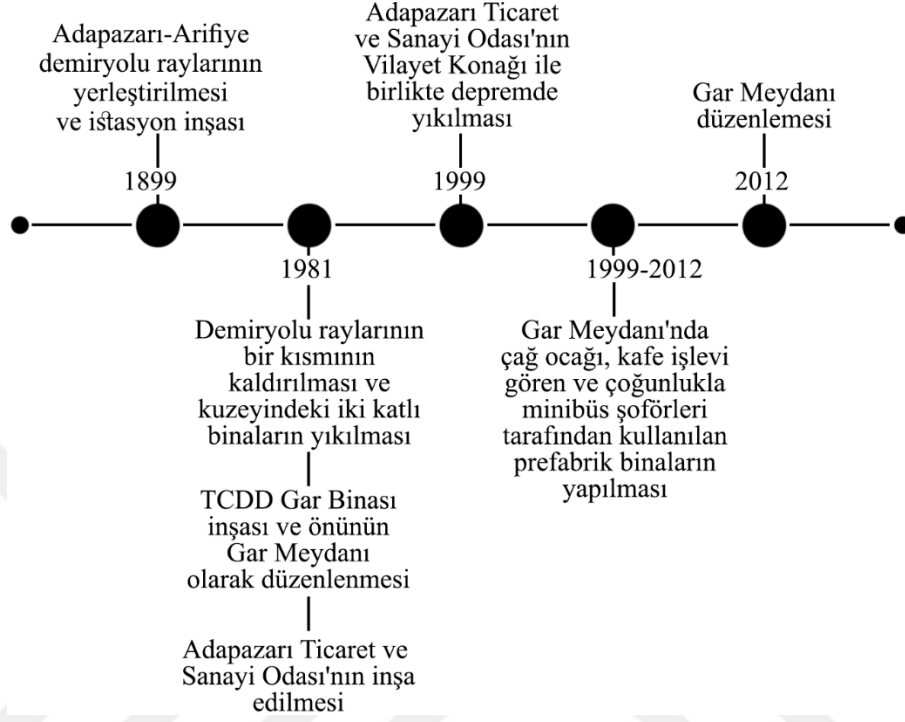
Tarih / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1899 • Adapazarı-Arifiye demiryolu raylarının inşası 	 <p>Talat Tarkan Arşivi 1935 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Atatürk Bulvarı'na kadar ulaşan demiryolu raylarının bir kısmının kaldırılması ve kuzeydeki iki katlı binaların yıkılması 	 <p>Fotoğraf: Hayri Yazıcıgil (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • TCDD Gar Binası inşası ve önünün Gar Meydanı olarak düzenlenmesi 	 <p>Hüsni Gürsel Arşivi 1981 (aktaran Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>

Tablo 4.7. Kronolojik olarak Gar Meydanı bölgesinin tarihsel gelişim analizi bulguları

Tarih / Gelişim	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Yıkılan iki katlı binaların yerine Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'nın inşa edilmesi 	 <p>Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (aktaran Narin, 2014; Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999 • Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'nın Vilayet Konağı ile depremden yıkılması 	 <p>URL-21</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999-2012 • Yıkılan Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası'nın yerine Gar Meydanı'nda yapılan ve çay ocağı, kafe işlevi gören, çoğunlukla minibüs şoförleri tarafından kullanılan prefabrik binalar 	 <p>URL-23</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2012 • Gar Meydanı düzenlemesi. Meydanın genişletilmesi, prefabrik binaların yıkılması, minibüs duraklarının kaldırılması, tren istasyonunun kentin 4 km dışına taşınması 	 <p>URL-22</p>

Yukarıda bahsedilen ve Tablo 4.7.'de incelenen Gar Meydanının tarihsel dönüşüm ve değişimlerini Şekil 4.8.'deki diyagram üzerinden izlemek mümkündür. Bu diyagramdan çıkarıldığı kadarıyla mekan 1899 yılından itibaren beş önemli değişim geçirmiştir. 1892-1899 yılı arası kent merkezinde inşa edilen resmi binalara yönelik ulaşım, 1899 yılında Adapazarı-Arifiye demiryolu raylarının yerleştirilmesiyle

güçlenmiş, kent merkezinin önemli bir ulaşım odağı olmasına yardımcı bir unsur haline gelmiştir. 1981 yılında inşa edilen Gar Meydanı ise bölgeye genel kullanıcıların toplanabileceği bir kamusal alan işlevi kazandırmıştır.

Şekil 4.8. Kronolojik olarak Gar Meydanı'nın tarihsel gelişim analizi bulguları diyagramı

- Sosyal kullanım analizi bulguları

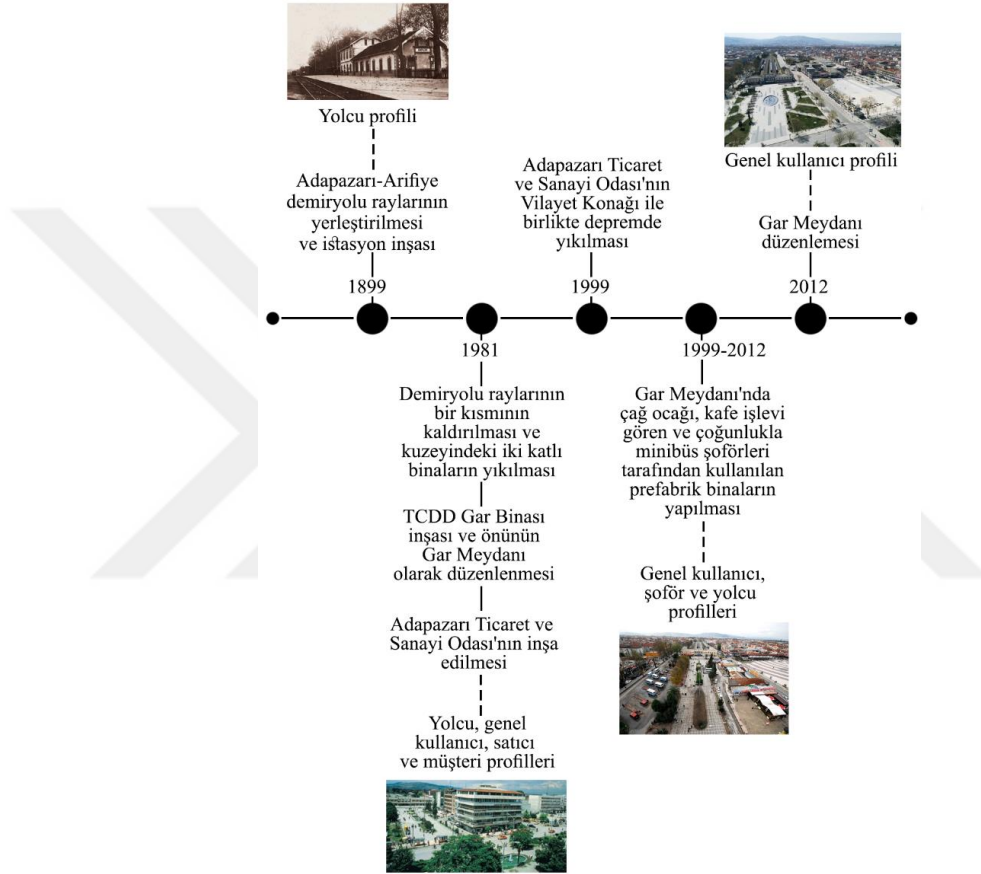
Mekanın geçirdiği değişimler, Tablo 4.8.'te verilen işlev ve kullanıcı profili değişimlerine sebep olmuştur. 1899 yılında demiryolu hattı olarak hizmet veren ve yolcu profiline hitap eden mekan, 1981 yılında gar meydanının oluşturulması ve ATSO binasının inşası ile yolculuk (Gar Binası), toplanma (gar meydanı) ve ticaret (Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası ve arkasındaki işhanları) işlevlerine sahip olmuştur. Bu yıllarda mekanın kullanıcı profilleri yolcu, genel kullanıcı, satıcı ve müşterilerdir. 1999 yılı depremi ile yıkılan ATSO binasının yerine inşa edilen prefabrik yeme-içme işlevli yapılar bölgeye, yeme-içme (prefabrik yapılar) işlevini; meydanın güneyinde konumlanan minibüs durakları ise, yolculuk (minibüs durakları) işlevini kazandırmıştır. 2012 yılı düzenlemesinde bu iki işlev tekrar ortadan kalkmış, meydan halka hitap eden ve toplanma/dinlenme işlevlerini sunan bir mekan haline gelmiştir.

Tablo 4.8. Arşiv fotoğrafları üzerinden Gar Meydanı sosyal kullanım analizi bulguları

Yıl/İşlev/Kullanıcı profili	Fotoğraf
<ul style="list-style-type: none"> • 1899 • Demiryolu hattı • Yolcu profili 	 <p>Talat Tarkan Arşivi 1935 (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1981 • Yolculuk (Gar Binası), toplanma (kent meydanı) ve ticaret (Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası ve arkasındaki işhanları) işlevleri • Yolcu, genel kullanıcı, satıcı ve müşteri profilleri 	 <p>Fotoğraf: Hüsnü Gürsel (aktaran Narin, 2014; Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2008)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 1999 • Toplanma (kent meydanı), dinlenme ve yeme-içme (prefabrik yapılar) ve yolculuk (minibüs durakları) işlevleri • Genel kullanıcı, şöför ve yolcu profilleri 	 <p>URL-23</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2012 • Toplanma ve dinlenme işlevleri • Genel kullanıcı 	 <p>URL-24</p>

Gar Meydanı'nın tarihsel değişim dönemlerine denk gelen ve sosyal kullanım değişiklikleri ile değişen kullanıcı profillerini Şekil 4.9.'daki diyagram üzerinden de izlemek mümkündür. 1899 yılında Gar Meydanı bölgesinde demiryolu inşasının gerçekleştirilmesi, kent merkezindeki şehir içi yolcu profiline şehirlerarası yolcu profiline de eklenmesini sağlamıştır. Bu gelişmenin kent merkezinde gerçekleşen birçok tarihsel ve sosyal kullanım değişimlerini tetikleyen en büyük unsur olduğu

yorumu yapılabilir. 1899 yılında demiryolu raylarının yerleştirilmesi ile ulaşım işlevine sahip olan bölgede, 1981 yılındaki düzenleme ile genel kullanıcı profiline toplanma alanı sağlayan Gar Meydanı oluşturulmuştur. Ancak kentin büyük kısmında olduğu gibi bu bölgede de 1999 depremi sonucunda birtakım işlev ve kullanıcı profili farklılaşmaları görülmüştür. 2012 yılında ise bölge düzenlenerek meydan fonksiyonuna geri döndürülmüş, günümüzdeki halini almıştır.

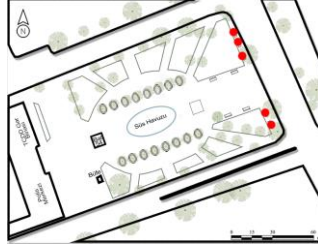

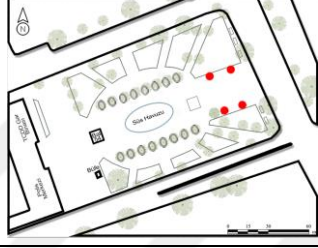

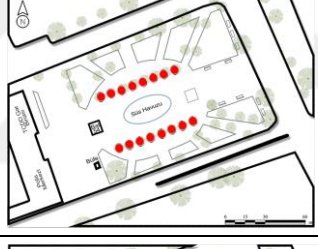

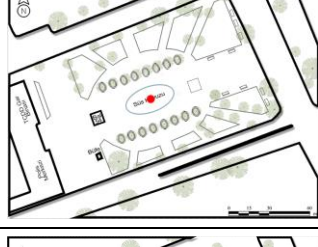

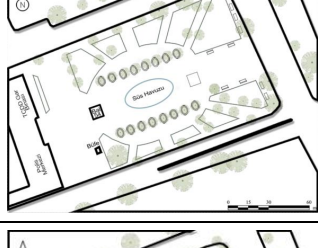

Şekil 4.9. Kronolojik olarak Gar meydanı'nın tarihsel gelişim ve sosyal kullanım analizi üzerinden kullanıcı profili değişimleri diyagramı

- Fiziksel özellikler analizi bulguları

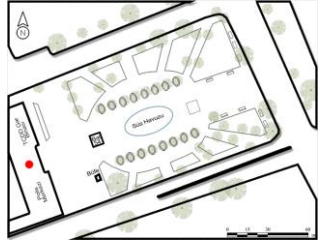

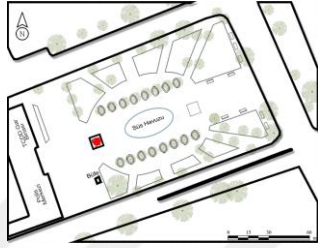

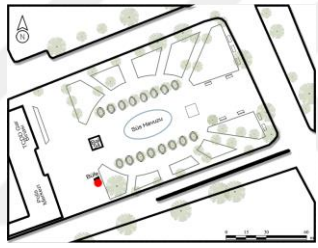

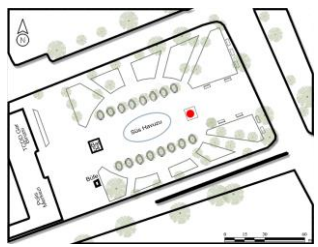

Yerinde gözlem ile elde edilen Gar Meydanı'nın fiziksel özellik analizi bulguları Tablo 4.9.'da gösterilmiştir. Bu bulgular banklar, çöp kutuları ve süs havuzu gibi kent mobilyalarını ve alandaki bina ve prefabrik yapıları (büfe, Bal 54, TCDD Gar Binası) kapsamaktadır. Duraklama, bekleme ve dinlenme noktası işlevlerine de karşılık veren Gar Meydanı'nda bu işlevleri karşılayacak oturma elemanları bulunmaktadır. Bu

işlevleri gerçekleştiren kullanıcılara hitap eden büfeler, süs havuzları ve ve Bal 54 bölgede mevcuttur.

Tablo 4.9. Yerinde tespit edilen Gar meydanı fiziksel özellikler analizi bulguları

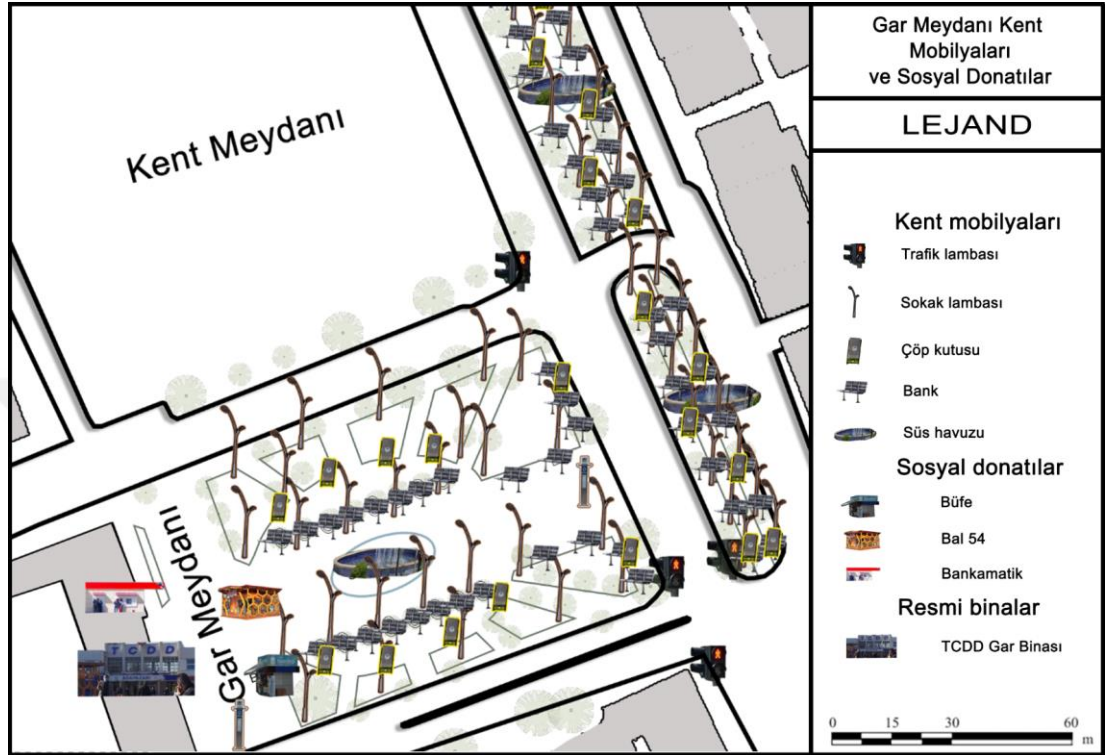
Fiziksel Özellikler	Konum	Fotoğraf
5 adet 3 kişilik bank		
4 adet 2 kişilik arkalıklı bank		
16 adet oval bank.		
Süs havuzu. Meydanın ortasında konumlanmaktadır. Belli vakitlerde çalışan fiskeye sistemine sahiptir.		
Çöp kutusu		
Ankesörlü telefon		

Tablo 4.9. (Devam) Yerde tespit edilen Gar meydanı fiziksel özellikler analizi bulguları

	Fiziksel Özellikler	Konum	Fotoğraf
Bina/prefabrik yapı	TCDD Gar Binası		
	Bal 54		
	Büfe		
	Balkabağı heykeli (Gözlem sırasında henüz yapılmamıştır, sadece cam çerçeveli olarak yeri belirlenmiştir)		

Şekil 4.10.'da Atatürk Bulvarı ile birlikte incelenebilen Gar Meydanı kent mobilyaları, bulvar üzerindeki kent mobilyaları ile benzerlik göstermekte ve bu iki mekan arasında sürekliliği sağlamaktadır. Sirkülasyon, oturma ve dinlenme, çevreyi izleme vb. gibi eylemlerin gerçekleştirilebilmesini sağlayacak şekilde yerleştirilen kent mobilyaları, kullanıcıların Gar Meydanı ve Atatürk Bulvarı boyunca yürüme, bisiklet sürme, oturma ve sohbet etme gibi eylemleri kesintisiz olarak yapabilmelerini sağlamaktadır. Atatürk Bulvarı gibi Gar Meydanı'nın odak noktasında da süs havuzları bulunmakta ve bu kent mobilyası mekanlara duraklama – çevreyi seyretme işlevlerini de kazandırmaktadır. Bu iki mekanın benzer olmasının bir diğer sebebi ise oturma

elemanlarının ss havuzları odakta olacak şekilde konumlandırılmış olmasdır. Sirkülasyon ise oturma elemanları ve süs havuzlarının arasında kalan bölgelerden yapılmaktadır.

Şekil 4.10. Gar Meydanı kent mobilyaları, sosyal donatılar ve resmi binalar

4.2. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı 'nın Yerinde Gözlemi (çnc Aşama) Bulguları

İkinci aşamada ortaya çıkarılan bulgular basit yerinde gözlem ve döküman analizi ile yapılmış olup; üçüncü aşama bulguları tamamiyle yazarın detaylı alan gözlemleri ile oluşturulmuştur. Bu başlık altında Bölüm 3.5.1.'de Tablo 3.13.- Tablo 3.16.'da belirtilen simgeler yardımıyla gözlemlerin işlendiği haritalar ve bu haritalardan çıkarılan diyagramlar yer almaktadır.

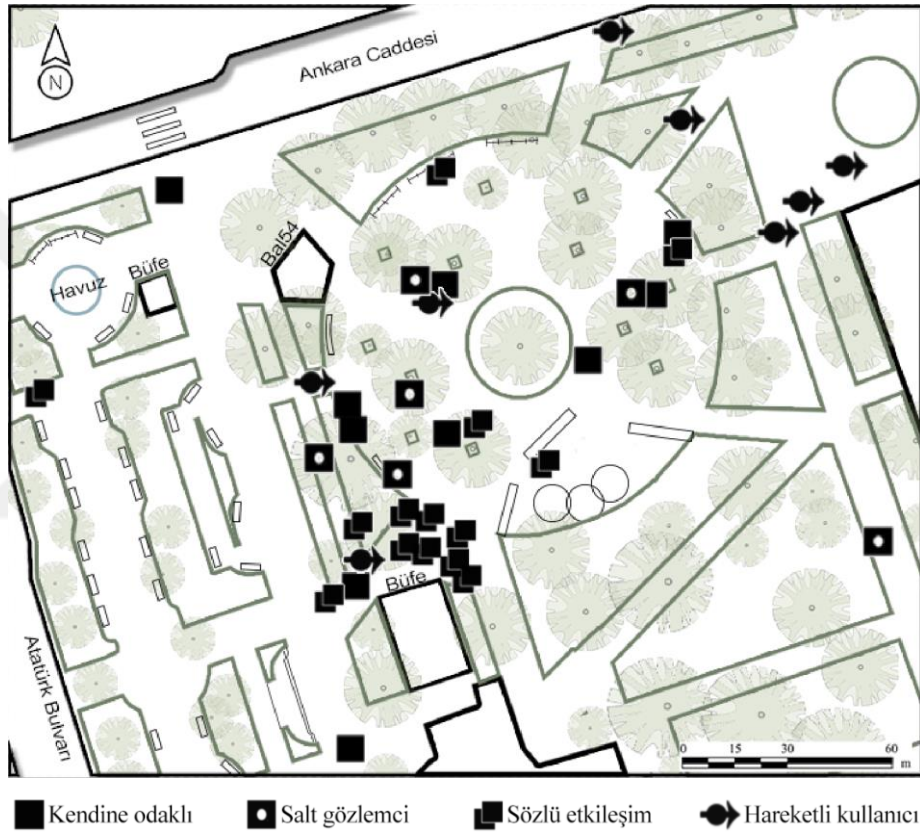
4.2.1. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe' nin yerinde gözlemi (çnc aşama) bulguları

Bu bölümde Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe' nin genel kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri, sosyal etkikeşim- kişi sayısı gözlem bulguları yer almaktadır.

4.2.1.1 Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe' nin genel kullanıcı davranışı bulguları

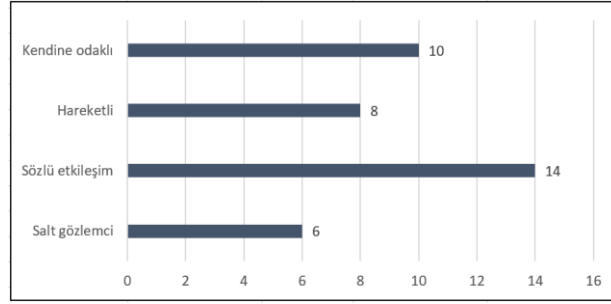
- Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi bölgesinde gerçekleştirilen genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgeler halinde Şekil 4.11.'deki haritada verilmiştir. Bu haritada alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlem haritalarının ve simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır.

Şekil 4.11. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

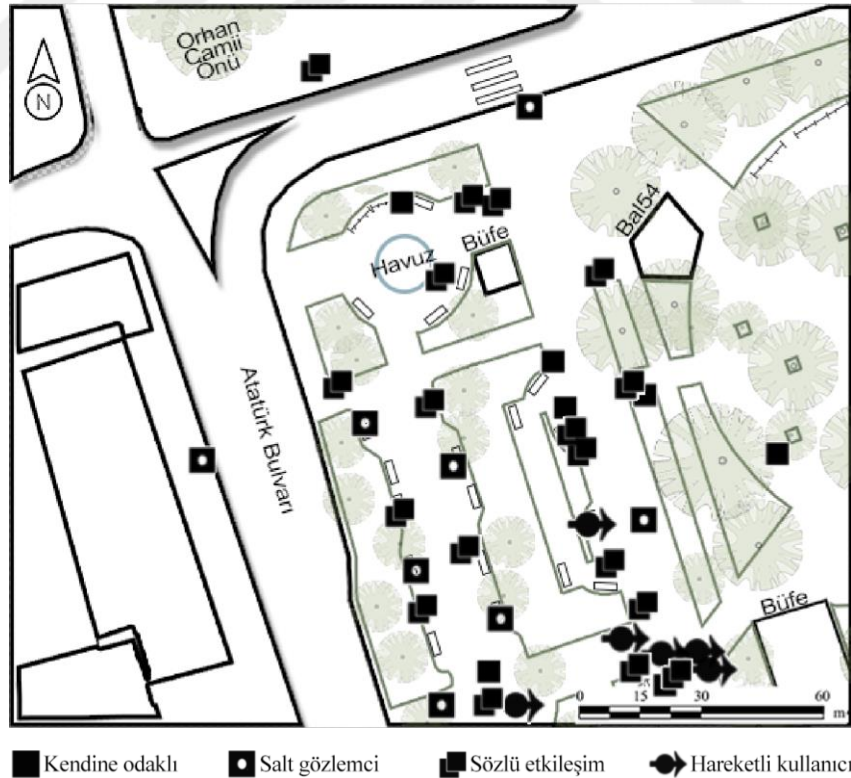
Haritadaki simgeler Şekil 4.12.'de görülen grafikte davranış tiplerine karşılık gelen sayılarla anlatılmıştır. Grafığe göre bölgede en fazla sözlü etkileşim görülürken, en az salt gözlemci tipi görülmektedir. Kendine odaklı kullanıcı tipi 10 kişi ile toplam kullanıcı davranışlarının %26'sını; hareketli kullanıcı tipi 8 kişi ile %21'ini; sözlü etkileşim tipi 14 kişi ile %37'sini; salt gözlemci tipi ise 6 kişi ile % 16'sını oluşturmaktadır.

Şekil 4.12. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi

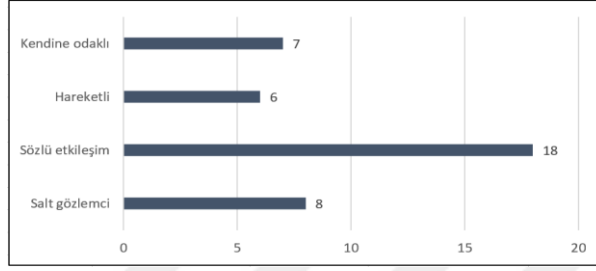
- Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişinde gerçekleştirilen genel kullanıcı davranış gözlemleri simgeler halinde Şekil 4.13.'teki haritada verilmiştir. Bu haritada alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranış gözlem haritalarının ve simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır.

Şekil 4.13. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Haritadaki simgeler Şekil 4.14.'te görülen grafikte davranış tiplerine karşılık gelen sayılarla anlatılmıştır. Grafiğe göre bölgede en fazla sözlü etkileşim görülürken, en az salt gözlemci tipi görülmektedir. Kendine odaklı kullanıcı tipi 7 kişi ile toplam kullanıcı davranışlarının %18'ini; hareketli kullanıcı tipi 6 kişi ile %15'ini; sözlü etkileşim tipi 18 kişi ile %46'sını; salt gözlemci tipi ise 8 kişi ile % 21'ini oluşturmaktadır.

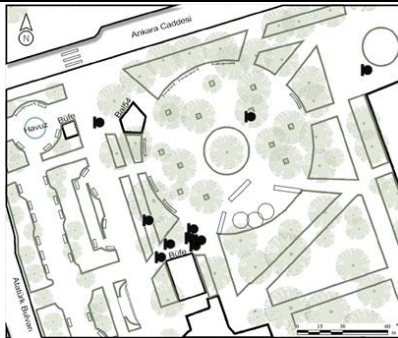
Şekil 4.14. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi

4.2.1.2. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe' nin kullanıcı eylemleri bulguları

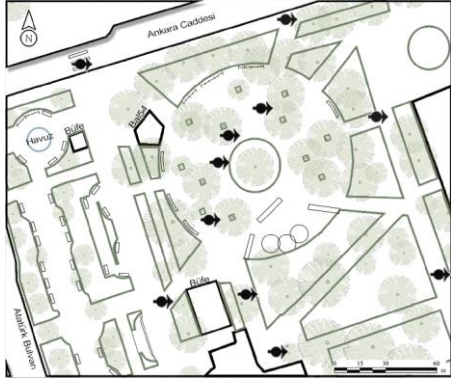

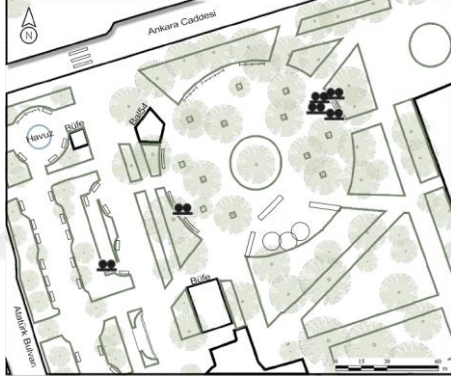
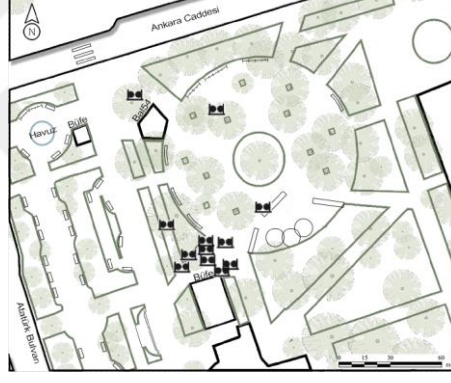
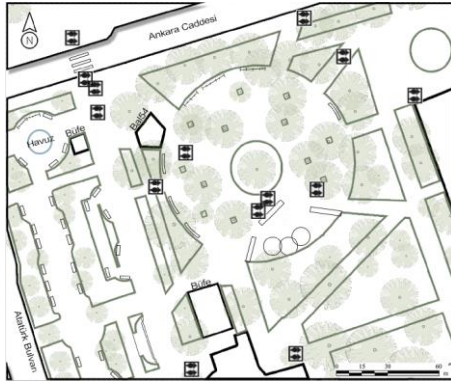
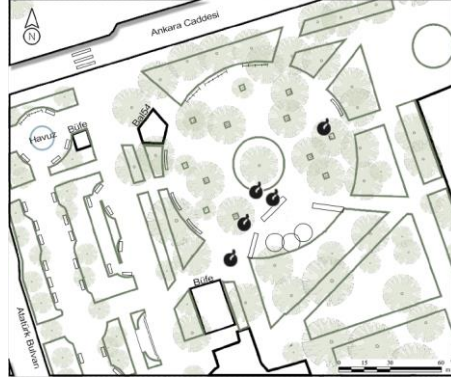
- Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içinde 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen kullanıcı eylemi gözlemleri simgeler halinde Tablo 4.10.'daki haritalarda verilmiştir. Her bir haritada 8 gün boyunca gözlemlenen farklı eylem türleri yer almaktadır.

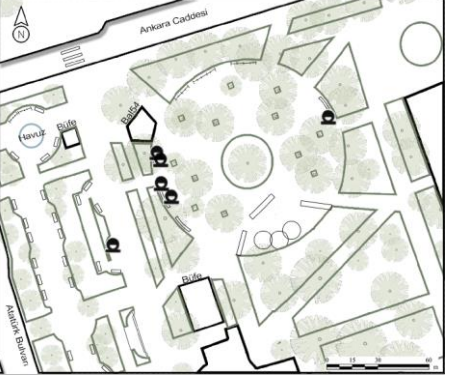
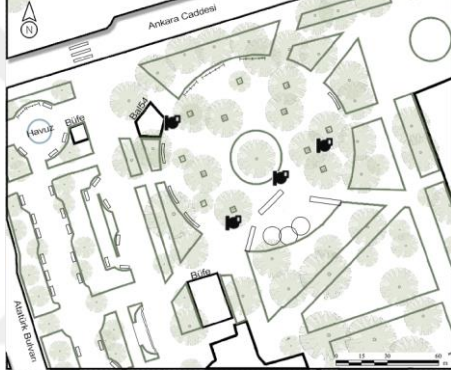

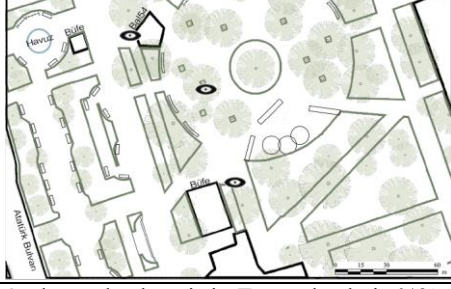
Tablo 4.10. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

Oturma eylemi		Ayakta durma eylemi	
	4 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %4'ünü oluşturmaktadır.		10 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %11'ini oluşturmaktadır.

Tablo 4.10. (Devam) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

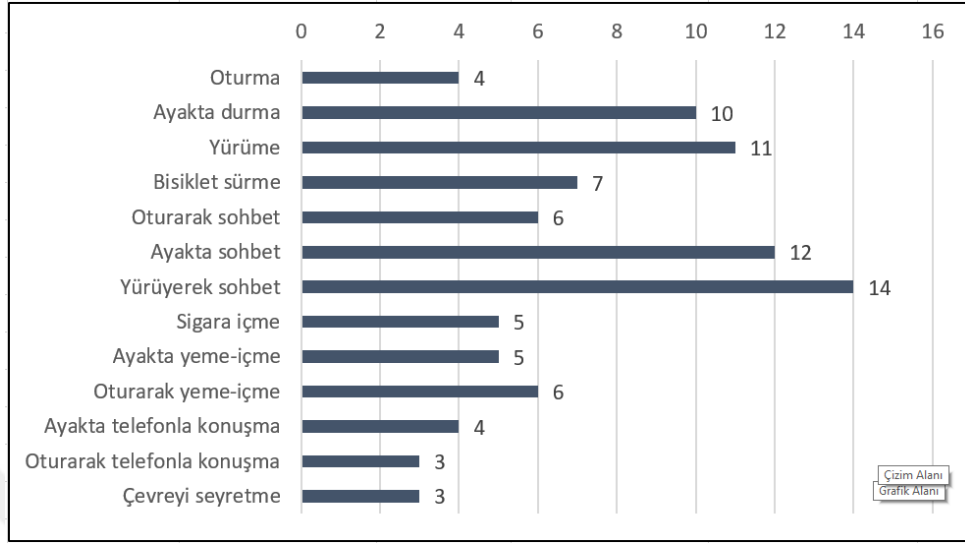
Yürüme eylemi		Bisiklet sürme eylemi	
	11 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %12'sini oluşturmaktadır.		7 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %8'ini oluşturmaktadır.
Oturarak sohbet etme eylemi		Ayakta sohbet etme eylemi	
	6 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %7'sini oluşturmaktadır.		12 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %13'ünü oluşturmaktadır.
Yürüyerek sohbet etme eylemi		Sigara içme eylemi	
	14 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %16'sını oluşturmaktadır.		5 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %6'sını oluşturmaktadır.

Tablo 4.10. (Devam) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerindeki gösterimi

Ayakta yeme-içme eylemi		Oturarak yeme-içme eylemi	
	5 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %6'sını oluşturmaktadır.		6 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %7'sini oluşturmaktadır.
Ayakta telefonla konuşma eylemi		Oturarak telefonla konuşma eylemi	
	4 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %4'ünü oluşturmaktadır.		3 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %3'ünü oluşturmaktadır.
Çevreyi seyretme eylemi			
	3 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %3'ünü oluşturmaktadır.		

Tablo 4.10.'te işlenen simgeler Şekil 4.15.'teki grafik üzerinde anlatılmıştır. Grafiğe göre alanda eylemler en çok yürüyerek sohbet eylemi olarak yapılmakta (14 kişi- %16)

iken, en az oturarak telefonla konuşma (3 kişi- %3) ve çevreyi seyretme eylemleri ile (3 kişi- %3) yapılmaktadır.

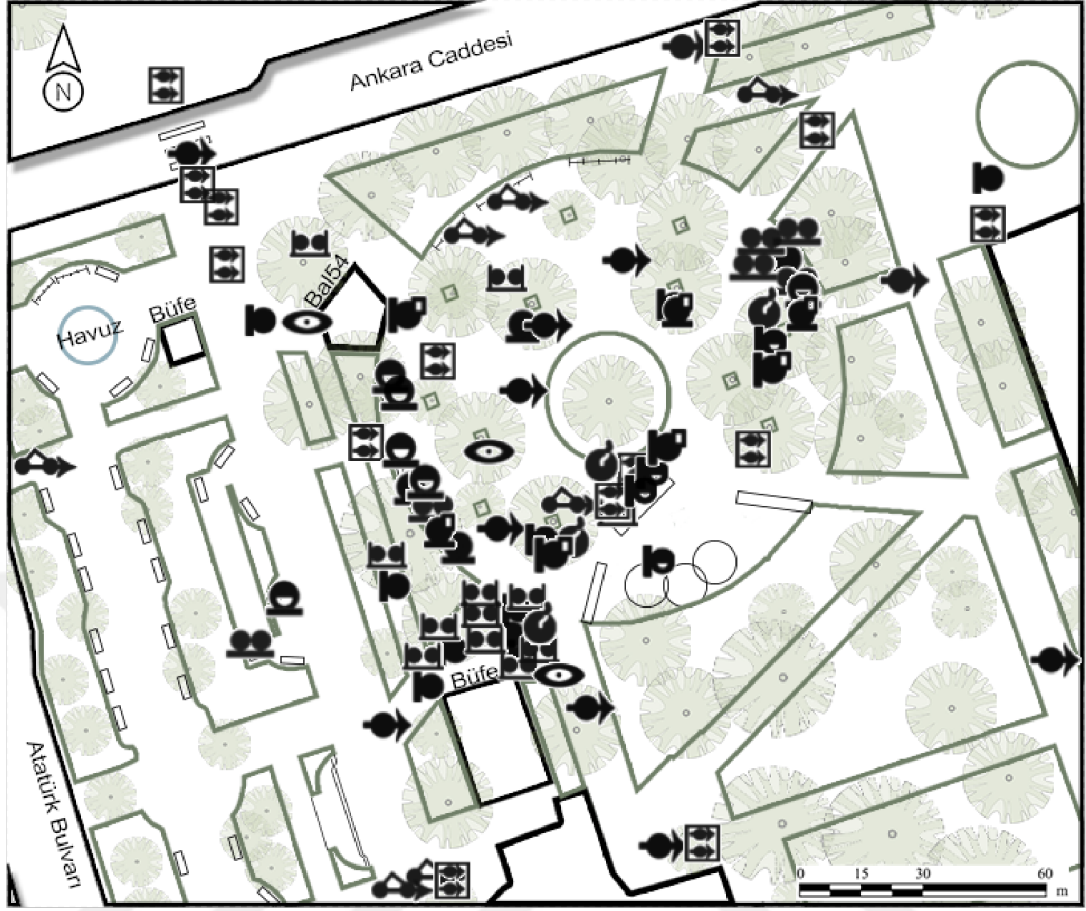

Şekil 4.15. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi

Şekil 4.16.'da verilen haritada alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır. Bu harita incelendiğinde bölgenin bazı yerlerinde eylem yoğunluklarının yaşandığı görülmektedir. Bu yoğunluk en fazla, mekan içi ve mekan girişi arasında konumlanan ve parkın güneybatısında konumlanarak parktaki kullanıcılara hitap eden büfenin (Tablo 4.6.) önünde görülmektedir.

Büfenin kuzeyinde konumlanan ve yine iki alt bölgeyi ayıran bankta (Tablo 4.6.) da eylem yoğunluğu gözlemlenmektedir.

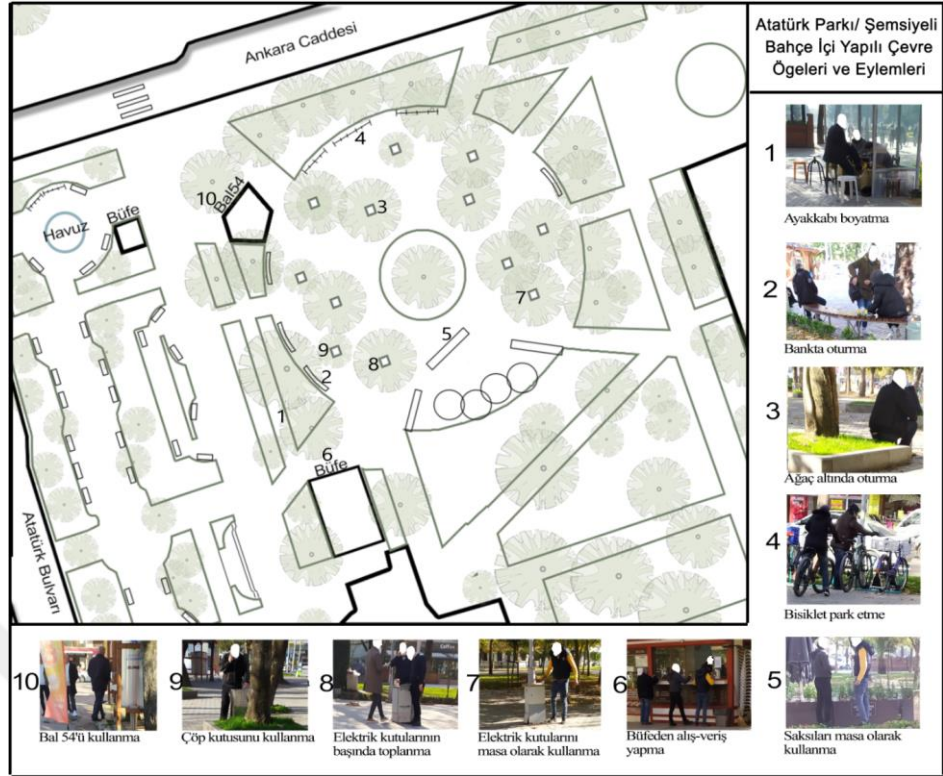
Şekil 4.16'da kullanıcı eylemlerinin çakıştırıldığı harita Şekil 4.17. ile birlikte incelendiğinde, bölgedeki yapısal çevrenin eylemleri nasıl şekillendirdiği harita üzerinde gözlemlenebilmektedir. Bu gözlem sayesinde ise kullanıcıların o bölgedeki eylemi, neden ve hangi donatıyla/ kent mobilyasıyla etkileşime geçerek gerçekleştirebildikleri görülebilmektedir.

Oturma	Oturarak sohbet etme	Yeme-içme	Oturarak telefonla konuşma
Ayakta durma	Ayakta sohbet etme	Ayakta yeme-içme	Ayakta telefonla konuşma
Yürüme	Yürüyerek sohbet etme	Oturarak yeme-içme	
Bisiklet sürme	Sigara içme	Çevreyi seyretme	

Şekil 4.16. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Şekil 4.17.'de görüldüğü üzere bölgede kent mobilyası eksikliğinin mevcut olduğu söylenebilir. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe içindeki oturma elemanı eksikliği, bölgedeki kullanıcıların yapıları çevre öğelerini kullanma biçimlerinden çıkarılabilmektedir. Oturma ihtiyacını karşılamak için ağaç altı kaldırımlar kullanılmaktadır. Masada oturma ve sohbet etme/ toplanma ihtiyacını karşılamak için ise elektrik kutuları kullanılmaktadır. Büfeden alınan içecekler bu elektrik kutularının üzerine konulmakta ve kullanıcı toplanmaları bu kutuların çevresinde oluşmaktadır. Bölgedeki Bal 54'ün pandemi sebebiyle kullanımına ara verildiği için bu sosyal donatının şekillendirdiği bazı eylem türleri alanda gözlemlenememiştir.

Şekil 4.17. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe içi yapılı çevre öğeleri ve eylemleri

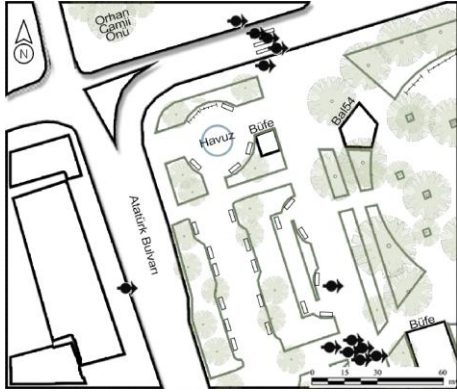
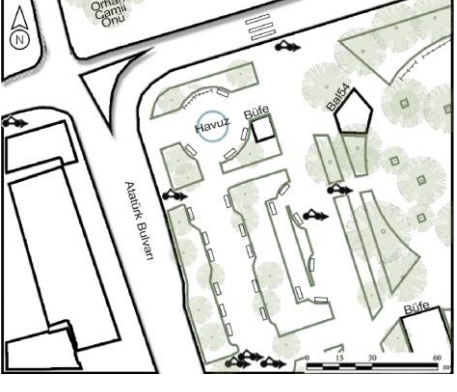
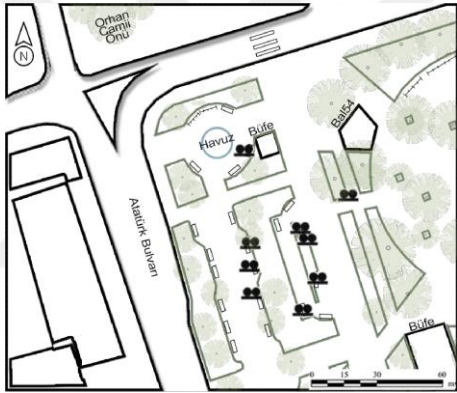
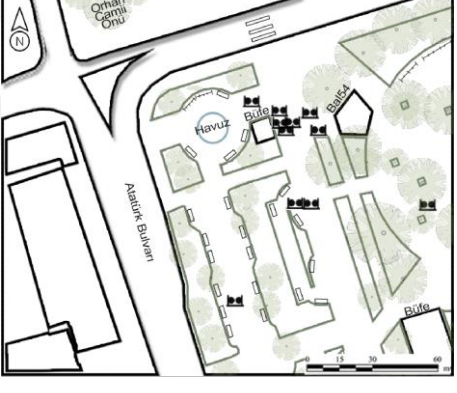
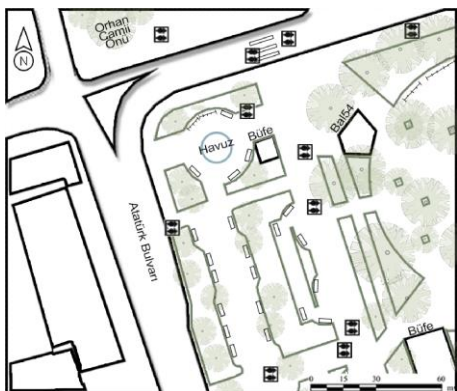

- Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişinde 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen kullanıcı eylemi gözlemleri simgeler halinde Tablo 4.11.'teki haritalarda verilmiştir. Her bir haritada 8 gün boyunca gözlemlenen farklı eylem türleri yer almaktadır.

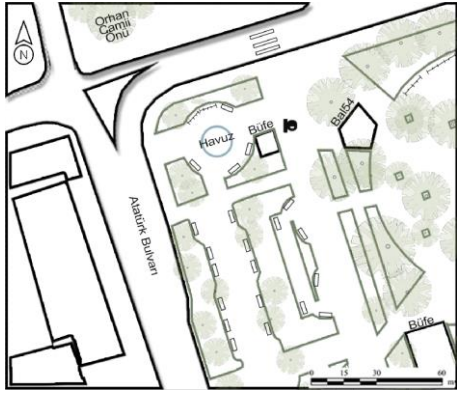
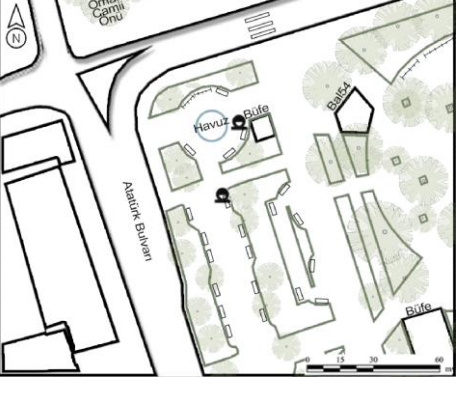
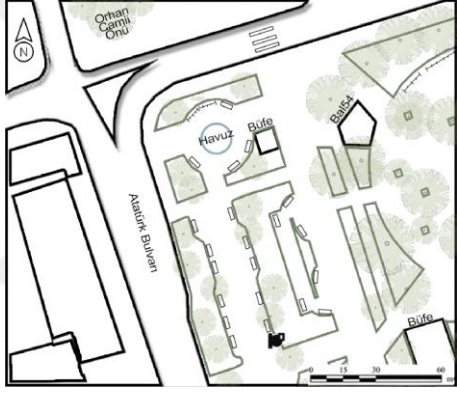
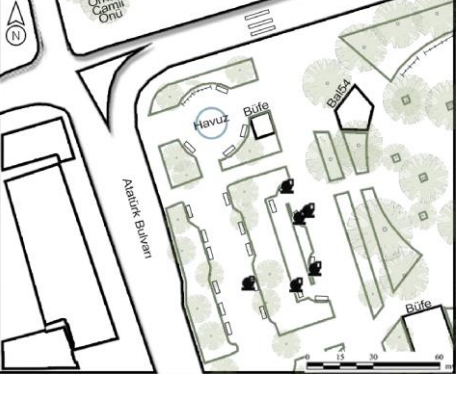

Tablo 4.11. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerindeki gösterimi

Oturma eylemi		Ayakta durma eylemi	
	7 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %9'unu oluşturmaktadır.		3 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %4'ünü oluşturmaktadır.

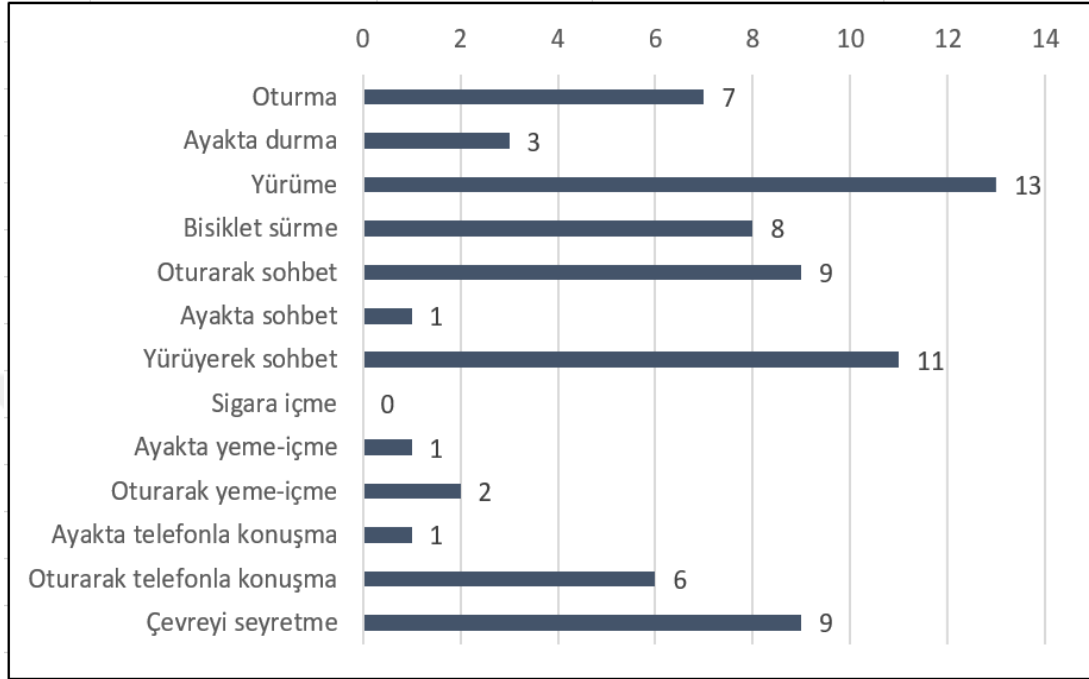
Tablo 4.11. (Devam) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

<p>Yürüme eylemi</p>	 <p>13 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %16'ini oluşturmaktadır.</p>	<p>Bisiklet sürme eylemi</p>	 <p>8 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %10'ünü oluşturmaktadır.</p>
<p>Oturarak sohbet etme eylemi</p>	 <p>9 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %11'ünü oluşturmaktadır.</p>	<p>Ayakta sohbet etme eylemi</p>	 <p>11 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %14'ünü oluşturmaktadır.</p>
<p>Yürüyerek sohbet etme eylemi</p>	 <p>11 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %14'ünü oluşturmaktadır.</p>	<p>Sigara içme eylemi</p>	 <p>0 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %0'ını oluşturmaktadır.</p>

Tablo 4.11. (Devam) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Ayakta yeme-içme eylemi</p>	 <p>1 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %1'ini oluşturmaktadır.</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Oturarak yeme-içme eylemi</p>	 <p>2 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %2'sini oluşturmaktadır.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Ayakta telefonla konuşma eylemi</p>	 <p>1 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %1'ini oluşturmaktadır.</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Oturarak telefonla konuşma eylemi</p>	 <p>6 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %7'sini oluşturmaktadır.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Çevreyi seyretme eylemi</p>	 <p>9 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %11'ini oluşturmaktadır.</p>		

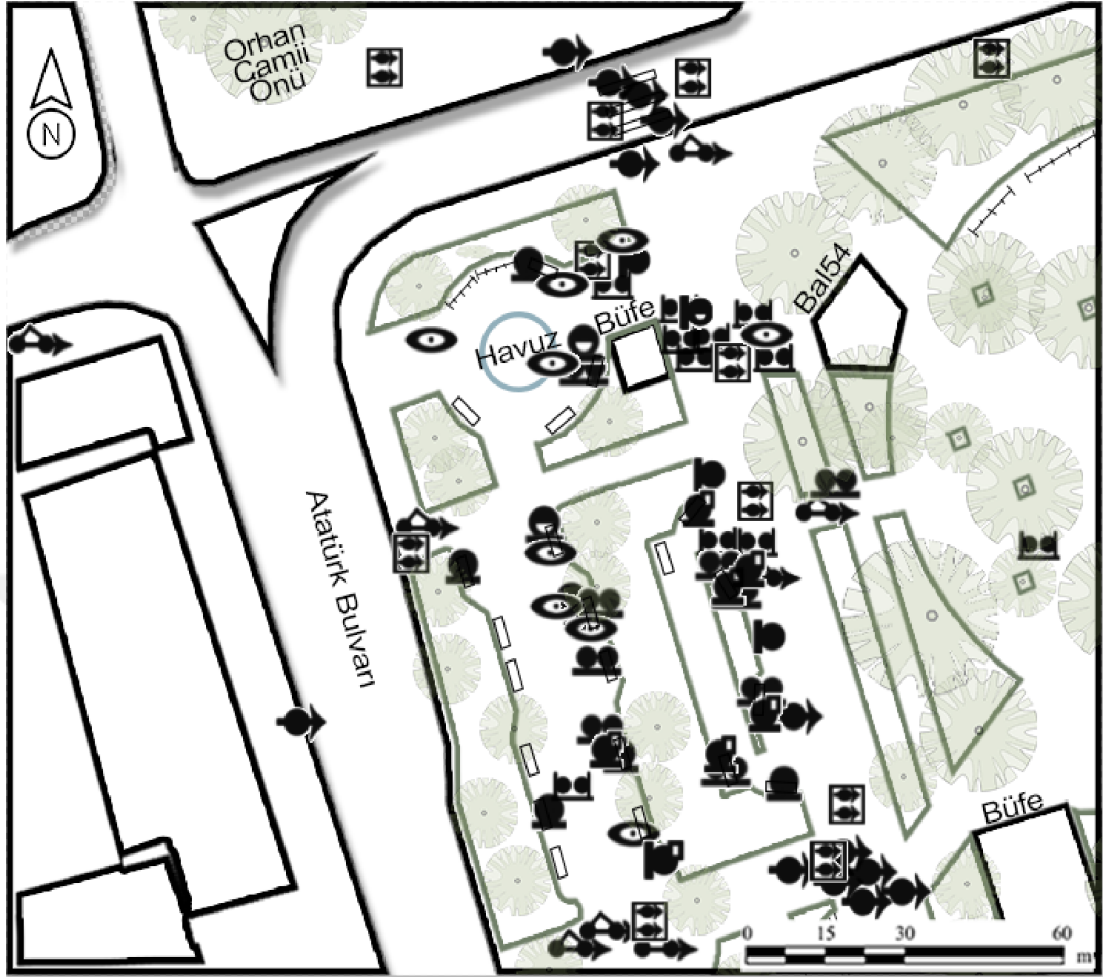
Tablo 4.11.'te işlenen simgeler Şekil 4.18.'deki grafik üzerinde anlatılmıştır. Grafiğe göre alanda eylemler en çok yürüme eylemi (13 kişi- %16) olarak yapılmakta iken, sigara içme eylemi yapılmamıştır.

Şekil 4.18. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi

Şekil 4.19.'da verilen haritada, alanda 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır. Bu harita incelendiğinde bölgenin bazı yerlerinde eylem yoğunluklarının yaşandığı görülmektedir. Bu yoğunluk en fazla, sirkülasyon aksı olarak kullanılan yaya yolu üzerindeki banklarda (Tablo 4.6.) gözlemlenmiştir.

Şekil 4.19.'daki kullanıcı eylemlerinin çakıştırıldığı harita Şekil 4.20. ile birlikte incelendiğinde, bölgedeki yapısal çevrenin eylemleri nasıl şekillendirdiği harita üzerinde gözlemlenebilmektedir. Bu gözlem sayesinde ise kullanıcıların o bölgedeki eylemi, neden ve hangi donatıyla/ kent mobilyasıyla etkileşime geçerek gerçekleştirebildikleri görülebilmektedir.

Şekil 4.19. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi, 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Şekil 4.20.'de görüldüğü üzere Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe girişi bölgesinde bulunan kent mobilyaları alanda oturma, alış-veriş yapma, çevreyi seyretme ve scooter/ bisiklet park etme vb. gibi eylemlere olanak vermektedir.

Bölgede çok miktarda bulunan oturma elemanları sirkülasyon aksı boyunca konumlanmakta ve bu aksa önemli bir duraklama- dinlenme işlevi sağlamaktadır. Bölgedeki büfe ve Halk Ekmek sosyal donatıları, sirkülasyon aksındaki duraklama eylemini güçlendiren başlıca etmenlerden sayılabilir.

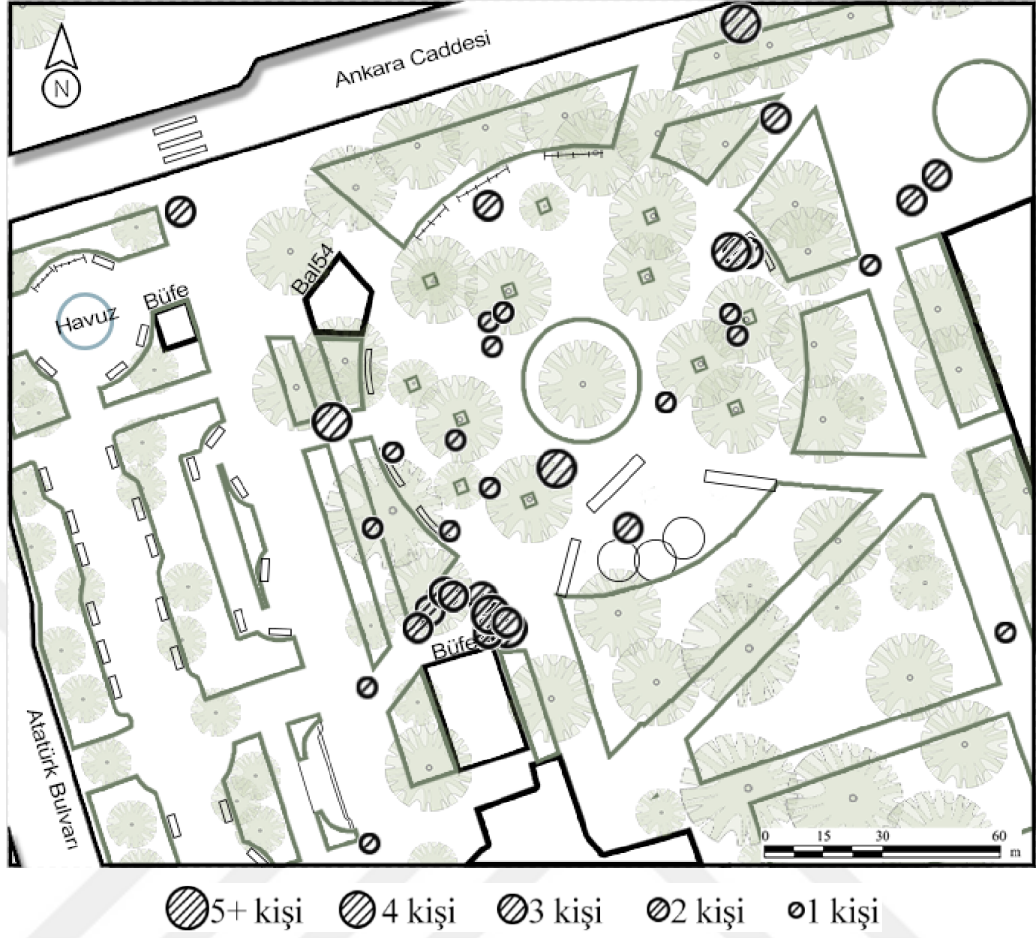
Şekil 4.20. Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe girişi yapıllı çevre öğeleri ve eylemleri

4.2.1.3. Atatürk Parkı / Şemsiyeli Bahçe' nin sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları

- Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları çakıştırılarak oluşturulan Şekil 4.21.'de görülen harita incelendiğinde, mekan içinde belli yerlerde tek kişi kullanıcıların, belli yerlerde de gruplanmaların olduğu gözlemlenmiştir¹². Bu gruplanmalar mekan içi kullanıcı eylemleri haritasında bahsedilen yerlerle aynı şekilde meydanın güneybatısında yer alan ve mekan girişiyle mekan içini ayıran büfe (Tablo 4.6.) önünde yapılmaktadır.

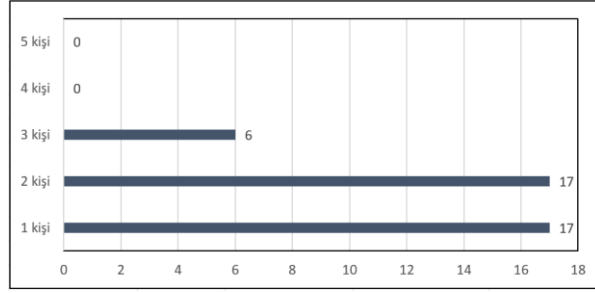
¹² Bu gruplanma ve kişilerin konumu, kullanıcıların 1A aktivitelerinin konumuna göre oluşturulmuştur.

Şekil 4.21. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Detaylı gözlemlenen (üçüncü aşama, 10 dakika gözlem) kullanıcılardan 10'u parkın güneybatısında konumlanan ve çoğunlukla parka hitap eden büfe önündedir. 10 kullanıcıdan 1'i tek kişilik, 7'si 2 kişilik, 2'si 3 kişilik gruplardan oluşmaktadır. Büfe önünde 4 veya 5 kişilik grup gözlenmemiştir. Ağaç altında tek başına ayakta duran/telefonla konuşan/gölgeden yararlanan 8 kişi gözlemlenmiştir. Büfe önü dışında kişi sayısı simgeleri heterojen olarak dağılmakta, tek bir mekanda yoğunlaşma görülmemektedir. Harita üzerinde işlenen ve gözlemlenen kullanıcılardan 17 tanesi tek kişi iken, 17 tanesi 2; 6 tanesi 3 kişilik gruplar halindedir.

Gözlemlenen kullanıcılar ve kişi sayısı dağılımları Şekil 4.22.'deki grafik üzerinde verilmiştir. Grafiğe göre alanda eşit sayıda 2 kişilik gruplar (17 kişi- %43) ve 1 kişilik kullanıcılar varken (17 kişi- %42), en az 3 kişilik gruplar (6 kişi- %15) bulunmaktadır. 4 veya 5 kişilik gruplar gözlenmemiştir.

Şekil 4.22. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının grafik üzerinde gösterimi

- Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi

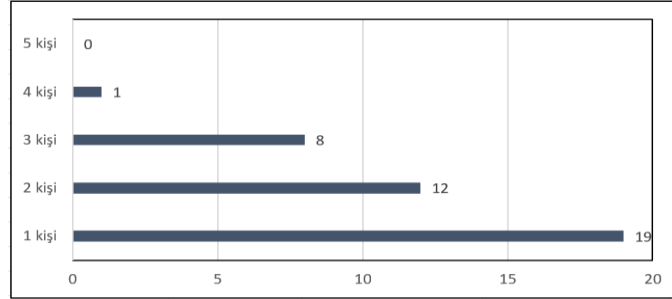
Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişinde 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları karşılaştırılarak oluşturulan Şekil 4.23.'te görülen harita incelendiğinde, mekanın içine göre daha homojen bir dağılım olduğu gözlemlenmiştir. Ancak burada da kullanıcı eylemleri haritasında olduğu gibi yaya yolu üzerinde diğer alanlara göre daha fazla yoğunluk olduğu görülmektedir.

● 5+ kişi ● 4 kişi ● 3 kişi ● 2 kişi ● 1 kişi

Şekil 4.23. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının harita üzerinde karşılaştırılmış gösterimi

Gözlemlenen kullanıcılar ve kişi sayısı dağılımları Şekil 4.24.'teki grafik üzerinde verilmiştir. Grafiğe göre alanda en çok 1 kişilik kullanıcılar (19 kişi- %47), en az ise 4 kişilik gruplar (1 kişi- %3) bulunmaktadır. 5 kişilik gruplar gözlenmemiştir.

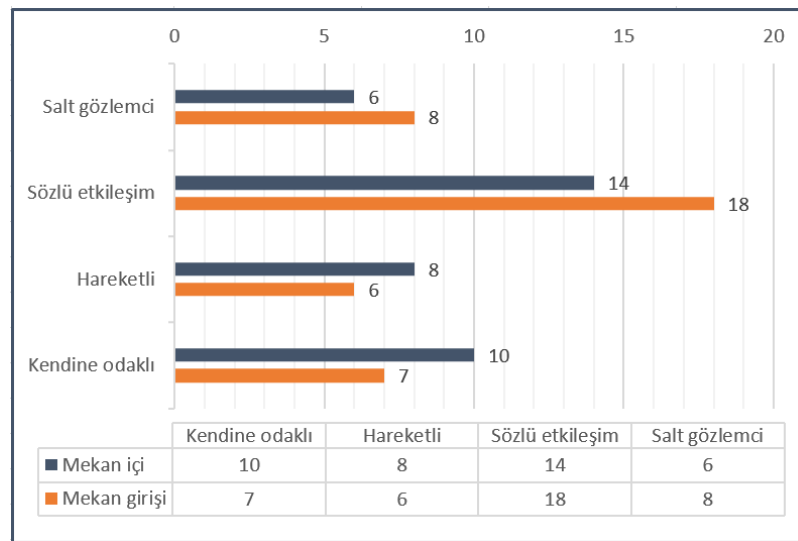

Şekil 4.24. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının grafik üzerinde gösterimi

4.2.1.4. Genel değerlendirme – Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe mekan içi ve girişi alt bölgelerinin karşılaştırmaları

- Genel kullanıcı davranışı bulguları karşılaştırması

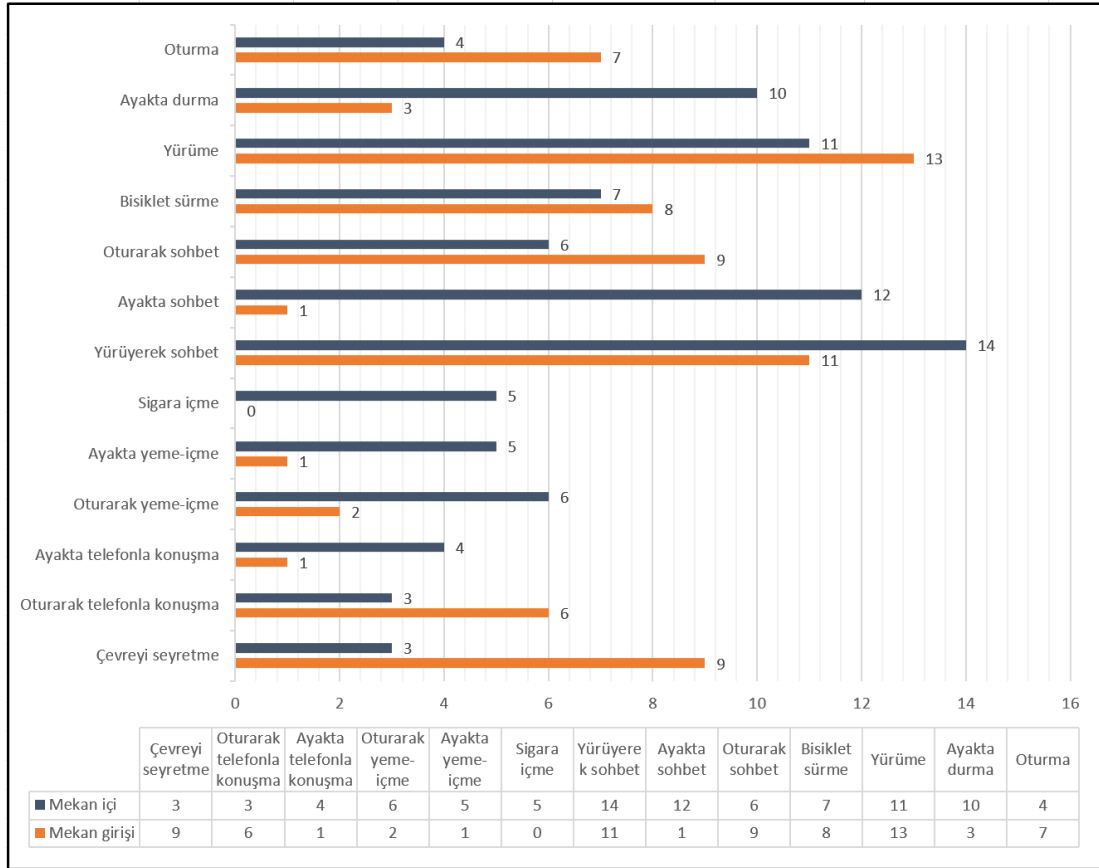
Haritalar incelenerek çıkarılan grafikler, Şekil 4.25.'te mekan içi ve mekan girişi alt bölgeleri olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmadan izlendiği üzere alt bölgelerde gözlemlenen genel kullanıcı davranışı sayılarında önemli bir fark görülmemiştir.

Şekil 4.25. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Genel kullanıcı davranışı mekan içi ve mekan girişi alt bölge bulguları karşılaştırma grafiği

- Kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırması

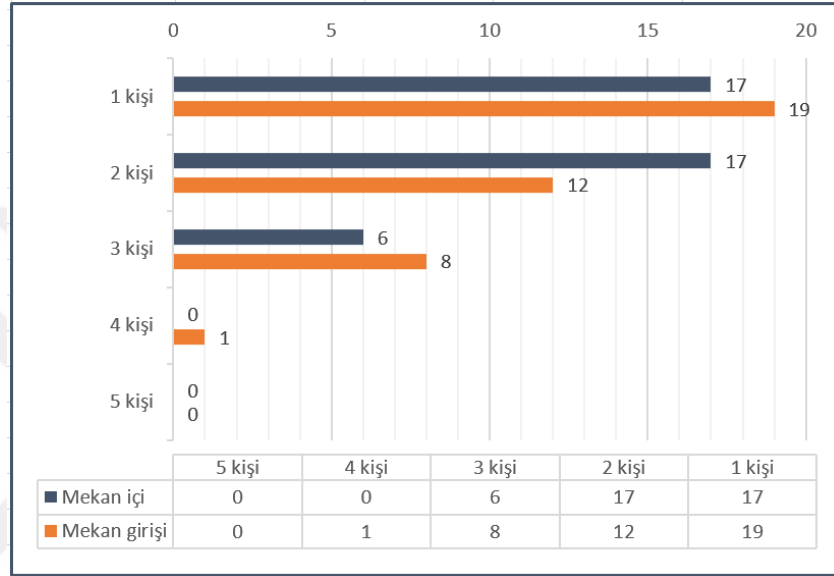
Haritalar incelenerek çıkarılan grafikler, Şekil 4.25.'da mekan içi ve mekan girişi alt bölgeleri olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmadan görüldüğü üzere bazı eylemlerin sayısında mekan içi ve mekan girişi arasında kritik farklar gözlemlenebilmektedir. Ayakta sohbet mekan içinde 10 adet yapılmakta iken, bu sayı mekan girişinde 1'dir. Sigara içme eylemi mekan içinde 5 adet görülmüş iken mekan girişinde hiç görülmemiştir. Ayakta yeme-içme eylemi mekan içinde 5 adet iken mekan girişinde 1 adet yapılmıştır. Oturarak yeme-içme, ayakta telefonla konuşma, oturarak telefonla konuşma ve çevreyi seyretme eylemlerinde de alt bölgeler arasında büyük farklar olduğu grafik üzerinden okunmaktadır.

Şekil 4.26. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Kullanıcı eylemleri mekan içi ve mekan girişi alt bölge bulguları karşılaştırma grafiği

- Sosyal etkileşim-kişisi sayısı bulguları karşılaştırması

Haritalar incelenerek çıkarılan grafikler, Şekil 4.27.'de mekan içi ve mekan girişi alt bölgeleri olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmadan görüldüğü üzere iki alt bölgede de 5 kişilik gruplara rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra mekan içinde hiç 4 kişilik grup gözlemlenmemişken mekan girişinde 1 adet gözlemlenmiştir. 1, 2 ve 3 kişilik kullanıcı/grup tiplerinde ise mekan içi ve mekan girişi arasında kritik bir farklılaşma gözlemlenmemiştir.

Şekil 4.27. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe Sosyal etkileşim-kişi sayısı mekan içi ve mekan girişi alt bölge bulgularının karşılaştırma grafiği

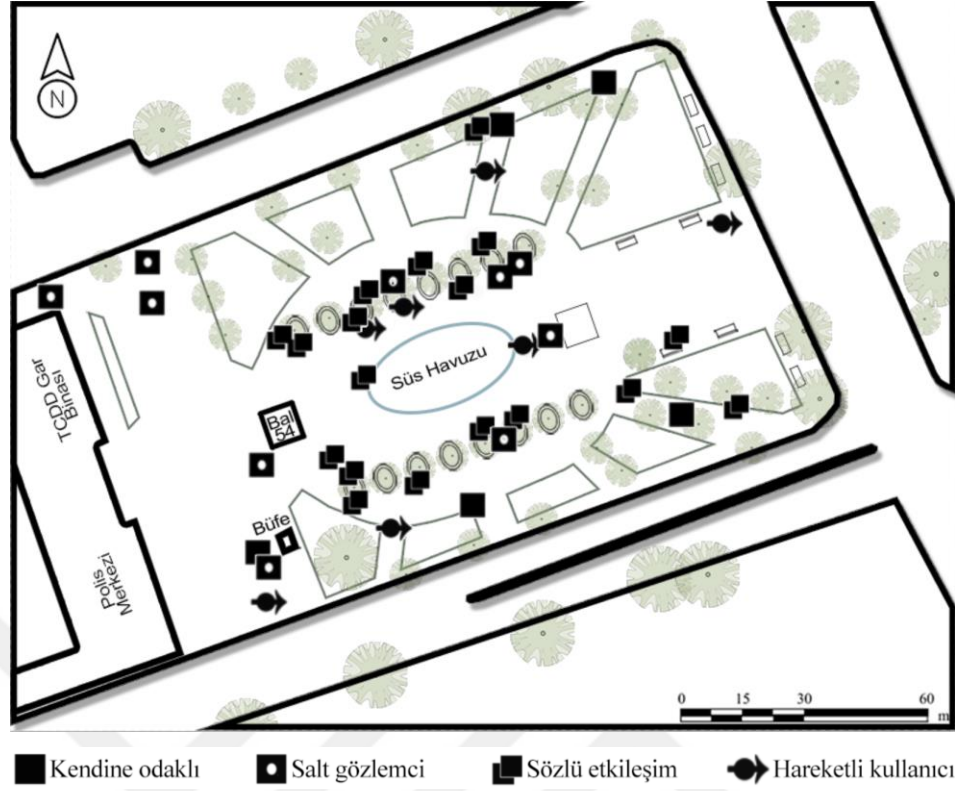
4.2.2. Gar Meydanı Yerinde Gözlemi (Üçüncü Aşama) Bulguları

Bu bölümde Gar Meydanı'nın genel kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri, sosyal etkileşim- kişi sayısı gözlem bulguları yer almaktadır.

4.2.2.1. Gar Meydanı genel kullanıcı davranışı bulguları

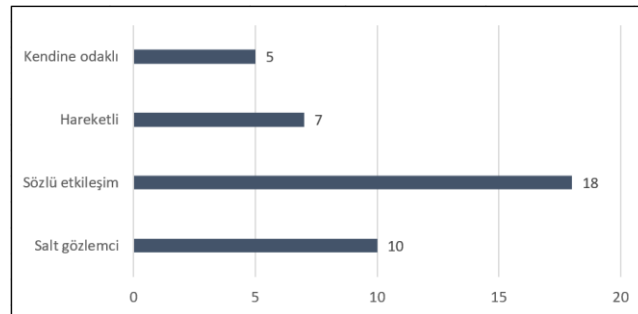
- Gar Meydanı içi

Gar Meydanı içinde gerçekleştirilen genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgeler halinde Şekil 4.28.'deki haritada verilmiştir. Bu haritada alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlem haritalarının ve simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır.

Şekil 4.28. Adapazarı Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

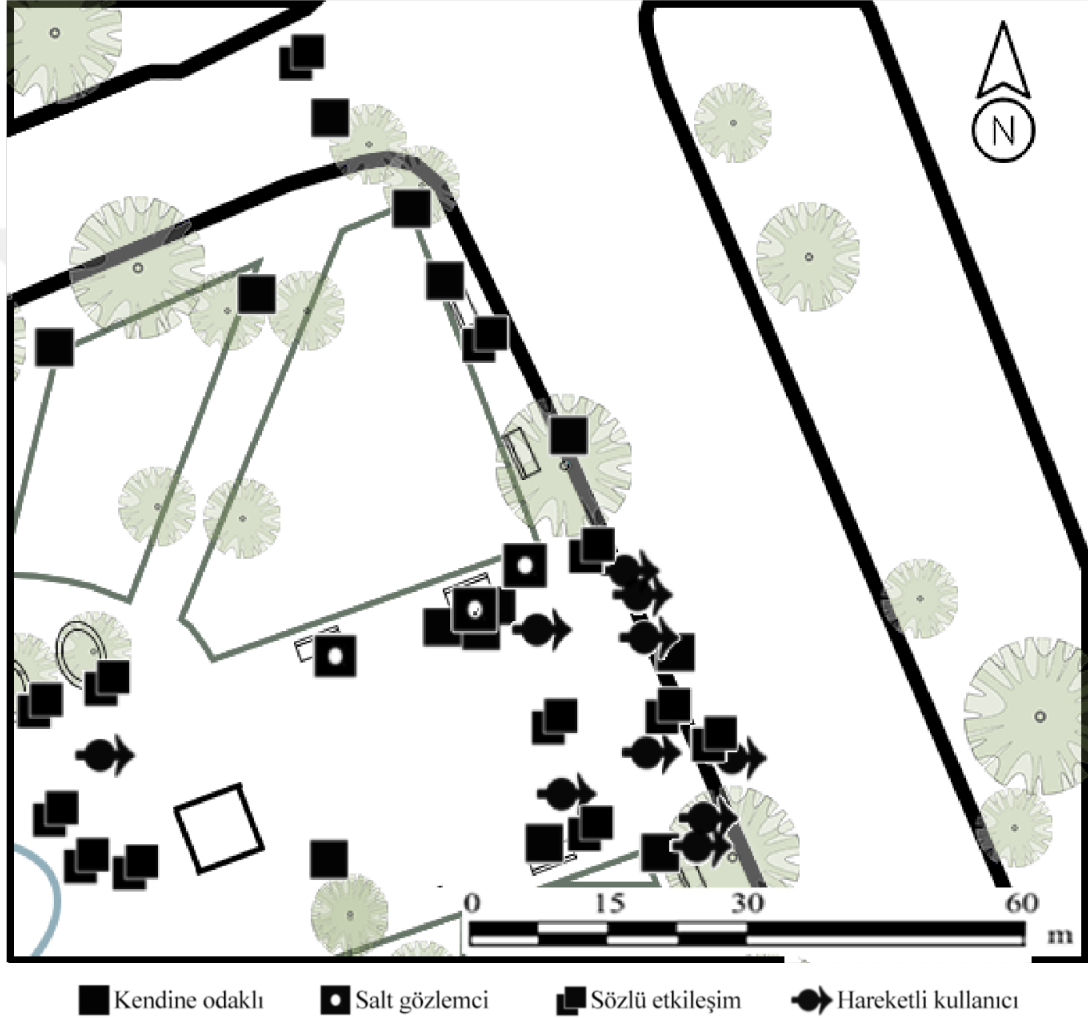
Haritadaki simgeler Şekil 4.29.'da görülen grafikte davranış tiplerine karşılık gelen sayılarla anlatılmıştır. Grafiğe göre bölgede en fazla sözlü etkileşim görülürken en az kendine odaklı kullanıcı tipi görülmektedir. Kendine odaklı kullanıcı tipi 5 kişi ile toplam kullanıcı davranışlarının % 13'ünü; hareketli kullanıcı tipi 7 kişi ile %17'sini; sözlü etkileşim tipi 18 kişi ile %45'ini; salt gözlemci tipi ise 10 kişi ile %25'ini oluşturmaktadır.

Şekil 4.29. Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi

- Gar Meydanı girişi

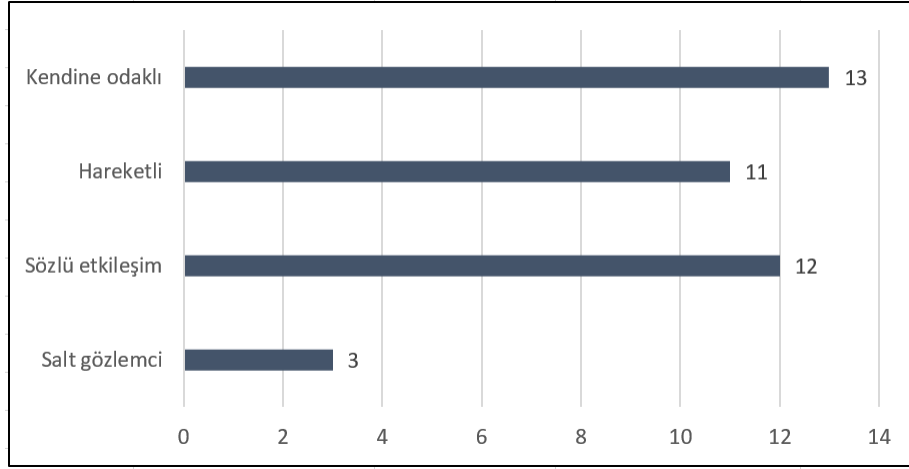
Gar Meydanı girişinde gerçekleştirilen genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgeler halinde Şekil 4.30.'daki haritada verilmiştir. Bu haritada alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlem haritalarının ve simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır.

Şekil 4.30. Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Haritadaki simgeler Şekil 4.31.'de görülen grafikte davranış tiplerine karşılık gelen sayılarla anlatılmıştır. Grafığe göre bölgede en fazla kendine odaklı kullanıcı tipi görülürken en az salt gözlemci tipi görülmektedir. Kendine odaklı kullanıcı tipi 13 kişi ile toplam kullanıcı davranışlarının %33'ünü; hareketli kullanıcı tipi 11 kişi ile

%28'ini; sözlü etkileşim tipi 12 kişi ile %31'ini; salt gözlemci tipi ise 3 kişi ile %8'ini oluşturmaktadır.

Şekil 4.31. Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu genel kullanıcı davranışlarının grafik üzerinde gösterimi

4.2.2.2. Gar Meydanı kullanıcı eylemleri bulguları

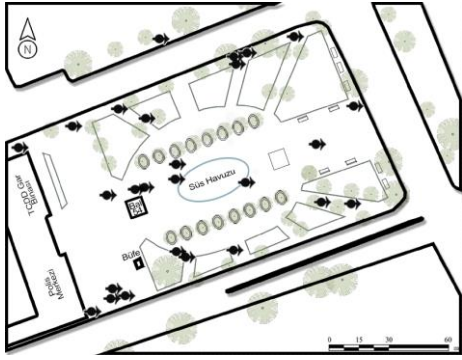
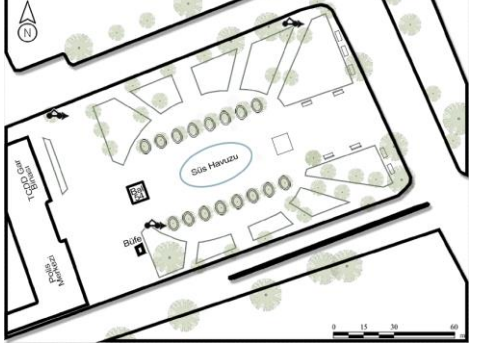
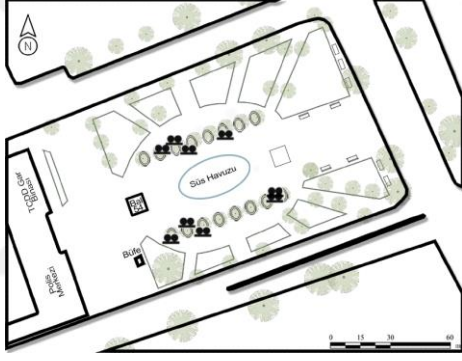

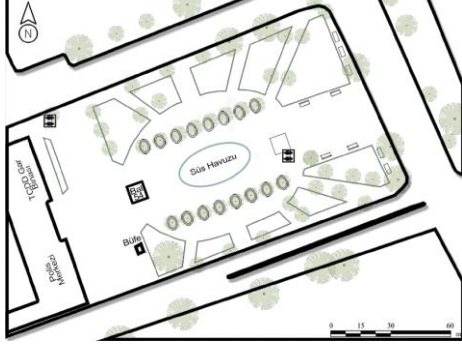
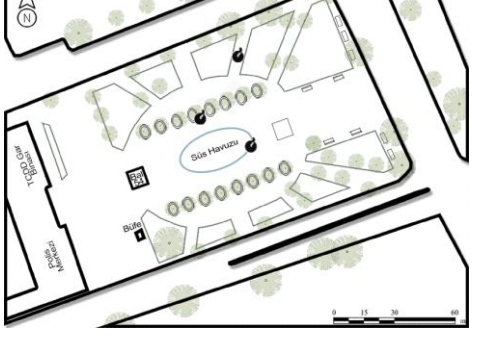
- Gar Meydanı içi

Gar Meydanı içinde gerçekleştirilen kullanıcı eylemi gözlemleri simgeler halinde Tablo 4.12.'teki haritalarda verilmiştir. Her bir haritada 8 gün boyunca gözlemlenen farklı eylem türleri yer almaktadır.

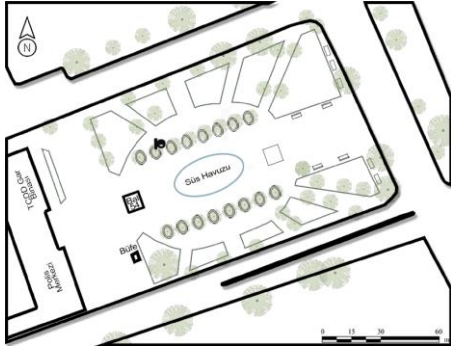
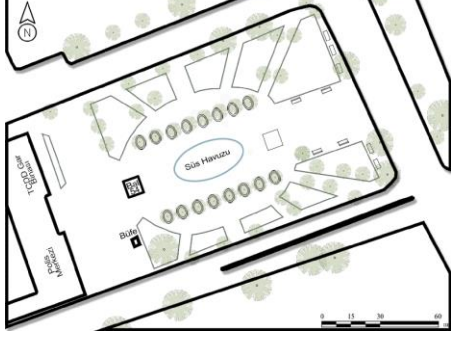
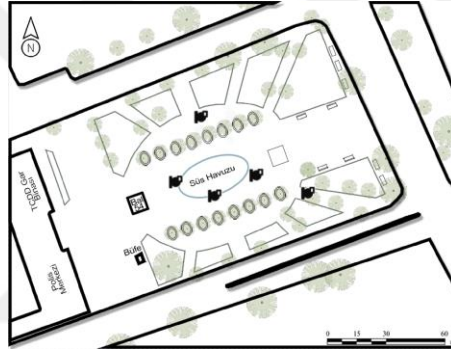

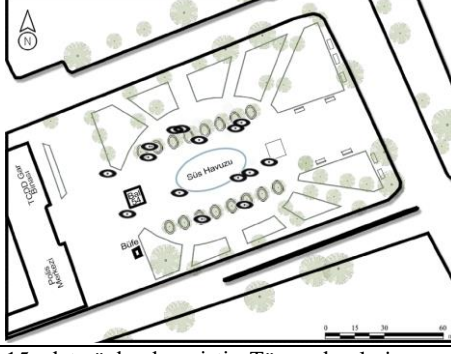

Tablo 4.12. Adapazarı Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

Eylem Türü	Gözlemlenen Eylem Sayısı	Eylemlerin Oran (%)
Oturma eylemi	12	%13
Ayakta durma eylemi	2	%2

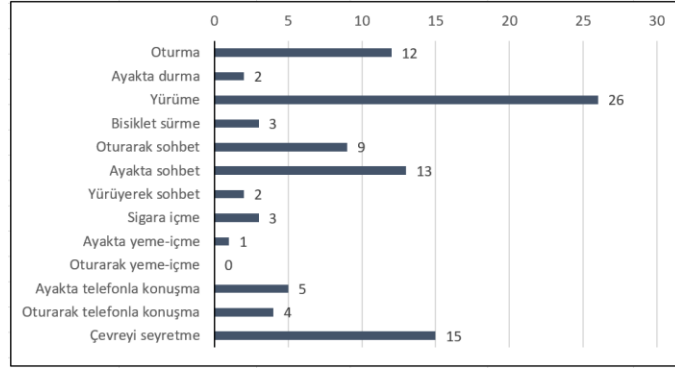
Tablo 4.12. (Devam) Adapazarı Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

<p>Yürüme eylemi</p> 	<p>Bisiklet sürme eylemi</p>
<p>26 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %27'sini oluşturmaktadır.</p>	<p>3 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %3'ünü oluşturmaktadır.</p>
<p>Oturarak sohbet etme eylemi</p> 	<p>Ayakta sohbet etme eylemi</p>
<p>9 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %10'unu oluşturmaktadır.</p>	<p>13 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %14'ünü oluşturmaktadır.</p>
<p>Yürüyerek sohbet etme eylemi</p> 	<p>Sigara içme eylemi</p>
<p>2 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %2'sini oluşturmaktadır.</p>	<p>3 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %3'ünü oluşturmaktadır.</p>

Tablo 4.12. (Devam) Adapazarı Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

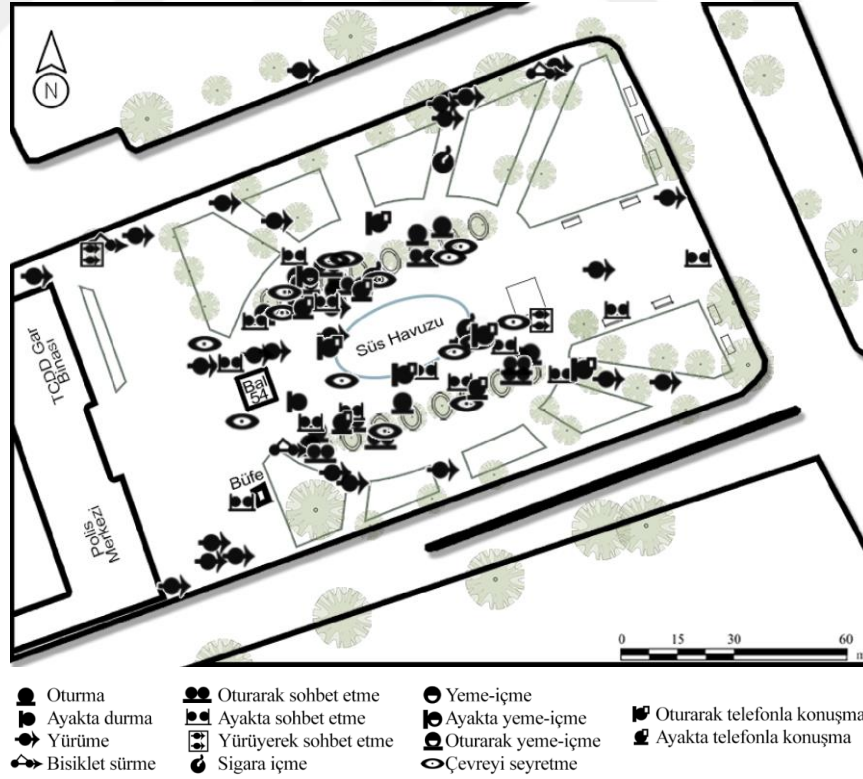
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Ayakta yeme-içme eylemi</p> <p>1 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %1'ini oluşturmaktadır.</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Oturarak yeme-içme eylemi</p> <p>0 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %0'ını oluşturmaktadır.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Ayakta telefonla konuşma eylemi</p> <p>5 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %5'ini oluşturmaktadır.</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Oturarak telefonla konuşma eylemi</p> <p>4 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %4'ünü oluşturmaktadır.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Çevreyi seyretme eylemi</p> <p>15 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %16'sını oluşturmaktadır.</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Çevreyi seyretme eylemi</p> <p>0 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %0'ını oluşturmaktadır.</p>

Tablo 4.12.'de işlenen simgeler Şekil 4.32.'deki grafik üzerinde anlatılmıştır. Grafiğe göre alanda eylemler en çok yürüme eylemi (26 kişi- %27) olarak gerçekleşmekteyken, oturarak yeme-içme eylemi hiç yapılmamıştır.

Şekil 4.32. Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi

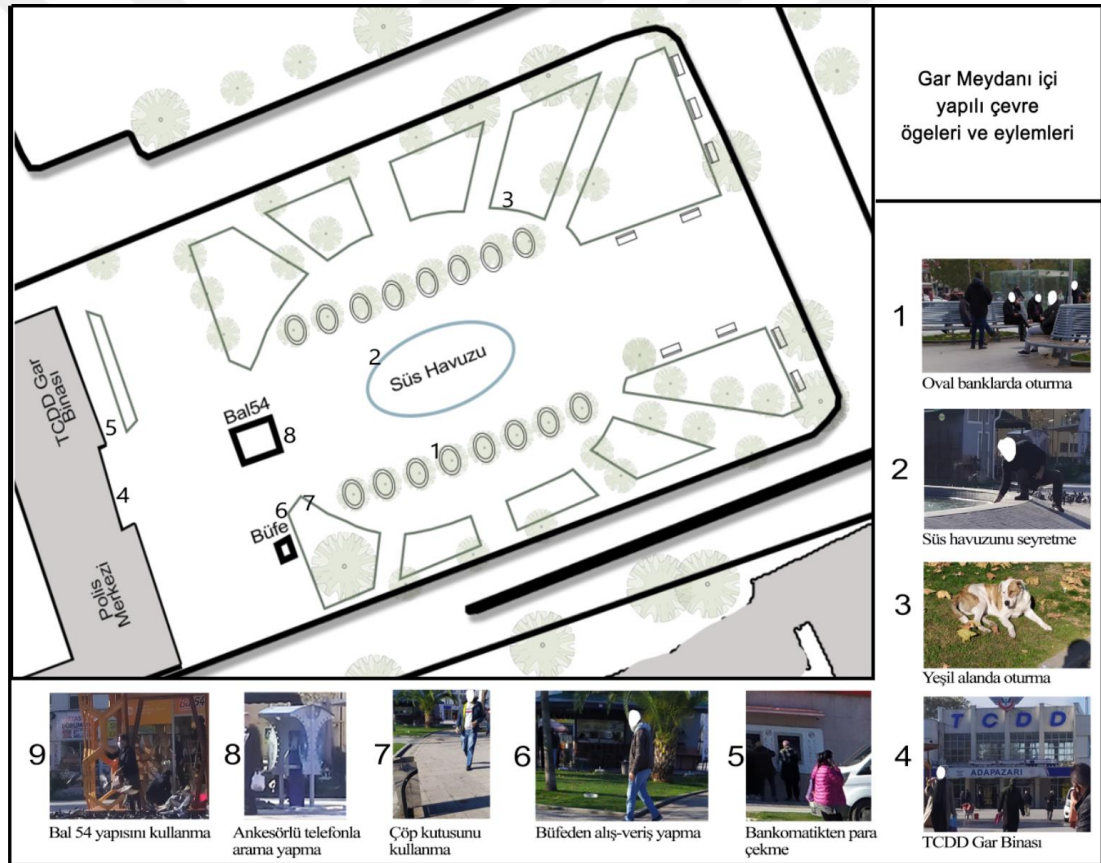
Şekil 4.33.'te verilen haritada, alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır. Bu harita incelendiğinde bölgenin bazı yerlerinde eylem yoğunluklarının yaşandığı görülmektedir. Bu yoğunluk en fazla meydanın ortasındaki süs havuzu çevresinde konumlanan oval banklarda (Tablo 4.9.) görülmektedir. Bölgedeki sirkülasyon, çoğunlukla süs havuzu çevresinden yapıldığı için, bu alandaki yoğunluk artmaktadır.

Şekil 4.33. Gar Meydanı içi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Yukarıdaki kullanıcı eylemlerinin çakıştırıldığı harita Şekil 4.34. ile birlikte incelendiğinde, bölgedeki yapısal çevrenin eylemleri nasıl şekillendirdiği harita üzerinde gözlemlenebilmektedir. Bu gözlem sayesinde ise kullanıcıların o bölgedeki eylemi, neden ve hangi donatıyla/ kent mobilyasıyla etkileşime geçerek gerçekleştirebildikleri görülebilmektedir.

Şekil 4.34.'te görüldüğü üzere yürüme, çevreyi seyretme, ayakta telefonla konuşma, sigara içme vb. gibi eylemler, meydanın odağında konumlanan süs havuzu çevresinde gerçekleşebilmektedir. Süs havuzunun etrafında konumlanan oval banklar da yine çevreyi seyretme eylemi ile birlikte oturarak yeme-içme, oturarak sohbet etme, oturarak telefonla konuşma, dinlenme vb. gibi eylemlere ev sahipliği yapmaktadır.

Şekil 4.34. Gar Meydanı içi yapısal çevre öğeleri ve eylemleri

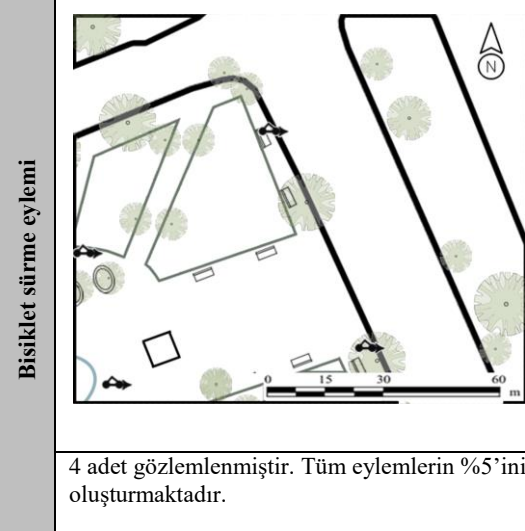
Oval banklardaki oturma/ sohbet etme vb. gibi eylemlerin odağında süs havuzu bulunmaktadır. Bunun sebebi ise bankların havuzun çevresinde konumlandırılmasıdır. Banklar gibi bölgedeki yeşil alanlar da oturma ve dinlenme alanları sağlamaktadır.

Bölgede ankesörlü telefon, bankamatik, çöp kutuları vb. gibi kent mobilyaları bulunmakta ve bu mobilyalar kullanıcıların eylemlerine şekil vermektedir. TCDD Gar Binası, büfe ve Bal 54 de bölgede kullanıcıların eylemlerini değiştiren ve meydanın içinde bulunan diğer donatılar/ resmi binalardır.

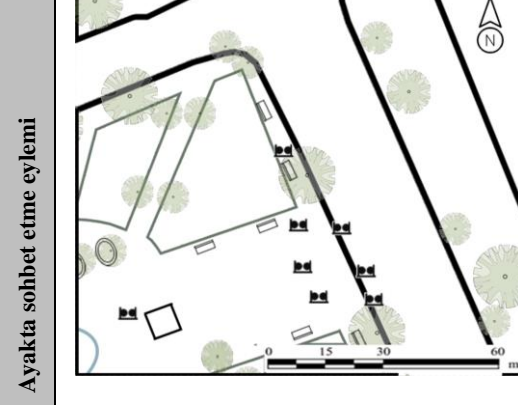
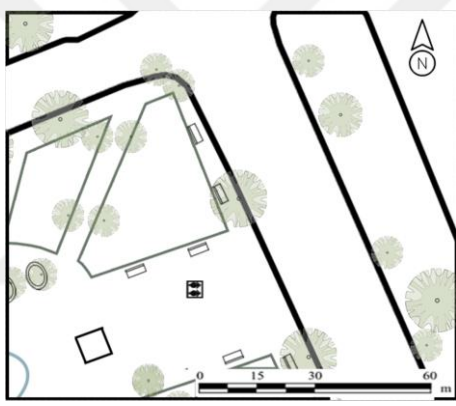

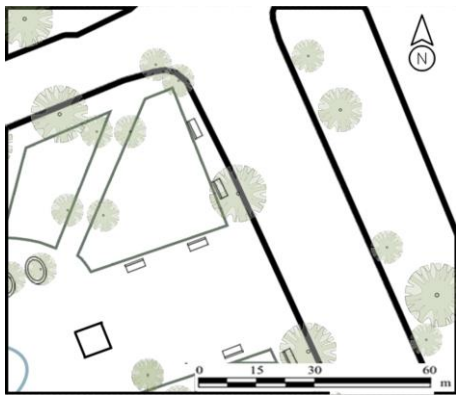
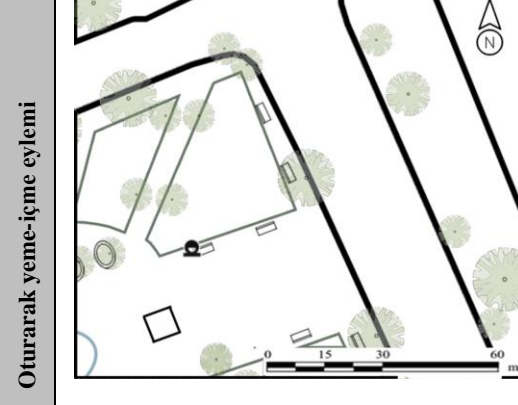
- Gar Meydanı girişi

Gar Meydanı girişinde 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu, gerçekleştirilen kullanıcı eylemi gözlemleri simgeler halinde Tablo 4.13.'teki haritalarda verilmiştir. Her bir haritada 8 gün boyunca gözlemlenen farklı eylem türleri yer almaktadır.

Tablo 4.13. Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerindeki gösterimi

Oturma eylemi	 <p>10 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %13'ünü oluşturmaktadır.</p>	Ayakta durma eylemi	 <p>12 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %15'ini oluşturmaktadır.</p>
Yürüme eylemi	 <p>24 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %31'ini oluşturmaktadır.</p>	Bisiklet sürme eylemi	 <p>4 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %5'ini oluşturmaktadır.</p>

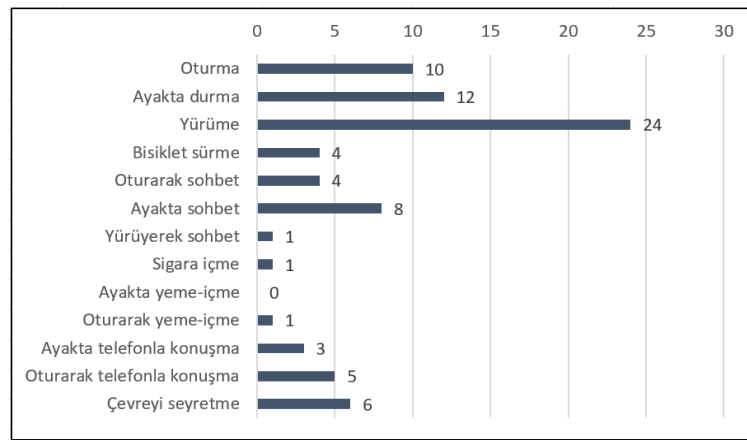
Tablo 4.13. (Devam) Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

Oturarak sohbet etme eylemi		
	<p>4 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %5'ini oluşturmaktadır.</p>	<p>8 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %10'unu oluşturmaktadır.</p>
Yürüyerek sohbet etme eylemi		
	<p>1 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %1'ini oluşturmaktadır.</p>	<p>1 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %1'ini oluşturmaktadır.</p>
Ayakta yeme-içme eylemi		
	<p>0 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %0'ını oluşturmaktadır.</p>	<p>1 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %1'ini oluşturmaktadır.</p>

Tablo 4.13. (Devam) Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 tarihleri arasındaki gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde gösterimi

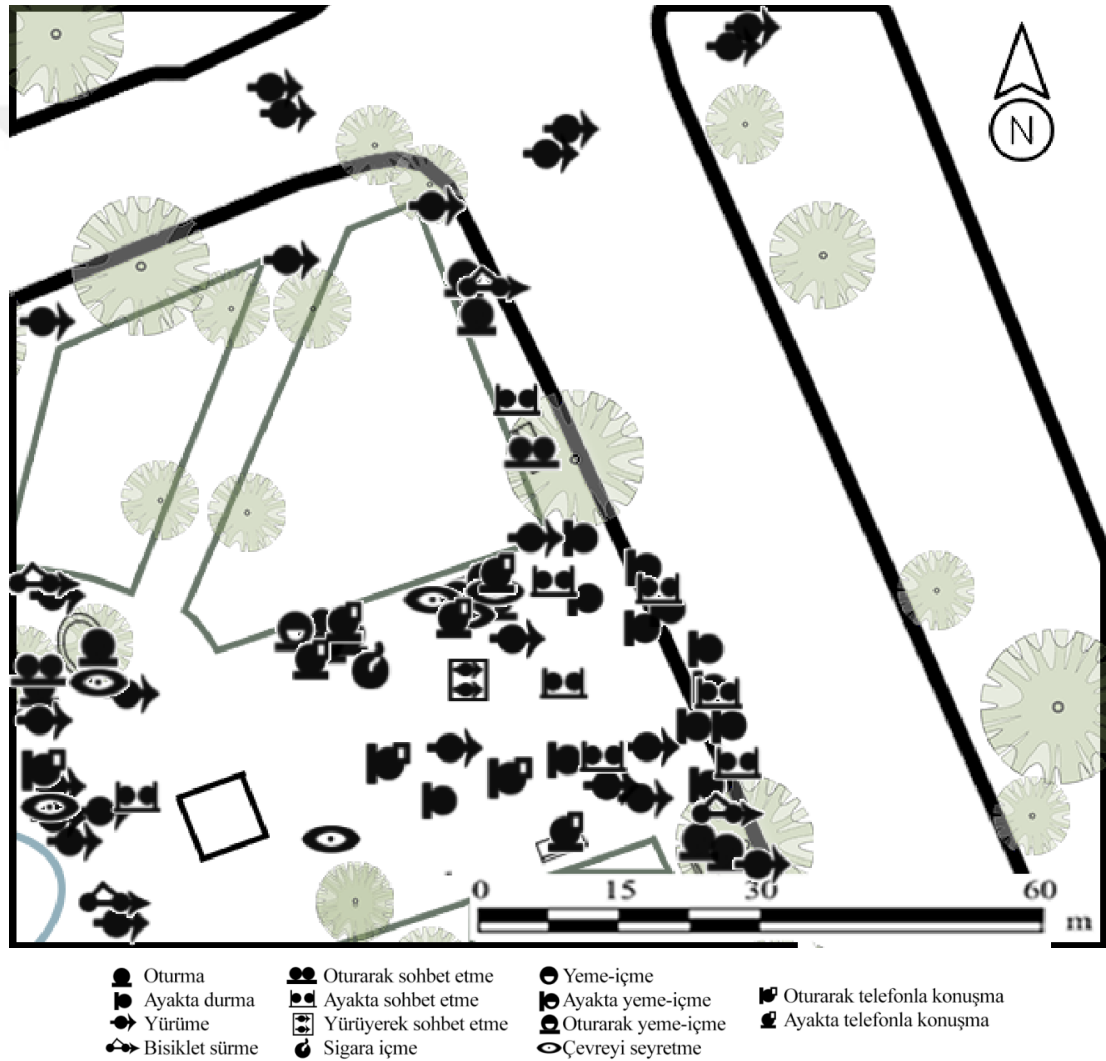
Ayakta telefonla konuşma eylemi		Oturarak telefonla konuşma eylemi	
	3 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %4'ünü oluşturmaktadır.		5 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %6'sını oluşturmaktadır.
Çevreyi seyretme eylemi			
	6 adet gözlemlenmiştir. Tüm eylemlerin %8'ini oluşturmaktadır.		

Tablo 4.13.'te işlenen simgeler Şekil 4.35.'teki grafik üzerinde anlatılmıştır. Grafiğe göre alanda eylemler en çok yürüme eylemi olarak (24 kişi- %31) yapılmakta iken, ayakta yeme-içme eylemi hiç gerçekleşmemiştir.

Şekil 4.35. Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin grafik üzerinde gösterimi

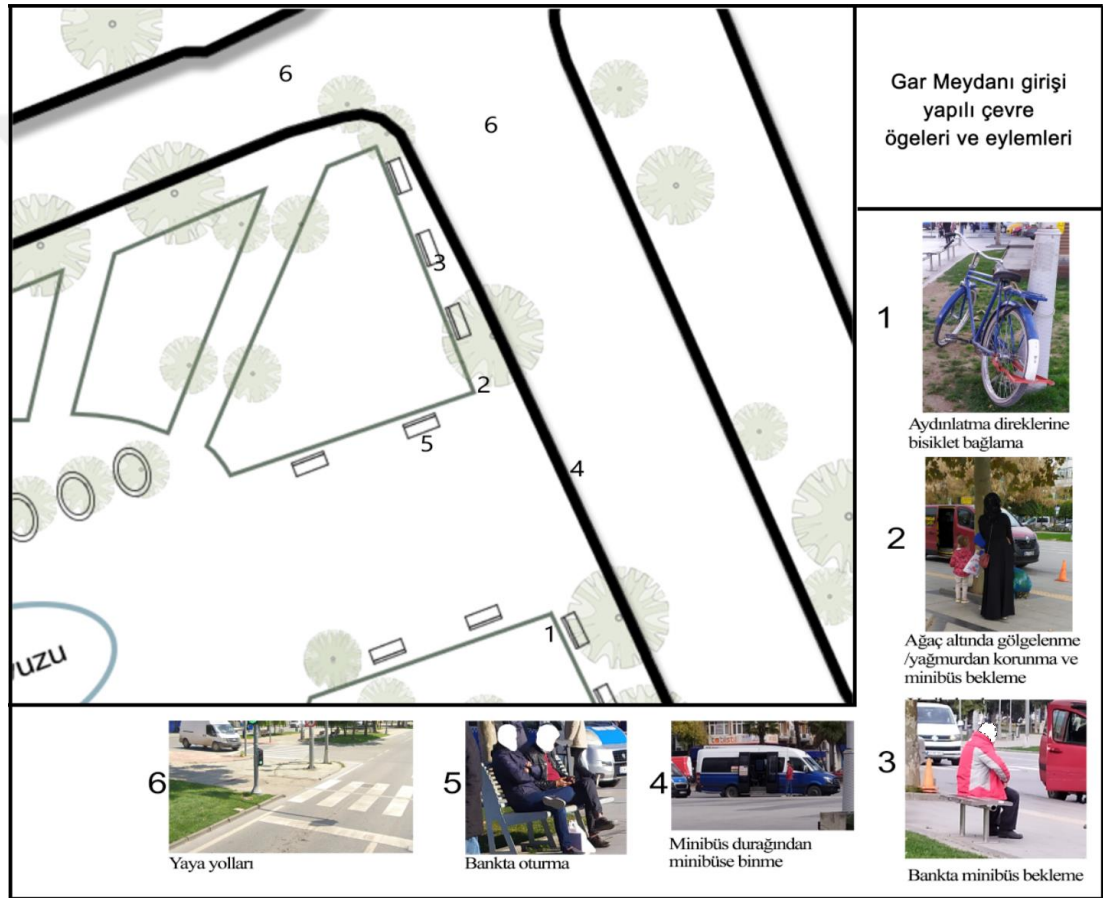
Şekil 4.36.'da verilen haritada alanda gerçekleştirilen 8 günlük genel kullanıcı davranışı gözlemleri simgelerinin çakıştırılmış hali yer almaktadır. Bu harita incelendiğinde bölgenin bazı yerlerinde eylem yoğunluklarının yaşandığı görülmektedir. Yoğunluk en fazla, meydanın doğusunda minibüs beklenen bölgede gözlemlenmiştir. Bu minibüs bekleme alanı, meydan içi ile meydan girişinin arasında bir sınır niteliğindedir. Minibüs bekleyen kullanıcıların bankta oturma, ayakta bekleme, ayakta sohbet ve bankta sohbet gibi eylemler ile bekleme alanındaki yoğunluğu sağladıkları gözlemlenmiştir.

Şekil 4.36. Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu kullanıcı eylemlerinin harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Yukarıdaki kullanıcı eylemlerinin çakıştırıldığı harita Şekil 4.37. ile birlikte incelendiğinde, bölgedeki yapısal çevrenin eylemleri nasıl şekillendirdiği harita

üzerinde gözlemlenebilmektedir. Bu gözlem sayesinde ise kullanıcıların o bölgedeki eylemi neden ve hangi donatı/ kent mobilyasıyla etkileşime geçerek gerçekleştirdikleri okunabilmektedir. Meydanın ana girişi Atatürk Bulvarı (doğu) tarafında olan yaya yollarıdır. Bu yaya yollarından gelen kullanıcılar banklarda veya ayakta minibüs bekleme, meydanı sirkülasyon alanı olarak kullanma veya meydan içinde vakit geçirme gibi davranışlar göstermektedirler. Mekan girişinde konumlanan yaya yolları ve minibüs durakları bu alt bölgenin sirkülasyon işlevini güçlendirmekte iken banklar ise duraklama, dinlenme, oturma gibi işlevler sağlamaktadır.

Şekil 4.37. Gar Meydanı girişi yapıllı çevre öğeleri ve eylemleri

4.2.2.3. Gar Meydanı sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları

- Gar Meydanı içi

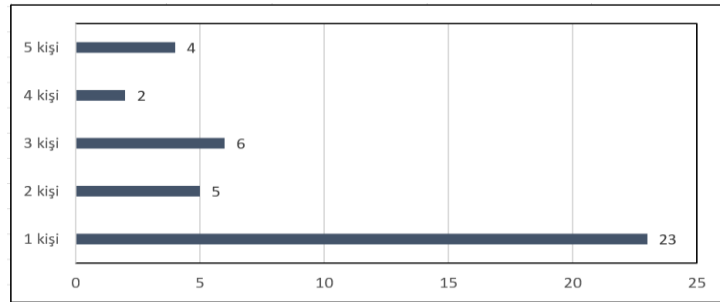
Gar Meydanı içi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları çakıştırılarak oluşturulan Şekil 4.38.'de görülen harita incelendiğinde, Gar Meydanı içinde kullanıcı yoğunlaşmasının Atatürk Bulvarı'na doğru azalırken Gar Binasına yaklaşırken arttığı görülmüştür. 4 ve

5 kişilik gruplanmalar da yine Atatürk Bulvarı'ndan uzaktaki banklara oturmayı tercih etmişlerdir. Bunun sebebi yoğun yaya ve araç trafiğinden uzaklaşma isteği olabilir.

Şekil 4.38. Adapazarı Gar Meydanı içi girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişî sayılarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Gözlemlenen kullanıcılar ve kişî sayısı dağılımları Şekil 4.39.'daki grafik üzerinde verilmiştir. Grafîğe göre alanda en çok 1 kişîlik kullanıcılar (23 kişî, %57), en az ise 4 kişîlik gruplar (2 kişî, %5) bulunmaktadır.

Şekil 4.39. Adapazarı Gar Meydanı içi girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişî sayılarının grafik üzerinde gösterimi

- Gar Meydanı girişi

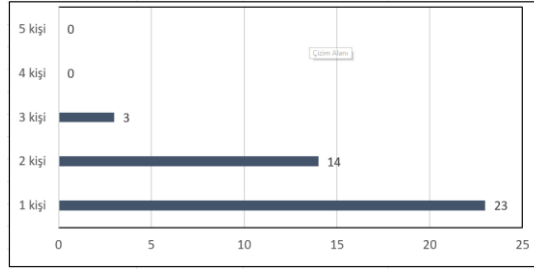
Gar Meydanı içi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları çakıştırılarak oluşturulan Şekil 4.40.'ta görülen harita incelendiğinde, kullanıcı gruplarının daha az sayıda ve tek kişilik kullanıcıların daha çok yoğunlukta olduğu; bu yoğunlaşmanın ise Atatürk Bulvarı'na bakan yapı adası kenarında olduğu gözlemlenmiştir.

Yoğunluk bu bölgede ayakta veya oturarak minibüs/kırmızı minibüs bekleyen kullanıcıların çokluğundan kaynaklanmaktadır.

Şekil 4.40. Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının harita üzerinde çakıştırılmış gösterimi

Gözlemlenen kullanıcılar ve kişi sayısı dağılımları Şekil 4.41.'deki grafik üzerinde verilmiştir. Grafığe göre alanda en çok 1 kişilik kullanıcılar (23 Kişi- %57), en az ise 3 kişilik gruplar (3 grup- %8) bulunmaktadır.

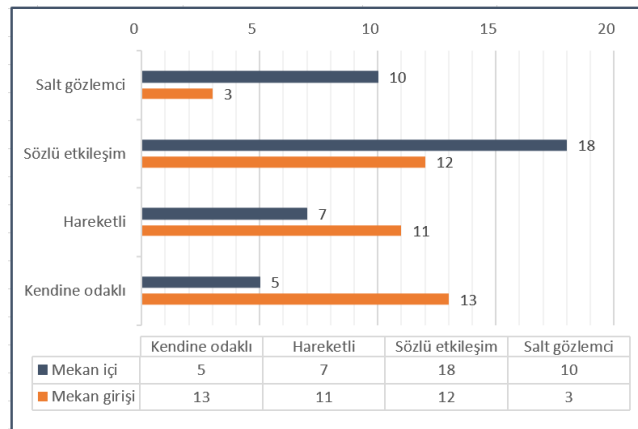

Şekil 4.41. Adapazarı Gar Meydanı girişi 19 Kasım 2020- 19 Şubat 2021 arası gözlem sonucu sosyal etkileşim/kişi sayılarının grafik üzerinde gösterimi

4.2.2.4. Genel değerlendirme – Gar Meydanı mekan içi ve mekan girişi alt bölgelerinin karşılaştırmaları

- Genel kullanıcı davranışı bulguları karşılaştırması

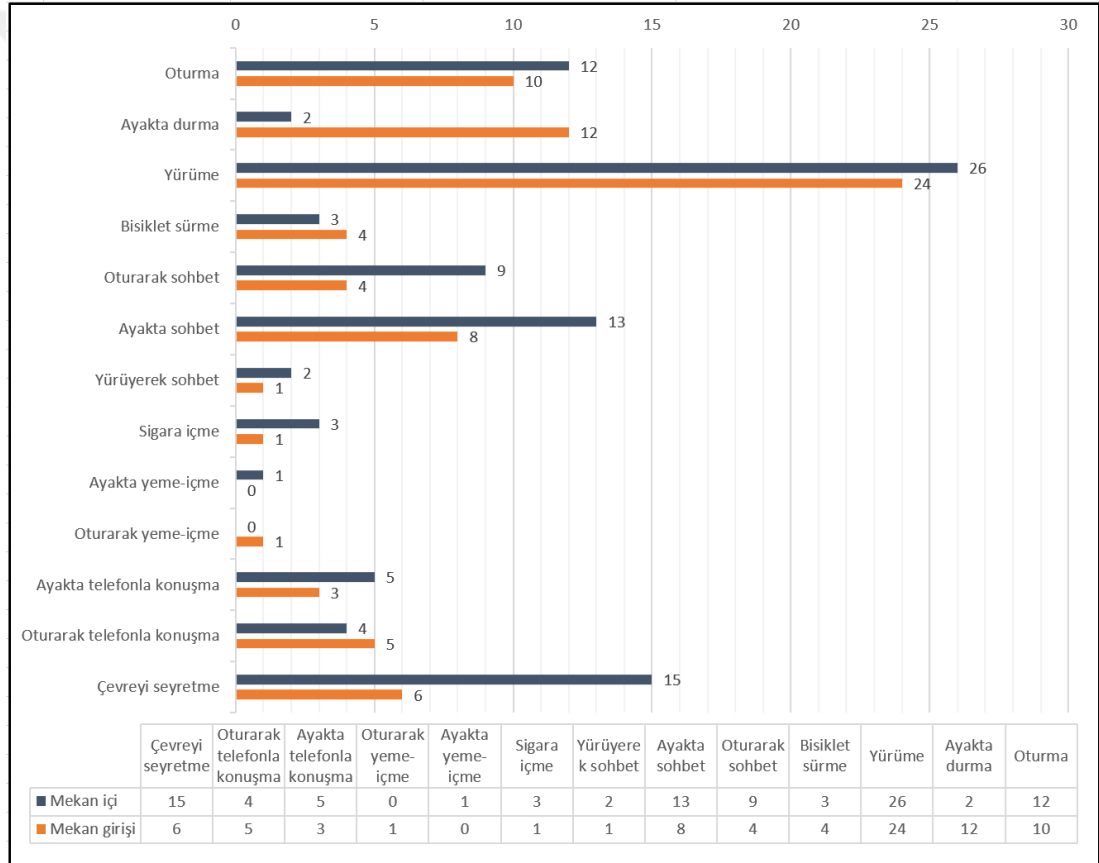
Haritalar incelenerek çıkarılan grafikler, Şekil 4.42.'de mekan içi ve mekan girişi alt bölgeleri olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmadan görüldüğü üzere bölgede kendine odaklı ve salt gözlemci kullanıcı tipinde bölgeler arası önemli farklar görülmektedir. Kendine odaklı kullanıcı tipi mekan içinde 5 iken mekan girişinde bu sayı 13'e çıkmıştır. Salt gözlemci tipi ise mekan içinde 10 kişi iken mekan girişinde bu sayı 3 kişiye düşmüştür.

Şekil 4.42. Gar Meydanı genel kullanıcı davranışı bulguları karşılaştırma grafiği

- Kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırması

Haritalar incelenerek çıkarılan grafikler, Şekil 4.43.'te mekan içi ve mekan girişi alt bölgeleri olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmadan görüldüğü üzere bazı eylemlerde mekan içi ve mekan girişi arası kritik farklılıklar görülmektedir¹³. Bu fark en çok ayakta durma ve çevreyi seyretme eylemlerinde gözlemlenmiştir. Ayakta durma eylemi mekan içinde 2 iken, mekan girişinde 12'ye çıkmaktadır. Çevreyi seyretme eylemi ise mekan içinde 15 kez gözlemlenmişken, mekan girişinde bu sayı 6'ya düşmüştür. Bu iki eylem kadar kritik olmasa da diğer eylemlerin sayılarında da farklılaşmalar gözlemlenmiştir.

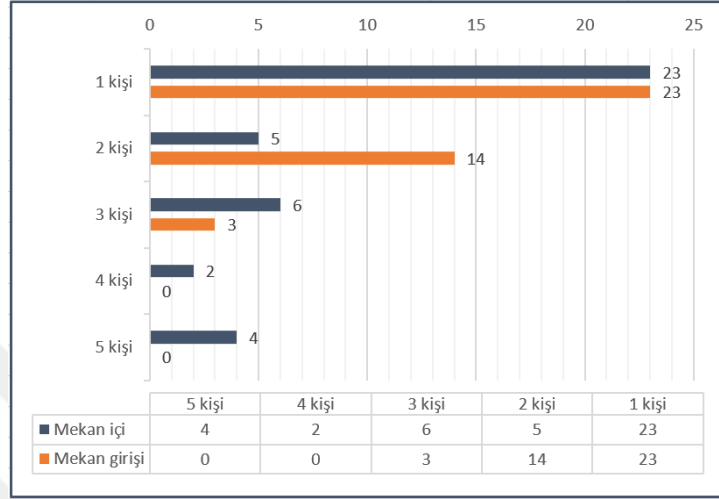
Şekil 4.43. Gar Meydanı kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırma grafiği

- Sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları karşılaştırması

Haritalar incelenerek çıkarılan grafikler, Şekil 4.44.'te mekan içi ve mekan girişi alt bölgeleri olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmadan görüldüğü üzere mekan içinde

¹³ Ayakta ve oturarak yeme-içme sadece 1'er kez gözlemlendiği için bunlardan bahsedilmemiştir.

4 ve 5 kişilik gruplar gözlemlenebilirken, mekan girişinde hiç gözlemlenmemiştir. 2 kişilik gruplarda bölgeler arası kritik farklılaşma söz konusudur; mekan içinde 5 adet iken, bu sayı mekan girişinde 14'e çıkmıştır. 1 ve 3 kişilik kullanıcı/grup sayılarında belirgin bir farklılaşma görülmemiştir.

Şekil 4.44. Gar Meydanı sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları karşılaştırma grafiği

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Eşik mekanları, sınırları daima belli olmayan ancak sınırların ontolojik olarak mekanı üreten eylemler neticesiyle var olabildiği ve bu sayede eşığe dönüşebildiği mekanlardır. Dolayısıyla bu mekanları değerlendirmek ve ölçmek için mekanı üreten ve değiştiren eylemlerin incelenmesi ve gözlemlenmesi gereklidir.

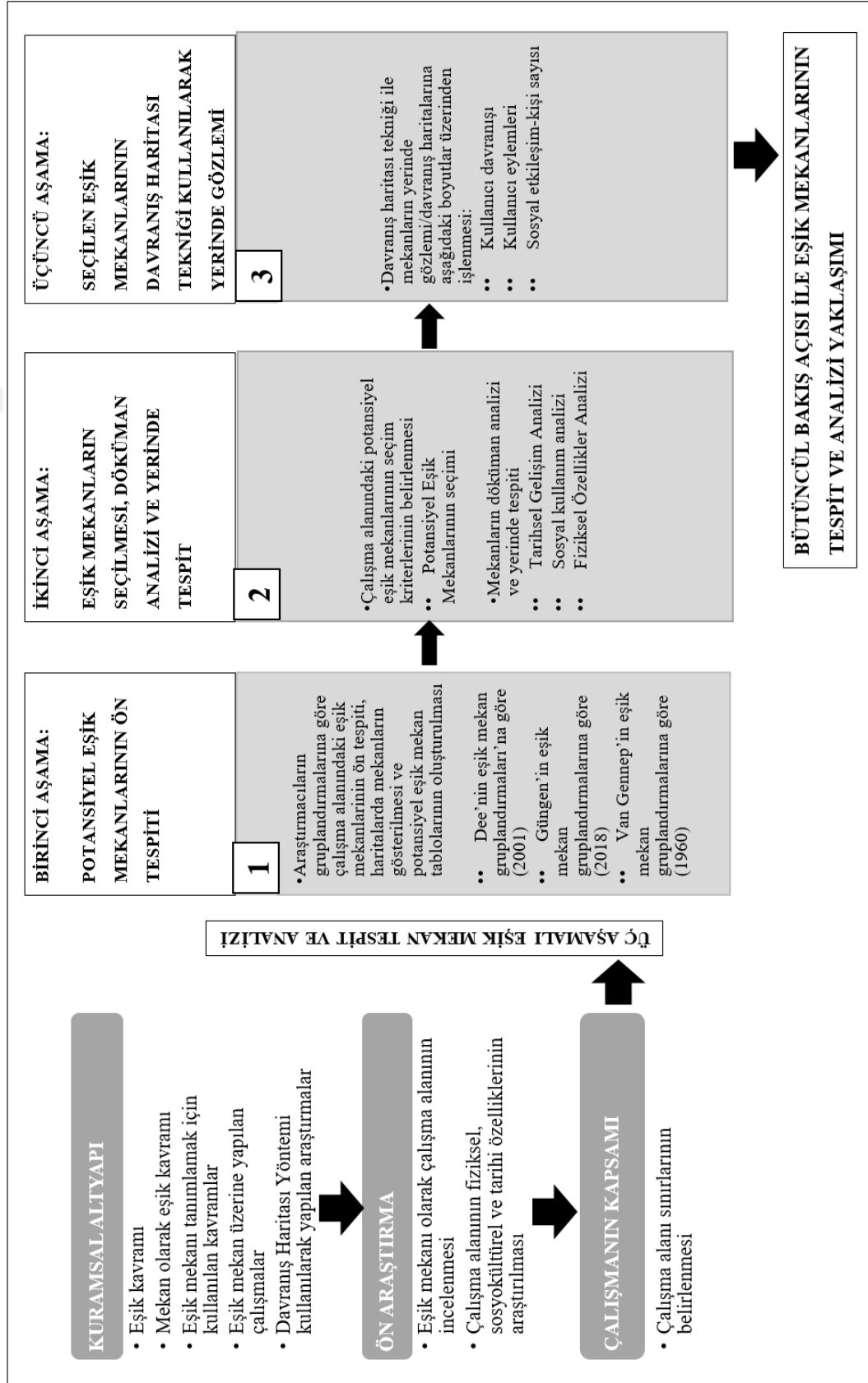
Eşik mekanlarının ölçülmesi ise iç ve dış arasında etkileşimi sağlayan, geçişlerin yapıldığı, dış ve iç mekanla aynı özellikleri paylaşan, dolayısıyla da içeri/dışarı mekan ilişkisinin ortaya çıkmasını ve analiz edilebilmesini sağlayan mekanlar olmaları sebebiyle büyük önem taşımaktadır. Bu nitelikler eşik mekanların göz ardı edilmesini imkansız kılmakta ve bu mekanların analiz ve tespit edilmesinin gerekliliğini anlatmaktadır.

Bu bölümde, giriş bölümünde belirlenen çalışmanın amacı doğrultusunda geliştirilen tez çalışmasının sonuçları ortaya konulmuştur. Çalışmanın amacı eşik mekanların tespiti ve analizi için yaklaşım önerisi geliştirilmesi ve bunun Adapazarı/ Sakarya kent merkezi örneğinde denenmesidir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan araştırmaya sorularına cevap aranırken hangi yöntem doğrultusunda nasıl bir analiz yapıldığı soru başlıkları altında detaylı olarak açıklanmıştır. İlk sorunun kapsamında Tablo 5.1.'de görülen üç aşamalı tespit ve analize yönelik yaklaşım önerisi ve bu önerinin aşamaları sonucunda gerçekleştirilen bütüncül bakış açısı ile eşik mekanlarının keşfi aşamalarının süreci detaylı olarak açıklanmıştır. İkinci sorunun kapsamında ise Tablo 5.1'deki aşamalar sonucunda elde edilen bulgular maddeler altında değerlendirilmiştir.

- 1. Araştırma sorusu: Bir mekanın çeşitli boyutları (tarihsel gelişim, sosyal kullanım, fiziksel özellikler ve kullanıcı eylemleri boyutları) ile eşik mekanları okunabilir mi? Bunun için nasıl bir yaklaşım önerisi geliştirilebilir?

Üç aşamalı olarak geliştirilen yaklaşım önerisi sonucunda bütüncül bakış açısı ile eşik mekan tespiti yapılabilmektedir. Bahsedilen aşamalar Tablo 5.2. üzerinden izlenebilir.

Tablo 5.1. Bütüncül bakış açısı ile eşik mekanlarının tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisi

- 2. Araştırma sorusu: Geliştirilen eşik mekanların tespit ve analizine yönelik yaklaşım önerisi üzerinden bir yandan Adapazarı/ Sakarya kent merkezi örneğinde eşik mekanlarının keşfedilmesini sağlarken; diğer yandan tespit edilen eşik mekanların gözlemlenmesi yolu ile “eşik olma” durumları kullanıcı davranışları üzerinden tespit edilebilir mi?

- Adapazarı potansiyel eşik mekanların ön tespiti:

Bu aşama kapsamında yapılan yerinde ön tespit, Dee (2001), Güngen (2018) ve Van Gennep'in (1960) eşik mekan gruplandırmalarından faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması sonucunda araştırmacıların gruplandırmaları ve kapsamaları özümseyerek çalışma alanında aranmıştır. Dee'nin (2001) eşik mekanlarının tespiti, alandaki kot farklılıkları, yeşil alan ve su ögesi barındıran mekanların keşfedilmesi ve fotoğraflarının çekilmesi suretiyle; Van Gennep'in (1960) eşik mekanlarının ön tespiti, belirgin kullanıcı profili değişimi gösteren mekanların keşfedilmesi ve fotoğraflarının çekilmesi ile; Güngen'in eşik mekanlarının ön tespiti ise gözlem sonucu keşfedilebilen mimari katman ve stil farklılaşmaları, sosyal kullanım (işlev) farklılaşmaları, mekanda yürüdükçe farkedilen hissi değişim ve gündelik kullanım farklılaşmaları barındıran mekanların keşfedilmesi ve fotoğraflarının çekilmesi suretiyle gerçekleştirilmiştir. Bu üç araştırmacının eşik mekan gruplandırmaları doğrultusunda ön tespit ile ortak olarak belirlenen eşik mekanları Şekil 5.1.'deki haritalar üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 5.1. Dee, Van Gennep ve Güngen'in gruplamalarında ortak olan potansiyel eşik mekanlarının kolaj tekniği ile gösterimi

Ortak olarak belirlenen potansiyel eşik mekanlarının arasından seçim yapılmıştır ve detaylı doküman analizi/ yerinde tespit üzere Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı mekanlarının seçilmesine karar verilmiştir. Bu mekanların seçilmesinde belirlenen kriterler (Bölüm 3.4.1.) mekanların incelenebilecek farklı aktiviteleri içermesi, aktivitelerin gözlemlenmesini engelleyen unsurların mümkün olduğunca az olması gibi kaygılar gözetilerek oluşturulmuştur.

Seçilen mekanların Dee, Van Gennep ve Güngen'in eşik mekan sınıflamalarında yer almaları, her iki mekanın eşik mekan olma niteliklerinin güçlenmesini sağlamaktadır. Bu seçimin ayrıca, sözü edilen mekanların "eşik mekan olma durumlarının kesin tespiti" için önemli bir adım olduğu da düşünülmektedir. Kamusal mekan olmaları ise gözlemcinin günün herhangi bir saatinde ve haftanın herhangi bir gününde gözlem yapmasını mümkün kılmaktadır. Bunu yanısıra seçilen mekanlar gözlemlenebilecek farklı eylem ve kullanıcılar barındırmakta ve bu unsurların rahatça gözlemlenmesine imkan sağlamaktadır.

Yerleşimin başladığı bağlam, tarih içinde birçok tarihsel ve sosyokültürel değişim göstermiştir. Bu değişimlerin başlıca tetikleyicileri tren hattının döşenmesi (1899), Atatürk Bulvarı'nın genişletilmesi (üzerindeki resmi yapıların yıkılması) (1958-1961) ve depremler sonucu yapılan büyük düzenlemeler (1999) olarak özetlenebilir. Bu üç önemli gelişme birçok başka gelişmeyi de beraberinde getirerek bölgede çeşitli katman, mimari stil, sosyal kullanım ve kullanıcı profili farklılaştırmalarına yol açtıkları için tarihi eşikler olarak da düşünülebilirler.

1899 yılına kadar bölgede tarihi çarşılar, camiler ve konut binaları bulunmakta iken bölge barınma, ticaret ve ibadet işlevlerine sahiptir. Bu işlevler müşteri, satıcı ve genel kullanıcı profillerine hizmet vermektedir. 1899 yılında Adapazarı-Arifiye demiryolu hattının döşenmesiyle birlikte, bu bağlama ulaşım işlevi de eklenmiş ve yolcu profiline de hizmet vermeye başlamıştır. 1902 yılında bölgedeki ilk yeşil alan olan İbrahim Parkı'nın yapılması ile park işlevi, 1930 yılında Atatürk Ortaokulu'nun inşası sayesinde futbol sahasına çevrilen ve yılın belli vakitlerinde toplanma alanı olarak kullanılan açıklık ile meydan işlevi de eklenmiştir. Bu sayede Atatürk Bulvarı bağlamı günümüzde sahip olduğu tüm işlevlere (ticaret, yeşil alan, meydan, ibadet, konut, resmi bina) ve kullanıcı profillerine (genel kullanıcı, yolcu, öğrenci/öğretmen,

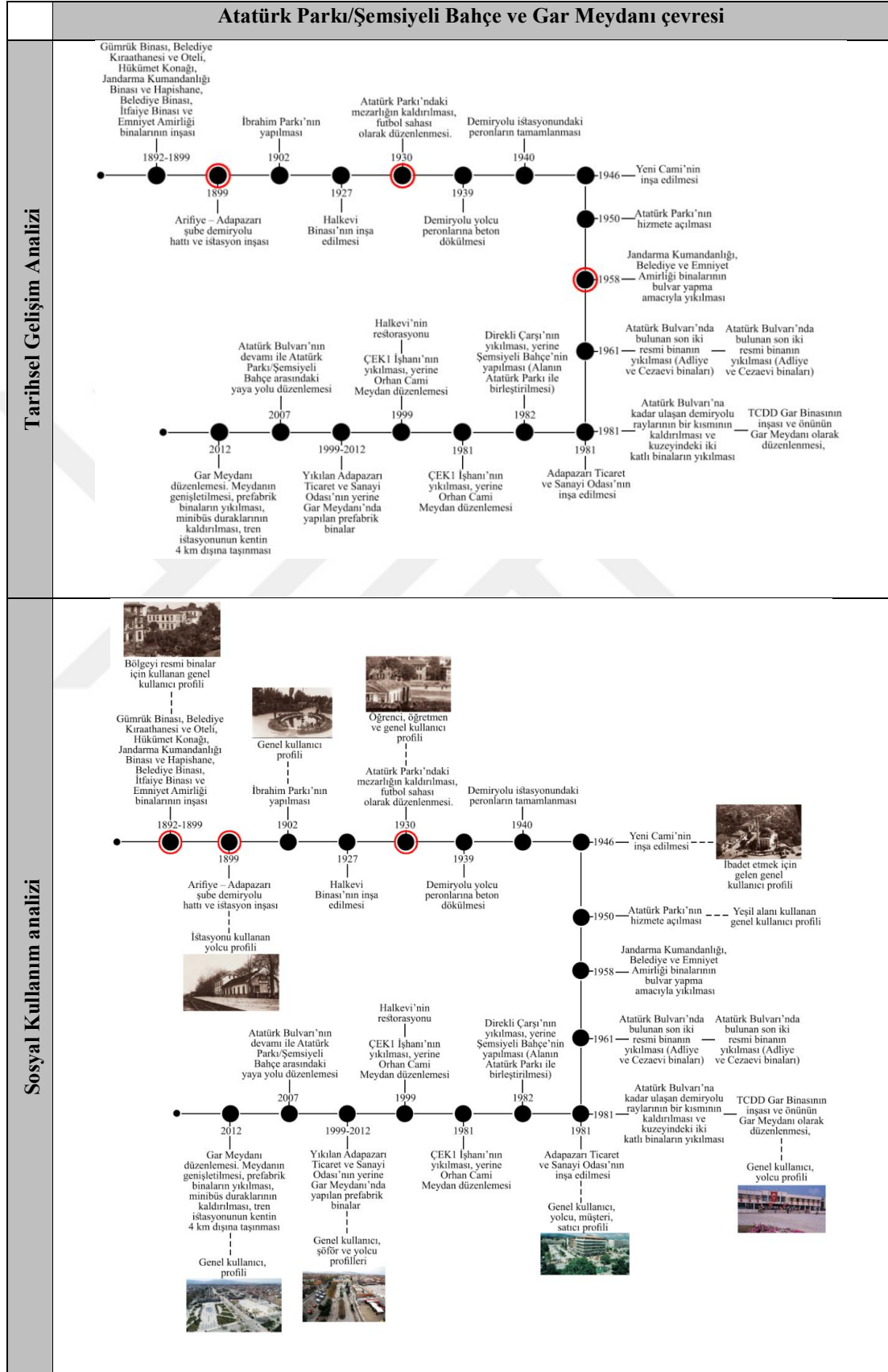
müşteri/satıcı profillerine) kavuşmuştur. 1930 yılından sonra bölgede gerçekleşen gelişmeler, sayılan işlevlerin değişmesi/dönüşmesi ile üretilmektedir ve alana yeni bir işlev kazandırmamıştır. Sözü edilen Atatürk Bulvarı ve çevresi sosyo-kültürel (işlev ve kullanıcı profili), tarihsel değişimleri ve fiziksel özellikleri Tablo 5.5.'deki diyagramlar ve fotoğraflar üzerinden incelenebilmektedir.

Bölgede 1899 yılı demiryolu hattı ve istasyon inşası, 1930 yılında Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe bölgesindeki mezarlığın kaldırılması ve 1958 yılında birçok resmi binanın yıkılması ile Atatürk Bulvarı'nın açılması, kritik tarihi gelişmelerdir. Bu gelişmelerin önemi, alanda büyük çaplı değişimlere yol açmaları ve diğer değişimleri etkilemiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

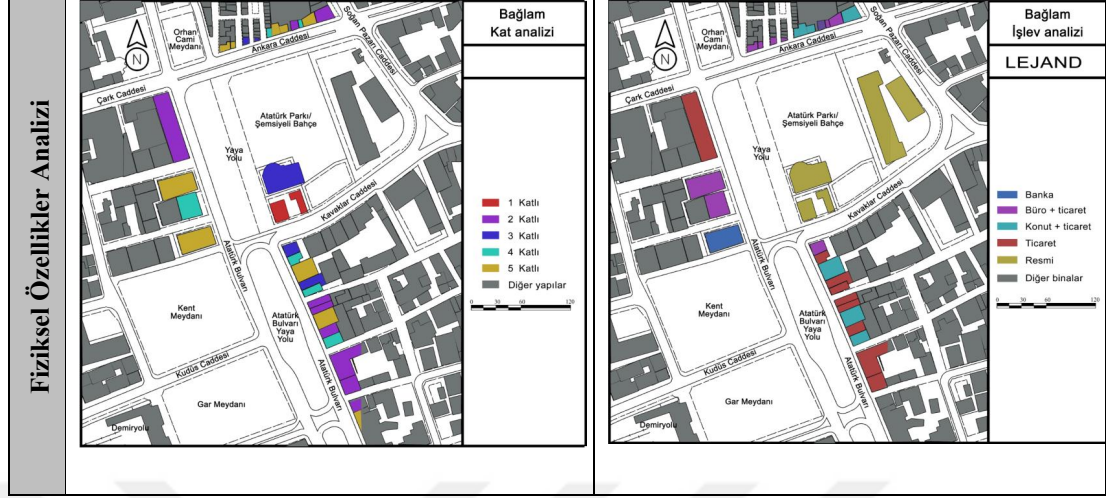
Kullanıcı profili açısından bölgenin tarihi incelendiğinde ise işlevi ve dolayısıyla kullanıcı profillerini önemli derecede değiştiren üç tarih göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki 1892 yılında başlanan ve Sakarya Halkı'na hitap ederek kullanıcı yoğunluğunu artıran resmi binaların inşası, ikincisi 1899 yılında demiryolu hattının ve istasyonunun inşası ile bölgede farklı şehirlerden gelen kullanıcı yoğunluğunun artması ve üçüncüsü 1930'da bölge mezarlığının kaldırılarak yerine futbol sahası (belli vakitlerde kent meydanı) ve okul binası yapılması ile bölgedeki kullanıcı nüfusunun değişimidir. Tarihsel gelişim ve sosyal kullanım analizinde ortaya çıkarılan eşikler Tablo 5.2.'de kırmızı daire ile işaretlenmiştir.

Fiziksel özellikler analizine göre Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresinde doluluk-boşluk ve kent mobilyaları bakımından önemli farklılaşmalar gözlemlenmiştir. Bu iki mekanla başlayan ve biten Atatürk Bulvarı, bitişik nizam yapılarla ve meydan/park açık mekanlarıyla sınırlanmaktadır. Bölgedeki bitişik nizam yapılar yoğunlukta olup, Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe, Gar Meydanı ve Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan yeşil alan ve kent mobilyaları ve bu üç bölgenin açık mekan niteliği ile önemli karşıtlıklar göstermektedirler. Bu farklılıklar bölgede kullanım bakımından eşikler oluşturmakta, bölgedeki sirkülasyonun üç mekan üzerinde oluşan aks ile yapılmasına sebebiyet vermektedir. Kullanıcılar için Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresindeki açık mekanlar duraklama, buluşma ve dinlenme bölgeleri iken bitişik nizamdaki binalar bu kullanımları karşılamamakta, dolayısıyla fiziksel özellikler bakımından eşikler sağlamaktadırlar.

Tablo 5.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri

Tablo 5.2. (Devam) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı çevresi karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri

Bu kadar değişim içeren bir bağlaman bünyesinde belirgin veya gizli birçok eşik mekan barındırdığı kabul edilebilir. Gözlemlenecek iki mekanın ise Atatürk Bulvarı'nın güney ve kuzey girişlerinde konumlanan mekanlar olarak seçilmesi, bu tarihsel/sosyo-kültürel değişimlerin mekanlarda ne tür dönüşümlere yol açtığını gözlemleyebilmek açısından önemlidir.

Yaklaşım önerisinde geliştirilen tarihi gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler boyutlarının seçilen eşik mekanlarının tespit ve analizinde kullanılması, yerinde detaylı gözlem için bir ön araştırma niteliğinde olmuştur. Aynı zamanda bu mekanın gözlemlenemeyecek eşik olma niteliklerinin de gün ışığına çıkarılmasını sağlamıştır.

Tablo 5.3.'deki iki diyagramda görüldüğü üzere Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 1930-2021 yılları arasında birtakım tarihsel gelişmelere tanık olmuştur. Bu gelişmeler alandaki kullanım farklılaşmalarına; kullanım farklılaşmaları da kullanıcı profili değişimlerine sebebiyet vermiştir. Kullanıcı profiline ve işlevinin değişmesi mekanda gerçekleştirilen eylemlerin farklılaşmasına sebep olan unsurların başında gelmektedir. 1930 yılına kadar şehir mezarlığı olarak kullanılan alan, 1899 yılında demiryolunun gelmesiyle kent merkezindeki dönüşüm geçiren bölgelerden birisi olmuştur.

Ulaşımın güçlenmesi ile bölgedeki kullanıcı yoğunluğu artmış; konut ve ticaret işlevli binaların yoğunluğunun da artmasına sebebiyet vermiştir. Konut işlevinin artması,

bölgede bir eğitim yapısının inşasını zorunlu kılarak, Atatürk Ortaokulu'nun inşası için verilen karara ön ayak olmuştur. Bu sebeple 1930 yılında alanın şehir mezarlığından eğitim binasına, futbol sahasına ve kuzeyde ticaret binalarına çevrilmesi, alandaki eylemlerin ve kullanıcı profillerinin farklılaşmasına yol açmıştır. Bu tür eylem ve kullanıcı profili farklılaşmalarına sebep olan değişimler Güngen (2018) ve Van Genep (1960) tarafından bir eşik olarak kabul edilmektedir.

1950 yılında futbol sahası yerine Atatürk Parkı'nın inşa edilmesi ile alan park ve bitişiğinde okul bahçesi, kuzeyinde hanlar ile hizmet vermeye devam etmiştir. Ancak alandaki ilk park düzenlemesinin bu yılda yapılması ile birlikte önemli bir işlev ve kullanıcı profili değişikliği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla alan iki önemli tarihsel eşik barındırmaktadır; diğer gelişimler ise bu kritik değişimlerin tetiklemesi sonucu ortaya çıkmıştır.

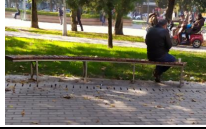

1930 yılından itibaren ardarda gelen değişimlerle alan sırasıyla okul-meydan-ticaret (1930), okul-park (1950), resmi-park (1998) işlevlerine sahip olmuştur. Buradan alanda en az üç sosyal kullanım eşiği olduğunu söylemek mümkündür. Tarihsel gelişim ve sosyal kullanım eşikleri Tablo 5.6. üzerinde kırmızı daire ile gösterilmiştir.

Bölgede bulunan kent mobilyaları, gözlemlenen kullanıcı eylemlerine yeterince karşılık verecek miktarda ve konumda değildir. Özellikle park içindeki oturma elemanlarında büyük eksiklikler gözlemlenmiştir. Park içinde yer alan büfeden yiyecek-içecek alan kullanıcılar yeme-içme-sohbet etme eylemlerini gerçekleştirecek bir alan/eleman bulamadıkları için ağaçlar altında yer alan elektrik panolarını bardaklarını koydukları bir masa olarak kullanmakta, bu panoların ve ağaçların çevresinde sigara içme eylemlerini gerçekleştirmektedirler. Bölgedeki 4 adet bank yetersiz geldiği durumlarda kullanıcılar yine bu ağaçların çevresinde ayakta sohbet etmektedirler.

Pandemi dolayısıyla Bal54 binası geçici olarak hizmete kapatılmıştır. Bu sebeple bölgede kritik kullanıcı yoğunluğu sağlayacağı düşünülen bu yapının ne tür fiziksel özellikler kazandırdığı gözlemlenememiştir.

Tablo 5.3. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe	
Tarihsel Gelişim Analizi	<p>Şehir mezarlığı ?-1930</p> <p>1930 Futbol sahası</p> <p>1950 Okul bahçesi, Atatürk Parkı, kuzeyinde han ve dükkanlar</p> <p>1961 Bazı dükkanların yıkılması, yerine park düzenlenmesi</p> <p>1982 Yıkılan Direkli Çarşı yerine üstü örtülü Şemsiyeli Bahçe'nin yapılması Direkli Çarşı'nın yıkılması</p> <p>1998 Şemsiyeli Bahçe/ Atatürk Parkı üstü açık düzenleme</p> <p>2007 Atatürk Bulvarı'nın devamı ile Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe arasındaki yaya yolu düzenlemesi</p>
Sosyal Kullanım analizi	<p>Genel kullanıcı profili</p> <p>Şehir mezarlığı ?-1930</p> <p>1930 Futbol sahası</p> <p>1950 Okul bahçesi, Atatürk Parkı, kuzeyinde han ve dükkanlar</p> <p>1961 Bazı dükkanların yıkılması, yerine park düzenlenmesi</p> <p>1982 Yıkılan Direkli Çarşı yerine üstü örtülü Şemsiyeli Bahçe'nin yapılması Direkli Çarşı'nın yıkılması</p> <p>1998 Şemsiyeli Bahçe/ Atatürk Parkı üstü açık düzenleme</p> <p>2007 Atatürk Bulvarı'nın devamı ile Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe arasındaki yaya yolu düzenlemesi</p> <p>Futbol/okul sahası olarak kullanan öğrenci profili,</p> <p>Okul sahasını kullanan öğrenciler, han ve dükkanları kullanan satıcılar ve müşteriler, parkı kullanan genel kullanıcı profili</p> <p>Okulu kullanan öğrenci/ öğretmen profili, Parkı kullanan genel kullanıcı profili</p> <p>Okul bahçesi, Atatürk Parkı, kuzeyinde han ve dükkanları kullanan satıcılar ve müşteriler, Şemsiyeli Bahçe'yi kullanan genel kullanıcı</p> <p>Okulu kullanan öğrenci/ öğretmen profili, Parkı kullanan genel kullanıcı profili</p> <p>Şemsiyeli Bahçe/ Atatürk Parkı üstü açık düzenleme</p> <p>Belediye binasını kullanan memur, parkı kullanan genel kullanıcı profili</p> <p>Park olarak kullanan genel kullanıcı</p> <p>Atatürk Bulvarı'nın devamı ile Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe arasındaki yaya yolu düzenlemesi</p> <p>Yılım belirli vakitlerinde kent meydanı olarak kullanan genel kullanıcı profili</p>

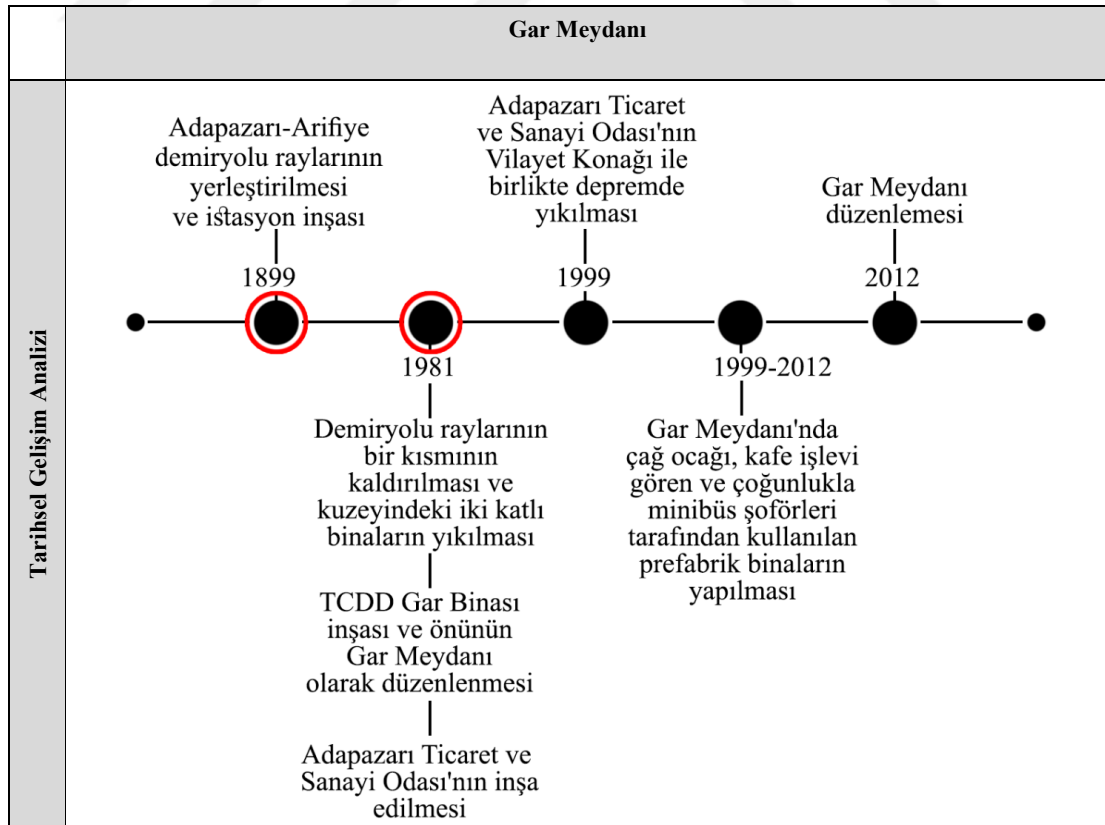
Fiziksel özellikler analizi	Kent Mobilyaları	Dairesel bank: 5 adet		3 kişilik bank: Park batı girişinde 10 adet	
		3 kişilik arkalıklı bank: Park batı girişinde 14 adet		Çöp kutusu: Park girişinde 9, içinde 6 adet olmak üzere 15 adet	
		Bisiklet park elemanları: Bölgede 5 adet		Süs havuzu	
Fiziksel özellikler analizi (devam)	Bina/prefabrik yapı	Büfe. Park girişine ve yaya yolunu sirkülasyon olarak kullanan kullanıcılara hitap etmektedir.		Halk ekmek	
		Büfe: Park içindeki kullanıcılara hitap eden.		Bal 54	
		AKM Binası		Büyükşehir Belediye Binası	

Tablo 5.4.'teki iki diyagramda görüldüğü üzere Gar Meydanı 1989-2012 yılları arasında birtakım tarihsel gelişmelere tanık olmuştur. Bu gelişmeler alandaki kullanım farklılaşmalarına; kullanım farklılaşmaları da kullanıcı profili değişimlerine sebebiyet vermiştir. Alan 1899 yılında demiryolu raylarının yerleştirilmesi ile bir ulaşım hattı işlevine sahip olmuş, kent merkezini şehirlerarası bir rota haline getirerek yolcu profilindeki kullanıcılara hizmet vermiştir. Demiryolu raylarının yerleştirilmesi sadece Gar Meydanı için değil, kent için de büyük bir değişim ve birçok farklılaşmayı beraberinde getiren tarihi bir eşiktir. 1981 yılına kadar küçük değişimlerle (peronların betonlaştırılması, peronların inşası) aynı işlevini koruyan bölgede 1981 yılında demiryolu raylarının kuzeyindeki binalar yıkılarak, ATSO Binası inşa edilmiş ve demiryolu raylarının bir kısmı kaldırılarak meydan oluşturulmuştur. Rayların bittiği ve meydanın başladığı alana ise TCDD Gar Binası inşa edilmiştir. ATSO Binası'nın

1999 depreminde yıkılmasıyla binanın yerinde prefabrik yapılar belirmeye başlasa da 2012 yılında bu binalar kaldırılmış, meydan genişletilmiş ve bugünkü duraklama, buluşma ve dinlenme işlevlerine kavuşturulmuştur. Bu bilgiler çerçevesinde Gar Meydanı'nda iki adet kritik ve diğer değişimleri tetikleyen tarihi eşikten bahsedilebilir: Demiryolu raylarının inşası (1899) ve Gar Meydanı düzenlemesi (1981). Tarihsel gelişim ve sosyal kullanım eşikleri Tablo 5.7. üzerinde kırmızı daire ile gösterilmiştir.

Bölgede bulunan kent mobilyaları, gözlemlenen kullanıcı eylemlerine yeterince karşılık verecek miktarda ve konumdadır. Bölgede bulunan oval banklar tanıdık olmayan kullanıcıların rahatsızlık hissetmeden aynı banklarda oturmalarına fırsat vermektedir. Atatürk Bulvarı yönünden –doğudan- bölge girişinde yer alan minibüs durakları ve bu durakların önünde yer alan banklar meydana farklı bir işlev katmakta, mekan girişiyle mekan içini işlev olarak birbirinden ayırmaktadır. Yine bu sebepten mekan girişinde ve içinde farklı türde ve yoğunlukta kullanıcı eylemleri gözlemlenebilmiştir.

Tablo 5.4. Gar Meydanı karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri

Tablo 5.4. (Devam) Gar Meydanı karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri

Gar Meydanı					
Sosyal Kullanım analizi					
Fiziksel özellikler analizi	Kent Mobilyaları	3 kişilik bank: 5 adet		2 kişilik arkalıklı bank: 4 adet	
		Oval bank: 16 adet		Süs havuzu. Meydanın ortasında konumlanmaktadır. Belli vakitlerde çalışan fiskiye sistemine sahiptir.	
		Çöp kutusu: 17 adet		Ankesörlü telefon	

Tablo 5.4. (Devam) Gar Meydanı karşılaştırmalı tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler analizleri

Gar Meydanı					
Fiziksel özellikler analizi (devam)	Bina/prefabrik yapı	TCDD Gar Binası		Bal 54	
		Balkabağı heykeli (Gözlem sırasında henüz yapılmamıştır, sadece cam çerçeveli olarak yeri belirlenmiştir.)		Büfe	

- Seçilen eşik mekanlarının davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlemi:

Seçilen eşik mekanlarda davranış haritası tekniğiyle çıkarılan genel kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri ve sosyal etkileşim-kişi sayıları haritaları aynı bölge/alt bölgeler için karşılaştırılarak haritalar elde edilmiş ve bu haritalar üzerinden grafikler çıkarılmıştır.

Yukarıdaki sonuçlara göre, Atatürk parkı/ Şemsiyeli Bahçe içi ve girişi arasında genel kullanıcı davranışı bakımından bir eşik görülmemiştir. Kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırması diyagramı incelendiğinde ise, bazı eylemlerin alt bölgelerden birinde gözlemlenirken diğerinde hiç gözlemlenmediği, ayakta sohbet etme, ayakta yeme-içme vb. gibi eylemlerin mekan içi ve mekan girişin arasında ciddi ölçüde farklılaştığı görülmüştür. Bu sebeple kullanıcı eylemleri bakımından Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe'nin bir eşik sağladığına karar verilmiştir. Sosyal etkileşim-kişi sayısı bulgusu alt bölge karşılaştırmasında ise ciddi bir farklılaşma saptanmamıştır (Tablo 5.5.).

Gar meydanı bölgesinde genel kullanıcı davranışı diyagram karşılaştırılması incelendiğinde kendine odaklı ve salt gözlemci kullanıcı tipinde alt bölgeler arası önemli farklar görülmüştür. Kendine odaklı kullanıcı tipi mekan içinde 5 iken, mekan girişinde bu sayı 13'e çıkmıştır. Salt gözlemci tipi ise mekan içinde 10 kişi iken mekan girişinde bu sayı 3 kişiye düşmüştür. Genel kullanıcı davranışı gözlemlerine göre bölgenin eşik mekan olduğu sonucu çıkarılabilir. Kullanıcı eylemlerinde ayakta yeme-içme sadece 1. bölgede gözlemlenmişken, oturarak yeme-içme sadece 2. bölgede

gözlemlenmiştir. Eylem yoğunlukları arası fark en çok ayakta durma ve çevreyi seyretme eylemlerinde gözlemlenmiştir. Ayakta durma eylemi mekan içinde 2 iken, mekan girişinde 12'ye çıkmaktadır. Çevreyi seyretme eylemi ise mekan içinde 15 kez gözlemlenmişken, mekan girişinde 6'ya düşmüştür. Bu iki eylem kadar kritik olmasa da diğer eylemlerin sayılarında da farklılaşmalar gözlemlenmiştir. Bölgenin kullanıcı eylemleri bulguları bağlamında eşik mekan niteliği gösterdiği görülmüştür. Sosyal etkileşim türü-kişi sayı grafiğinde görüldüğü üzere bölgeyi tek başına kullanan sayısı eşit olsa da 4 ve 5 kişilik gruplar mekan girişinde hiç gözlenmemiş, mekan içinde yeterli miktarda (iki alt bölge arası fark yorumlaması yapılabilecek miktarda) gözlemlenmiştir. 4 ve 5 kişilik grupların alt bölgelerden sadece birinde görülmesi, aynı zamanda 2 kişilik grupların mekan girişinde çok daha fazla görülmesi, Gar Meydanı'nın sosyal etkileşim türü-kişi sayısı bakımından da bir eşik sağladığını göstermektedir (Tablo 5.6.).

Tablo 5.5. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe mekan içi ve mekan girişi karşılaştırmaları

	Mekan içi ve mekan girişinin karşılaştırma grafikleri	SONUÇ																																										
Genel kullanıcı davranışı bulguları karşılaştırması	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Kendine odaklı</th> <th>Hareketli</th> <th>Sözlü etkileşim</th> <th>Salt gözlemci</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>■ Mekan içi</td> <td>10</td> <td>8</td> <td>14</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>■ Mekan girişi</td> <td>7</td> <td>6</td> <td>18</td> <td>8</td> </tr> </tbody> </table>		Kendine odaklı	Hareketli	Sözlü etkileşim	Salt gözlemci	■ Mekan içi	10	8	14	6	■ Mekan girişi	7	6	18	8	Mekan içi ve mekan girişi arasında kritik bir farklılaşma görülmemektedir.																											
	Kendine odaklı	Hareketli	Sözlü etkileşim	Salt gözlemci																																								
■ Mekan içi	10	8	14	6																																								
■ Mekan girişi	7	6	18	8																																								
Kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırması	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Çevreyi seyretme</th> <th>Oturarak telefona konuşma</th> <th>Ayakta telefona konuşma</th> <th>Oturarak yeme-içme</th> <th>Ayakta yeme-içme</th> <th>Sigara içme</th> <th>Yürüyerek sohbet</th> <th>Ayakta sohbet</th> <th>Oturarak sohbet</th> <th>Bisiklet sürme</th> <th>Yürüme</th> <th>Ayakta durma</th> <th>Oturma</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>■ Mekan içi</td> <td>3</td> <td>3</td> <td>4</td> <td>6</td> <td>5</td> <td>5</td> <td>14</td> <td>12</td> <td>6</td> <td>7</td> <td>11</td> <td>10</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>■ Mekan girişi</td> <td>9</td> <td>6</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>11</td> <td>1</td> <td>9</td> <td>8</td> <td>13</td> <td>3</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>		Çevreyi seyretme	Oturarak telefona konuşma	Ayakta telefona konuşma	Oturarak yeme-içme	Ayakta yeme-içme	Sigara içme	Yürüyerek sohbet	Ayakta sohbet	Oturarak sohbet	Bisiklet sürme	Yürüme	Ayakta durma	Oturma	■ Mekan içi	3	3	4	6	5	5	14	12	6	7	11	10	4	■ Mekan girişi	9	6	1	2	1	0	11	1	9	8	13	3	7	Bazı eylemlerin sayısında mekan içi ve mekan girişi arasında kritik farklar gözlemlenebilmektedir. Eylemlerin yoğunlukları arasındaki kritik farklılaşmalar bu bölgenin bir eşik mekan olduğuna işaret etmektedir.
	Çevreyi seyretme	Oturarak telefona konuşma	Ayakta telefona konuşma	Oturarak yeme-içme	Ayakta yeme-içme	Sigara içme	Yürüyerek sohbet	Ayakta sohbet	Oturarak sohbet	Bisiklet sürme	Yürüme	Ayakta durma	Oturma																															
■ Mekan içi	3	3	4	6	5	5	14	12	6	7	11	10	4																															
■ Mekan girişi	9	6	1	2	1	0	11	1	9	8	13	3	7																															

Tablo 5.5. (Devam) Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe mekan içi ve mekan girişi karşılaştırmaları

	Mekan içi ve mekan girişinin karşılaştırma grafikleri	SONUÇ																		
Sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları karşılaştırması	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>5 kişi</th> <th>4 kişi</th> <th>3 kişi</th> <th>2 kişi</th> <th>1 kişi</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>■ Mekan içi</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>6</td> <td>17</td> <td>17</td> </tr> <tr> <td>■ Mekan girişi</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>8</td> <td>12</td> <td>19</td> </tr> </tbody> </table>		5 kişi	4 kişi	3 kişi	2 kişi	1 kişi	■ Mekan içi	0	0	6	17	17	■ Mekan girişi	0	1	8	12	19	Sosyal etkileşim-kişi sayısı bulgularından dikkate alınabilir bir sonuç çıkarılabilmesi için daha uzun süre gözlem yapılması gerekmektedir.
	5 kişi	4 kişi	3 kişi	2 kişi	1 kişi															
■ Mekan içi	0	0	6	17	17															
■ Mekan girişi	0	1	8	12	19															

Tablo 5.6. Gar Meydanı mekan içi ve mekan girişi karşılaştırmaları

	Mekan içi ve mekan girişinin karşılaştırma grafikleri	SONUÇ																																										
Genel kullanıcı davranış bulguları karşılaştırması	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Kendine odaklı</th> <th>Hareketli</th> <th>Sözlü etkileşim</th> <th>Salt gözlemci</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>■ Mekan içi</td> <td>5</td> <td>7</td> <td>18</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>■ Mekan girişi</td> <td>13</td> <td>11</td> <td>12</td> <td>3</td> </tr> </tbody> </table>		Kendine odaklı	Hareketli	Sözlü etkileşim	Salt gözlemci	■ Mekan içi	5	7	18	10	■ Mekan girişi	13	11	12	3	Bölgede kendine odaklı ve salt gözlemci kullanıcı tipinde bölgeler arası önemli farklar görülmektedir. Genel kullanıcı davranışı gözlemlerine göre bölgenin eşik mekan olduğu sonucu çıkarılabilir.																											
	Kendine odaklı	Hareketli	Sözlü etkileşim	Salt gözlemci																																								
■ Mekan içi	5	7	18	10																																								
■ Mekan girişi	13	11	12	3																																								
Kullanıcı eylemleri bulguları karşılaştırması	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Çevreyi seyretme</th> <th>Oturarak telefona konuşma</th> <th>Ayakta telefona konuşma</th> <th>Oturarak yeme-içme</th> <th>Ayakta yeme-içme</th> <th>Sigara içme</th> <th>Yürüyerek sohbet</th> <th>Ayakta sohbet</th> <th>Oturarak sohbet</th> <th>Bisiklet sürme</th> <th>Yürüme</th> <th>Ayakta durma</th> <th>Oturma</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>■ Mekan içi</td> <td>15</td> <td>4</td> <td>5</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>3</td> <td>2</td> <td>13</td> <td>9</td> <td>3</td> <td>26</td> <td>2</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td>■ Mekan girişi</td> <td>6</td> <td>5</td> <td>3</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>8</td> <td>4</td> <td>4</td> <td>24</td> <td>12</td> <td>10</td> </tr> </tbody> </table>		Çevreyi seyretme	Oturarak telefona konuşma	Ayakta telefona konuşma	Oturarak yeme-içme	Ayakta yeme-içme	Sigara içme	Yürüyerek sohbet	Ayakta sohbet	Oturarak sohbet	Bisiklet sürme	Yürüme	Ayakta durma	Oturma	■ Mekan içi	15	4	5	0	1	3	2	13	9	3	26	2	12	■ Mekan girişi	6	5	3	1	0	1	1	8	4	4	24	12	10	Bazı eylemlerde mekan içi ve mekan girişi arası kritik farklılıklar görülmektedir. Bu fark en çok ayakta durma ve çevreyi seyretme eylemlerinde gözlemlenmiştir. Kullanıcı eylemleri grafiğinde incelenebilen kritik eylem farklılaşmaları bölgenin eşik mekan olduğuna işaret etmektedir.
	Çevreyi seyretme	Oturarak telefona konuşma	Ayakta telefona konuşma	Oturarak yeme-içme	Ayakta yeme-içme	Sigara içme	Yürüyerek sohbet	Ayakta sohbet	Oturarak sohbet	Bisiklet sürme	Yürüme	Ayakta durma	Oturma																															
■ Mekan içi	15	4	5	0	1	3	2	13	9	3	26	2	12																															
■ Mekan girişi	6	5	3	1	0	1	1	8	4	4	24	12	10																															

Tablo 5.6. (Devam) Gar Meydanı mekan içi ve mekan girişi karşılaştırmaları

	Mekan içi ve mekan girişinin karşılaştırma grafikleri	SONUÇ																		
Sosyal etkileşim-kişi sayısı bulguları karşılaştırması	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>5 kişi</th> <th>4 kişi</th> <th>3 kişi</th> <th>2 kişi</th> <th>1 kişi</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>■ Mekan içi</td> <td>4</td> <td>2</td> <td>6</td> <td>5</td> <td>23</td> </tr> <tr> <td>■ Mekan girişi</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>3</td> <td>14</td> <td>23</td> </tr> </tbody> </table>		5 kişi	4 kişi	3 kişi	2 kişi	1 kişi	■ Mekan içi	4	2	6	5	23	■ Mekan girişi	0	0	3	14	23	<p>Sosyal etkileşim-kişi sayısı verilerine göre bölge bir eşik mekandır.</p>
	5 kişi	4 kişi	3 kişi	2 kişi	1 kişi															
■ Mekan içi	4	2	6	5	23															
■ Mekan girişi	0	0	3	14	23															

- Bütüncül bakış açısı ile eşik mekanların keşfi:

Gar Meydanı ve Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe döküman analizi ve yerinde tespitlerinden (Bölüm 3.4.), gözlem kağıtlarından (Ek-A) ve gözlem haritalarından (EK-B, EK-C, EK-D) ve bu bulguların yorumlanmasından bu iki mekanın eşik olma kriterlerini sağlayıp sağlamadıkları tespit edilebilmektedir. Geliştirilen yaklaşım önerisinin ikinci aşamasında belirlenen boyutlara göre (tarihsel gelişim, sosyal kullanım ve fiziksel özellikler boyutları) yapılan döküman analizi ve yerinde tespiti sonucunda görüldüğü üzere Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe üç kritik tarihsel eşik barındırmakta iken, Gar Meydanı iki kritik tarihsel eşik barındırmaktadır. Bu kritik tarihsel eşiklerin yanında bunlardan etkilenen ve etkileri daha küçük olan tarihsel gelişimler de görülmüştür. Ancak etkileri daha az olduğu için eşik sağlayıp sağlamadıkları hakkında yorum yapılamamaktadır.

Bu tarihsel eşikler yaklaşım önerisinin boyutlarına göre sosyal eşikleri yani sosyal kullanım değişimlerini de beraberinde getirmiş; bölgedeki kullanıcı profillerinin değişmesine yol açtığı için sosyal eşikler sağlamıştır.

Literatür taramalarından uyarlanan ve geliştirilen davranış haritası tekniğini kapsayan üçüncü aşamada yapılan eylemler ve sosyal etkileşim-kişi sayıları gözlemlerinde görüldüğü üzere, Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe’de kullanıcı eylemleri farklılaşmalar göstermektedir. Genel kullanıcı davranışında ise bir farklılık gözlemlenmemiş, sosyal etkileşim türü-kişi sayısı gözlemlerinde ise kesin bir sonuç elde edilememiştir. Bu

gözlem türünde gözlemin daha uzun bir süre yapılması gerekmiştir. Gar Meydanı'nda ise genel kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemleri ve sosyal etkileşim türü-kişi sayısı verilerinin hepsinde ciddi farklılaşmalar görülmüştür. Geliştirilen yaklaşım önerisi boyutlarına göre Gar Meydanı eşik mekan olma kriterlerini farklı boyutlarda (tarihsel gelişim, sosyal kullanım, fiziksel özellikler, kullanıcı davranışı, kullanıcı eylemler, sosyal etkileşim-kişi sayısı boyutlarında) sağlamakta iken, Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe tespit ve analiz edilen boyutların bir kısmında eşik olma kriterlerini sağlayamamıştır. Ancak pandemi döneminin getirdiği sınırlılıklar (gözlem periyodunda belirli yaş gruplarının kısıtlanması, mekanlarda bazı kent mobilyalarının kaldırılması, sosyal donatıların bir kısmının hizmetlerine ara vermesi vb.) sebebiyle gözlemlenen mekanların eşik mekan olma durumlarıyla ilgili bir yargıya varmak mümkün olmamıştır. Gözlemler mevcut durum üzerinden yapılmış olup, karşılaşılan sınırlılıklar daha fazla gözlem yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Mevcut durum üzerinden gözlemlenen mekanların eşik olma kriterlerini sağlama durumları ile ilgili varılan sonuçlar Tablo 5.7. ve Tablo 5.8. üzerinden karşılaştırmalı olarak de incelenebilmektedir.

Tablo 5.7. Atatürk parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı mekanlarının eşik olma durumu değerlendirmesi - Döküman analizi ve yerinde tespit

		Atatürk Parkı/ Şemsiyeli Bahçe	Gar Meydanı	
Güngen'in (2018) kriterlerine göre	Döküman analizi ve yerinde tespit	Tarihsel gelişim	<p>1. Tarihi Eşik: 1930 yılı</p> <p>Bölgedeki şehir mezarlığının kaldırılıp yerine futbol sahası ve bitişiğinde/doğusunda ortaokul binasının yapılması,</p> <p>2. Tarihi Eşik: 1950 yılı</p> <p>Alanın park yapılması.</p>	<p>1. Tarihi Eşik: 1899 yılı</p> <p>Alanda demiryolu ve istasyonu inşası,</p> <p>2. Tarihi Eşik: 1981 yılı</p> <p>Demiryolu raylarının kaldırılarak bölgenin meydanlaştırılması</p>
			<p>Alandaki diğer tarihi gelişimlere sebep olmaları</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Park yapılmasına devam edilmesi için bölgedeki han ve dükkanların yıkılması (1961), ○ Park yapılmasına devam edilmesi için Direkli Çarşı'nın yıkılması (1982), ○ Park içindeki diğer düzenlemeler (1998 ve 2007) 	<p>Alandaki diğer tarihi gelişimleri tetiklemiş ve/veya etkilemiş olmaları:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Gar Meydanı'nda farklı işlevlerde prefabrik yapıların inşası (1999) ve yıkılması (2012)

Tablo 5.7. (Devam) Atatürk parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı mekanlarının eşik olma durumu değerlendirmesi - Döküman analizi ve yerinde tespit

Güngen'in (2018) kriterlerine göre (devam)	Döküman analizi ve yerinde tespit (devam)	Sosyal kullanım	<p>1. Sosyal Kullanım Eşiği: 1930 yılı Alandaki genel kullanıcı profiline öğrenci/öğretmen profilinin de eklenmesi, alan işlevinin ise meydan/egitim işlevine dönüşmesi</p> <p>2. Sosyal Kullanım Eşiği: 1950 yılı Alandaki meydan işlevinin yeşil alan işlevine dönüşmesi (kullanıcı profilinde değişme olmamıştır)</p> <p>3. Sosyal Kullanım Eşiği: 1998 yılı Alandaki öğretmen/öğrenci profilinin genel kullanıcı profiline dönüşmesi ile bölgede tek bir kullanıcı profilinin oluşması. Eğitim işlevinin kalkarak yerini resmi kullanıma bırakması.</p>	<p>1. Sosyal Kullanım Eşiği: 1899 yılı Alandaki genel kullanıcı profilinin demiryolu hattı inşası ile yolcu profiline dönüşmesi. Konut işlevinin yerini ulaşım işlevine bırakması.</p> <p>2. Sosyal Kullanım Eşiği: 1981 yılı Alandaki yolcu profilinin yerini genel kullanıcı profiline bırakması. Ulaşım işlevinin yerini toplanma, dinlenme ve buluşma işlevlerini karşılayan bir meydan işlevine bırakması.</p>
		Fiziksel özellikler	<p>Fiziksel özellikler bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamamaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bölgede bulunan kent mobilyaları, mekan girişinde yeterli olsa da mekan içinde gözlemlenen kullanıcı eylemlerine yeterince karşılık verecek miktarda ve konumda olmaması Özellikle park içindeki oturma elemanlarında büyük eksikliklerin olması Yukarıda belirtilen durumların mekan girişi ve içinde önemli eylem farklılaşmalarına yol açması 	<p>Fiziksel özellikler bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamamaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gar Meydanı'na Atatürk Bulvarı yönünden – doğudan- girişte yer alan minibüs durakları ve bu durakların önünde yer alan bankların meydana farklı bir işlev katması, mekan girişiyle mekan içini işlev olarak birbirinden ayırması Yine bu sebepten mekan girişinde ve içinde farklı türde ve yoğunlukta kullanıcı eylemleri oluşması.
Van Gennep'in (1960) kriterlerine göre	Davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem	Genel kullanıcı davranışı	Mekan içi ve mekan girişi arasında kritik bir farklılaşma görülmemektedir. Bölge genel kullanıcı davranışı bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamamaktadır.	Bölgede kendine odaklı ve salt gözlemci kullanıcı tipinde bölgeler arası önemli farklar görülmektedir. Özellikle kendine odaklı ve salt gözlemci kullanıcı tiplerinde bu farklılık görülebilir. Genel kullanıcı davranışı gözlemlerine göre bölgenin eşik mekan olduğu sonucu çıkarılabilir. Dolayısıyla bölge genel kullanıcı davranışı bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamaktadır.
		Kullanıcı eylemleri	Bazı eylemlerin sayısında mekan içi ve mekan girişi arasında kritik farklar gözlemlenebilmektedir. Bu farklılık özellikle ayakta sohbet, sigara içme, ayakta yeme-içme, Oturarak yeme-içme, ayakta telefonla konuşma, oturarak telefonla konuşma ve çevreyi seyretme eylemlerinde okunabilmektedir. Bölge kullanıcı eylemleri bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamaktadır.	Bazı eylemlerde mekan içi ve mekan girişi arası kritik farklılıklar görülmektedir. Bu fark en çok ayakta durma ve çevreyi seyretme eylemlerinde gözlemlenmiştir. Bu iki eylem kadar kritik olmasa da diğer eylemlerin sayılarında da farklılaşmalar gözlemlenmiştir. Kullanıcı eylemleri grafiğinde incelenen kritik eylem farklılaşmaları bölgenin eşik mekan olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla bölge kullanıcı eylemleri bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamaktadır.

Tablo 5.7. (Devam) Atatürk parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı mekanlarının eşik olma durumu değerlendirmesi - Döküman analizi ve yerinde tespit

Van Gennep'in (1960) kriterlerine göre (devam)	Davranış haritası tekniği kullanılarak yerinde gözlem (devam)	Sosyal etkileşim-kişi sayısı	1, 2 ve 3 kişilik kullanıcı/grup tiplerinde mekan içi ve mekan girişi arasında kritik bir farklılaşma gözlemlenmemiştir. İki alt bölgede de 5 kişilik gruplara rastlanmamıştır. Ancak mekan içinde hiç 4 kişilik grup gözlemlenmemişken mekan girişinde 1 adet gözlemlenmiştir. Sosyal etkileşim-kişi sayısı bulgularından dikkate alınabilir bir sonuç çıkarılabilmesi için daha uzun süre gözlem yapılması gerekmektedir. Kesin bir yargıya varılmadığı için bölge sosyal etkileşim-kişi sayısı bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamamaktadır.	Mekan içinde 4 ve 5 kişilik gruplar gözlemlenebilirken, mekan girişinde hiç gözlemlenmemiştir. 2 kişilik gruplarda bölgeler arası kritik farklılaşma söz konusudur. 1 ve 3 kişilik kullanıcı/grup sayılarında bariz bir farklılaşma görülmemiştir. Ancak bir bölgede 4-5 kişilik grupların gözlemlenmesi, diğerinde gözlemlenmesi kullanıcı profilleri açısından farklılaşmaya işaret etmektedir. Bölge sosyal etkileşim türü-kişi sayısı bakımından eşik mekan olma kriterini sağlamaktadır.
--	---	------------------------------	--	--

Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe ve Gar Meydanı mekan içi ve mekan girişinin incelenmesi sırasında iki alt bölge gözlemleri aynı zaman dilimi içinde yapılamamış, birbirine ardışık saatlerde yapılmıştır. Bu zaman dilimi farklılaşması iki alt bölge bulgularının karşılaştırılması sırasında az da olsa gerçek durumdan farklılaşmaya neden olabilir. Bu sorunun çözülmesi için her alt bölgede bir gözlemcinin konumlanması ve aynı zaman dilimi içinde alt bölgelerin gözlemlenmesi ve belgelenmesi metodu önerilmektedir. Mekan gözlemlerine başlanırken haftaiçi bir gün ve haftasonu iki gün gözlem yapılmasıyla farklı eylemlerin birbiriyle karşılaştırılabilmesi amaçlanmıştır. Ancak pandemi dolayısıyla gelen haftasonu yasakları sebebiyle bu amaca ulaşılammış, planlanan gün sayısı haftaiçi gidilen gündeki gözlemlerin devam ettirilmesiyle sağlanabilmiştir. Bu sorunun yaşanmaması için gelecek ihtimaller düşünülerek hareket edilmelidir.

Eşik mekan tespit ve analizinin üçüncü aşaması boyunca gözlemlenen kullanıcıların özel durumları ve deneyimleri, davranış ve eylemlerini etkileyebilmektedir. Bu çalışmada kullanıcılar bir beden gibi düşünülmüş, bedenlerin mekanı nasıl kullandığı ve ne tür eylemler gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. Ancak yapılan gözlem ve analizler tek başına eşik mekan olma durumuna karar vermek için yeterli değildir. Pandemi dönemi nedeniyle bu tez çalışmasında anket, röportaj vb. gibi destekleyici analizler gerçekleştirilememiştir. Ancak tezde kullanılan yaklaşımın diğer analiz yöntemleriyle desteklenmesi gerekmektedir.

Gözlemci sayısının az olması ve çalışma mekanı alt bölgelerinin mümkün olduğunca aynı vakitlerde incelenmek istenmesi gibi sebepler sonucu alt bölgeler “mekan girişi” ve “mekan içi” olmak üzere iki adet belirlenmiştir. Ancak bir mekanın eşik olma durumunun ölçülmesi için bu alt bölgelerle beraber çevresinin de incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çalışma alanının sadece giriş ve iç bölgesinin değil, çevresinin de alt bölgeler halinde incelenmesi ve birlikte yorumlanması gerekmektedir.

Çalışma boyunca yapılan literatür çalışmalarında görüldüğü kadarıyla eşik mekanlarının tespit ve analizi için bir yaklaşım ortaya konulmamıştır. Bu konuda en çok adım, eşik mekanlarını gruplayan araştırmacılar tarafından atılmıştır. Bahsedilen gruplamalar da bir teknik önermiyor olsa da gruplamaların içerdiği eşik mekan olma kriterleri göz önünde bulundurularak teknik arayışı yapılabilmektedir. Ancak bu bağlamda teknik önerilerinin olmaması, çalışmaların araştırmacıyı belli bir noktaya yönlendirme açısından yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Yapılan çalışma ile eşik mekanların mekan analizinde bir girdi olarak kullanılmasının, kamusal mekanda keşfinin ve tasarımda/mekan organizasyonunda kullanımının sağlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda mekanları ve mekan geçişlerini araştıran; mekanlar arası ilişkiyi çözümlenmek isteyen; mekanları tanımlayan eylemleri gözlemlemek ve bu eylemler doğrultusunda tasarım oluşturmayı hedefleyen; kamusal mekanda gözlemlenebilecek eylem türlerini keşfetmeyi amaçlayan ve tüm bu verileri tasarım sürecinde/ tasarıma girdi oluşturacak analizleri kullanmak isteyen araştırmacılar çalışmadan faydalanabilirler.

KAYNAKLAR

Adapazarı Belediyesi, *Kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planı*, Sakarya, 1998.

Adapazarı Belediyesi, *Uygulama İmar Planı*, Sakarya, t.y.

Adapazarı Belediyesi İdari Mahalle Sınırları, t.y., <http://www.adapazari.bel.tr/icerikler/41/89/adapazari-ilce-haritasi>, (Ziyaret tarihi: 10 Mart 2020).

Adapazarı Belediyesi, Ekonomi, 2019, <http://www.adapazari.bel.tr/idet/60/133/ekonomi>, (Ziyaret tarihi: 10 Mart 2020)

Adapazarı ilçesinin mahalleleri, 2020, <https://www.nufusune.com/adapazari-mahalleleri-koyleri-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 19 Şubat 2021)

AFAD, 20 Haziran 1943 Hendek Adapazarı Depremi, *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Deprem Dairesi Başkanlığı, T.C. İçişleri Bakanlığı*, t.y., <https://deprem.afad.gov.tr/tarihteBuAy?id=25>, (Ziyaret tarihi: 24 Şubat 2021).

Akartuna S. D., “Görsel Eşik Aşımı” Yaklaşımının Tarihi Kent Merkezlerine Etkisi: Beyoğlu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2017, 478590.

Aksoy Ö. A., *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 3. Baskı, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1988.

Aktaş A., *Kültürel Renkleriyle Sakarya*, 1. Baskı, Adapazarı Merkez Belediyesi Kültür Yayınları, Sakarya, 2008.

Al-Maimani A., Salama A. M., Fadli F., Exploring Socio-Spatial Aspects Of Traditional Souqs: The Case Of Souq Mutrah, Oman, *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 2014, **8(1)**, 50-65, <https://search.proquest.com/docview/1506485526?accountid=16382>, (Ziyaret Tarihi: 21 Ekim 2020).

Alakavuk E., Threshold Approaches to Architectural Design Studio, *SHS Web of Conferences*, 2018, **48**, DOI: 10.1051/shsconf/20184801046.

Alexander C., Ishikawa S., Silverstein M., *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*, 1. Baskı, Oxford University Press, Newyork, 1977.

Alexander B. C., *Victor Turner Revisited: Ritual as Social Change*, Atlanta, GA: Scholars Press, 1991.

Alkaya T., Sınır ve Eşik Olarak Duvar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2015, 421058.

Ambroziak B., *Michael Graves: Images of a Grand Tour*, 1. Baskı, The Princeton Architectural Press, New York, 2005.

Andrews H., Roberts L., Liminality, Editörler: Baltes P., Smelser NJ, *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Oxford, 2014, ISBN: 978-0-08-043076-8.

Andrews H., Leopold, T., *Events and the Social Sciences*, 1. Baskı, Routledge Press, London, 2013, DOI: 10.4324/9780203070741.

Artırma A., Adapazarı Kentsel Sit Alanı'nın Tarihsel Süreç İçinde İncelenmesi ve Bölgenin Günümüze Yeniden Kazandırılması, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007, 221948.

Asiliskender B., Mekan Kavramı, *Okuyan Us Dergi*, İstanbul, 2002, **15**, 15-21.

Ayverdi İ., *Kubbealtı Lügati Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2011.

Barzilai J., Golany B., Deriving weights from pairwise comparison matrices: The additive case, *Operations Research Letters*, 1990, **9**(6), 407-410, [https://doi.org/10.1016/0167-6377\(90\)90062-A](https://doi.org/10.1016/0167-6377(90)90062-A), (Ziyaret tarihi: 24 Eylül 2020).

Beksaç E., Bithynia'nın Erken Tarihinde Sakarya ve Arkeolojisi, Editör: Demir M., *Sakarya İli Tarihi*, C.I, Sakarya Üniversitesi Rekörlüğü Yayınları, Sakarya, 11-32, 2005.

Benjamin W., *Pasajlar*, 4. Baskı, Çeviren: Ahmet Cemal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, ISBN 975-363-133-2.

Bhonsle K. D., Thresholds in Architecture. *Architecture-Time Space & People*, 30-36, 2010.

Boettger T., *Threshold Spaces, Transition in Architecture*, 1st edition, Birkhauser Press, Basel, 15-51, 2014, ISBN 9783038215875.

Bogen J., Theory and Observation in Science, 2014, https://www.researchgate.net/publication/268511278_Theory_and_Observation_in_Science, (Ziyaret Tarihi: 10 Mart 2020).

Cambridge International Dictionary of English, Cambridge: Cambridge University Press: 1995. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/threshold>, (Ziyaret tarihi: 10 Mart 2020).

CFOA History. Trains and Railways of Turkey, 2017, <http://www.trainsofturkey.com/pmwiki.php/History/CFOA>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021)

Chun C., Kwok A., Tamura A., Thermal Comfort in Transitional Spaces-Basic Concepts: Literature Review and Trial Measurement, *Building and Environment*, 2004, **39**, 1187-1192.

Cosco N. G., Moore R. C., Islam M. Z., Behavior Mapping: A Method for Linking Preschool Physical Activity and Outdoor Design, *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 2010, **42**(3), 513-519, DOI: 10.1249/MSS.0b013e3181cea27a.

Cuddon J. A., *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, 5th edition, Wiley-Blackwell Press, Chichester, 2013.

Çeştepe H., Güven T., Osmanlı İmparatorluğu'nda Dâhili Gümrük Vergisi İstisnaları, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, **2**(16), 1-20, DOI: 10.11616/basbed.vi.453683 .

Çetin A., Osmanlı Devletinin Yakınçağ Döneminde Sakarya Tarihi, Editör: Demir M., *Sakarya İli Tarihi*, C.I, Sakarya Üniversitesi Rekorlugu Yayınları, Sakarya, 345-407, 2005.

Çetin Y., Sakarya ve Çevresinde Osmanlı Dönemi Dini Mimari Eserler, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999, 89966.

Çetin Y., Sakarya ve İlçelerinde Türk Dönemi Sivil Mimari Eserler, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006.

Çetin Y., Sakarya'nın Kültürel ve Tarihi Mirası, Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İl Özel İdare, İstanbul, 2009, <https://issuu.com/sakarya/docs/sakaryanin-kulturel-ve-tarihi-mirasi/81>, (Ziyaret tarihi: 27 Mart 2020).

Çilli B., Fotoğraf Arşivi, 2018, 2020, 2021.

Danilina N. V., Privezentseva S. V., Smart Space Solutions Of Pedestrian Ways in Public Transport Transit Hubs, *IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering*, 2020, **775**, 012008, <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/775/1/012008>, (Ziyaret tarihi: 27 Mart 2020).

Darkot, B., Sakarya, *İslam Ansiklopedisi*, 10. Cilt, 5. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 90-94, 1964.

Dee C., *Thresholds: Form and Fabric in Landscape Architecture*, Spon Press, London & Newyork, 2001.

Demirtaş R., Türkiye Diri Fayları ve Deprem Etkinlikleri Paleosismolojik Çalışmalar ve Gelecek Deprem Potansiyelleri, Ankara, 2019, https://www.researchgate.net/publication/331744484_Turkiye_Diri_Faylari_ve_Deprem_Etkinlikleri_Paleosismolojik_Calismalar_ve_Gelecek_Deprem_Potansiyelleri (Ziyaret tarihi: 25 Mart 2020).

Dempsey, C., What is GIS?, 2012, <http://www.gislounge.com/what-is-gis/>, (Ziyaret tarihi: 13 Nisan 2020).

Devellioğlu F., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.

Dil Derneği Sözlüğü, Bakanlar Kurulu, Ankara, 1987.
<http://www.dildernegi.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html>, (Ziyaret tarihi: 13 Nisan 2020).

Döker M F., Gül A., Adapazarı'nda Şehirsel Büyüme Süreci ve Arazi Kullanım Değişiminin İzlenmesi (1985-2019), *Türk Coğrafya Dergisi*, 2019, **73**, 67-78, ISSN 1308-9773.

Eliçalışkan M., *Coğrafya Terimleri Sözlüğü 2007-2014*, *Coğrafya Dünyası*, 2007,
<http://www.cografya.gen.tr/sozluk/esik-4.htm>, (Ziyaret tarihi: 4 Mayıs 2020).

Eltan C., Uludağ Milli Parkı Doğal Eşiklerinin Belirlenmesi ve Ekolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2015, 464755.

Eltan C., Özügül M.D., Atabay S., Doğa Koruma Alanları Arazi Kullanım Kararlarının Belirlenmesinde Analitik Yöntem Olarak Eşik Analizi, *2023'e Doğru 3. Doğa ve Ormancılık Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Antalya, **3**, 301-320, 2015.

Erendil M., *Türlü Yönleri İle Sakarya İli*, Nur Ofset Yayınları, Ankara, 1982.

Ergenç Ö., XVIII. Yüzyılda Osmanlı Ticaret ve Sanayi Hayatına İlişkin Bazı Bilgiler, *Bellekten*, Cilt LII, **203**, Ankara, 573, 1988.

Fındıkoğlu F., Adapazarı'nın Şehirleşmesi ve Başlıca Sosyolojik Problemleri, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 2011, **0(7)**, 1-60
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9530/118944>, (Ziyaret tarihi: 24 Mart 2020).

Gharib R. Y., Exploring Urban Open Spaces of Regenerated Markets in Qatar, *Open House International*, 2019, **44(1)**, 90-97, DOI: 10.1108/OHI-01-2019-B0011.

Göçer O., *Adapazarı ve Fizik Planlaması*, Sakarya Sosyal Araştırma Merkezi Yayınları (SESAM), Yayın No. 5, İstanbul, 1968.

Groffman P. M., Baron J. S., Blett T., Gold A. J., Goodman I., Gunderson L.H., Levinson B.M., Palmer M. A., Paerl H. W., Peterson G. D., LeRoy Poff N., Rejeski D. W., Reynolds J. F., Turner M. G., Weathers K. C., Wiens W., Ecological Thresholds: The Key to Successful Environmental Management or an Important Concept with No Practical Application?, *Ecosystems*, 2006, **9(1)**, 1-13,
https://www.researchgate.net/publication/227268275_Ecological_Thresholds_The_Key_to_Successful_Environmental_Management_or_an_Important_Concept_with_No_Practical_Application, (Ziyaret Tarihi: 26 Şubat 2021).

Guinther L., Carll-White A., Real K., One Size Does Not Fit All: A Diagnostic Post-Occupancy Evaluation Model For An Emergency Department. *HERD: Health Environments Research & Design Journal*, 2014, **7**(3), 15-37. <https://search.proquest.com/docview/1551503630?accountid=16382>, (Ziyaret tarihi: 17 Haziran 2020).

Gunnell T., Busar: Initiation Traditions in Icelandic Gymnsia, *The Ritual Year and Ritual Diversity, Proceedings from the International Conference of the SIEF Working Group on the Ritual Year*, Gothenburg, Sweden, 2006, 287-297, https://www.academia.edu/3311505/Busar_Initiation_Traditions_in_Icelandic_Gymnasia, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

Güngen N. M., Karakoy Re-Visited: A Threshold Space / Karaköy'ün Bir Eşik Mekanı Olarak Yeniden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2018, 542616.

Güngen N. M., Akpınar İ., “Geçmişten Geleceğe Bakmak: Ütopya ve Distopya” Karaköy'ün Eşik Mekanı Olarak Yeniden İncelenmesi, *27. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, 2019.

Güngör C., “Eski İstasyon ve Eski Gar Meydanı”, 2019, <https://www.sakaryayenigun.com.tr/m-eski-istasyon-ve-eski-gar-meydani-6337.html>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

Hall E. T., *The Hidden Dimension*, Anchor Books Editions, New York, 1990, ISBN 0-385-08476-5.

Harle N., Roles and Meanings of Transitional Spaces: Some Aspects for Consideration. *Arch. & Comport. /Arch. & Behav.* 1993, **9**(3), 417-423.

Hasarlıgil B., “Yer”leşmenin Düş (üm)lenmesi: Geleneksel Anadolu Yerleşmelerinde “Ara”lar, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Heidegger M., *Identity and Difference*, Çeviren: Joan Stambaugh, Harper & Row, Publishers, New York, 1969.

Heidegger M., *Being and Time: An Annotated Translation*, Çeviren: Cyril Welch, Sackville, Canada, 2017.

Holloway G., *Liminality, Fado & Tourism*, 2020, <https://www.researchgate.net/publication/338482793>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

Horvath Z., Song Y., Terlaky T., Steplength Thresholds for Invariance Preserving of Discretization Methods of Dynamical Systems on a Polyhedron, *Discrete and Continuous Dynamical Systems*, 2014, DOI: 10.3934/dcds:2015.35.2997.

Istrate A. L., Bosák V., Nováček A., Slach O., How Attractive for Walking are the Main Streets of a Shrinking City?, *Sustainability*, 2020, **12**(15), 6060. DOI: 10.3390/su12156060.

Işık A., Eskiçağ Tarihinde Sakarya ve Çevresi, Editör: Demir M., *Sakarya İli Tarihi*, C.I, Sakarya Üniversitesi Rekörlüğü Yayınları, Sakarya, 49-55, 2005.

Jacobs J., *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*, 2. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015.

Kaza K., *The Ota: A 'Free Space' in Balkrishna Doshi's Aranya Settlement*, Unitec New Zealand School of Architecture, 2010.

Karadeniz B., Özyavuz A., Aydın Türk Y., Topaloğlu G., Yılmaz Bayram Z., İlkokul Bahçelerinde Davranış Haritaları Bağlamında Mekânsal ve İşlevsel Bir Analiz: Trabzon Örneği. *Journal of History Culture and Art Research*, 2018, 7(3), 649-667, DOI:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i3.1628>.

Kaşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin, Editörler: Ercilasun A. B., Z Akkoyunlu Z., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

Kent S., *Domestic Architecture and the Use of Space: An Interdisciplinary Cross-Cultural Study*, Press Syndicate of the Universit of Cambridge, Melbourne, 1990, DOI:10.2307/280841.

Khelifi L., Bensalem R., Djaffar S., Thermal and Airflow Characteristics of Transitional Spaces In a Traditional Urban Fabric Case Study of a Covered Walkway in Timimoun (South West Of Algeria), *VFAST Transactions on Mathematics*, 2015, 7 (2), 1-9, DOI: 10.21015/vtm.v7i2.360.

Koetter F., Notes on the in between, *Harvard Architecture Review*, 1980, 1, 62-73.

Konukçu E., Sakarya'nın Tarihi Coğrafyası, *Sakarya İli Tarihi*, C.I, Sakarya Üniversitesi Rekörlüğü Yayınları, Sakarya, 33-47, 2005.

Kortan E., *Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi (1950-1960) : XX. Yüzyılın Başından 1950 Ye Kadar Olan Sürede Modern Mimarlığın Dünyadaki Ve Türkiye*, ODTÜ Mimarlık Fak. Mars Matbaası, Ankara, 1971.

Kortan E., "Soruşturma 2003: Mimarlık Geçmişini Değerlendiriyor" Üzerine Bir Deneme, *Mimarlık Dergisi*, 2003, 314, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=26&RecID=257>, (Ziyaret tarihi: 29 Ağustos 2020).

Kozlowski J. ve Hill, G., *Towards Planning for Sustainable Development: A Guide for the Ultimate Environmental Threshold (UET) Method*. Ashgate Publishing Company. Vermont, USA, Avebury, 1993.

Kray K., Fritze, H., Fechner, T., Schwering, A., Li, R., Joy Anacta, V., Transitional Spaces: Between Indoor And Outdoor Spaces, Spatial Information Theory, *11th International Conference*, COSIT Scarborough, UK, 2013, 2(6), 14-32.

Kultermann U., *Architecture in the 20th Century*, Van Nostrand Reinhold Press, New York, 1993.

Kurt S., Duman E., Sakarya İli'nde Kentsel Gelişim Sürecinin Arazi Kullanımı ve Jeomorfolojik Birimler Üzerindeki Etkisinin Zamansal Değişimi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2016, **34**, 268-282, <https://www.researchgate.net/publication/307512349>, (Ziyaret tarihi: 29 Ağustos 2020).

Lefebvre H., *Mekanın Üretimi*, 3. Baskı, Çeviren: Ergüden I., Sel Yayınları, 2015.

Lefebvre H., *Ritimanaliz: Mekan, Zaman ve Gündelik Hayat*, 1. Baskı, Çeviren: Batur A. I., Sel Yayınları, 2017.

Maragno G.V., Roura, H.C., Impacts Of Form-Design in Shading Transitional Spaces: The Brazilian Veranda, Central Europe Towards Sustainable Building, *Proc. of the CESB 10 Conference*, 01-07, Prague, 2011.

Malkoç True E., Sönmez Türel H., PPS (Project for Public Spaces)'in Mekan Diyagramı Temelinde Kamusal Bir Mekanın Analizi, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2017, **54**(3), 319-326 ISSN 1018 – 8851, DOI: 10.20289/zfdergi.387931.

Marusic B. G., Analysis of Patterns of Spatial Occupancy in Urban Open Space Using Behaviour Maps and GIS, *Urban Design International*, 2010, **16**(1), 36-50.

Mandel L., Visualizing the Library as Place, *Performance Measurement and Metrics*, 2016, **17**(2), 165-174, DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/PMM-04-2016-0016>.

Memiş E., *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, 11. Baskı, Ekin Basım Yayın, Konya, 2011.

McQuilkin J. C., Meaningful Wandering for Residents With Alzheimer's Disease in Memory Care Facilities, 2016 <https://search.proquest.com/docview/1844986131?accountid=16382>, (Ziyaret tarihi: 19 Nisan 2020).

Merriam-Webster's Collegiate Dictionary (10th ed.). Springfield, MA: Merriam-Webster Incorporated, 1999.

Narin R., *Ada'dan Pazar'a Sakarya*, Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ufuk Medya Yapım, 2014, ISBN 978-605-137-430-7.

Narin R., Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Adapazarı Ticari Hayatına Dair Tespitler, Editörler: Ertaş M. Y., Aydın M. D., Bilgin A., *Geçmişten Günümüze Sakarya- Tarih / Kültür/ Toplum Uluslararası Sakarya Sempozyumu*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sakarya, 2017, 477-498.

National Recreation and Park Association, Understanding Your Consumers Through Behavioral Mapping. *Parks & Recreation*, United States, Arlington, 1993, **28**(11), 59-62.

Nişancık İ., "Neleri Yolcu Etmedi Ki Adapazarı Gari 118 Yıldır", 2016, <http://www.sakaryahalk.com/m-neleri-yolcu-etmedi-ki-adapazari-gari-118-yildir-2038.html>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

Norberg-Schulz C., *Existence, Space and Architecture*. Praeger Publishers Inc, 1971.

Onojeghuo A. R., Nykiforuk C. I. J., Belon A. P., Hewes J., Behavioral Mapping of Children's Physical Activities and Social Behaviors in an Indoor Preschool Facility: Methodological Challenges in Revealing the Influence of Space in Play, *International Journal of Health Geographics*, 2019, **18**(26), <https://doi.org/10.1186/s12942-019-0191-y>, (Ziyaret tarihi: 2 Kasım 2020).

Tarım ve Orman Bakanlığı, Sakarya Havzası Taşkın Yönetim Planı, 2018, <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Ta%C5%9Fk%C4%B1n%20Y%C3%B6netim%20Planlar%C4%B1/SAKARYA%20HAVZASI%20TA%C5%9EKIN%20YONETIM%20PLANI%20Y%C3%96NET%C4%B0C%C4%B0%20%C3%96ZET%C4%B0.pdf>, (Ziyaret tarihi: 24 Haziran 2020).

Ostrogorsky, G., *Bizans Devleti Tarihi*, 7. Baskı, Çeviren: Işıltan F., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011.

Oxford Dictionary of English, Oxford University Press, 2010. DOI: 10.1093/acref/9780199571123.001.0001 <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/threshold?q=threshold>, (Ziyaret tarihi: 10 Mart 2020).

Ozbil A., Gocer O., Bakovic M., Gocer K., A Quantitative Investigation Of The Factors Affecting Patterns Of Occupation In A Suburban Campus: The Case Of Ozyegin University In Istanbul. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 2018, **12**(2), 98, DOI:<http://dx.doi.org/10.26687/archnet-ijar.v12i2.1611>.

Öymen Gür Ş., *Mekan Örgütlenmesi*, Gür Yayıncılık, Trabzon, 1996.

Özen L., "Adaray ilk seferini gerçekleştirdi." 2013, <https://rayhaber.com/2013/05/adaray-ilk-seferini-gerceklestirdi/>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

Özer Ç., Köklü R., Aşağı Sakarya Nehri Su Kalitesinin Sulama Suyu Açısından Değerlendirilmesi, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, Artvin Çoruh Üniversitesi, 2019, **5**(2), 237-246, DOI: 10.21324/dacd.483146.

Özkan D., 18. ve 20. Yüzyıl Osmanlı Mimarisi, Danışman: Ersoy İ. K., *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İzmir, 2015, https://www.academia.edu/12784849/D%C3%9CNDEN_BUG%C3%9CNE_%C4%B0STANBUL_ANS%C4%B0KLOPED%C4%B0S%C4%B0_C%C4%B0LT_II, (Ziyaret Tarihi: 30 Haziran 2021).

Öztürk Y., *XVI. Asırdan XVII Başlarına Kadar Ada Kazası*, Editör: Demir M., *Sakarya İli Tarihi*, C.I, Sakarya Üniversitesi Rekörlüğü Yayınları, Sakarya, 230-235, 2005.

Pakalın, M.Z., *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1971. <https://turuz.com/book/title/Osmanli+Tarix+Deyimler+Ve+Terimleri+Sozluyu-1-2-3-Mehmed+Zeki+Pakalin-1993-2370s>, (Ziyaret tarihi: 10 Mart 2020).

- Pala İ., *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1989.
- Pekcan N., Karadere Uvalaları (Adapazarı), *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Dergisi*, **4**,1996, 217-220.
- Perugia F., Mancini F. M., *In-Between; Crossing the Thresholds of the Urban Skin*, Curtin University, The city and the skin, I.U.V.A.S., 2020, 50-61, <https://www.researchgate.net/publication/339445248>, (Ziyaret tarihi: 10 Mart 2020).
- Reed C., Thomas R., Embracing Indeterminacy: On Being a Liminal Professional, *British Journal of Management*, **1**(16), DOI: 10.1111/1467-8551.12385, 2019.
- Rhodes R. F., Architecture and Meaning on the Athenian Acropolis, *Journal of the Society of Architectural Historians*, 1997, **56**(2), 216-217, <https://doi.org/10.2307/991289>.
- Saaty T.L., The Analytic Hierarchy Process – What It Is and How It Is Used, *Mathematical Modelling*, 1987, **9**(3-5), 161-176, DOI: 10.1016/0270-0255(87)90473-8.
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi, *Dünden Bugüne Adapazarı*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Adapazarı, 2008.
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Strateji Planı 2010-2014, Sakarya, 2010, <https://www.sakarya.bel.tr/uploads/stratejik/awga3ca9tY.pdf>, (Ziyaret tarihi: 22 Nisan 2020).
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Strateji Planı 2015-2019, Sakarya, 2015, <https://www.sakarya.bel.tr/uploads/stratejik/6MrPNOycS3.pdf>, (Ziyaret tarihi: 22 Nisan 2020).
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Sakarya Rehberi, t.y., <https://www.sakarya.bel.tr/tr/Sayfa/sakarya-rehberi/1>, (Ziyaret tarihi: 22 Nisan 2020).
- Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Tanıtıcı Yayın ve Dökümanlar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y., <https://sakarya.ktb.gov.tr/TR-111440/tanitici-yayin-ve-dokumanlar.html>, (Ziyaret tarihi: 9 Eylül 2020).
- Sarı M., Narin R., Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Adapazarı İslam Ticaret Bankası, *I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu*, Kocaeli, 2006, 938-962.
- Singh R., *Understanding Transition Spaces: Importance and Role in Indian Architecture*, 2015, https://www.academia.edu/19852235/Understanding_Transition_Spaces, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2020).
- Soderlund J., Borg E., 'Liminality in Management " and Organization Studies: Process, Position And Place', *International Journal of Management Reviews*, 2018, **20**, 880–902, DOI: 10.1111/ijmr.12168.

Spek S. V., VanSchaick J., Bois P. D., Haan R. D., Sensing human activity: GPS tracking. *Sensors*, 2009, **9**(4), 3033-3055, DOI:<http://dx.doi.org/10.3390/s90403033>.

Stavrides S., *Towards the City of Thresholds: Creative Commons*, Zed Books, 2010.

Stone N. J., Windows and Environmental Cues on Performance and Mood, *Environment and Behavior*, 1998, (30), 306-322, <https://doi.org/10.1177/001391659803000303>.

Szokolczai A., Permanent (Trickster) Liminality: The Reasons Of The Heart And Of The Mind. *Theory & Psychology*, 2017, **27**(2), 231-248, <https://doi.org/10.1177/0959354317694095>.

Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türk'i*, 1. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001.

Şevik E., Territoriality Of Heterotopia: Threshold As A Condition Of Heterotopian Space in The Case Of Emek District, Bursa. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2018, 520657.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Karar Sınırı (Eşik Değer), Kritik Değer (Panik Değer) ve Ölçüm Birimlerinin Harmonizasyonu, Belge No: 23560c35-06c9-4df2-a18c-04626fb34e84, 2018, <https://e-belge.saglik.gov.tr/>, (Ziyaret tarihi: 2 Şubat 2020).

TDK, *Türkçe Sözlük*, 9. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Thomassen B., The Uses and Meanings of Liminality. *International Political Anthropology*, 2009, **2**(1), 5-28.

Tuna F., *Adapazarı Yazıları*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Tuna F., “Demir Can Dilek’le 40 Soruda Adapazarı”, 2011, <https://www.tyb.org.tr/demir-can-dilekle-40-soruda-adapazari-4834yy.htm>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

Tuna F., “Okan Müderrisoğlu ile 40 Soruda Adapazarı”, 2012a, <https://www.tyb.org.tr/okan-muderrisoglu-ile-40-soruda-adapazari-6362yy.htm>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

Tuna F., “M. Nuri Paker ile 40 soruda Adapazarı” , 2012b, <http://www.tyb.org.tr/m-nuripaker-ile-40-soruda-adapazari-5353yy.htm>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

Turner V., *Forest of Symbols*: Ithaca, NY: Cornell University Press, 1967, DOI: <https://doi.org/10.1017/S0041977X00103969>.

Turner V., Abrahams, R. D., & Harris, A., *The Ritual Process: Structure and Anti-structure*. Routledge & K. Paul Publications, London, 1969.

Turner V., *From Ritual To Theatre: The Human Seriousness Of Play*, Performing Arts Journal Publications, New York, 1982.

Turner E., *Communitas: The anthropology of Collective Joy*, Palgrave Macmillan Press, New York, 2012, DOI: 10.1057/9781137016423.

Türk Y. A., Öğrencilerin Okul Bahçelerindeki Davranış Biçimleri: Bir İlkokul Örneği, *Social Sciences Studies Journal*, 4(20), 2018, 3026-3036, ISSN:2587-1587.

Türkiye Kültür Portalı, Kültür Envanteri Anıt: Halkevi – Sakarya, t.y., <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sakarya/kulturenvanteri/halkevi>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

URL-1: <https://depo.sosyal-bilgiler.com/gorseller/buyuk-boy-dilsiz-turkiye-iller-haritasi/>, (Ziyaret tarihi: 22 Şubat 2021).

URL-2: https://www.tarihtebugun.org/20344-20-haziran-1943_adapazari_hendek_de_premi.html, (Ziyaret tarihi: 24 Şubat 2021).

URL-3: <http://mimdap.org/2008/12/sakaryadan-kamusal-alan-girithimleri/>, (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-4: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=50765>, (Ziyaret tarihi: 5 Şubat 2021).

URL-5: <https://www.google.com/maps>, Google Maps Panaroma (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2020).

URL-6: <https://www.sakaryahaber.com/1930-lar-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

URL-7: <https://www.sakaryahaber.com/1950-ler-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

URL-8: <https://www.sakaryahaber.com/1940-lar-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

URL-9: <https://www.sakaryahaber.com/1970-ler-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

URL-10: <https://www.sakaryahaber.com/1980-ler-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

URL-11: <https://www.sondakika.com/haber/haber-adapazari-nda-120-yillik-tarihi-gar-tasiniyor-3238145/>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

URL-12: <https://www.sakaryahaber.com/1920-ler-sakarya>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

URL-13: <https://www.facebook.com/adapazaritarihi/photos/a.2015188325192712/3361765907201607/>, (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-14: <https://www.adatavir.com/orhan-cami-meydanina-yeni-duzenleme.html>, (Ziyaret tarihi: 13 Mart 2021).

URL-15: <https://www.sakaryahaber.com/orhan-camii-meydani>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

URL-16: <https://www.facebook.com/karasupanorama/photos/pcb.1125260800957651/1141671902649874>, (Ziyaret tarihi: 12 Mart 2021).

URL-17: <http://www.eskiturkiye.net/1990/adapazari-1970ler>, (Ziyaret tarihi: 13 Şubat 2021).

URL-18: <https://www.facebook.com/adapazaritarihi/photos/a.2015188325192712/2780064755371728/>, (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-19: <https://misafirhaneler.net/misafirhane/sakarya/sakarya-misafirhaneler-ogretmenevi-ve-konukevleri/>, (Ziyaret tarihi: 6 Şubat 2021).

URL-20: <https://www.sakaryahaber.com/semsiyeli-bahce>, (Ziyaret tarihi: 2 Mart 2021).

URL-21: <http://mimdap.org/2008/12/sakaryadan-kamusal-alan-girithimleri/>, (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-22: <https://www.sakarya.bel.tr/uploads/projeler/large/vThCYD4YVC.jpg>, (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-23: <https://www.haberler.com/gar-meydani-sakarya-ya-nefes-aldiracak-3645286-haberi/>, 2012 (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-24: http://sekarya.com/tr-TR/foto-galeri/239/eski-adapazari-resimleri/36?_=1615556394182, (Ziyaret tarihi: 11 Şubat 2021).

URL-25: <https://www.sakaryayenihaber.com/sakarya-nin-yuksekte-fotograf-lari-resimleri,97931.html>, (Ziyaret tarihi: 7 Şubat 2021).

URL-26: <https://www.haber7.com/sakarya/2361114-demokrasi-meydani-bu-kez-iftar-icin-doldu>, (Ziyaret tarihi: 12 Şubat 2021).

URL-27: <https://www.sakaryayenihaber.com/guncel/depremi-hatirladik-sakarya-da-onlem-alinmazsa-olacagi-bu-h105483.html>, (Ziyaret tarihi: 2 Mart 2021).

URL-28: <https://www.ihavideo.com.tr/Video/Detay/1106511-millet-bahcesi-olacak-olan-eski-sakarya-ataturk-stadyumu-havadan-goruntulendi>, (Ziyaret tarihi: 2 Mart 2021).

Ünal S., Çelebioğlu, S., Özmen N., Seismic Hazard Assessment Of Turkey By Statistical Approaches, *Turkish Journal of Earth Sciences*, 2014, **23**, 350-360, DOI:10.3906/yer-1212-9.

Wang X., Wu C., An Observational Study Of Park Attributes and Physical Activity in Neighborhood Parks Of Shanghai, China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2020, **17**(6), 2020. DOI:<http://dx.doi.org/10.3390/ijerph17062080>.

Wu S., Li Y., Wood E. H., Senaux B., Dai G., Liminality and festivals—Insights from the East, *Annals of Tourism Research*, 2019, DOI: 10.1016/j.annals.2019.102810.

Van Gennep A., *The Rites of Passage*, The University of Chicago Press, Chicago, 1960.

Vidler A., *Claude-Nicolas Ledoux. Architecture and Social Reform at the End of the Ancien Re'gime*, MIT Press, Cambridge, 1990, 447-460, <https://doi.org/10.1086/244956>.

Von-Meiss P., *Elements of Architecture: From Form to Place*, 1st edition, Van Nostrand Reinhold, London, 2013, <https://doi.org/10.4324/9781315024691>.

Vukčević D. M., The Actorness of the EU and the Western Balkans: Towards Permanent Liminality?, *Europe in Discourse: Agendas of Reform*, 2018, 216-226, <https://www.researchgate.net/publication/338584780>, (Ziyaret tarihi: 2 Mart 2021).

Yavuz N., Sakarya ve Çevresi'nin Türk Hakimiyetine Girişi, Editörler Alpargu M., Şahin E., *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyum Kitapçığı*, Sakarya Üniversitesi, Adapazarı, 21-30, 1999.

Yıldırım, F., *Sakarya Kaleleri*, 1. Baskı, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Sakarya, 2004.

Yılmaz E., Alternatif Bir Mekan Olarak Mimarlıkta Eşik Mekanlar, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2016, 432167.

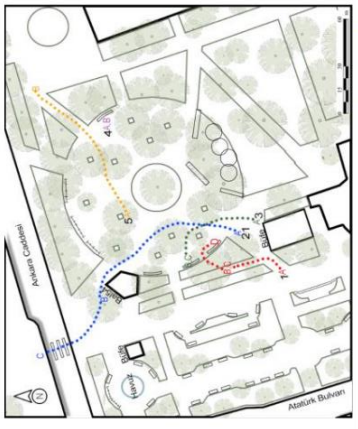
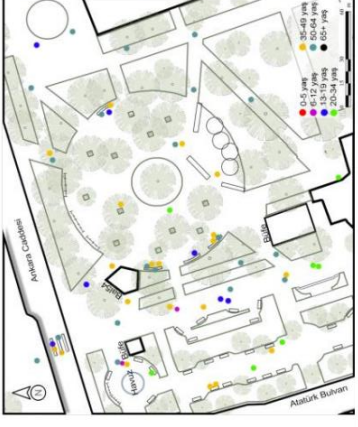

Zimmerman P. T., *Liminal Space in Architecture: Threshold and Transition*. Master's Thesis, University of Tennessee – Knoxville, Florida, 2008.

EKLER

EK-A

Tablo A.1. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 26 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçerisinde		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası (10 dakika gözlem)						
									
Kent Mobilyaları									
		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
									
Tarih:		Periyodu:		Hava Durumu:					
26.11.2020 - Perşembe		11:30-12:30		Güneşli					
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaşı aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
1	65+	Sözlü etkileşim	Alana büfenin yakından girdi. Ayakta konuşma eylemi	Ayakkabı boyacısıyla ayaküstü konuştu.	Ayakkabısım boyattı	Banka oturdu			
2	50-64	Sözlü etkileşim	Ayakta konuşma eylemi	Bal54'ü ayaküstü inceleme eylemi	Birlikte yürüme eylemi				
3	20-34	Sözlü etkileşim	Bütçeden alışveriş yapma eylemi	Bankta oturma eylemi	Yemek yeme eylemi				
4	35-49 50-64	Sözlü etkileşim	2 kişi bankta otuma ve konuşma eylemi	2 kişi daha katıldı					
5	35-49	Kendine odaklı	Ağaç altında oturma eylemi	Yürüme eylemi					

Tablo A.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 26 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi:		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası		Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)					
Gözlemlenen Alt Bölge:		Kent Mobilyaları		Yeşil alan					
Oturma		Aydınlatma		Diğer					
Tarih:	26.11.2020 - Perşembe	Periyodu:	12:30-13:30	Hava Durumu:	Güneşli				
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
1	35-49	Salt gözlemci	Bisikletle alana girdi	Dinlenme eylemi	Bisikletle alandan uzaklaştı				
2	50-64 65+	Sözlü etkileşim	1 kişi Pazar arabasıyla alana girdi	Karşılaşma-buluşma eylemi	Ayaküstü sohbet	Pazar arabalı kişi büfeye uğradı			
3	35-49 50-64	Sözlü etkileşim	Havuz kenarında banka oturdu	1 kişi ayakta, iki kişi oturarak konuşma					
4	20-34 35-49	Sözlü etkileşim	Bankta oturma eylemi	Buluşma ve birlikte yemek yeme eylemi					
5	35-49	Sözlü etkileşim	1 kişi oturma eylemi	Buluşma, 1 kişi ayakta 1 kişi oturarak konuşma eylemi	Yürüyerek alandan uzaklaştılar				

Tablo A.4. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 28 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	6A 7C 8B 9B 10B					
Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		<p style="text-align: center;">Kent Mobilizmaları</p> <p>Aydınlatma Diğer Yeşil alan</p>							
Tarih: 28.11.2020 - Cumartesi		Periyodu: 12:30-13:30	Hava Durumu: Güneşli						
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
6	35-49	Kendine odaklı	Bankta oturma eylemi	Telefonia konuşma eylemi	Bankta oturma eylemi	3 kişi ayakta, konuşma eylemi	3 kişi ayakta, konuşma eylemi		
7	35-49 50-64	Sözlü etkileşim	Bir kişi bankta oturma	3 kişi yaklaştı, buluşma eylemi	Bankta oturma ve konuşma eylemi	2 kişi ayrıldı, yürüyerek alandan çıktı			
8	20-34	Sözlü etkileşim	3 kişi yürüyerek alana girdi	Bankta oturma ve konuşma eylemi					
9	35-49	Sözlü etkileşim	Bütfe den çay alma eylemi	Bütfe yanında ayakta eylemi					
10	35-49	Salt gözlemci	Yürüyerek alana girdi	Süs havuzunu seyretti	Bankta oturma eylemi				

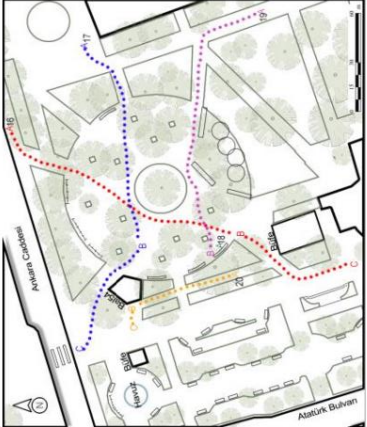

Tablo A.5. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 29 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma		Diğer					
Tarih: 29.11.2020 - Pazar		Periyodu: 11:30-12:30		Hava Durumu: Güneşli					
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
11	2 kişi 0-5 35-49	Hareketli kullanıcı	Bebek arabasındaki bebekle ilgilenme	Bebek arabasıyla yürütme eylemi	Yaya yolunda karşıya geçme				
12	2 kişi 20-34	Sözlü etkileşim	İki kişi bisiklet park etme	Büfeden çay ve tost alma	Banka oturup yeme ve konuşma eylemi				
13	1 kişi 65+	Kendine odaklı	Bankta oturma eylemi	Gazete okuma eylemi					
14	1 kişi 35-49	Salt gözlemci	Ayakta telefonla konuşma	Ağaç kaldırırına oturup telefonla konuşma					
15	2 kişi 35-49	Sözlü etkileşim	Büfeden çay alma	Çay ve sigara içme eylemi					

Tablo A.6. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 29 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	11A, 11B, 13C, 14A, 14B, 15B					
Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)							
Kent Mobilyaları		Yeşil alan							
Oturma		Aydınlatma		Diğer					
Tarih: 29.11.2020 - Pazar		Periyodu: 12:30-13:30	Hava Durumu:	Güneşli					
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kullanıcı yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
11	35-49	Kendine odaklı	Bankta oturma, telefonla ilgilenme	Yaya yolundan yürüyerek alandan uzaklaşma eylemi					
12	50-64	Hareketli kullanıcı - Sözlü etkileşim	Pazar arabasıyla alanda yürütme	Büfe çalışısıyla konuşma eylemi	Yaya yolundan yürüyerek alandan uzaklaşma eylemi				
13	35-49	Kendine odaklı	Scooter sürme eylemi	Scooter park etme eylemi	Bankta oturma ve telefonla ilgilenme				
14	65+	Kendine odaklı	Bankta oturma eylemi	Süs havuzunu izleme eylemi					
15	20-34	Sözlü etkileşim	Yürüyerek alana girme	Bankta oturma, konuşma eylemi					

Tablo A.7. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 10 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları	
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)		
Gözlemlenimin konumu ve gözlemlenen alt bölge				
	Kent Mobilyaları		Yeşil alan	
	Oturma	Aydınlatma	Diğer	
				
	Tarih: 10.12.2020 - Perşembe	Periyodu: 11:30-12:30	Hava Durumu: Güneşli	
	Kullanıcı verileri			
	Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	
16	3 kişi	6-12 35-49	A Hareketli yürüyerek parka girdiler B Geride kalan çocuklarını beklediler C Yürüyerek alandan çıkma eylemi D Yürüyerek alandan çıkma eylemi E Yürüyerek alandan çıkma eylemi F Yürüyerek alandan çıkma eylemi G Yürüyerek alandan çıkma eylemi	
17	2 kişi	35-49	A Havuzun yanından yürüyerek alana girme eylemi B Yürütme, telefona ilgilenme ve konuşma eylemi C Yürütme, telefona ilgilenme ve konuşma eylemi D Yürütme, telefona ilgilenme ve konuşma eylemi E Yürütme, telefona ilgilenme eylemi F Yürütme, telefona ilgilenme eylemi G Yürütme, telefona ilgilenme eylemi	
18	1 kişi	65+	A Bankta oturma eylemi B Bankta oturma eylemi C Bankta oturma eylemi D Bankta oturma eylemi E Bankta oturma eylemi F Bankta oturma eylemi G Bankta oturma eylemi	
19	1 kişi	20-34	A Yürüyerek alana girme eylemi B Yürüyerek alana girme eylemi C Yürüyerek alana girme eylemi D Yürüyerek alana girme eylemi E Yürüyerek alana girme eylemi F Yürüyerek alana girme eylemi G Yürüyerek alana girme eylemi	
20	1 kişi	65+	A Ayakta bekleme eylemi B Ayakta bekleme eylemi C Ayakta bekleme eylemi D Ayakta bekleme eylemi E Ayakta bekleme eylemi F Ayakta bekleme eylemi G Ayakta bekleme eylemi	

Tablo A.8. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 10 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları				
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	Yeşil alan				
Gözlem Verileri		Kent Mobilvaları		Diğer				
Tarih:	10.12.2020 - Perşembe	Aydınlatma	12:30-13:30	Hava Durumu:	Güneşli			
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri						
Kişi sayısı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
2 kişi	Sözlü etkileşim	Orhan Camii parkından bisikletle yürüme eylemi	Yaya yolundan geçme	Konuşma ve yürüme eylemi				
2 kişi	Kendine odaklı	Ağaç gölgesinde konuşma eylemi	Yürüme eylemi	Yaya yolundan geçme				
1-2 kişi	Sözlü etkileşim	İtme arabasıyla yürüme eylemi	Ayakta durma ve konuşma eylemi					
3 kişi	Salt gözlemci	Ayakta durma ve konuşma eylemi	Etrafı ve insanları gözlemleme					
1 kişi	Salt gözlemci	Bankta oturma ve dinlenme eylemi						
Oturma		Aydınlatma		Diğer				

Tablo A.9. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 24 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	21A, 21B, 21C, 21D, 21E, 21F, 21G, 21H, 21I, 21J, 21K, 21L, 21M, 21N, 21O, 21P, 21Q, 21R, 21S, 21T, 21U, 21V, 21W, 21X, 21Y, 21Z					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	22A, 22B, 22C, 22D, 22E, 22F, 22G, 22H, 22I, 22J, 22K, 22L, 22M, 22N, 22O, 22P, 22Q, 22R, 22S, 22T, 22U, 22V, 22W, 22X, 22Y, 22Z					
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
24.12.2020 - Perşembe		Periyodu: 11:30-12:30	Hava Durumu: Güneşli						
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
21	2 kişi	Sözlü etkileşim	Büfedden çay ve tost alma	Bankta oturma ve yemek yeme-içme	Yerde yaprakları süpürme	Bankta oturma eylemi	Konuşma ve çay içme eylemi		
22	1 kişi	Kendine odaklı	Yerde yaprakları süpürme	Ağacın altında dinlenme	Bankta oturma eylemi	Bankta oturma eylemi			
23	2 kişi	Sözlü etkileşim	Büfedden çay alma	Konuşma ve yürüme eylemi	Bankta oturma eylemi	Bankta oturma eylemi			
24	1-2 kişi	Kendine odaklı	Büfedden çay alma	Bankta oturan diğer kişiyle çay içme eylemi					
25	4 kişi	Sözlü etkileşim	Ayakta konuşma	Sigara içme ve etrafı gözlemleme eylemi					

Tablo A.11. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 7 Ocak 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemeimin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	26A, 27A, 28B, 29A, 30A					
Gözlemeimin konumu ve gözlemlenen alt bölge									
Kent Mobilyaları									
Oturma			Aydınlatma		Diğer				
Tarih: 07.01.2021 - Perşembe		Periyodu: 11:30-12:30		Hava Durumu: Güneşli					
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
26	2-3 kişi	Hareketli kullanıcı	Sohbet ederek yürüme eylemi	Buluşma eylemi	Ayakta sohbet etme eylemi				
27	2 kişi	Kendine odaklı	Birlikte bankta oturma eylemi	Telefonla konuşma eylemi					
28	2 kişi	Hareketli kullanıcı	Sohbet ederek yürüme eylemi	Yürüyerek alandan çıkma eylemi					
29	1 kişi	Kendine odaklı	Bisiklet sürme eylemi	Büfedenden su alma eylemi	Bisiklet sürme eylemi				
30	1 kişi	Salt gözlemci	Yürüme eylemi	Bankta oturma ve çevreyi izleme eylemi					

Tablo A.12. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 7 Ocak 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları	
Gözlemeçinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	26A, 27B, 28A, 29C, 30B	
Gözlemeçinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	26A, 27B, 28A, 29C, 30B	
Kent Mobilyaları					
Oturma					
Aydınlatma					
Diğer					
Tarih:	07.01.2021 - Perşembe	Periyodu:	12:30-13:30	Hava Durumu:	Güneşli
Kullanıcı verileri					
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C
26	1 kişi 35-49	Salı gözlemeçi	Bankta oturma eylemi	Çevreyi seyretme eylemi	Bankta oturma eylemi
27	1 kişi 50-64	Kendine odaklı	Yürüme eylemi	Bankta oturma eylemi	Telefona konuşma eylemi
28	2 kişi 60-64	Sözlü etkileşim	Bankta oturma eylemi	Çevreyi seyretme eylemi	Yemek yeme eylemi
29	2 kişi 35-49 50-64	Sözlü etkileşim	Bankta oturma eylemi	Telefona konuşma eylemi	Sohbet etme eylemi
30	3 kişi 50-64	Sözlü etkileşim	Motosiklette oturma eylemi	Sohbet etme eylemi	Sohbet etme eylemi
Kullanıcı Eylemleri					
			D	E	F
			G		

Tablo A.13. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 4 Şubat 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
Kullanıcı verileri									
Tarih:	04.02.2021 - Perşembe		Periyodu:	11:30-12:30					
Kullanıcı Eylemleri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
31	35-49	Hareketli kullanıcı	Yürütme eylemi	Ayakta telefonla konuşma eylemi	Yürütme eylemi				
32	35-49	Kendine odaklı	Ayakta yeme-içme eylemi	Sigara içme eylemi	Sigara içme eylemi				
33	65+	Sözlü etkileşim	Büfedenden satın alma eylemi	Yürütme eylemi	Yürütme eylemi				
34	50-64	Salt gözlemci	Ayakta çevreyi gözlemleme eylemi						
35	35-49	Sözlü etkileşim	Büfedenden satın alma eylemi	Ayakta yeme-içme eylemi	Ayakta yeme-içme eylemi				

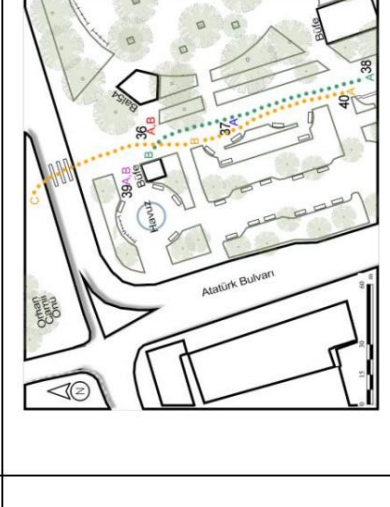
Tablo A.14. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 4 Şubat gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
								
	Kent Mobilyaları 	Aydınlatma 	Diğer 					
Tarih: 04.02.2021 - Perşembe	Periyodu: 12:30-13:30	Hava Durumu: Güneşli						
Kullanıcı verileri	Kullanıcı davranışları	A	B	C	D	E	F	G
Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışları	A	B	C	D	E	F	G
31 1 kişi 50-64	Hareketli kullanıcı	Yürütme eylemi	Bütfece duraklama ve satın alma eylemi					
32 1 kişi 50-64	Hareketli kullanıcı	Bisiklet sürme eylemi	Bisiklet sürerek alandan çıkma eylemi					
33 1 kişi 50-64	Salt gözlemci	Ayakta çevreyi seyretme eylemi	Ayakta telefonla konuşma eylemi					
34 2 kişi 20-34 50-64	Sözlü etkileşim	Yürütme eylemi	Bankta oturma ve konuşma eylemi	Bankta telefonla konuşma eylemi				
35 2 kişi 50+64	Hareketli kullanıcı	Bankta oturma eylemi	Sohbet etme eylemi	Yürütme eylemi	Bütfece satın alma eylemi			

Tablo A.15. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe içi 18 Şubat 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	
Gözlemlenen konumu ve gözlemlenen alt bölge			
Oturma	Kent Mobilyaları		
Aydınlama	Diğer		
Tarih:	18.02.2021 - Perşembe	Periyodu:	11:30-12:30
Kullanıcı verileri		Hava Durumu:	Kar yağışlı
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	Kullanıcı Eylemleri
36	35-49	Sözlü etkileşim	A
37	35-49	Hareketli kullanıcı	B
38	35-49	Sözlü etkileşim	C
39	20-34	Hareketli kullanıcı	D
40	35-49	Kendine odaklı	E
			F
			G

Tablo A.16. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe girişi 18 Şubat 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Atatürk Parkı Girişi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası (10 dakika gözlem)						
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge								
Kent Mobilyaları								
Oturma		Aydınlatma						
Diger								
								
Tarih: 18.02.2021 - Perşembe	Periyodu: 12:30-13:30	Hava Durumu:	Kar yağışlı					
Kullanıcı Eylemleri								
Kişi sayısı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
2 kişi	Sözlü etkileşim	Ayakta sohbet etme eylemi	Cevreyi gözlemleme eylemi					
1 kişi	35-49	Hareketli kullanıcı	Bisiklet sürme eylemi					
1 kişi	50-64	Hareketli kullanıcı	Yürütme eylemi	Büfeden satın alma eylemi				
2 kişi	50-64	Sözlü etkileşim	Ayakta sohbet etme eylemi	Cevreyi gözlemleme eylemi				
1 kişi	35-49	Hareketli kullanıcı	Yürütme eylemi	Duraklama ve çöp atma eylemi				

Tablo A.17. Gar meydanı içi 19 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı içi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma		Diğer					
									
Tarih:	19.11.2020 - Perşembe		Periyodu:	11:30-12:30					
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
1	İlk 4 dk tek, son 6 dk üç	Salt gözlemci - Sözlü etkileşim	Güvercinlere ışık çaldı.	Bekleme eylemi, sağa sola bakıyor.	Buluşup 3 kişi oldular	3 kişi sohbet eylemi	Ayrıldılar, tek kişi oldular. Oturma eylemi.	Güvercinlere ışık çaldı.	
2	Tek kişi	Kendine odaklı	Bisikletle alana girdi	Bisikleti park etti.	Banka oturdu.	Telefonla uğraştı.	Bisiklete bindi.	Bisikletle alandan çıktı.	
3	Başta tek, sonra iki	Sözlü etkileşim	Ayakta telefonla konuşma	Yaklaşan arkadaşımı karşıladı.	Birlikte banka oturdu.	Birlikte sosis havuzunu izlediler.	Minibüs bekletiler.		
4	Tek kişi	Salt gözlemci	Pazar arabasıyla alana girdi.	Bankta dinlenme eylemi	Pazar arabasıyla alandan uzaklaştı.				
5	Tek kişi, sonra 5 kişi	Sözlü etkileşim	Banka oturdu.	Arkadaşları ile karşılaştı.	Ayakta konuşma eylemi	Ayakta çekirdek yeme eylemi	Güvercin besleme?(çekirdekleri yiyorlar)		
Hava Durumu:			Bulutlu						

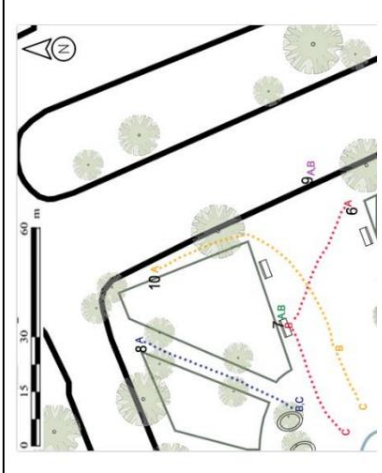
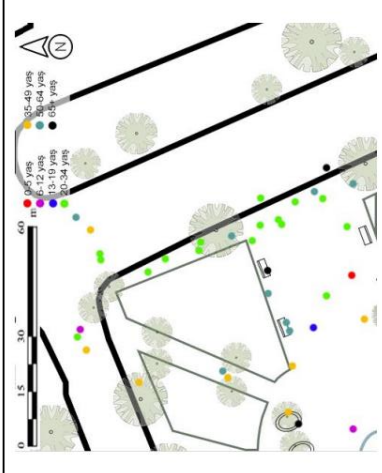

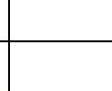

Tablo A.18. Gar meydanı girişi 19 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma		Diğer					
Tarih:	19.11.2020 - Perşembe <th>Periyodu:</th> <td colspan="2">12:30-13:30 </td>		Periyodu:	12:30-13:30					
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
1	Tek kişi	Hareketli kullanıcı	Mimibüsün yanında durup insanları çağırdı	Yaşlı bir bireyin bimesine yardım etti.	Mimibüs ayrılmca diğer mimibüse geçti.	İnsanları çağırılmaya devam etti.			
2	Tek kişi	Kendine odaklı	Arkasındaki köpekleri izledi.	Köpeği sevdi.	Boş kalan banka oturdu.	Telefonla uğraştı.			
3	Tek kişi	Sözlü etkileşim	Yaya yolundan alana girdi.	Kırmızı mimibüse soru sordu.	Yolcu çağırın kişiye soru sordu.	Bekleyen mimibüse bindi.			
4	Başta tek, sonra iki	Sözlü etkileşim	Bankta telefonla konuştu.	Ayakta bekleme eylemi	Beklediği kişi ile konuştu	Mimibüs beklemeye başladı	Gelen mimibüse bindi ve uzaklaştı.		
5	Tek kişi	Kendine odaklı	Yürütme eylemi	Mimibüs durağında bekleme	Kırmızı mimibüs durağında bekleme	Kırmızı mimibüse binme			
Hava Durumu:									
Bulutlu									

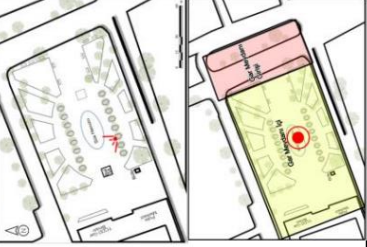
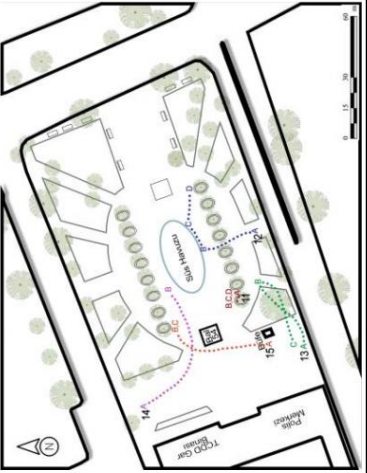

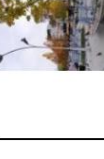

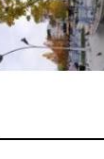

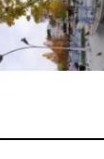

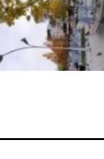

Tablo A.19. Gar meydanı içi 21 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
	Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)					
								
Oturma	Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
								
Tarih: 21.11.2020 - Cumartesi	Periyodu: 11:30-12:30	Hava Durumu: Bulutlu						
Kullanıcı verileri	Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kullanıcı davranışı (genel)	A	B	C	D	E	F	G
6	Sözlü etkileşim	Gözlemciye satış yapmaya çalıştı. Poşetlere alana girdi.	Diğer kullanıcılara satış yapmaya çalıştı. Banka oturdu.	Bir banka oturarak dimlendi.	Yanında oturanlara ürünlerini gösterdi	Diğer banka oturanlara yaklaştı.		
7	Kendine odaklı		Banka oturdu.	Telefon görüşmesi yaptı.	Bekleme eylemi	Yürüyerek alandan çıktı		
8	Sözlü etkileşim	Çeşitli kullanıcılara soru sordu	Gözlemciden para istedi.	Büfeye girdi				
9	Kendine odaklı	Büfedan çıktı	Güvercin besledi	Yem poşetine süs havuzundan su doldurdu	Peyzaj alanından su kabı buldu	Suyu kaba boşalttı, kabı ağaç altına koydu		Büfeye geri döndü
10	Sözlü etkileşim	İki kişi banka oturdu	Üç kişi daha katıldı	3 kişi ayakta, iki kişi oturarak sohbet	2 kişi ayrıldı, havuz kenarında sigara içti			

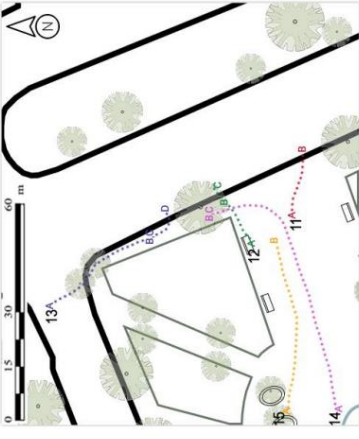
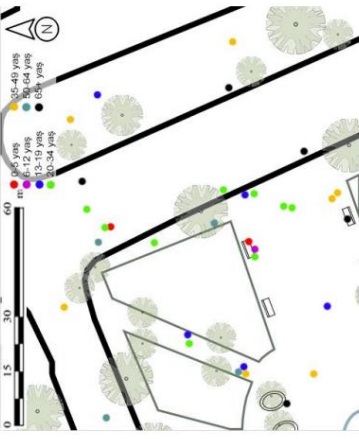
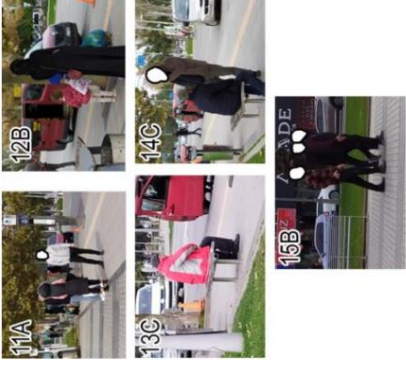

Tablo A.20. Gar meydanı girişi 21 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları	
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	6A, 8C, 9A, 10B	
					
Kent Mobilyaları					
Oturma		Aydınlatma		Diğer	
					
Tarih: 21.11.2020 - Cumartesi	Kullanıcı verileri	Peryodu: 12:30-13:30	Hava Durumu: Güneşli		
Kişi sayısı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D
6	Kendine odaklı	Bavulıyla alana girdi	Banka oturup telefona baktı	Telefon kullandı	Havuzla doğru yürüdü
7	İki kişi	Sözlü etkileşim	Bankta konuşma eylemi		
8	Tek kişi	Salt gözlemci	Seyyar arabayla alana girdi	Etrafı seyretti	
9	Tek kişi	Sözlü etkileşim	Mimibüsün önünde ayakta durma		
10	Tek kişi	Kendine odaklı	Bisikletle alana girdi	Bisikletle yoluna devam etti	

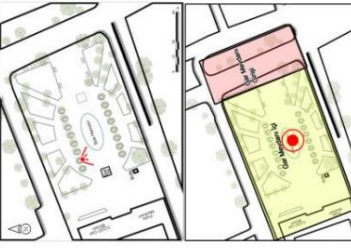
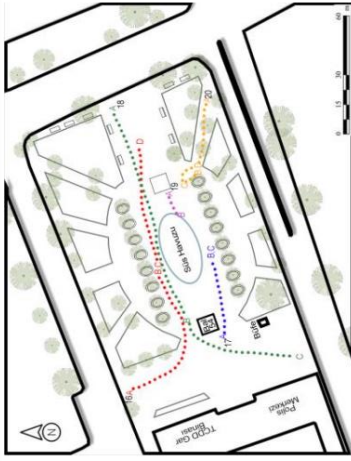

Tablo A.21. Gar meydanı içi 22 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları						
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)							
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge									
Kent Mobilyaları									
Oturma									
Aydınlatma									
Diğer									
Yeşil alan									
Tarih: 22.11.2020 - Pazar	Periyodu: 11:30-12:30	Hava Durumu: Bulutlu							
Kullanıcı Eylemleri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
11	50-64 ve 65+	Sözlü etkileşim	3 kişi oturma ve konuşma	1 kişi yaklaştı ayakta konuşma	2 kişi karşıdaki banka oturdu	Konuşma eylemi			
12	35-49	Kendine odaklı	Alana yürüyerek girdi	Havuz kenarında telefonla konuştu	Havuz kenarında yürüdü	Banka oturdu			
13	50-64	Hareketli kullanıcı	Alana yürüyerek yaklaştı	Güvercin besledi	Alandan uzaklaştı				
14	65+	Salt gözlemci	Alana bisikletle girdi	Durdu ve havuzu izledi					
15	50-64	Salt gözlemci	Büfedən su aldı	Banka oturdu	Havuzu izledi				

Tablo A.22. Gar meydanı girişi 22 Kasım 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	11A, 11B, 11C, 11D, 11E, 11F, 11G, 11H, 11I, 11J, 11K, 11L, 11M, 11N, 11O, 11P, 11Q, 11R, 11S, 11T, 11U, 11V, 11W, 11X, 11Y, 11Z					
									
Oturma 		Aydınlatma 	Diğer 	Yeşil alan 					
Tarih:	22.11.2020 - Pazar	Periyodu:	12:30-13:30	Hava Durumu:	Hafif yağışlı				
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
3 kişi	13-19 20-34	Sözlü etkileşim	Ayakta konuşma eylemi	Minibüs bekletiler	Minibüs bindiler				
2 kişi	0-5 20-34	Kendine odaklı	Bankta oturma	Ayakta minibüs bekleme	Minibüs bindi				
1 kişi	50-64	Kendine odaklı	Yaya yolundan yürüyüp alana girdi	Banka oturdu	Kırmızı minibüs bekleli	Minibüs bindi			
2 kişi	50-64 50-64	Sözlü etkileşim	Havuz tarafından alana girdi	Banka oturdu. Kullanıcılardan biri ayakta	Konuşma eylemi				
3 kişi	20-35 50-64	Sözlü etkileşim	Bankta ikisi oturuyor biri ayakta	Yürüyerek alandan uzaklaşma					

Tablo A.23. Gar meydanı içi 3 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları				
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)					
							
Kent Mobilyaları							
Oturma	Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan				
							
Tarih: 03.12.2020 - Perşembe	Periyodu: 11:30-12:30	Hava Durumu:	Bulutlu				
Kullanıcı Eylemleri							
Kullanıcı verileri	A	B	C	D	E	F	G
Kişi sayısı	Kullanıcı davranışı	Kullanıcı yaş aralığı	Eylem	Eylem	Eylem	Eylem	Eylem
16	1 kişi	50-64	Salt gözlemci	Yürüyerek alana girdi	Bankta telefonla konuşma eylemi	Etrafı ve süt havuzunu izleme eylemi	Yürüme eylemi
17	1 kişi	65+	Salt gözlemci	Bal54 vitrinini inceledi	Banka oturma eylemi	Bankta gazete okuma eylemi	
18	4 kişi	0-5 6-12 35-49	Hareketli kullanıcı	Minibüsten indi	Bebek arabasını sürerek yürüme eylemi	Alandan çıktı	
19	1 kişi	35-49	Salt gözlemci	Kabak heykeli yapıma yerinin fotoğrafını çekti	Süt havuzu ve çevresindeki kuşların fotoğrafını çekti		
20	1-2 kişi	35-49 20-34	Sözlü etkileşim	Satış arabasını sürerek alana girdi	Satış arabasını kenara bıraktı	Banka oturdu	Gelen müşteriye satış yapmak için arabasına döndü

Tablo A.24. Gar meydanı girişi 3 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	16A, 17A, 18A, 19A, 20A					
Kent Mobilyaları		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
Oturma		Periyodu: 12:30-13:30		Hava Durumu: Bulutlu					
Tarih: 03.12.2020 - Perşembe		Kullanıcı verileri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
16	1 kişi	50-64	Sözlü etkileşim	Mimibüsten önünde ayakta bekleme eylemi	Mimibüse yolu çağırdı	Durak adı soran bir yolcu ile konuştu			
17	2 kişi	20-34	Hareketli kullanıcı	Yürüyerek alana girdi	Yürüyerek alandan çıktı				
18	1 kişi	50-64	Sözlü etkileşim	Mimibüsten indi	Mimibüs önünde bekleyen kişiye soru sordu	Bankta oturarak dinlenme eylemi	Yürüyerek alandan uzaklaştı		
19	2 kişi	20-34 65+	Sözlü etkileşim	Yaya yolundan yürüyerek alana girdi	Bankta oturma ve dinlenme eylemi				
20	1 kişi	20-34	Hareketli kullanıcı	Yürüme eylemi	Yaya yolundan karşıya geçme eylemi	Atatürk Bulvarı üzerinden yürüme eylemi			

Tablo A.25. Gar meydanı içi 17 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları							
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)								
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge										
Kent Mobilyaları										
Oturma	Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan							
Tarih: 17.12.2020 - Perşembe		Periyodu: 11:30-12:30	Hava Durumu: Parçalı bulutlu							
Kullanıcı verileri										
Kişi sayısı	Kullanıcı yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	Kullanıcı Eylemleri							
21	3-4 kişi	35-49	Sözlü etkileşim	A	B	C	D	E	F	G
22	1 kişi	50-64	Sözlü etkileşim	3 kişi bankta oturma ve konuşma	Sonradan gelen kişi ile ayakta konuşma	Bankta birkaç kişiyle ayakta konuşma	Bu banktaki kişilerle ayakta konuşma			
23	1 kişi	50-64	Salt gözlemci	Yürüyerek alana girme	Durup güvercinleri besleyen kişiyi seyretme	Yürüyerek alana girme	Süs havuzumu seyretme			
24	1-3 kişi	35-49 65+	Sözlü etkileşim	Yaya yolundan alana girme eylemi	Bankta oturan yaşlı insanlarla konuşma	Bankta oturan yaşlı kişiyi seyretme	Yaşlı kullanıcılara yardım etme	Yürüyerek alandan çıkma		
25	1 kişi	13-19	Salt gözlemci	Bankta oturma, etrafı gözlemleme	Bankta oturma, etrafı gözlemleme					

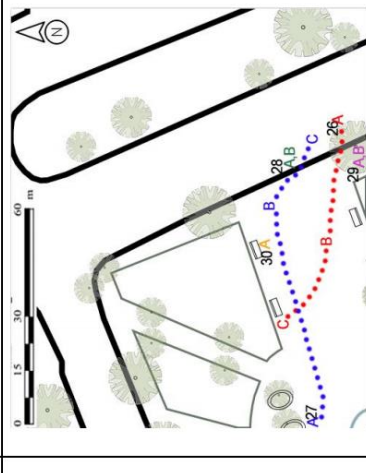
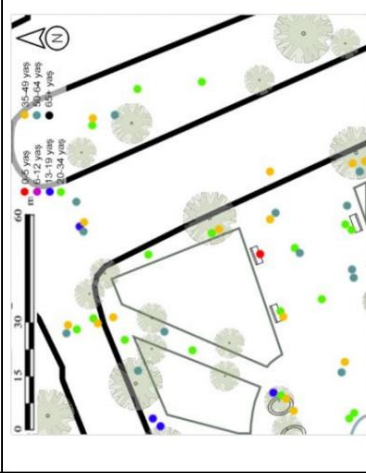

Tablo A.26. Gar meydanı girişi 17 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
Kent Mobilyaları		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
Tarih: 17.12.2020 - Perşembe		Periyodu: 12:30-13:30	Hava Durumu: Bulutlu						
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
21	2 kişi 13-19 35-49	Hareketli kullanıcı	Minibüs durağında minibüsten inme	Seyyar satıcıdan simit alma	Yürütme eylemi				
22	2 kişi 20-34	Salt gözlemci	Bankta oturma	Çevreyi gözlemleme – telefonla ilgilenme					
23	1 kişi 50-64	Kendine odaklı	Kaldırımından yürüyerek alana girme	Bankta oturarak kırmızı minibüs bekleme					
24	2 kişi 35-49	Kendine odaklı	Minibüsten inme	Ayakta telefonla konuşma	Bankta oturarak telefonla konuşma	Telefonla konuşarak yürütme eylemi			
25	2 kişi 20-34 35-49	Hareketli kullanıcı	Kaldırımından yürüyerek alana girme	Yaya yolundan yürüyerek karşıya geçme	Atatürk Bulvarı'ndan yürüyerek uzaklaşma				

Tablo A.27. Gar meydanı içi 31 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası (10 dakika gözlem)	26B, 27A, 28A, 29A, 30A					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası (10 dakika gözlem)	26B, 27A, 28A, 29A, 30A					
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
Tarih:	31.12.2020 - Perşembe	Periyodu:	11:30-12:30	Hava Durumu: Bulutlu					
Kullanıcı verileri									
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
26	1 kişi 35-49	Hareketli kullanıcı	Sigara içme eylemi	Ayakta telefonla konuşma eylemi	Karşı yola geçme eylemi				
27	1 kişi 50-64	Salt gözlemci	Süs havuzunu seyretme eylemi						
28	2 kişi 50-64	Sözlü etkileşim	Ayakta telefonla konuşma eylemi	Ayakta bekleme eylemi	Bir başkasıyla buluşma eylemi	Birlikte yürüyerek uzaklaşma eylemi			
29	3 kişi 35-49 65+	Sözlü etkileşim	Yerde çömelerek telefonla ilgilenme eylemi	Bankta oturma ve çevreyi izleme eylemi	Oturarak sohbet etme eylemi				
30	3 kişi 65+	Sözlü etkileşim	Bankta oturarak sohbet etme eylemi						

Tablo A.28. Gar meydanı girişi 31 Aralık 2020 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
									
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
									
Tarih:	31.12.2020 - Perşembe		Periyodu:	12:30-13:30					
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
26	1 kişi	Hareketli kullanıcı	Mimibüsten inme eylemi	Yürüme eylemi	Bankta oturma eylemi				
27	2 kişi	Hareketli kullanıcı	Yürüyerek alana girme	Mimibüs şoförüne soru sorma eylemi	Mimibüse binme eylemi				
28	1 kişi	Hareketli kullanıcı	Kırmızı mimibüs önünde ayakta durma eylemi	Mimibüse yolcu çağırma eylemi					
29	2 kişi	Kendine odaklı	Bankta oturma eylemi	Kırmızı mimibüs bekleme eylemi					
30	2 kişi	Kendine odaklı	Bankta birlikte oturma eylemi						

Tablo A.29. Gar meydanı içi 14 Ocak 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları
	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge			
Kent Mobilyaları			
Oturma	Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan
			
Tarih:	Periyodu:	Hava Durumu:	
14.01.2021 - Perşembe	11:30-12:30	Bulutlu	
Kullanıcı verileri			
Kişi sayısı	Kullanıcı yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	Kullanıcı Eylemleri
2 kişi	35-49 50-64	Bankta oturma eylemi	A Çöp atma eylemi B Sohbet etme eylemi C Yürüyerek alandan çıkma eylemi D Çevreyi seyretme eylemi
1 kişi	35-49	Yürüme eylemi	E Çöp atma eylemi
3 kişi	35-49	Çekirdek yeme-çay içme eylemi	F Yürütürük alandan çıkma eylemi G Sohbet etme eylemi
1 kişi	65+	Bankta oturma eylemi	Çöp atma eylemi
1 kişi	50-64	Hareketli gözlemci	

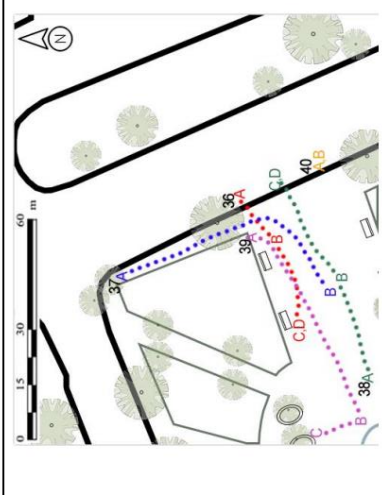
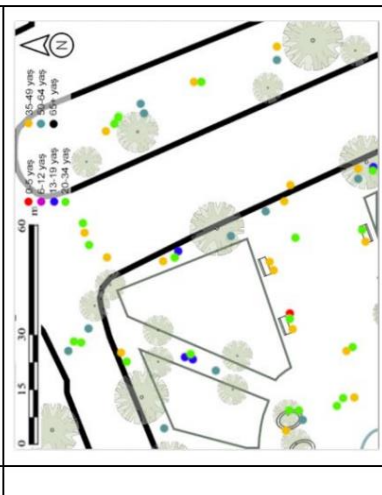

Tablo A.30. Gar meydanı girişi 14 Ocak 2021 gözlem kağıdı

Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi	Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerinde gösterimi			Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
	Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge	Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
	Oturma 	Kent Mobilyaları Aydınlatma 	Diğer 	Yeşil alan 					
Tarih:	14.01.2021 - Perşembe	Periyodu:	12:30-13:30	Hava Durumu:	Bulutlu				
	Kullanıcı verileri								
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
31	1 kişi	Hareketli kullanıcı	Motosiklet sürme eylemi	Çöp atmak için duraklama eylemi	Motosiklet sürme eylemi				
32	1 kişi	Hareketli kullanıcı	Yürüme eylemi	Banka oturma eylemi	Çevreyi izleme eylemi	Telefonla konuşma eylemi			
33	2 kişi	Kendine odaklı		Kırmızı minibüs bekleme eylemi					
34	1 kişi	Sözlü etkileşim		Minibüs bekleme eylemi	Minibüse binme eylemi				
35	2 kişi	Kendine odaklı		Minibüs bekleme eylemi					

Tablo A.31. Gar meydanı içi 11 Şubat 2021 gözlem kağıdı

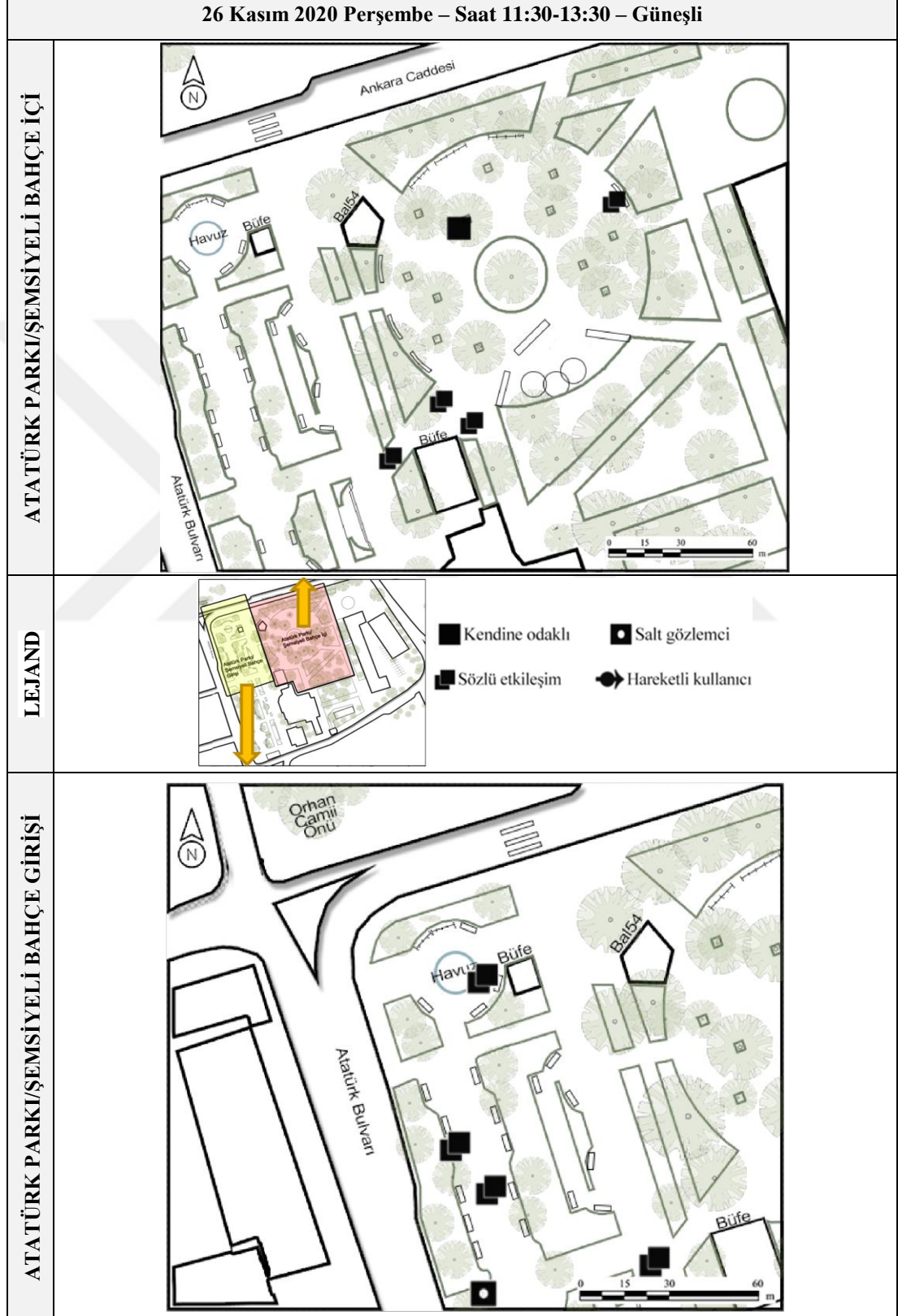
Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı İçi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları				
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)	36B, 37B, 38A, 39A, 40A				
Oturma		Kent Mobilyaları		Yeşil alan				
Aydınlatma		Diğer		Hava Durumu: Parçalı bulutlu				
Tarih: 11.02.2021 - Perşembe		Periyodu: 11:30-12:30		Kullanıcı Eylemleri				
Kullanıcı verileri	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
36 1 kişi 50-64	Hareketli kullanıcı	Ayakta telefonla konuşma eylemi	Yürütme eylemi					
37 2 kişi 50-64 65+	Sözlü etkileşim	Bankta oturarak sohbet etme eylemi	Çevreyi seyretme eylemi	Sigara içme eylemi				
38 3 kişi 35-49 50-64	Sözlü etkileşim	Bir kişi ayakta, iki kişi oturarak sohbet etme eylemi						
39 3 kişi 35-49	Hareketli kullanıcı	Bebek arabasıyla yürütme eylemi	Çöp atma eylemi	Yürütme eylemi				
40 1 kişi 65+	Salt gözlemci	Bankta oturma ve süs havuzunu izleme eylemi						

Tablo A.32. Gar meydanı girişi 11 Şubat 2021 gözlem kağıdı

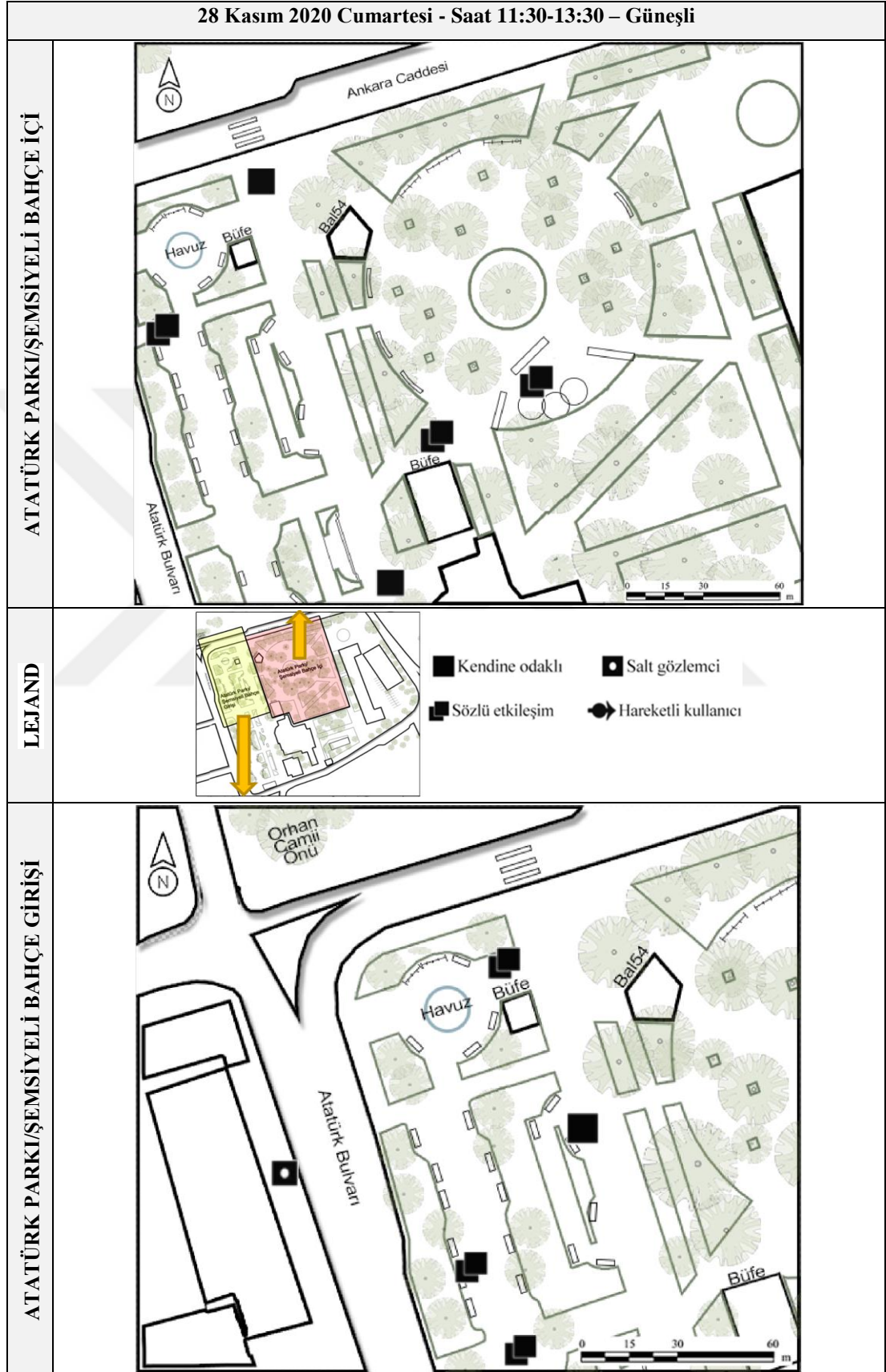
Gözlemlenen Alt Bölge: Gar Meydanı Girişi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin harita üzerindeki gösterimi		Gözlemlenen bölgedeki eylemlerin fotoğrafları					
Gözlemcinin konumu ve gözlemlenen alt bölge		Davranış haritası	Yaş dağılımı ve konum haritası(10 dakika gözlem)						
									
Kent Mobilyaları									
Oturma		Aydınlatma	Diğer	Yeşil alan					
									
Tarih:	11.02.2021 - Perşembe		Periyodu:	12:30-13:30					
Kullanıcı verileri		Kullanıcı Eylemleri							
Kişi sayısı	Kişi yaş aralığı	Kullanıcı davranışı	A	B	C	D	E	F	G
36	1 kişi 35-49	Kendine odaklı	Mimibüsten inme eylemi	Yürüme eylemi	Bankta oturma ve telefonla konuşma eylemi	Bankta yeme-içme eylemi			
37	1 kişi 35-49	Hareketli kullanıcı	Yürüme eylemi	Ayakta telefonla konuşma eylemi					
38	3 kişi 13-19	Sözlü etkileşim	Ayakta sohbet etme eylemi	Mimibüs bekleme eylemi	Mimibüse binme eylemi				
39	1 kişi 35-49	Kendine odaklı	Yürüme eylemi	Ayakta çevreyi ve havuzu seyretme eylemi	Bankta oturma eylemi				
40	1 kişi 50-64	Kendine odaklı	Ayakta mimibüs bekleme eylemi	Mimibüs şoförüne soru sorma eylemi					

EK-B

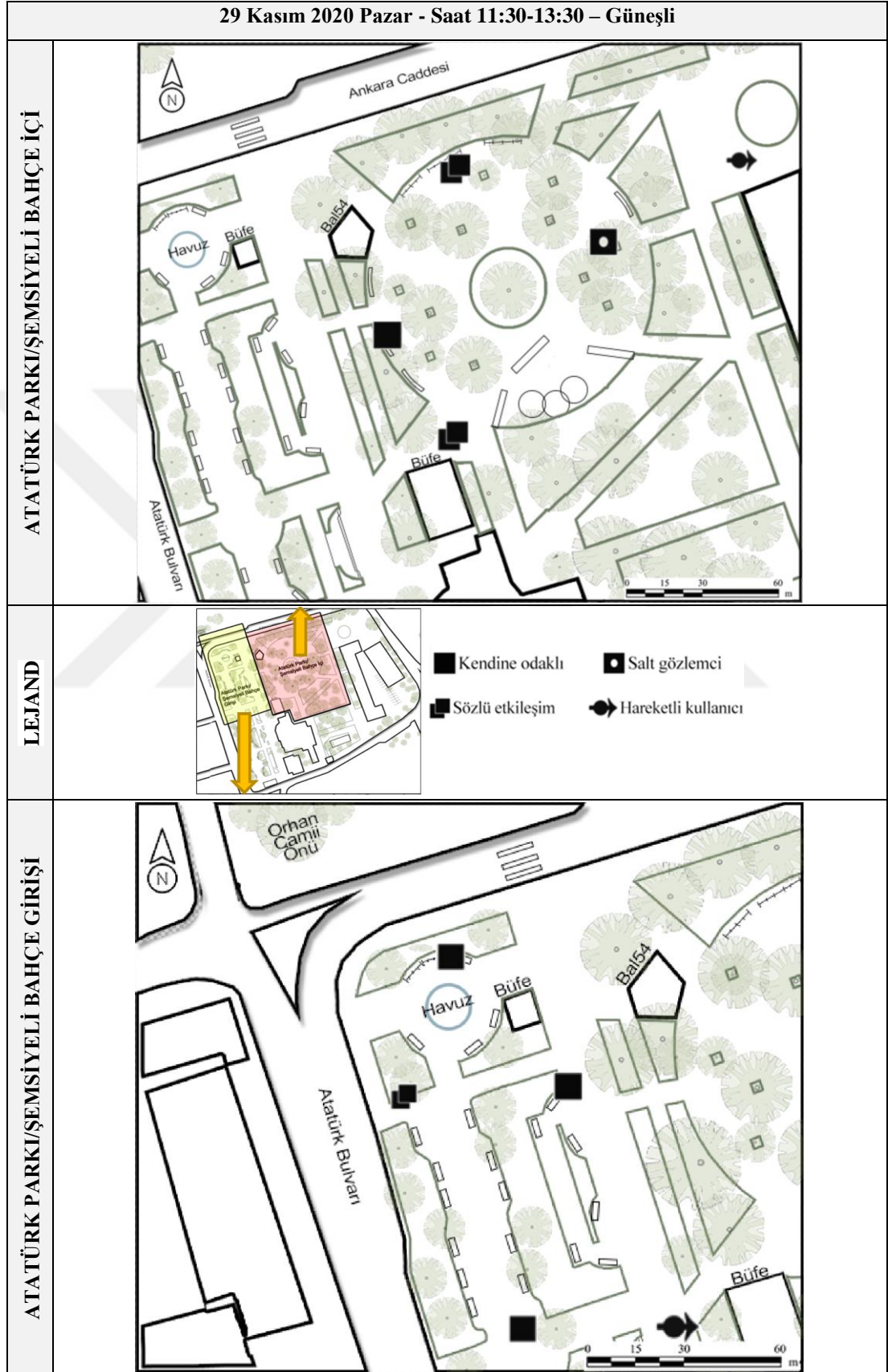
Tablo B.1. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 26 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

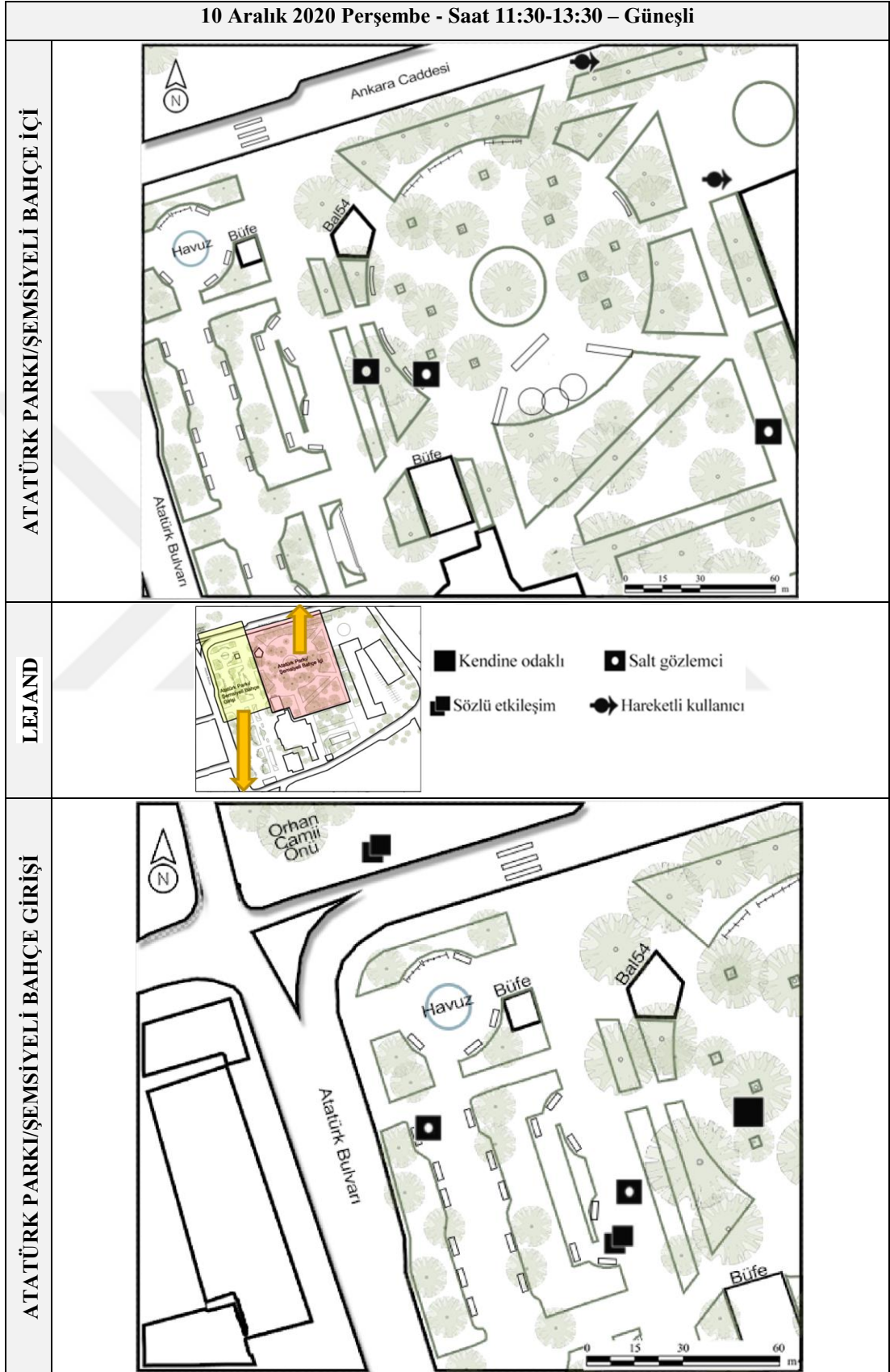
Tablo B.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 28 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

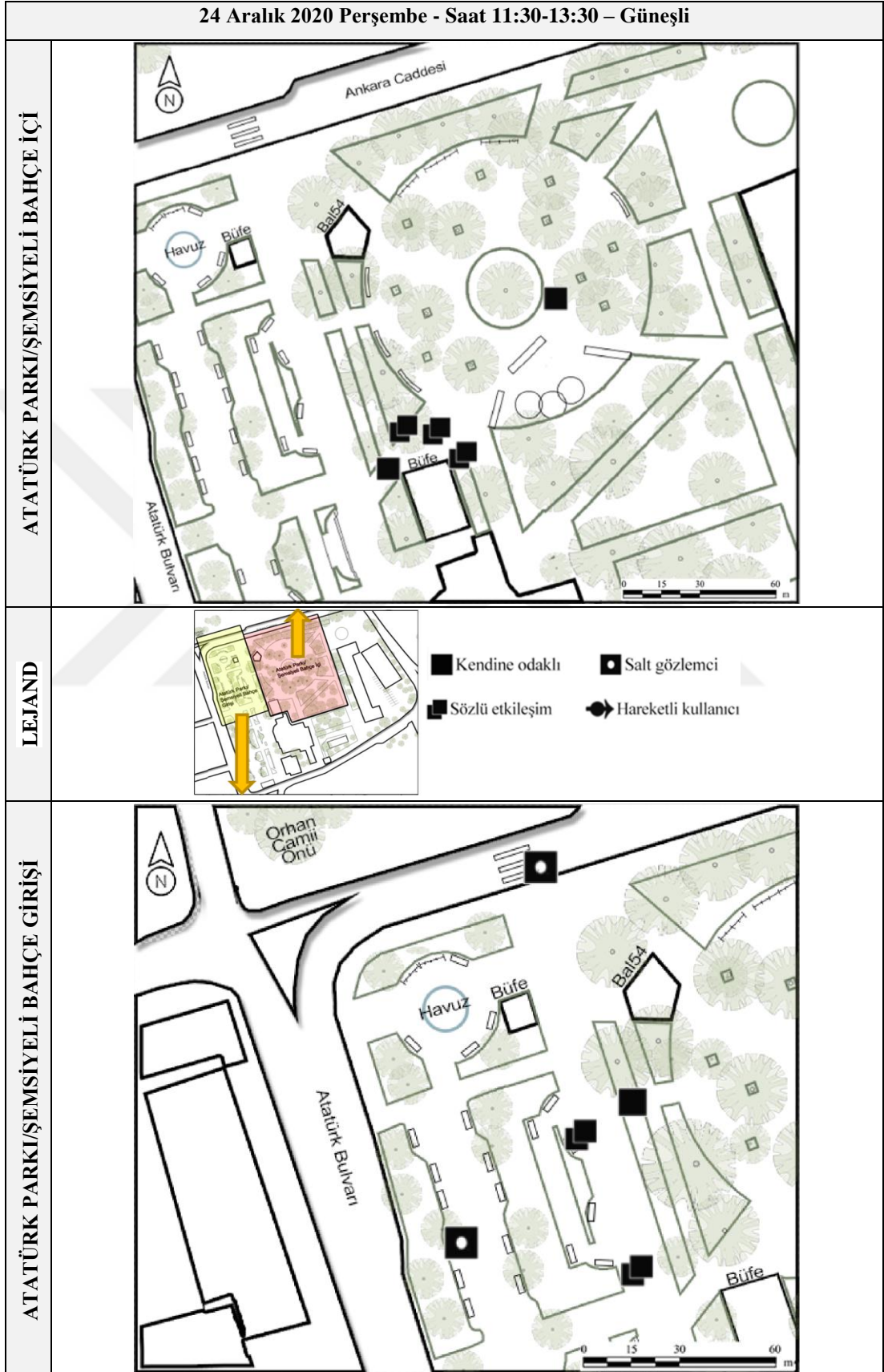
Tablo B.3. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 29 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

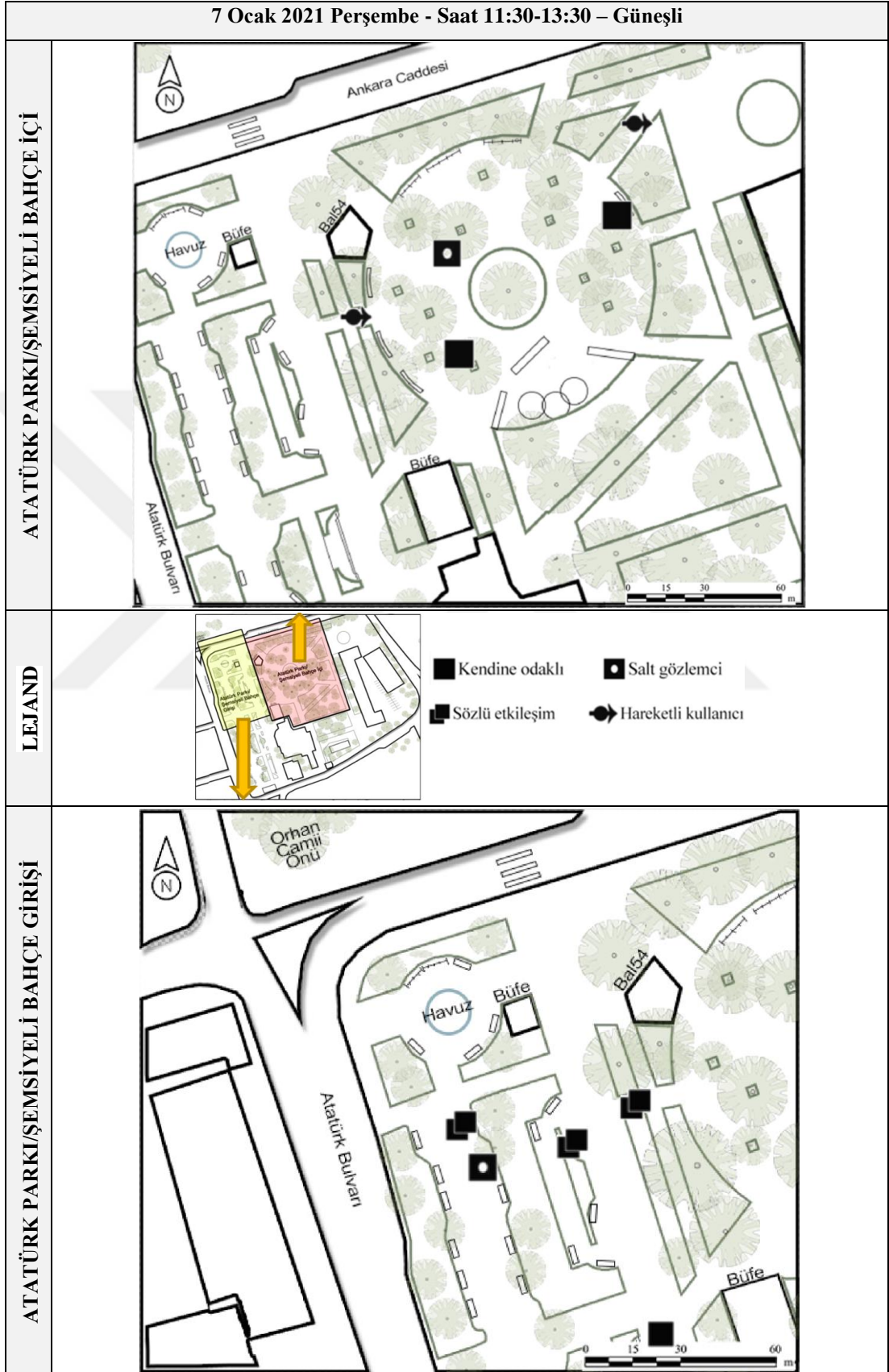
Tablo B.4. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 10 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

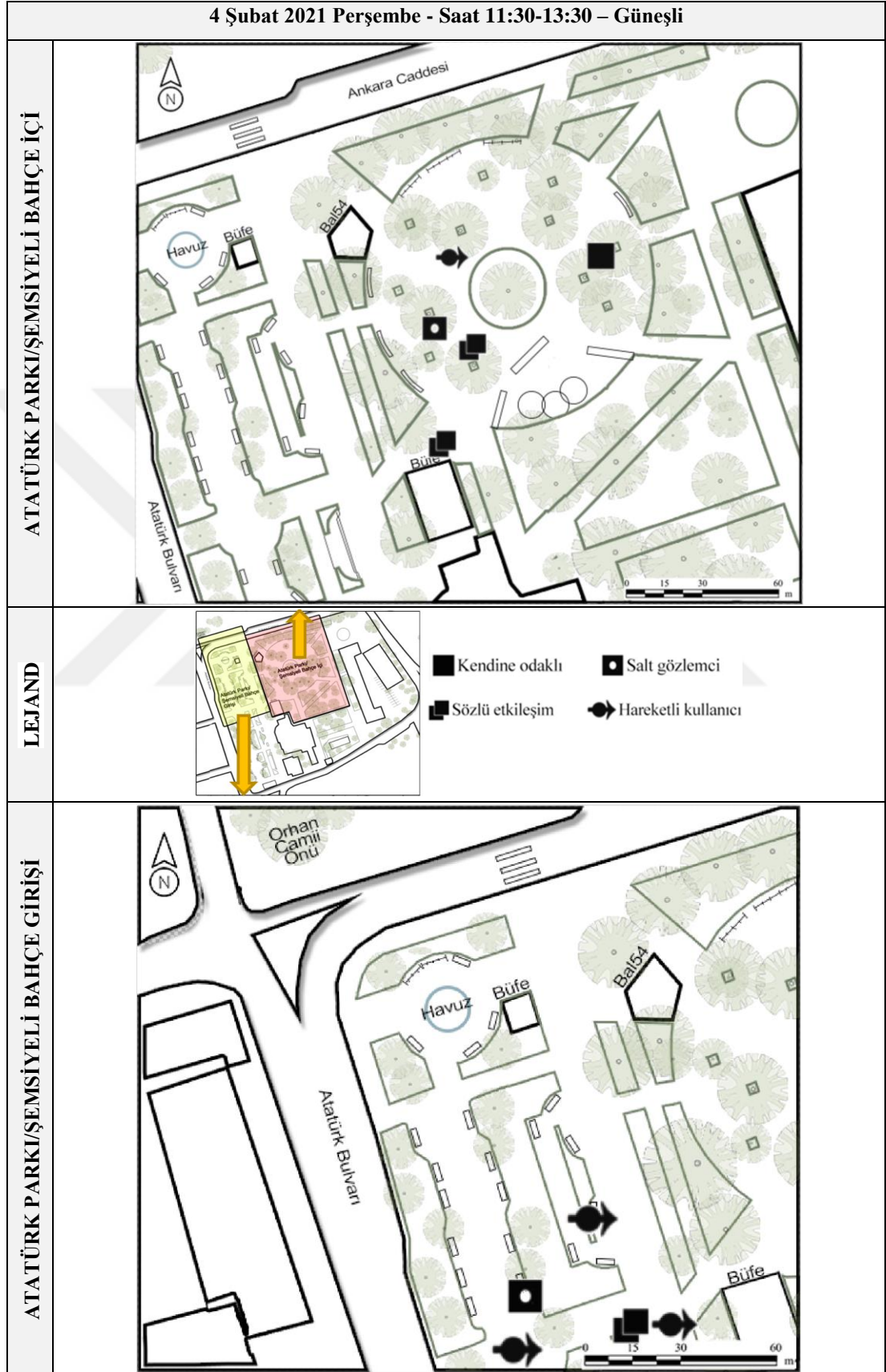
Tablo B.5. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 24 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

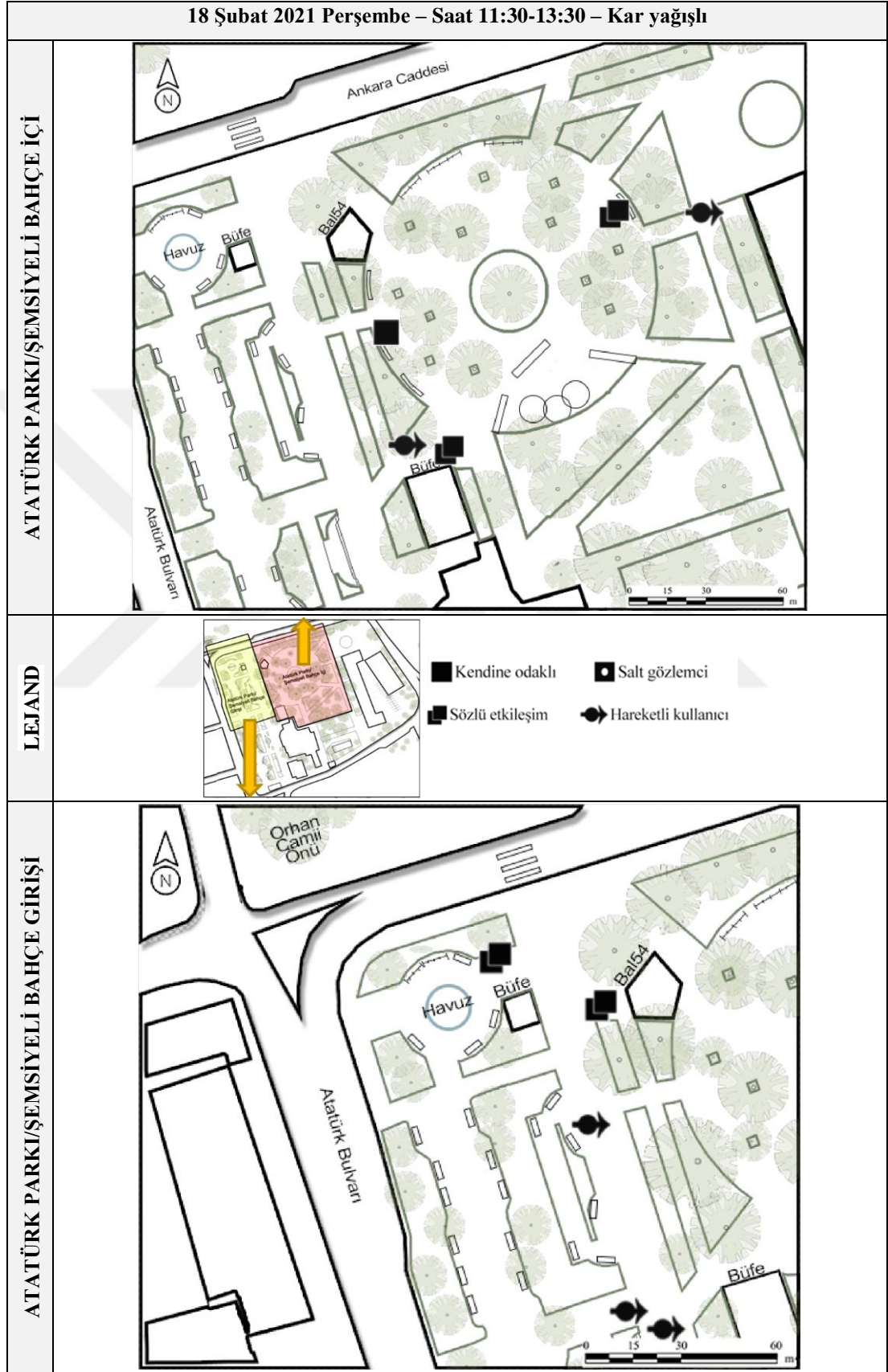
Tablo B.6. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 7 Ocak 2021 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

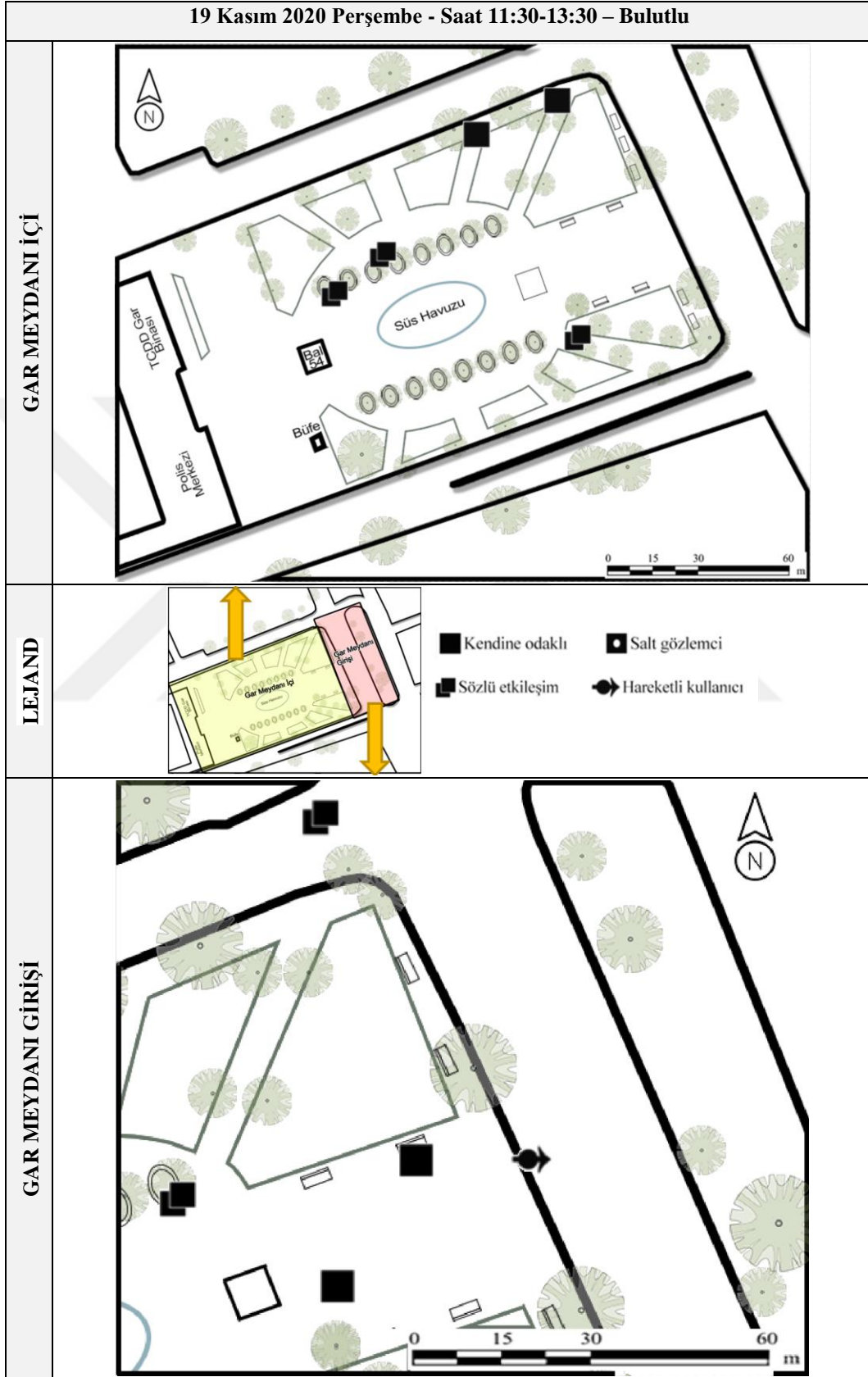
Tablo B.7. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 4 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

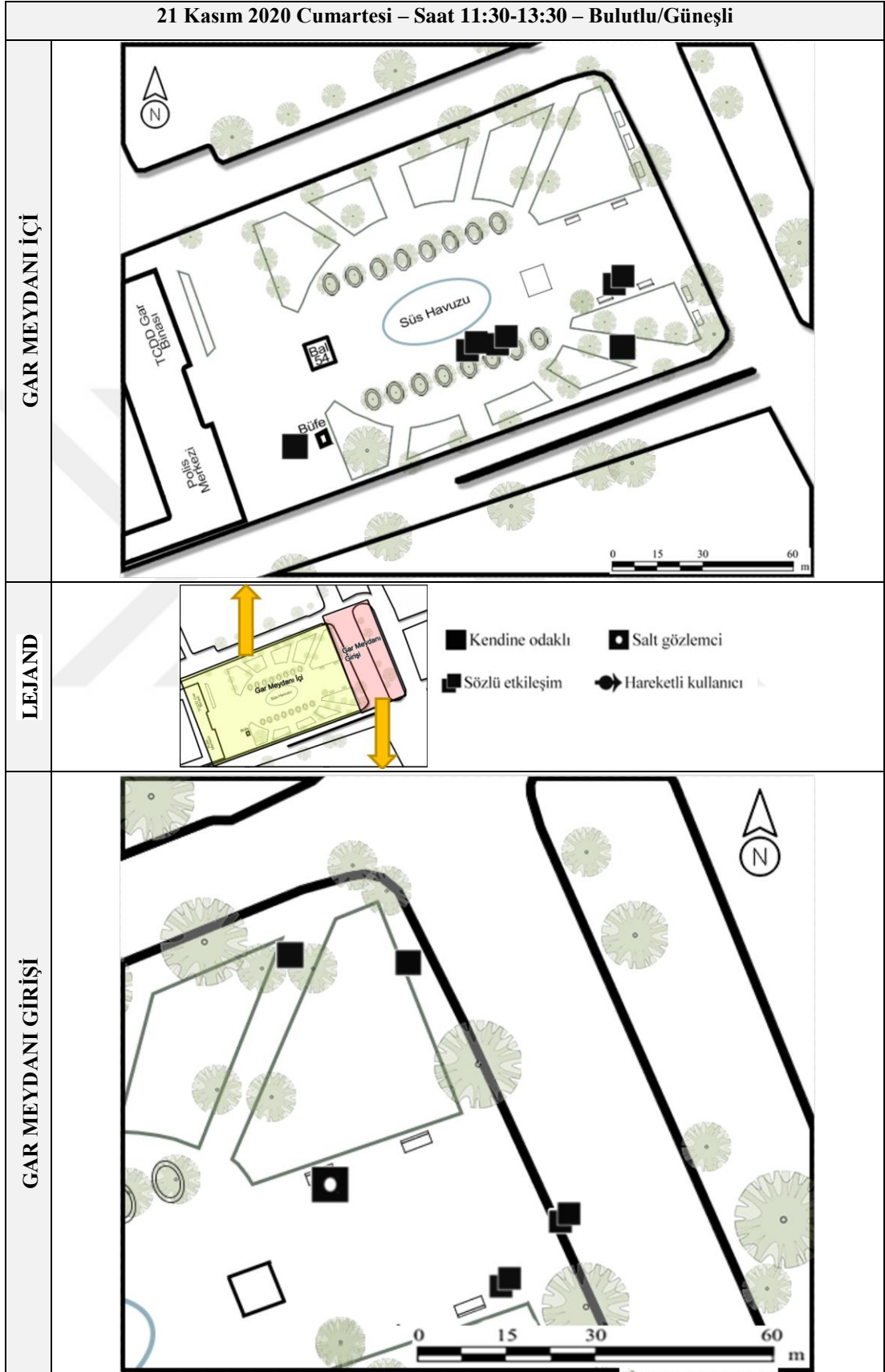
Tablo B.8. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 18 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

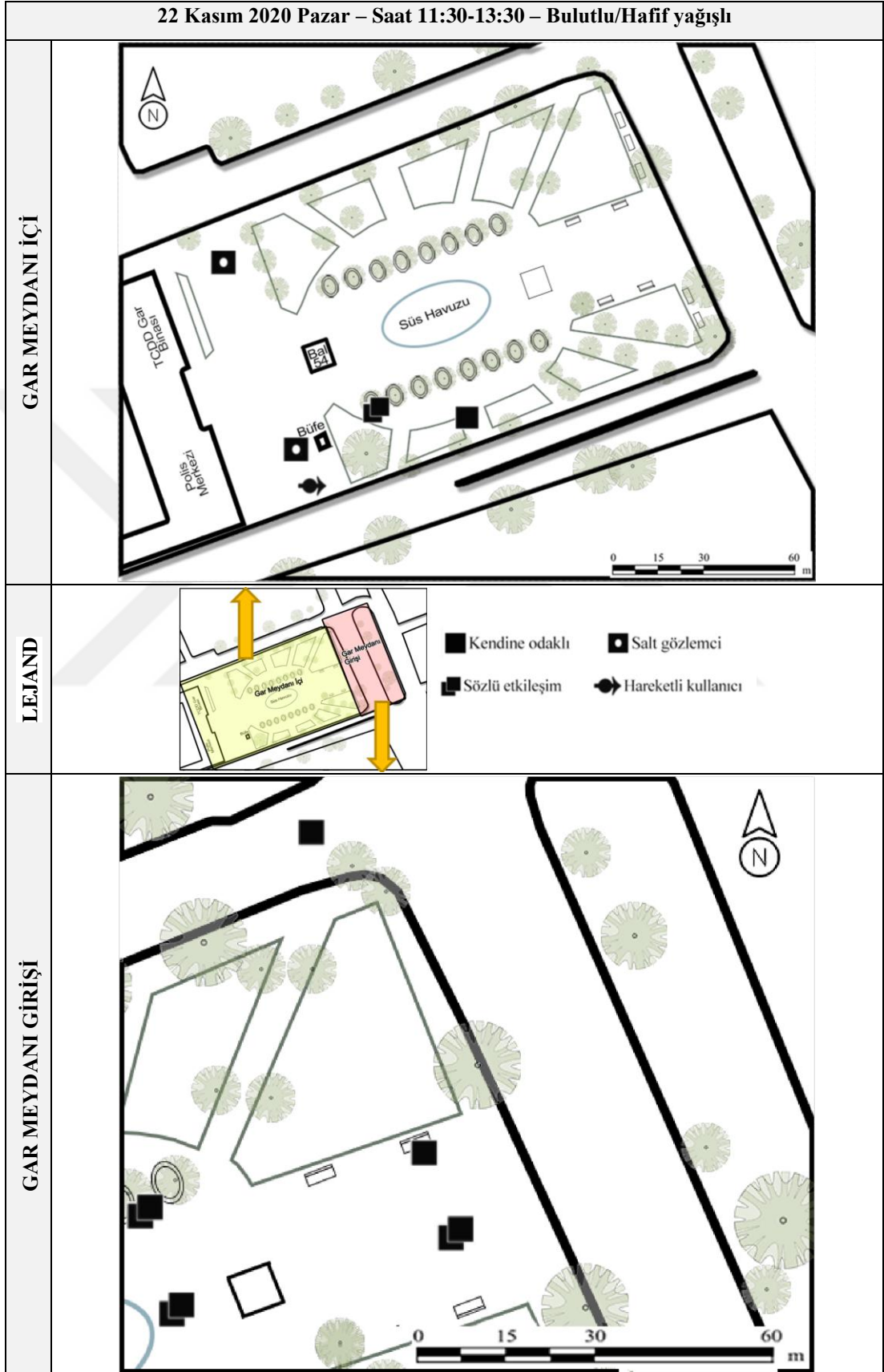
Tablo B.9. Gar Meydanı 19 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

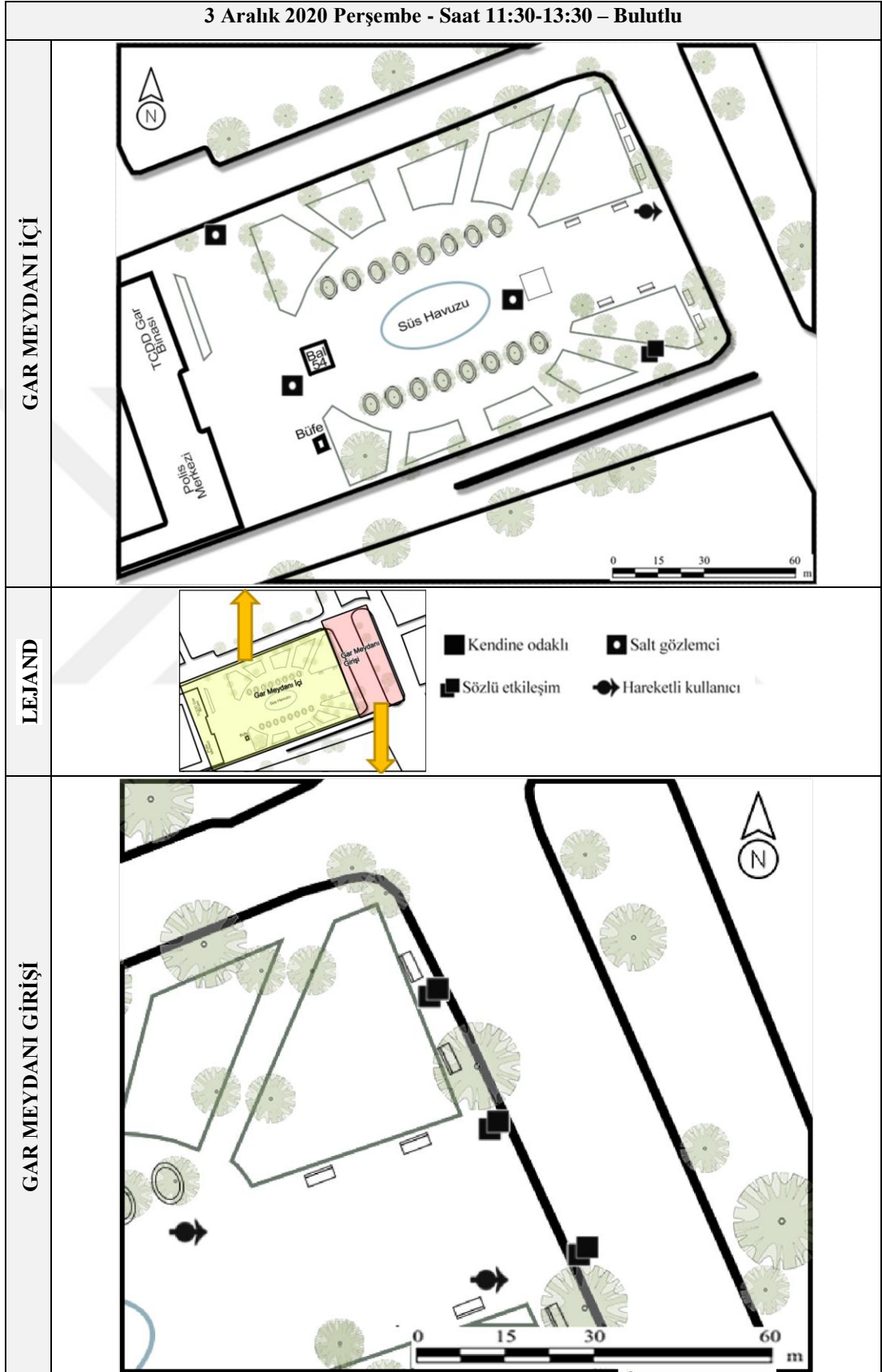
Tablo B.10. Gar Meydanı 21 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

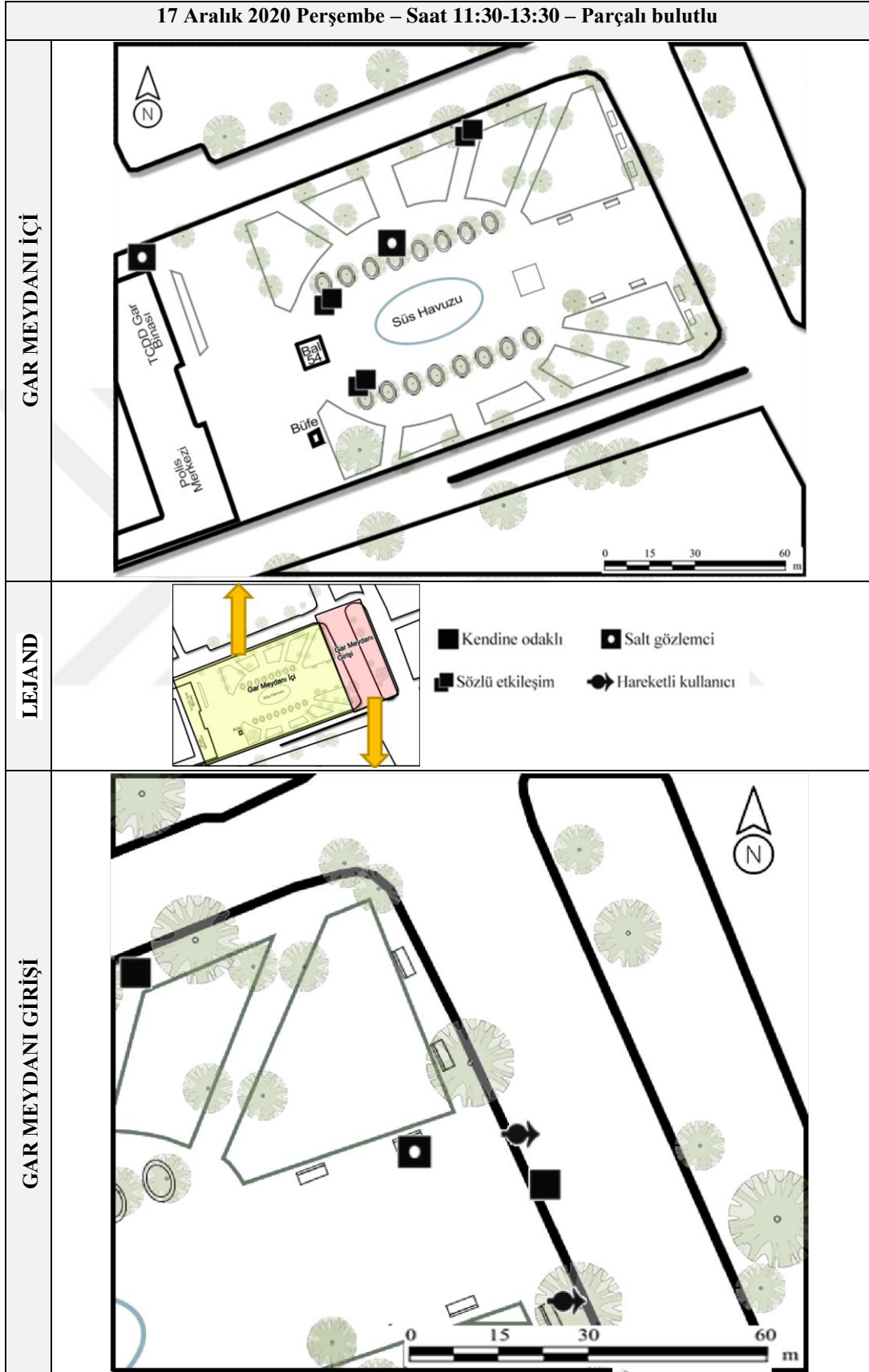
Tablo B.11. Gar Meydanı 22 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

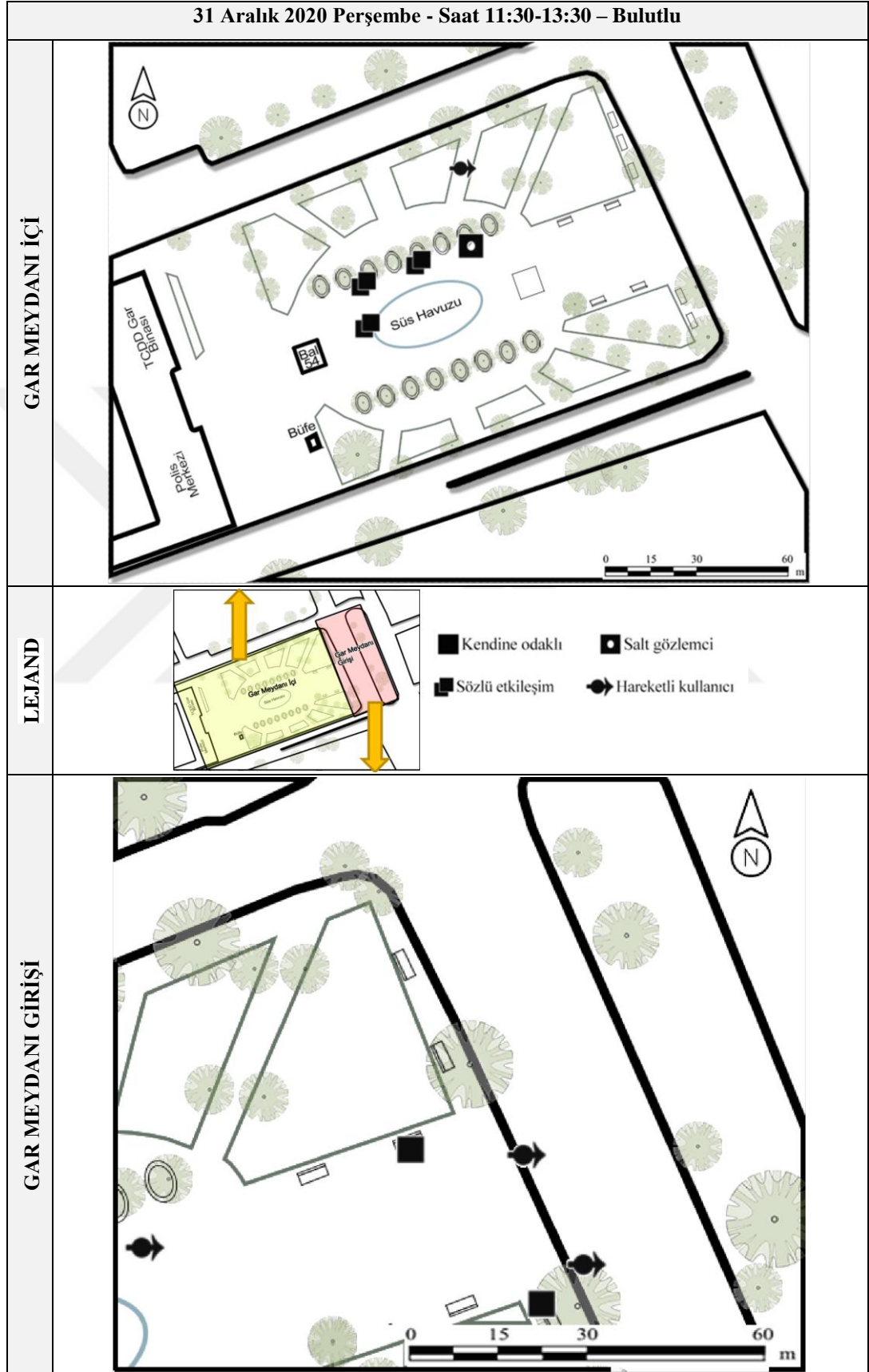
Tablo B.12. Gar Meydanı 3 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

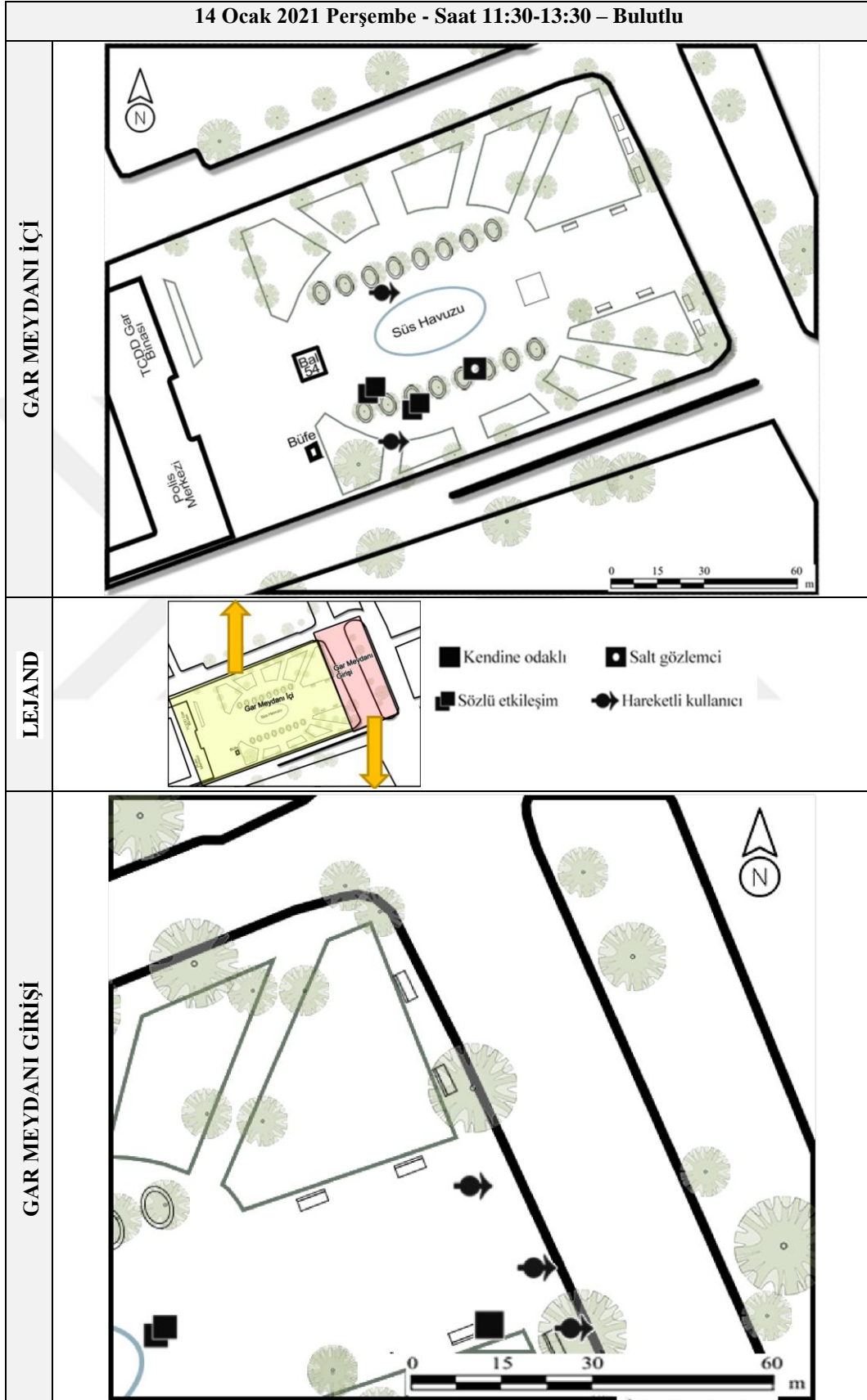
Tablo B.13. Gar Meydanı 17 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

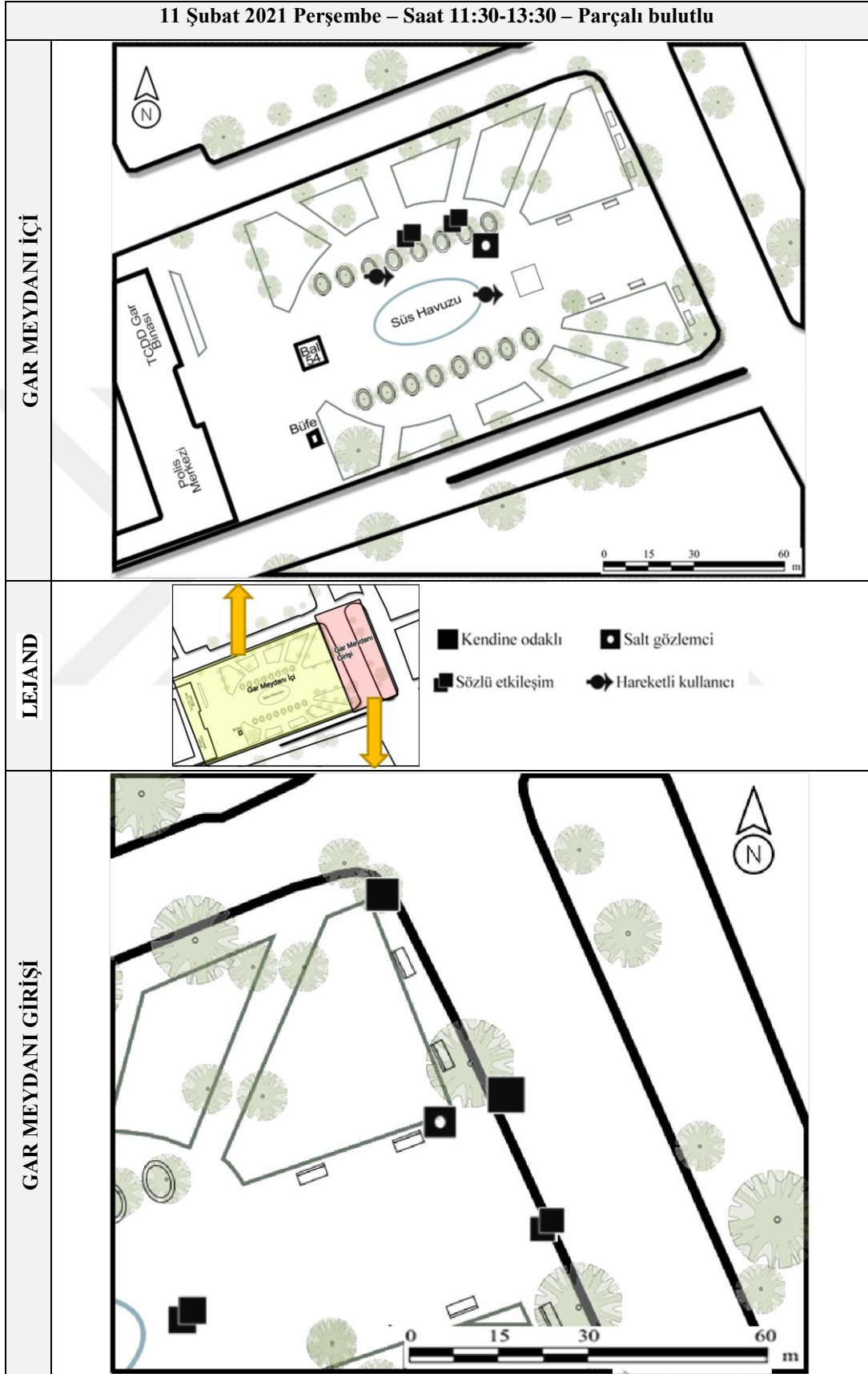
Tablo B.14. Gar Meydanı 31 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

Tablo B.15. Gar Meydanı 14 Ocak 2021 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

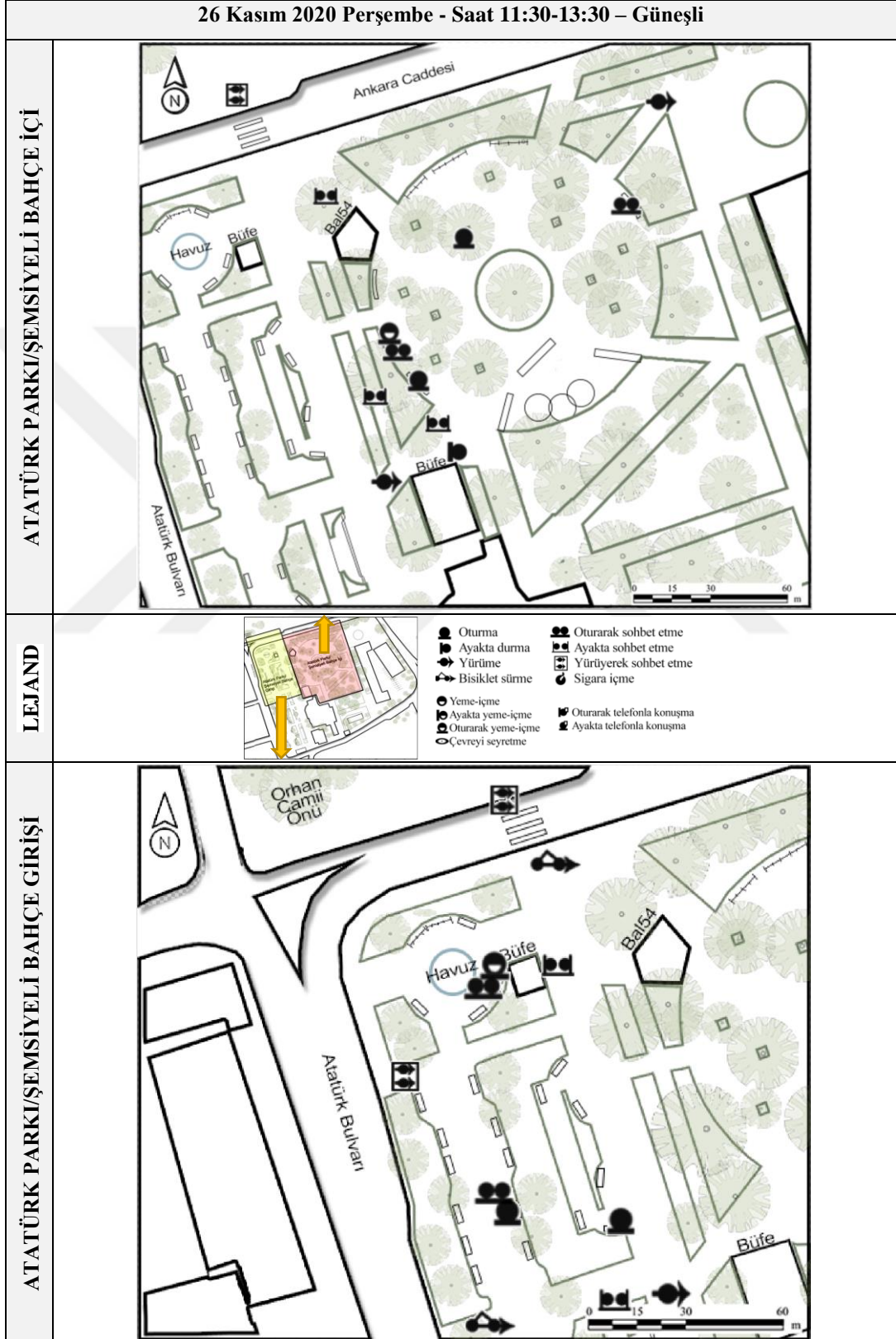

Tablo B.16. Gar Meydanı 11 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi genel kullanıcı davranışı haritaları

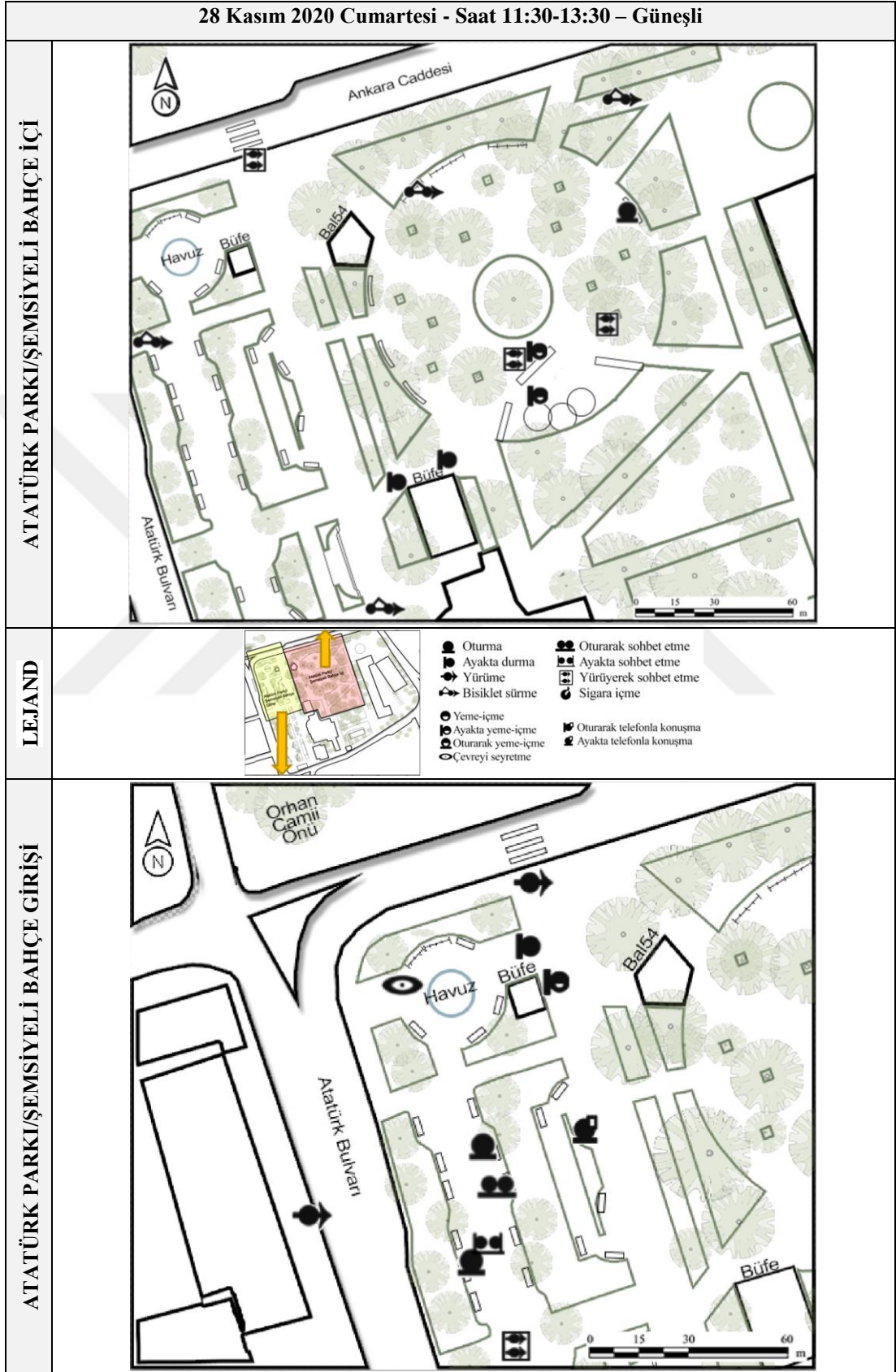

EK-C

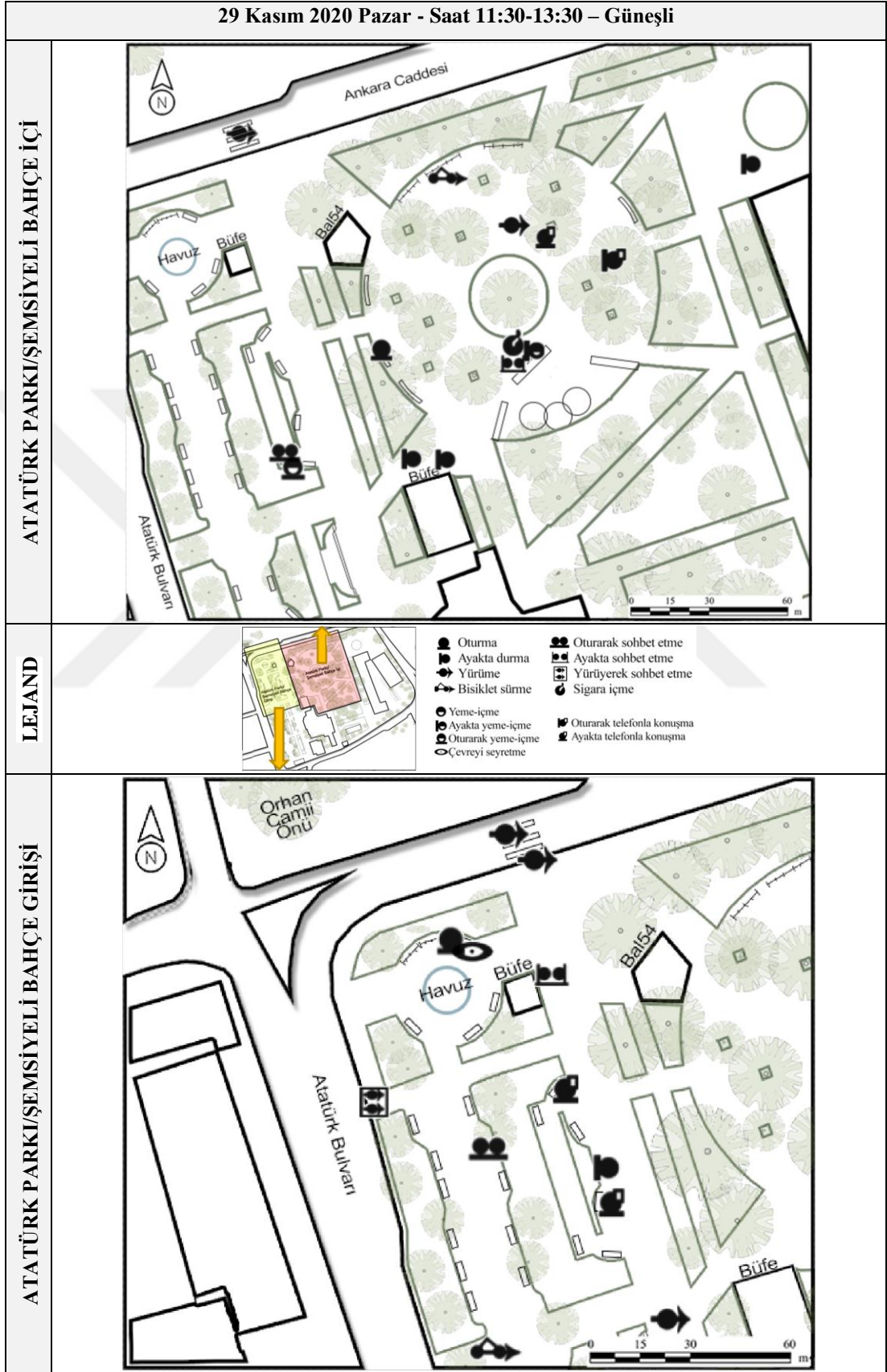
Tablo C.1. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 26 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

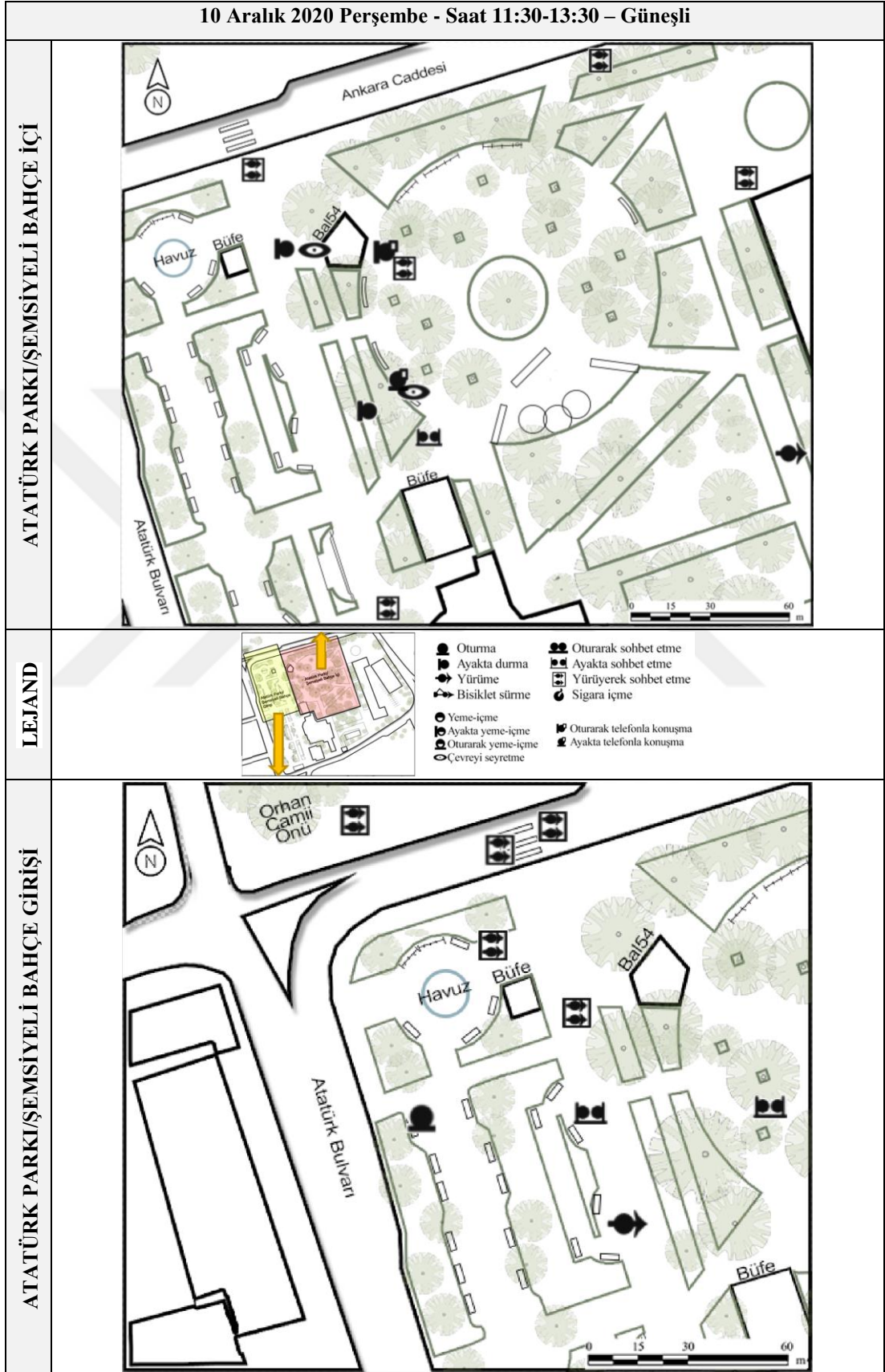
Tablo C.1. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 28 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

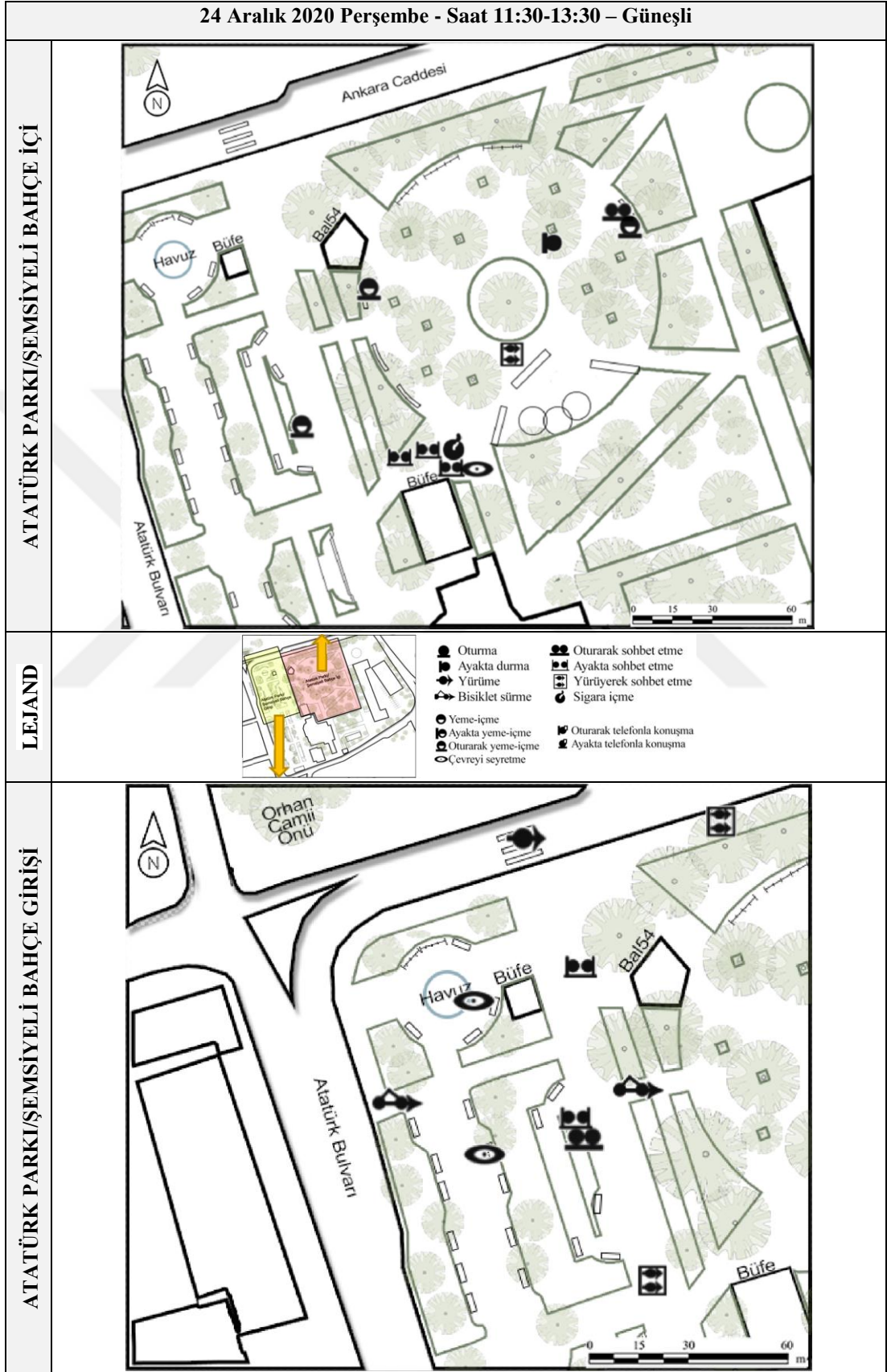
Tablo C.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 29 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

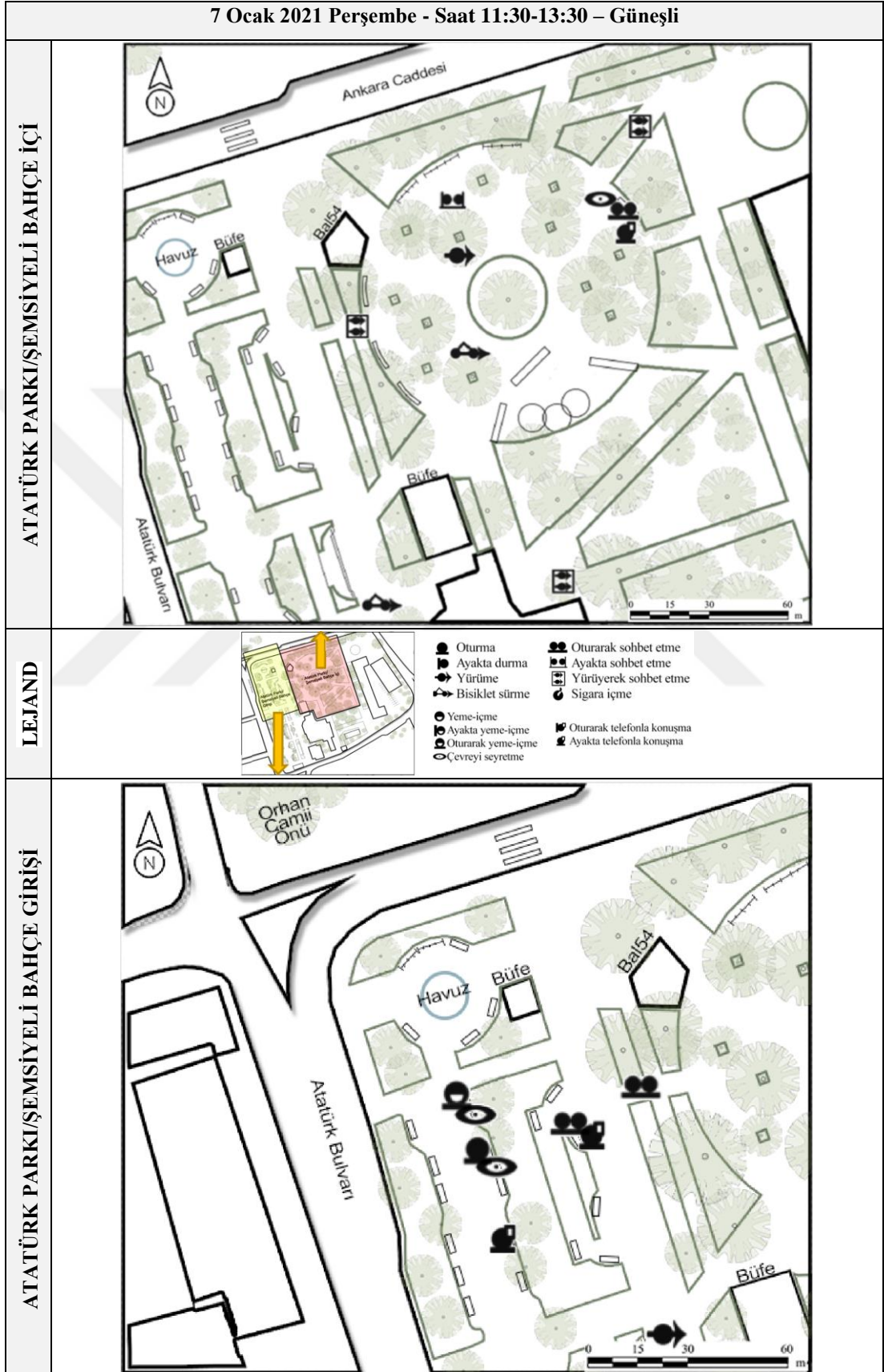
Tablo C.3. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 10 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

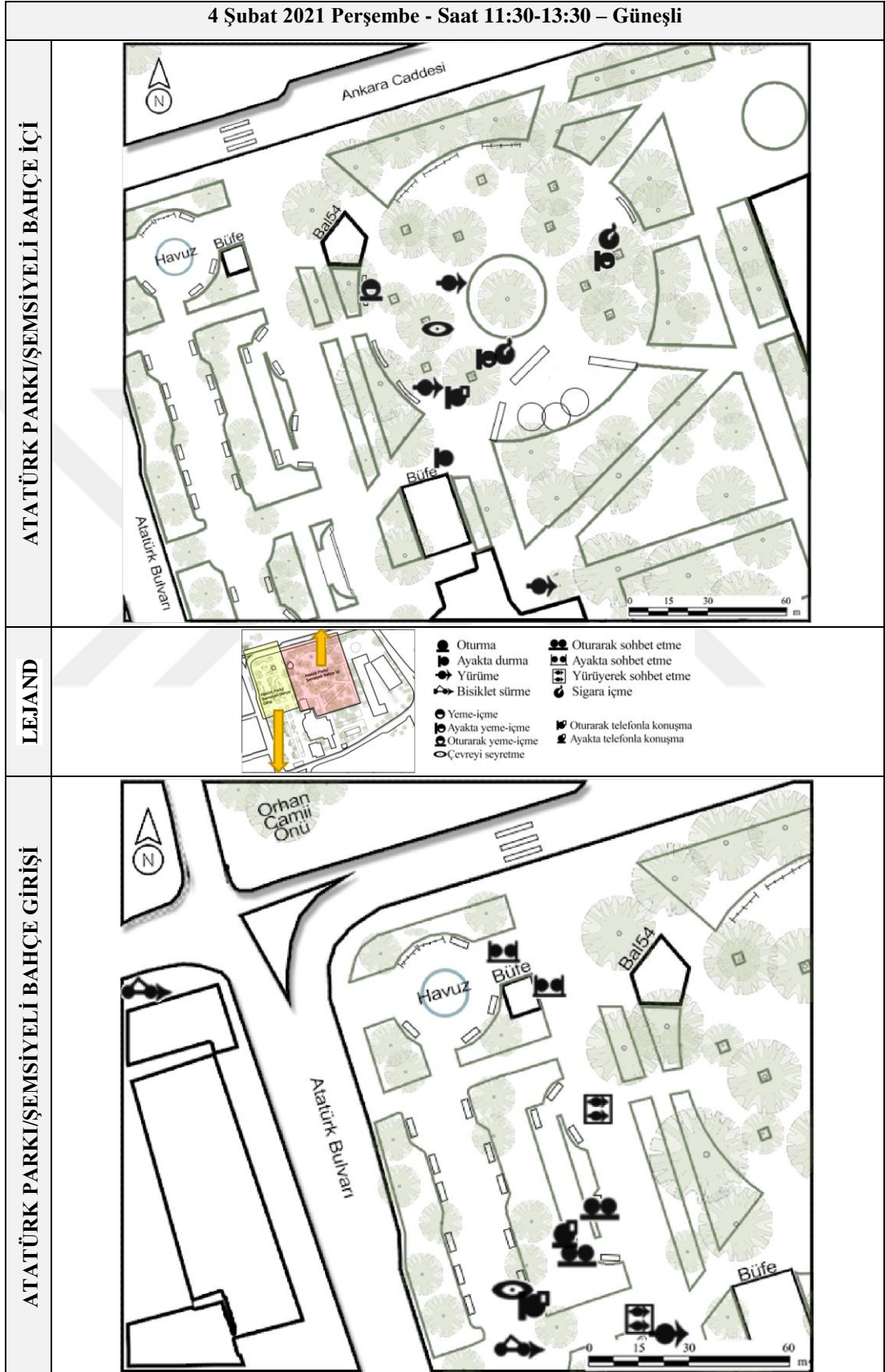
Tablo C.4. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 24 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

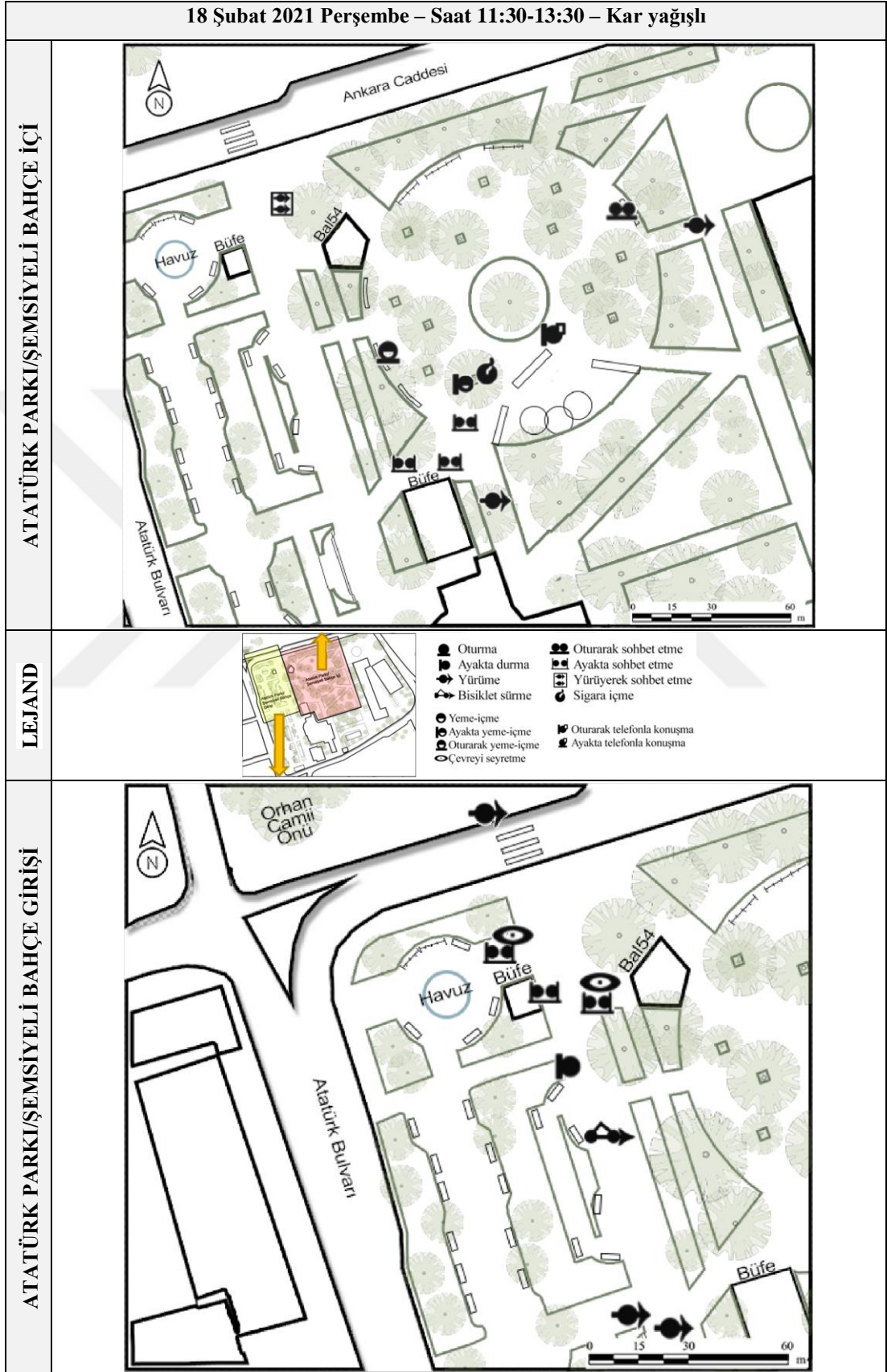
Tablo C.5. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 7 Ocak 2021 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

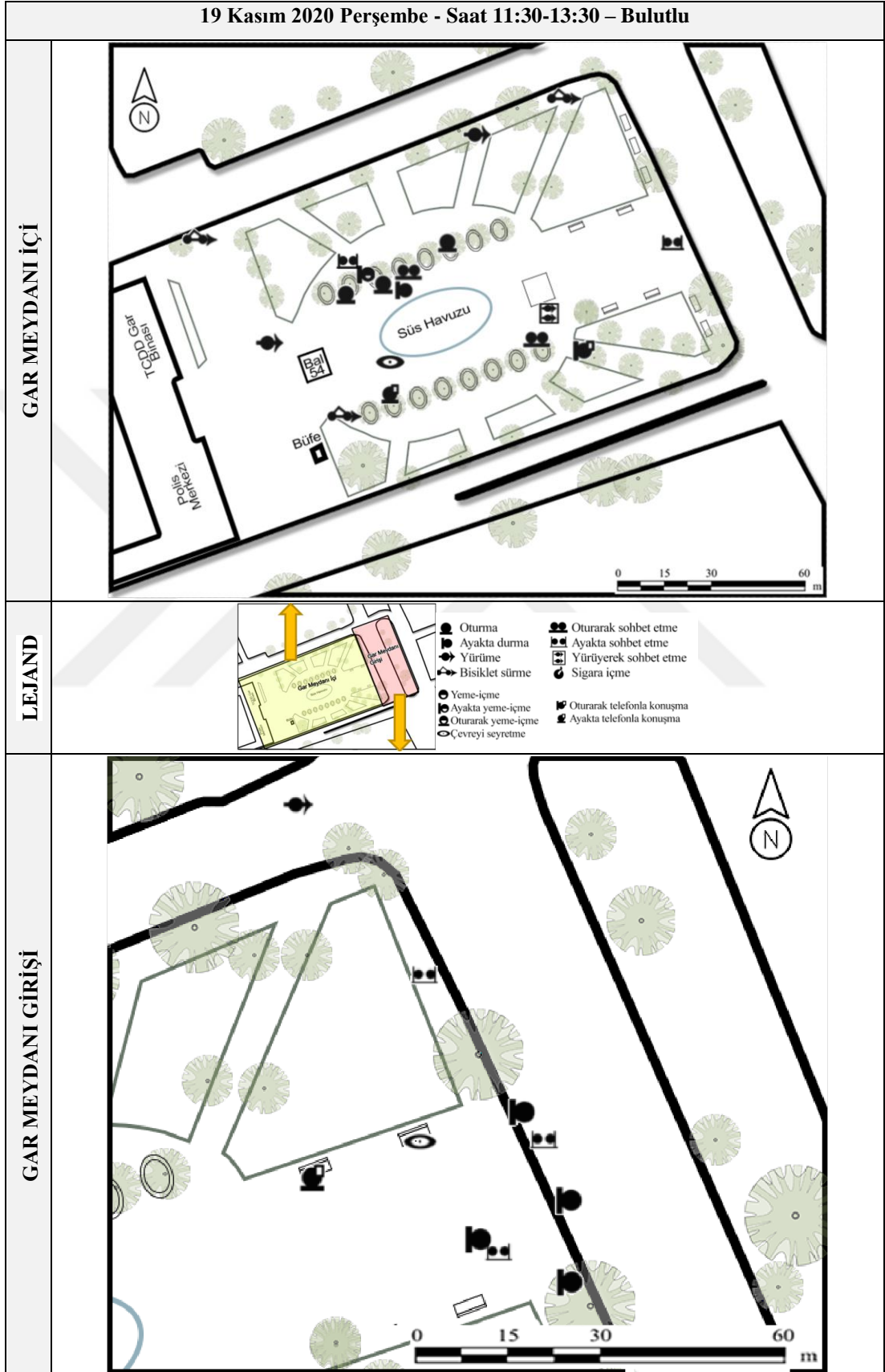
Tablo C.6. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 4 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

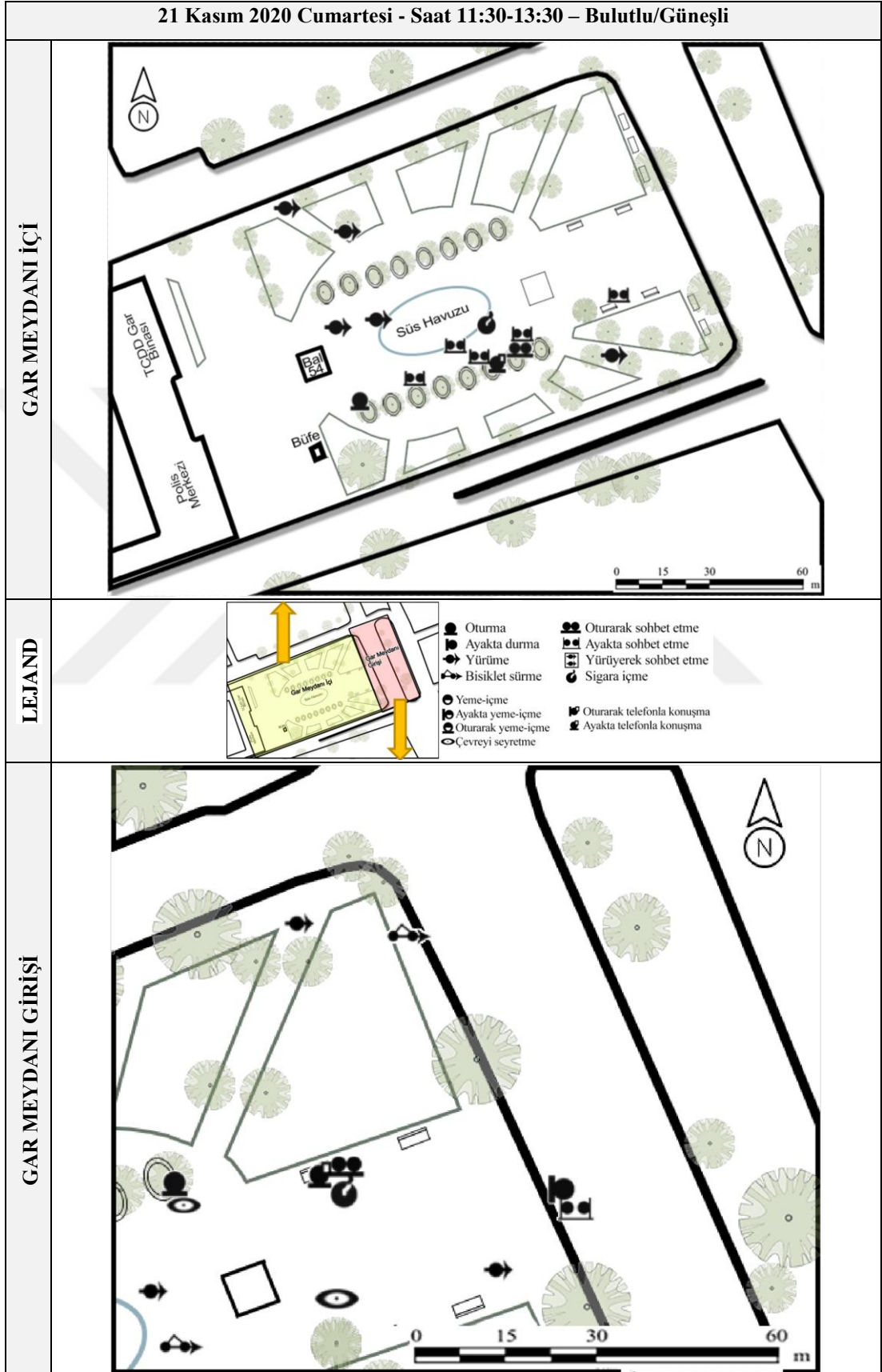
Tablo C.7. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 18 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

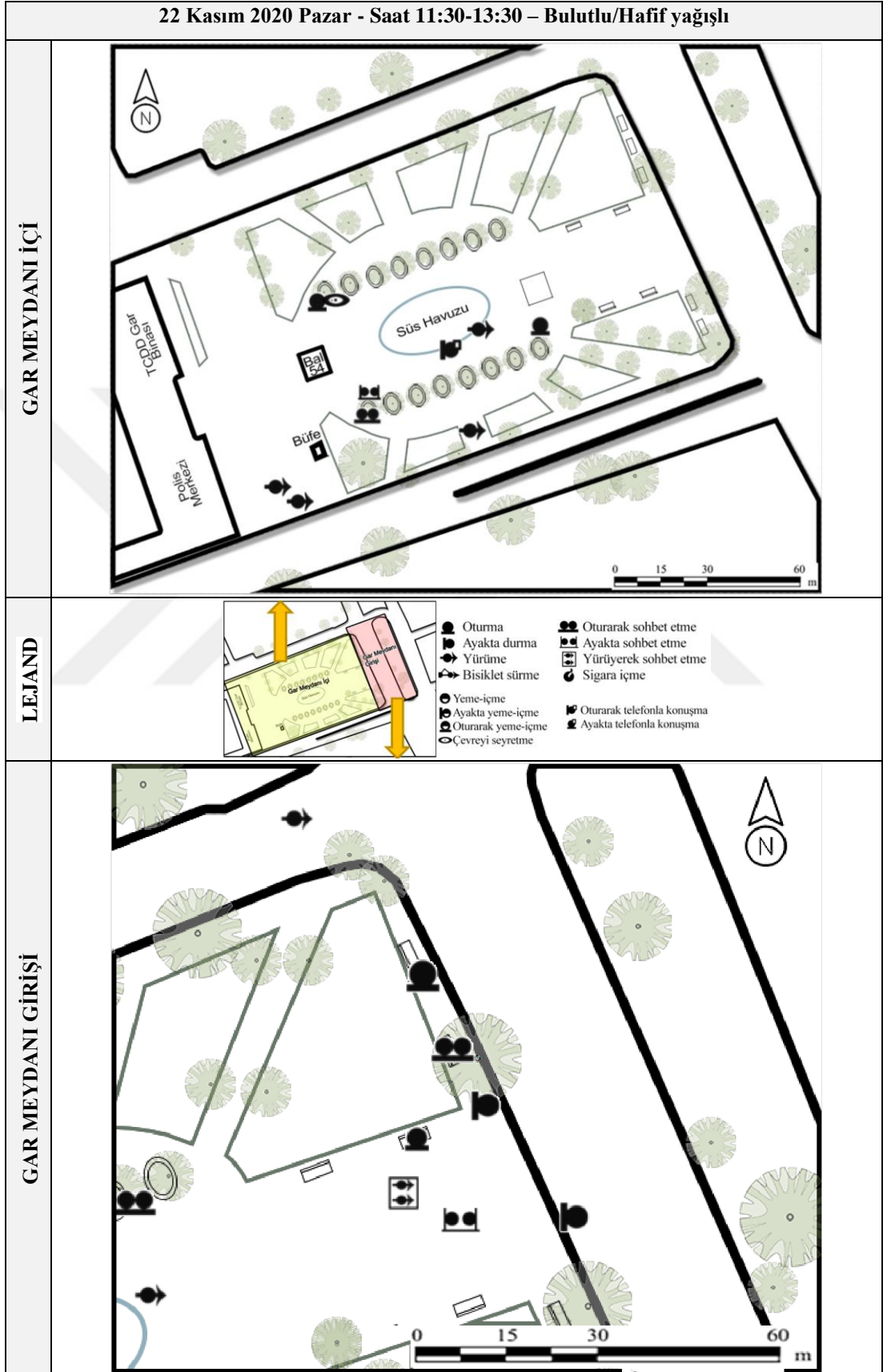
Tablo C.9. Gar Meydanı 19 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

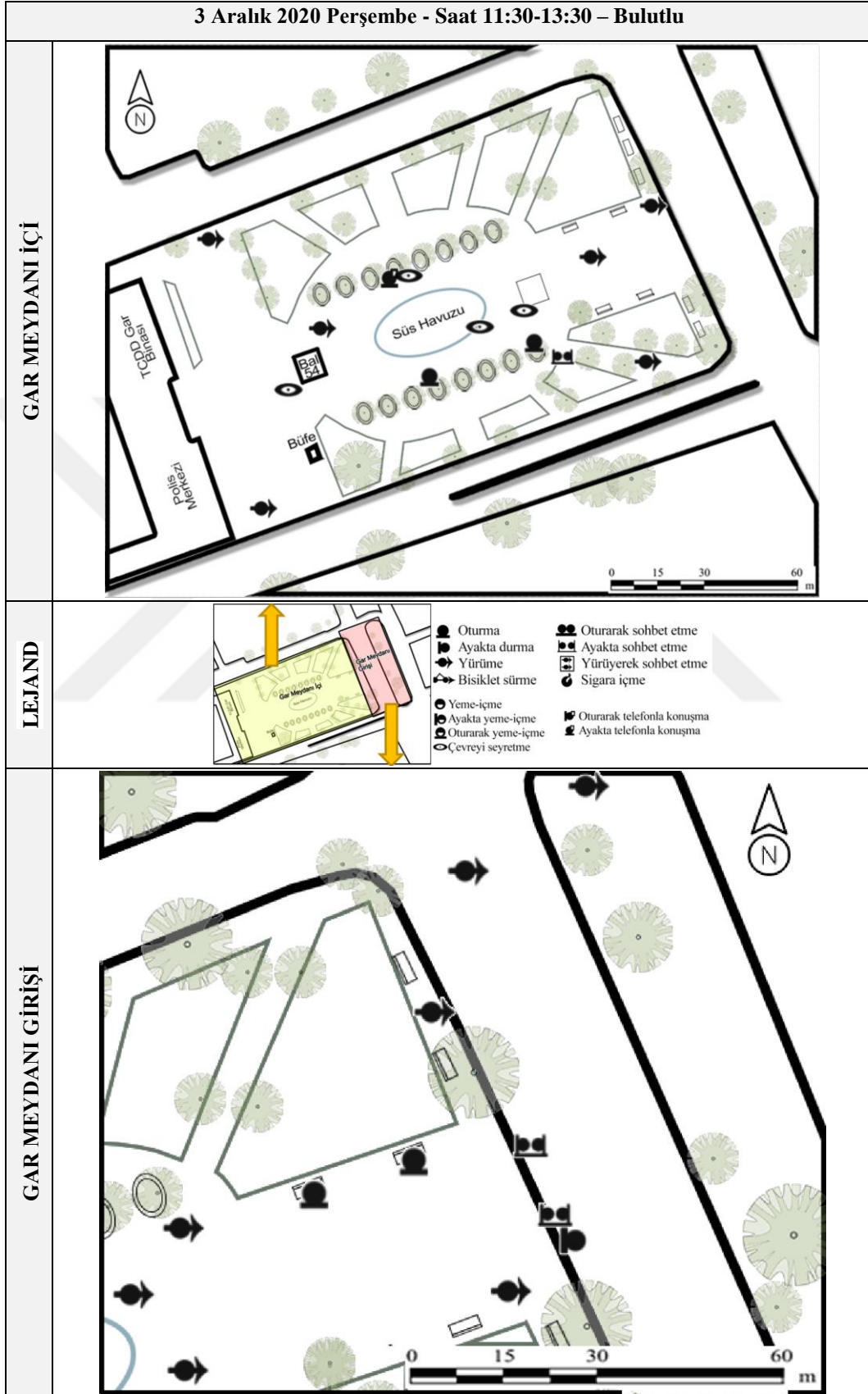
Tablo C.10. Gar Meydanı 21 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

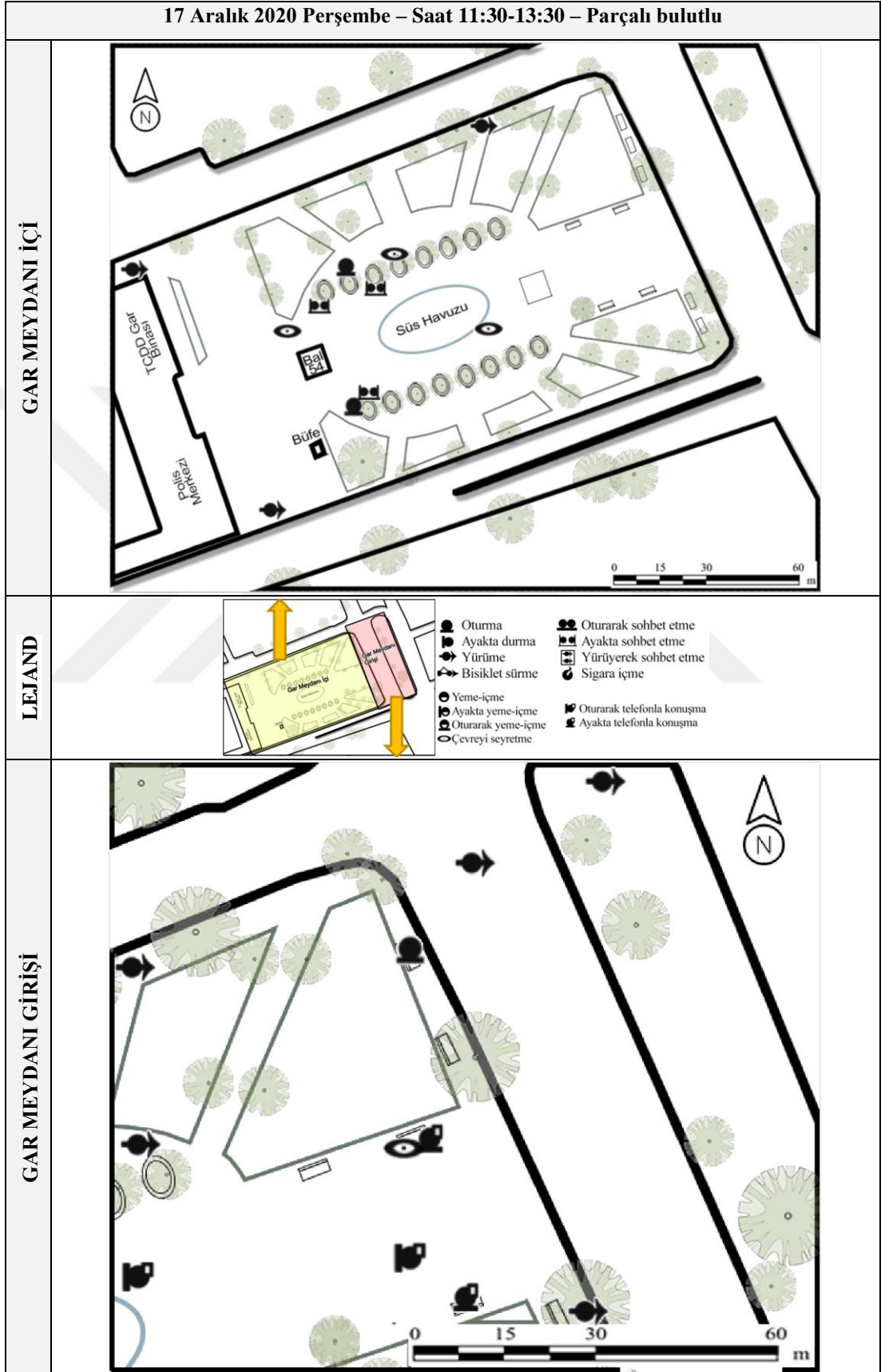
Tablo C.11. Gar Meydanı 22 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

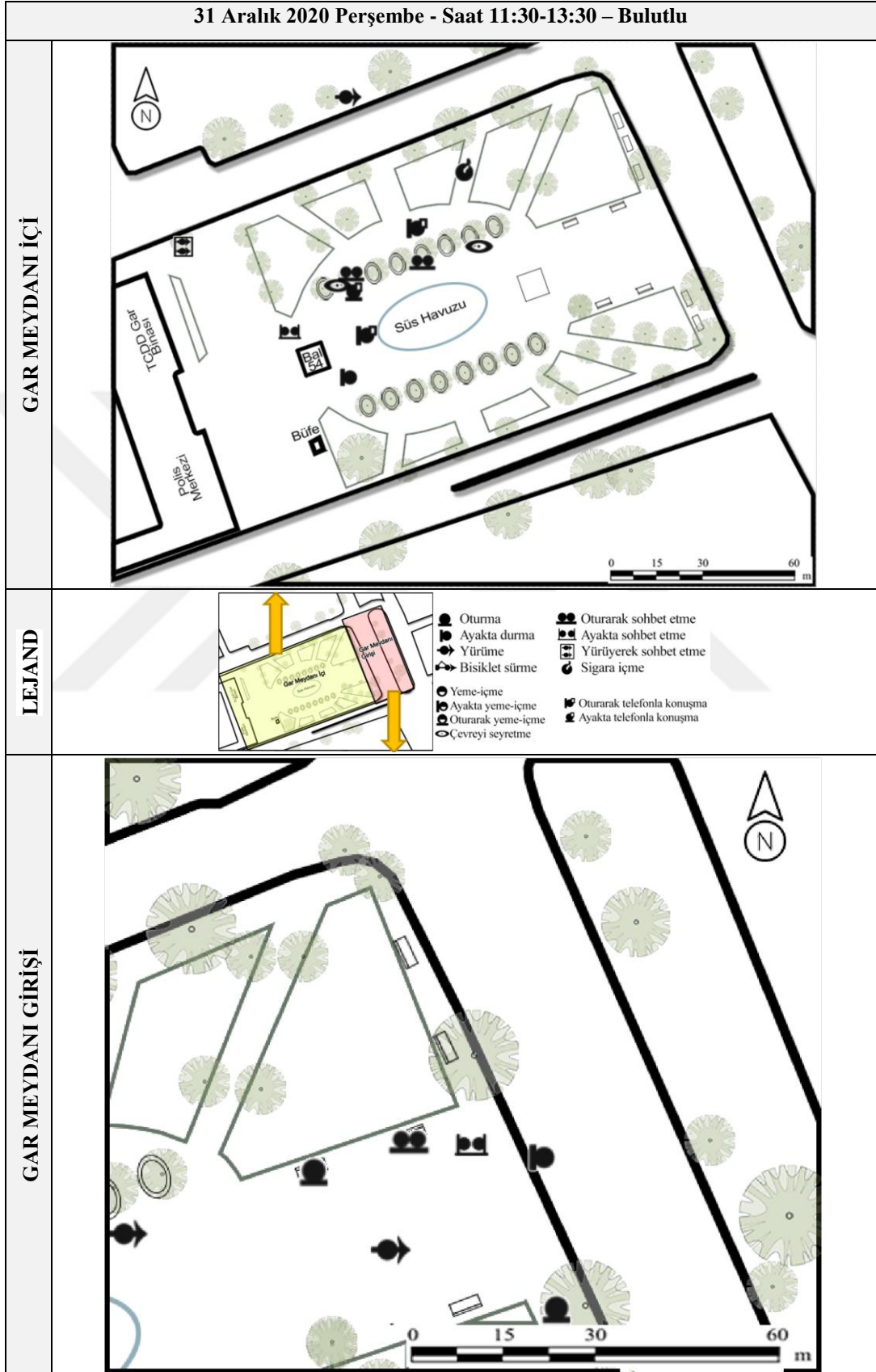
Tablo C.12. Gar Meydanı 3 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

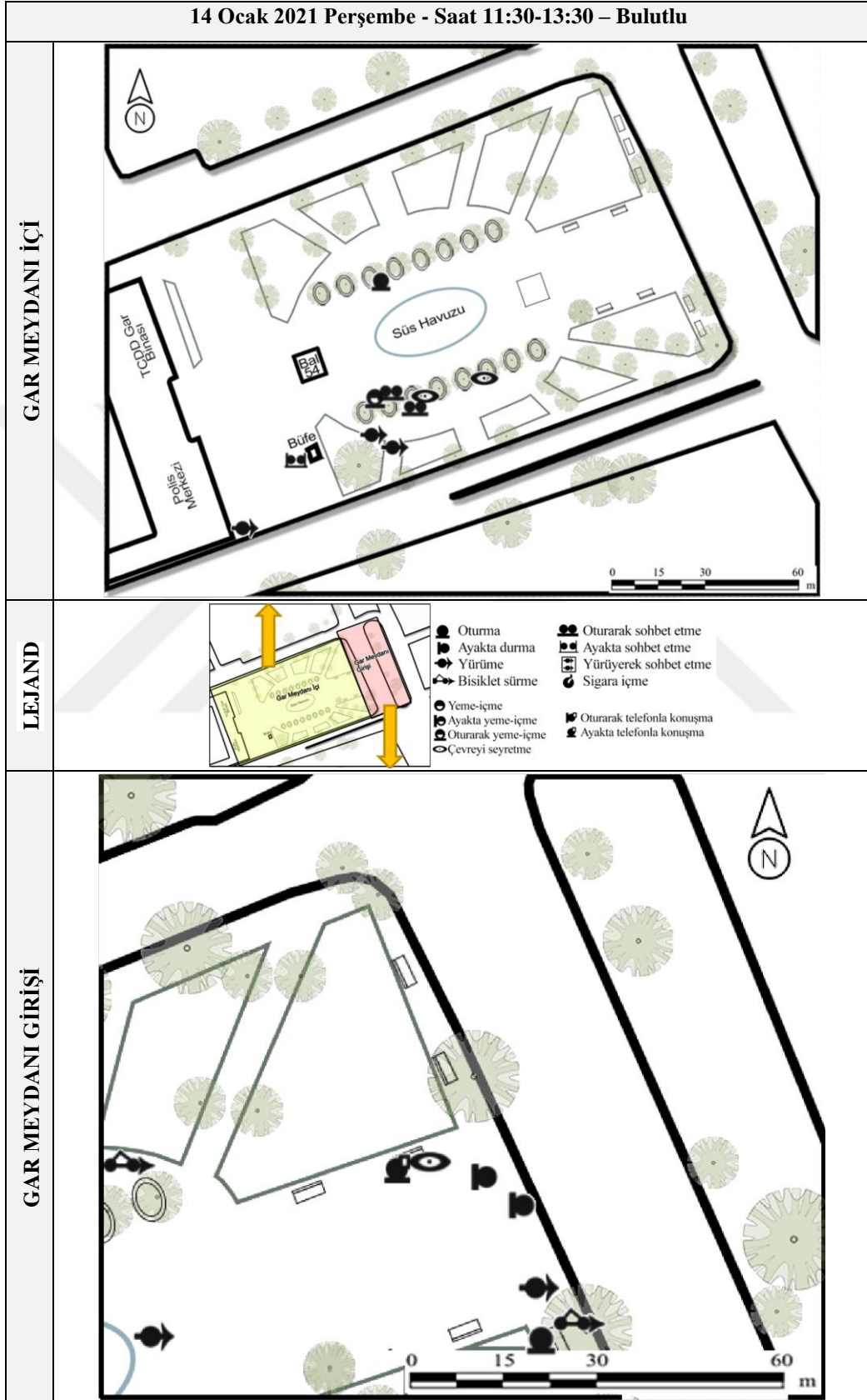
Tablo C.13. Gar Meydanı 17 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

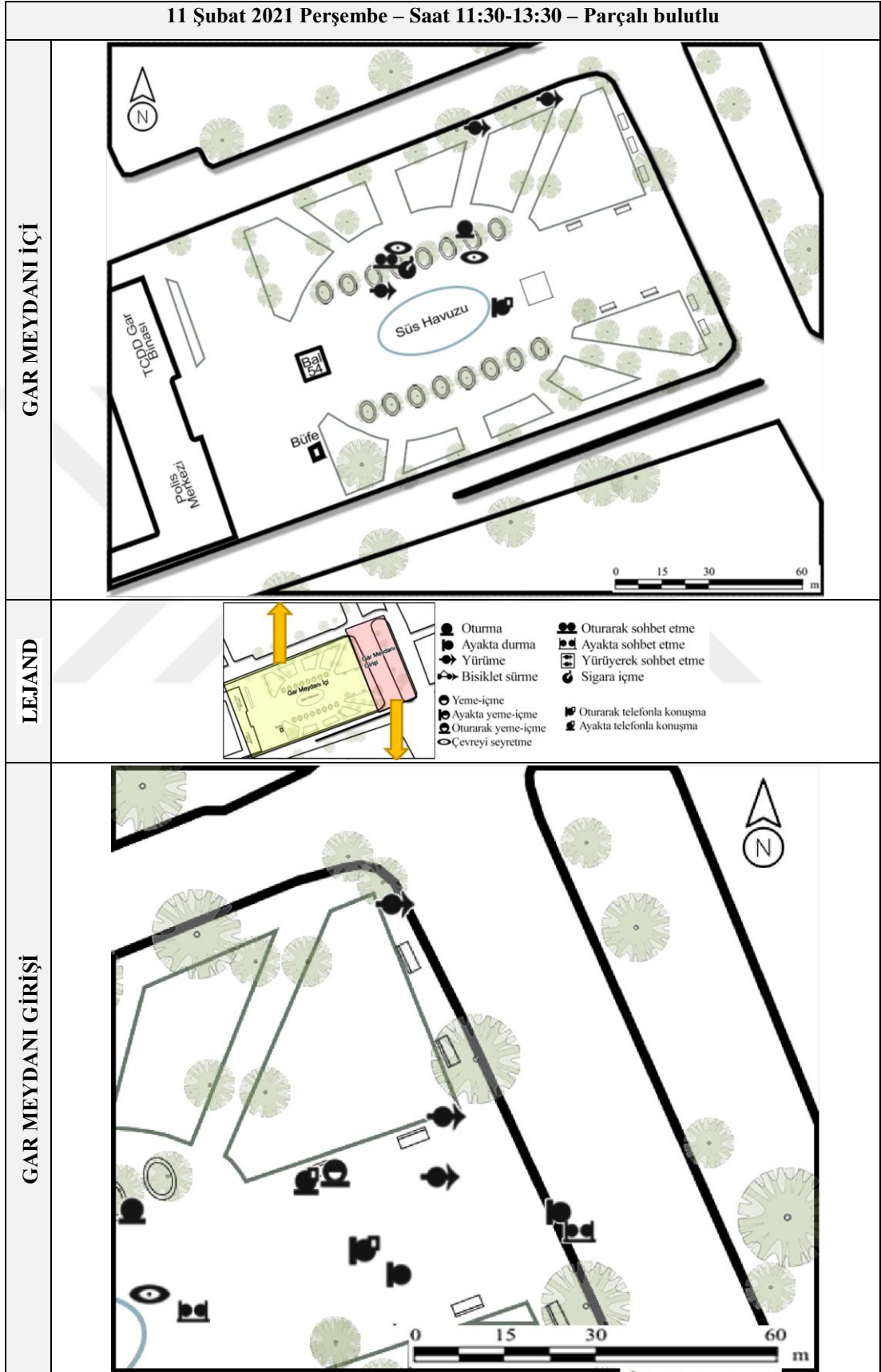
Tablo C.14. Gar Meydanı 31 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

Tablo C.15. Gar Meydanı 14 Ocak 2021 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

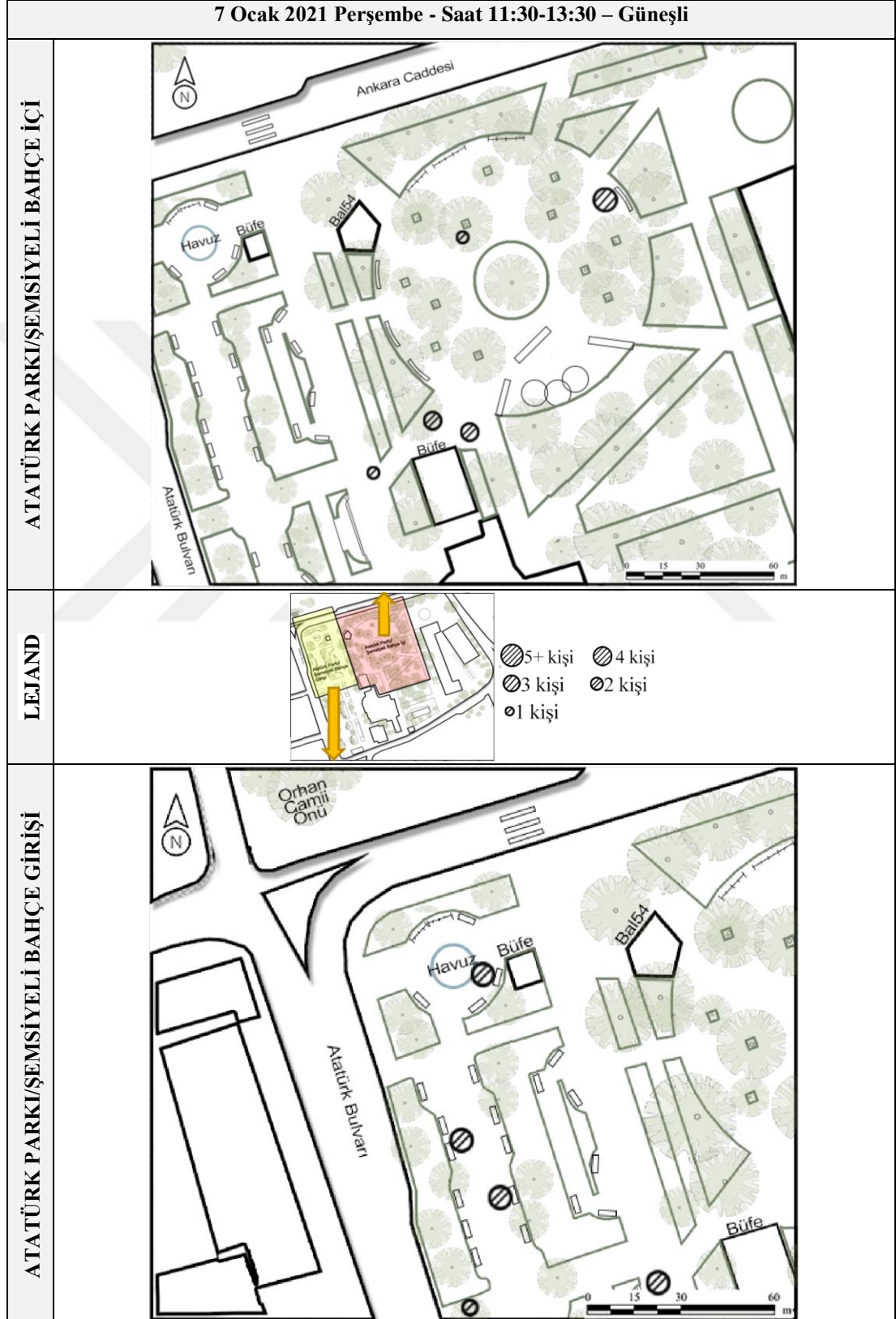

Tablo C.16. Gar Meydanı 11 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi kullanıcı eylemleri haritaları

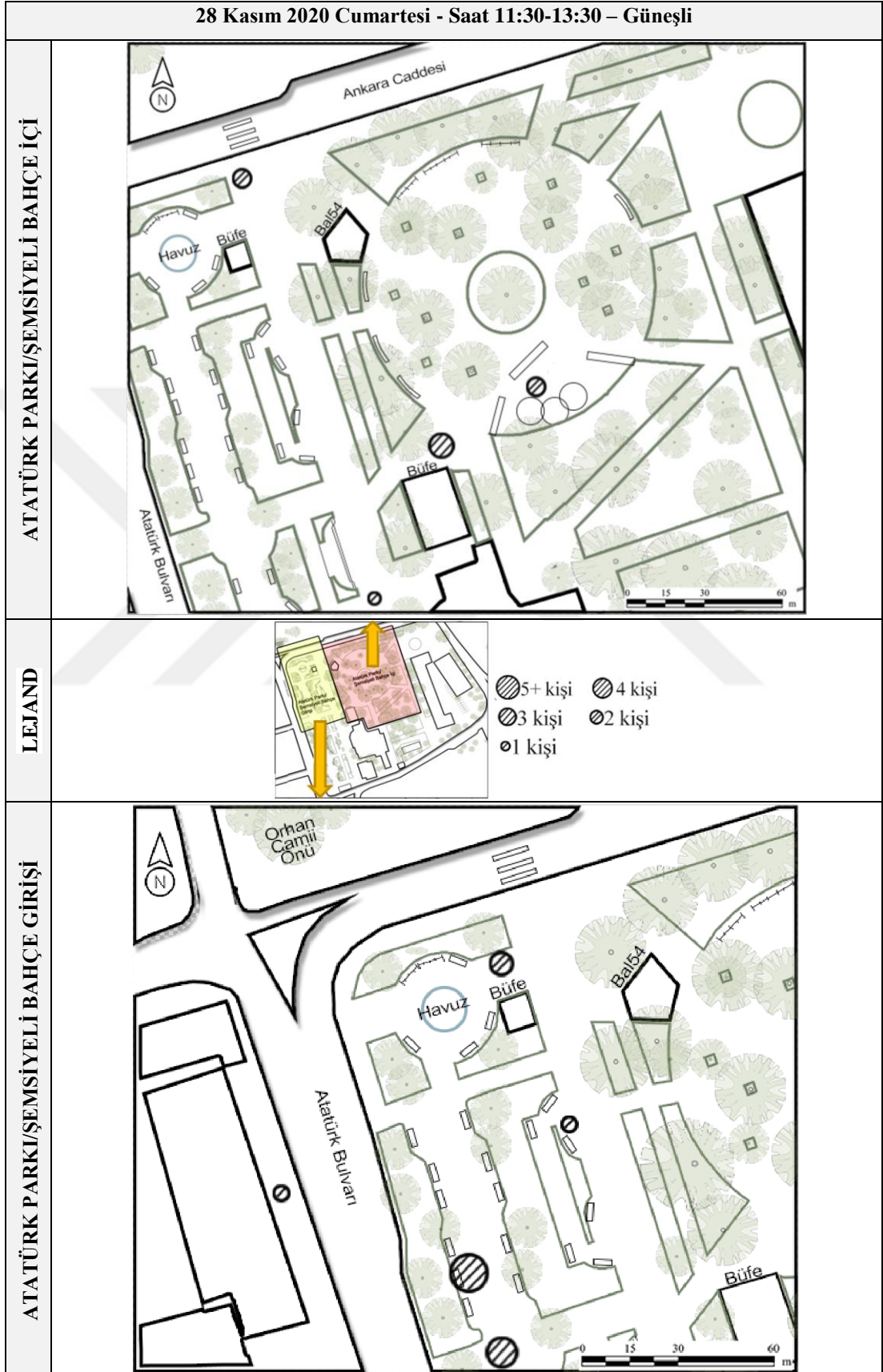

EK-D

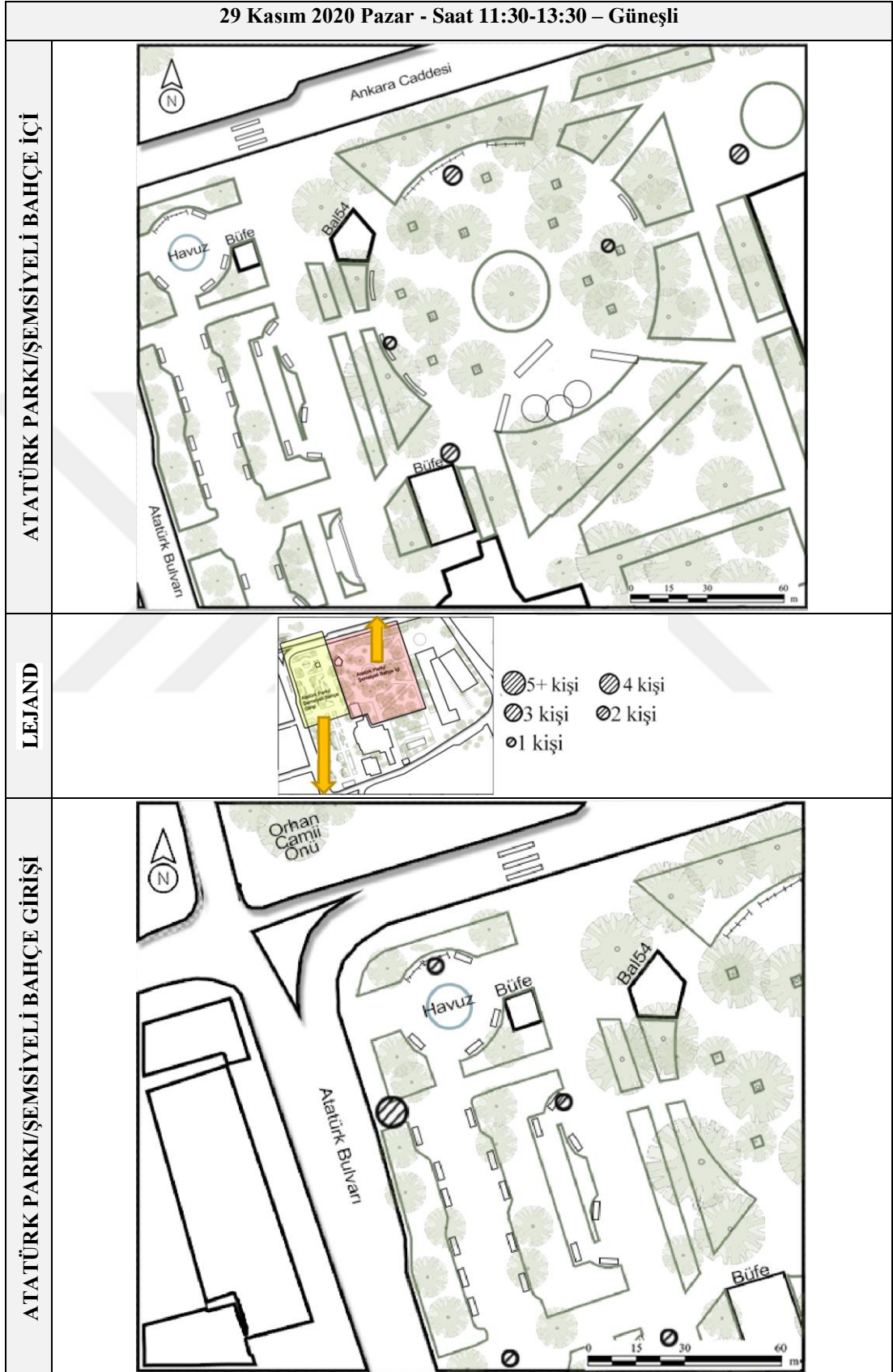
Tablo D.1. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 26 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

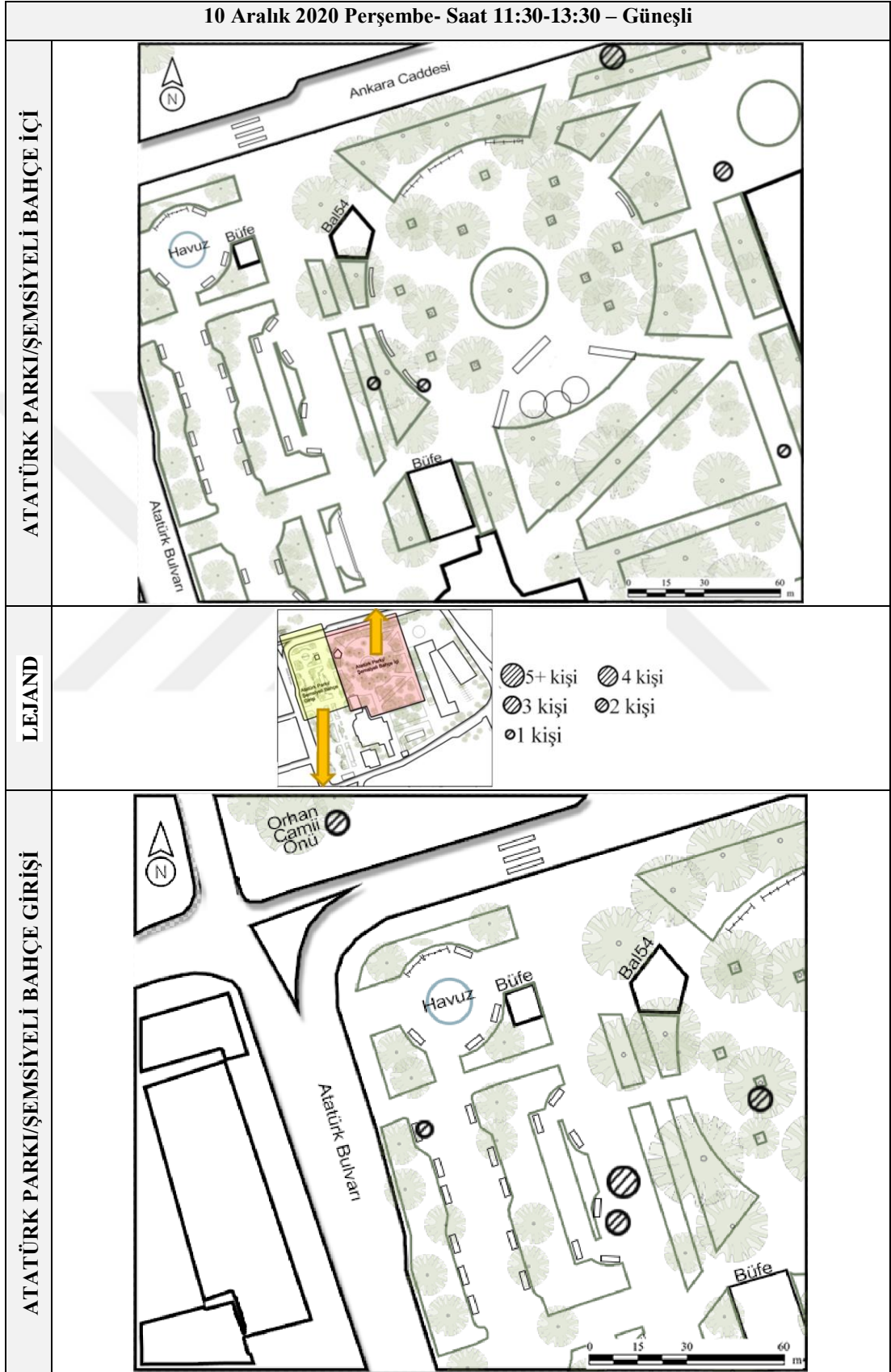
Tablo D.2. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 28 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

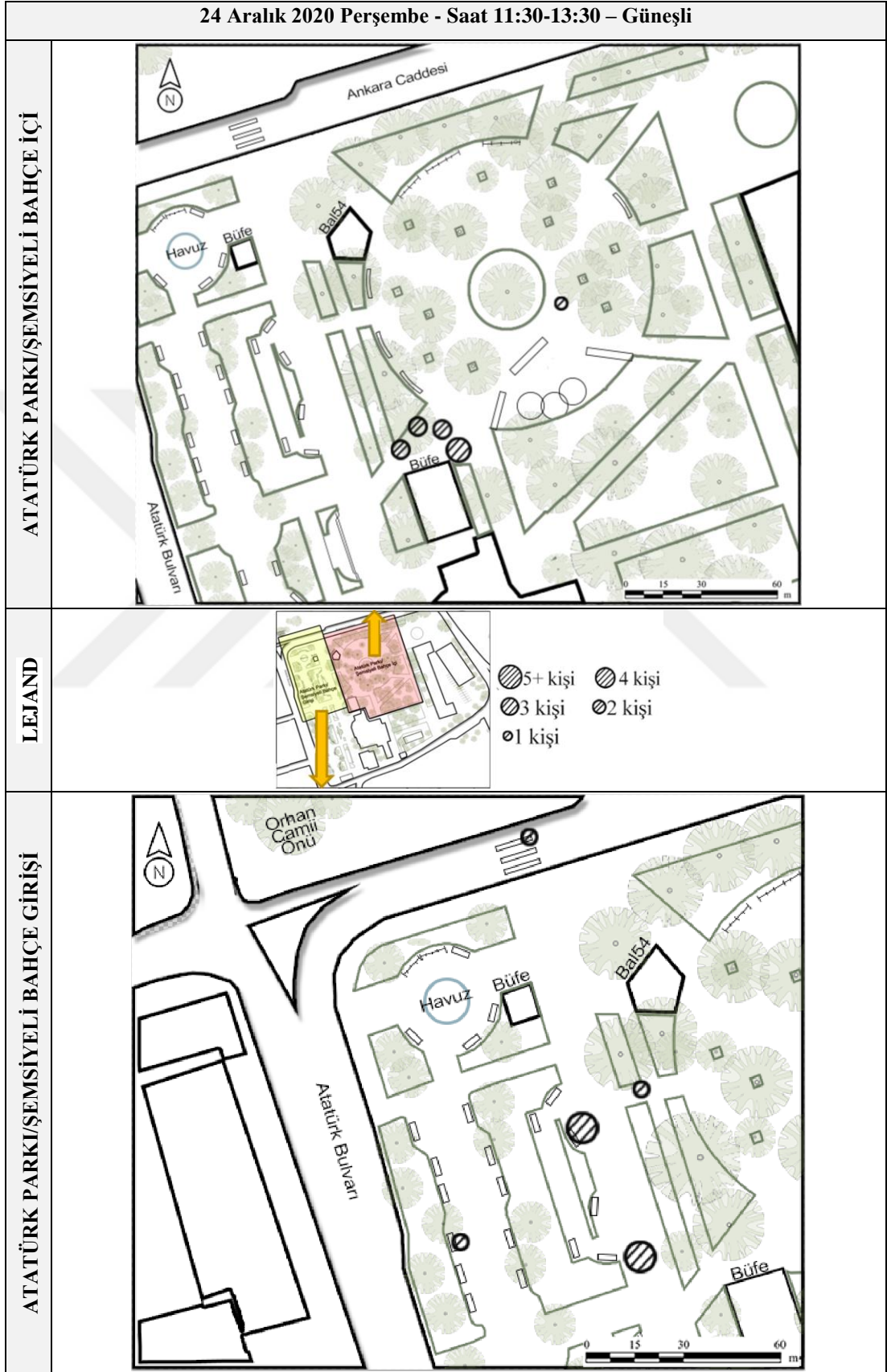
Tablo D.3. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 29 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

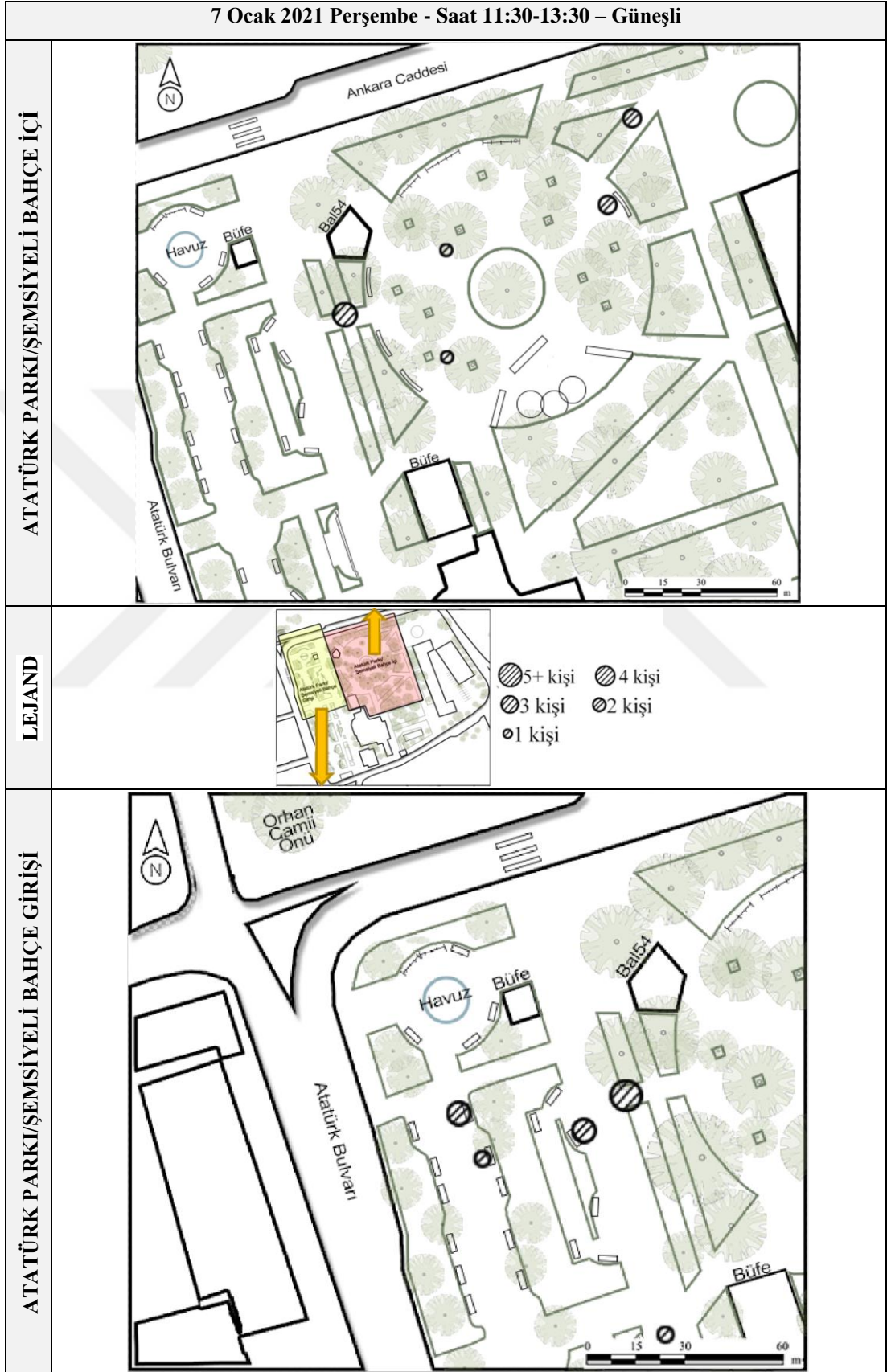
Tablo D.4. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 10 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

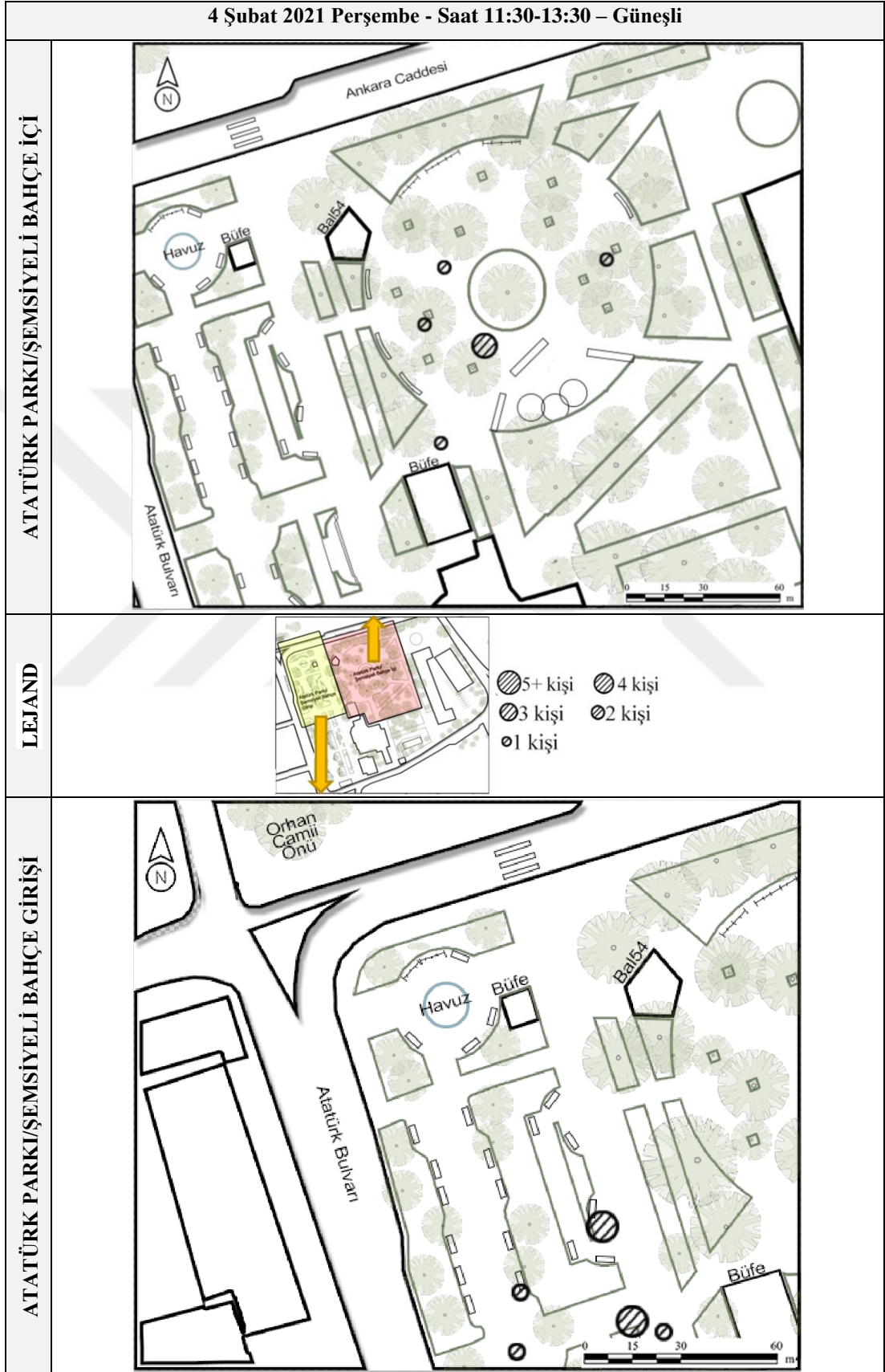
Tablo D.5. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 24 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

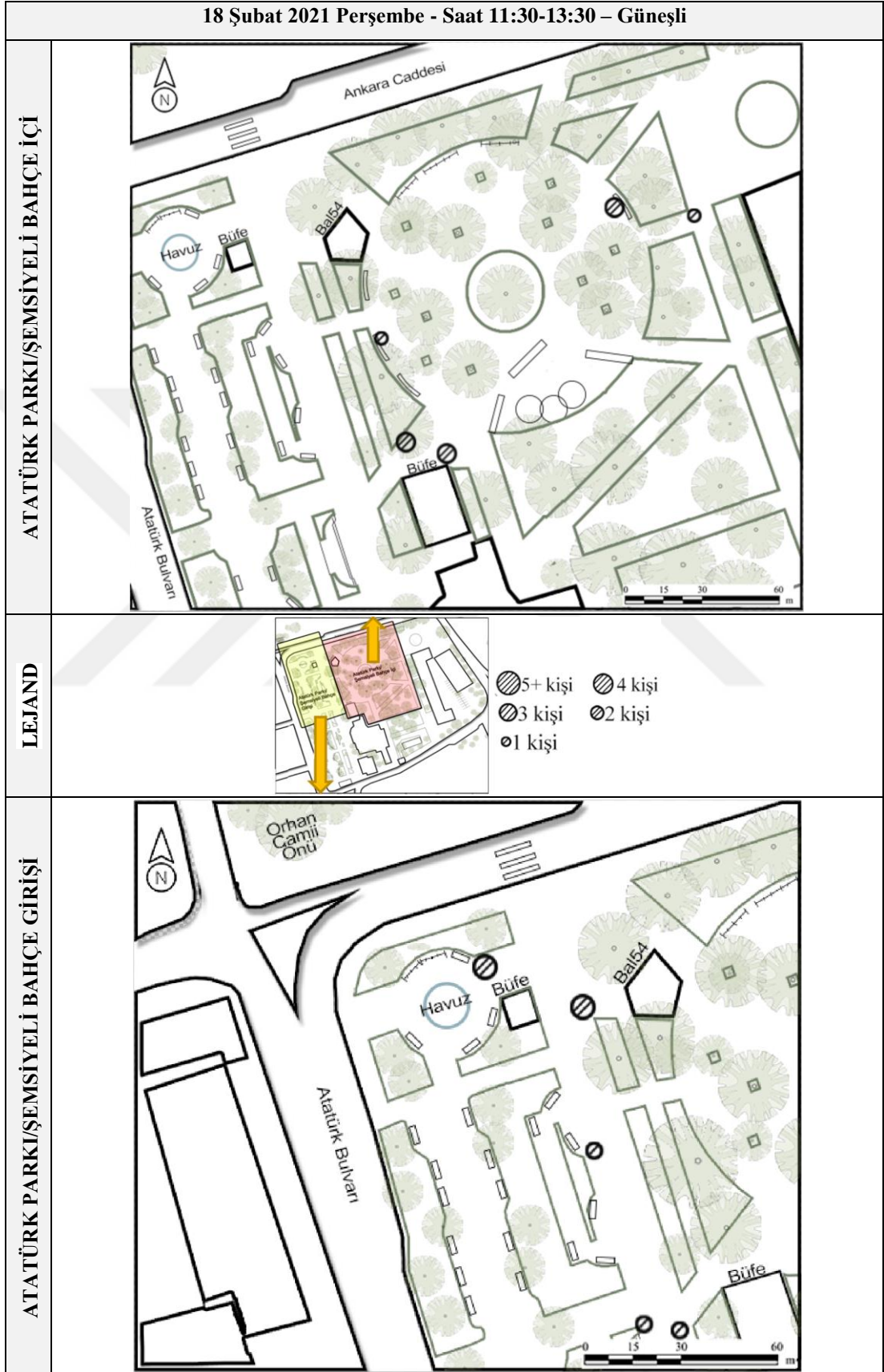
Tablo D.6. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 7 Ocak 2021 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

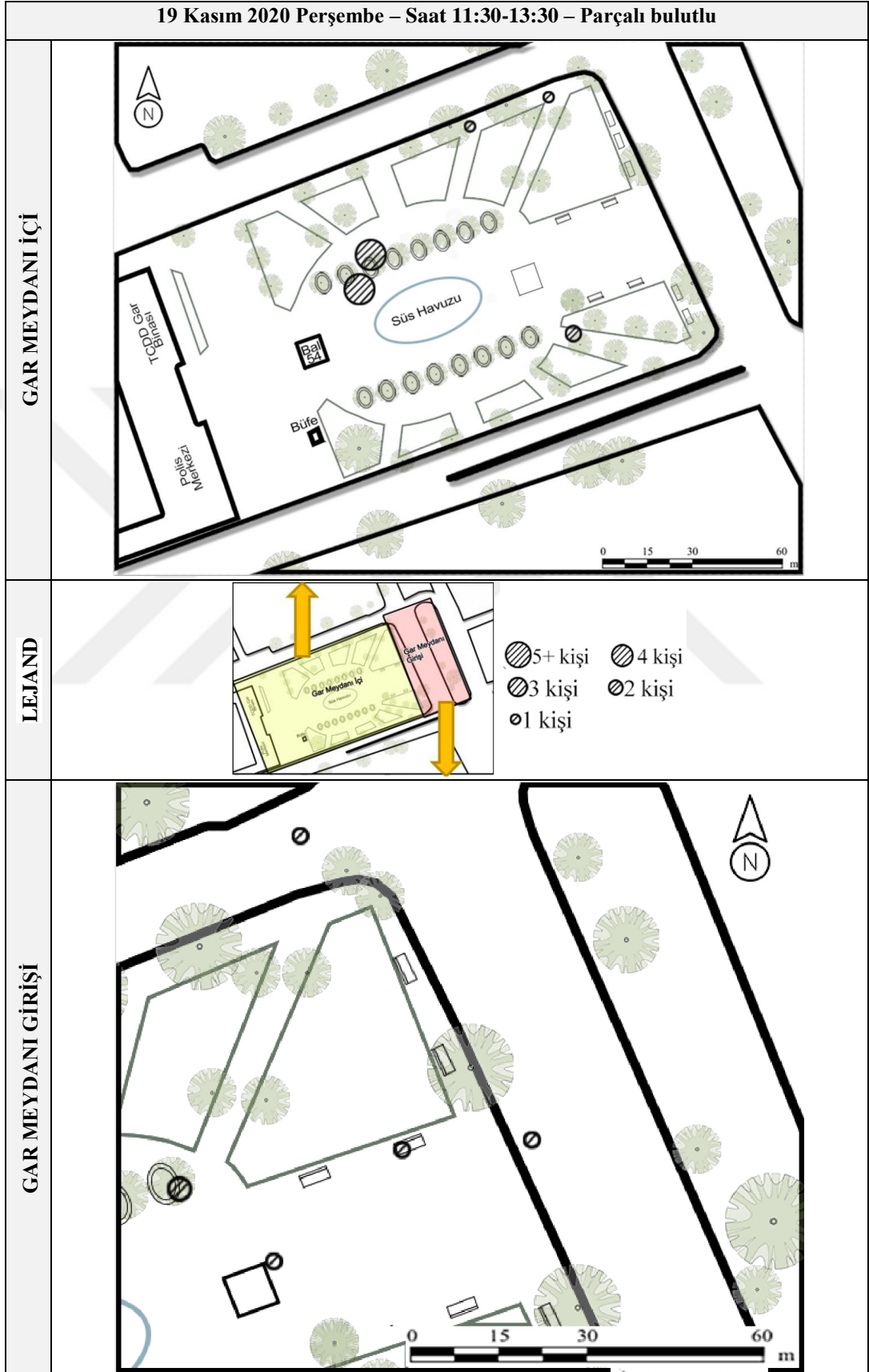
Tablo D.7. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 4 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

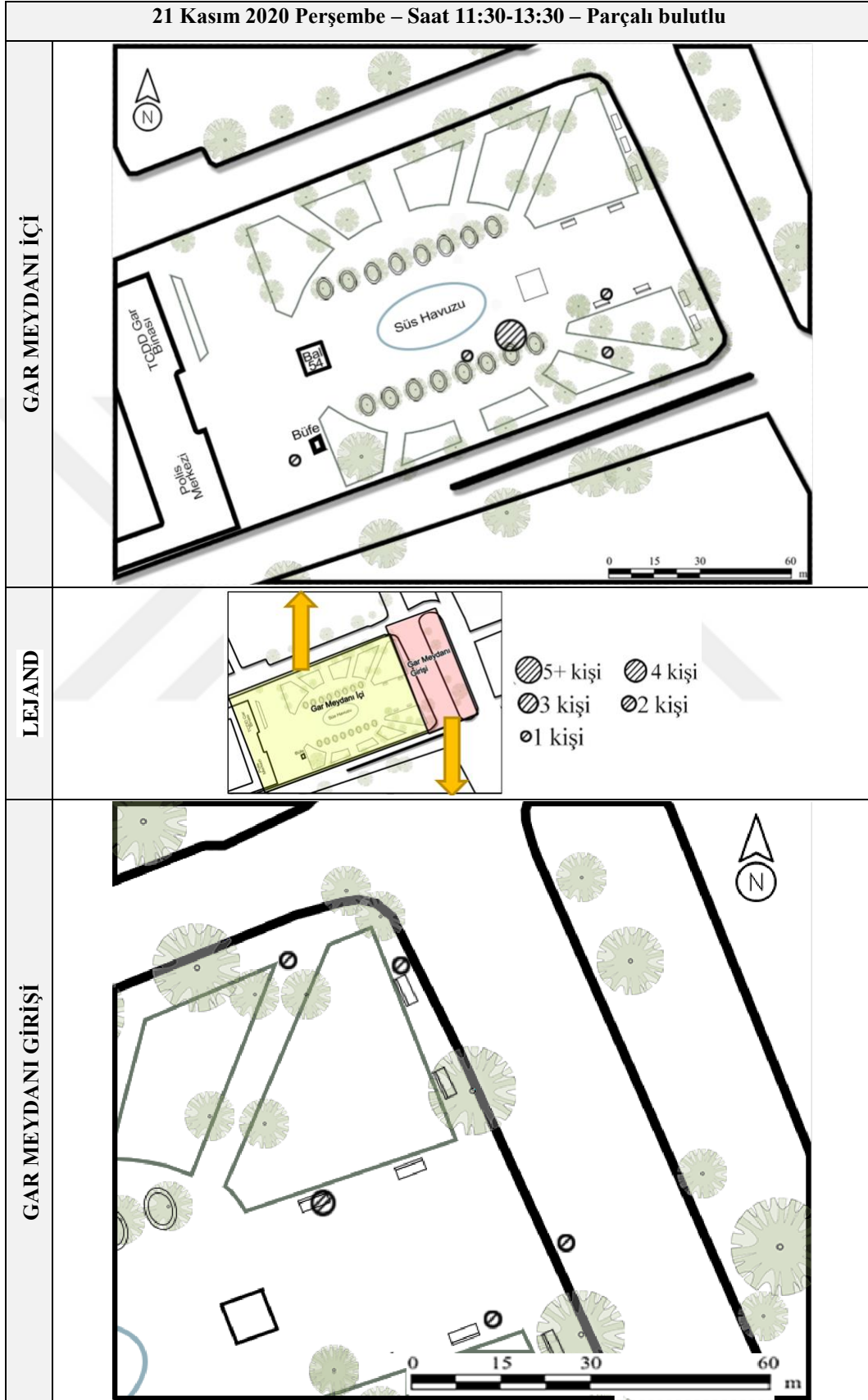
Tablo D.8. Atatürk Parkı/Şemsiyeli Bahçe 18 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

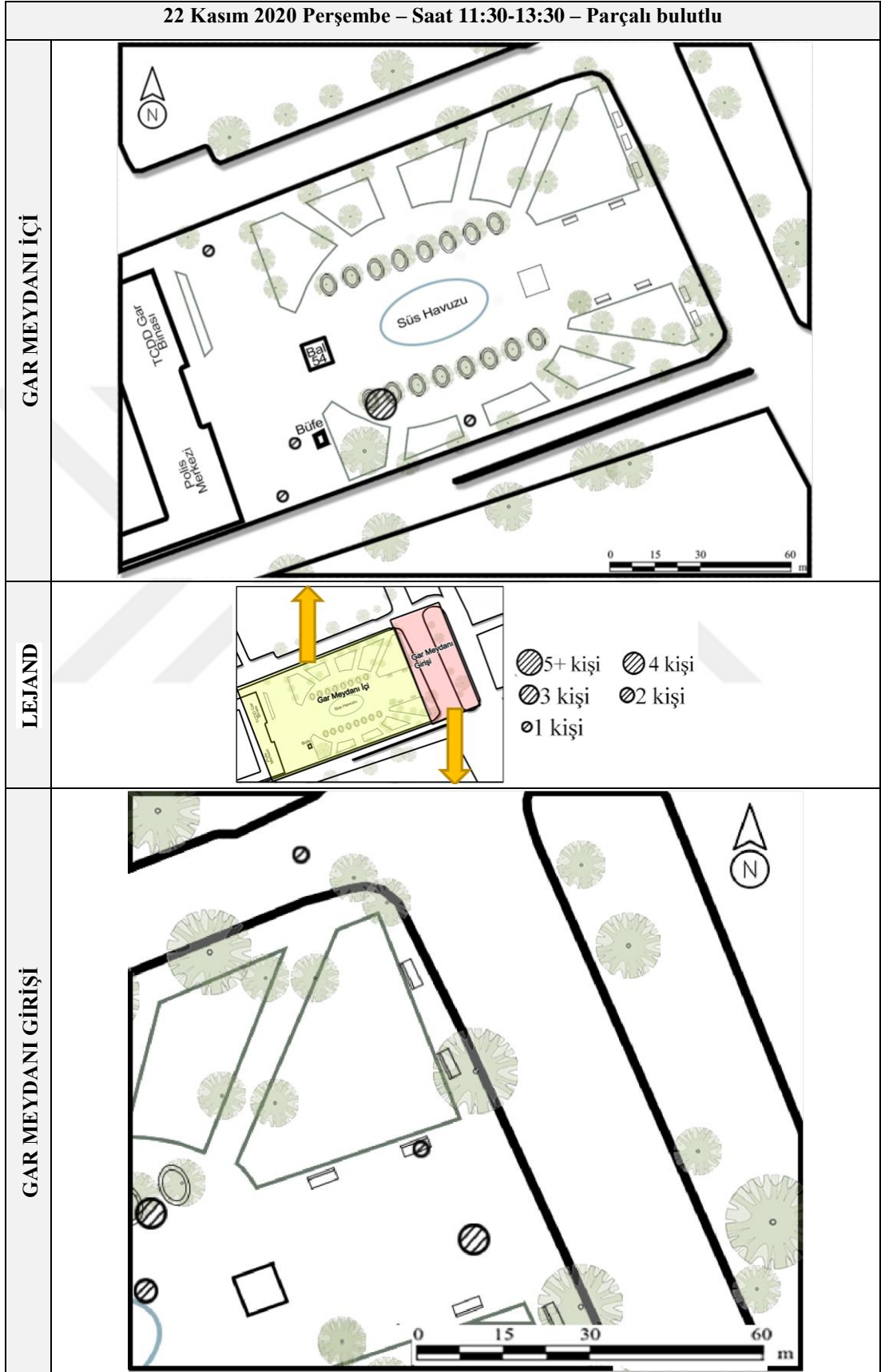
Tablo D.9. Gar Meydanı 19 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

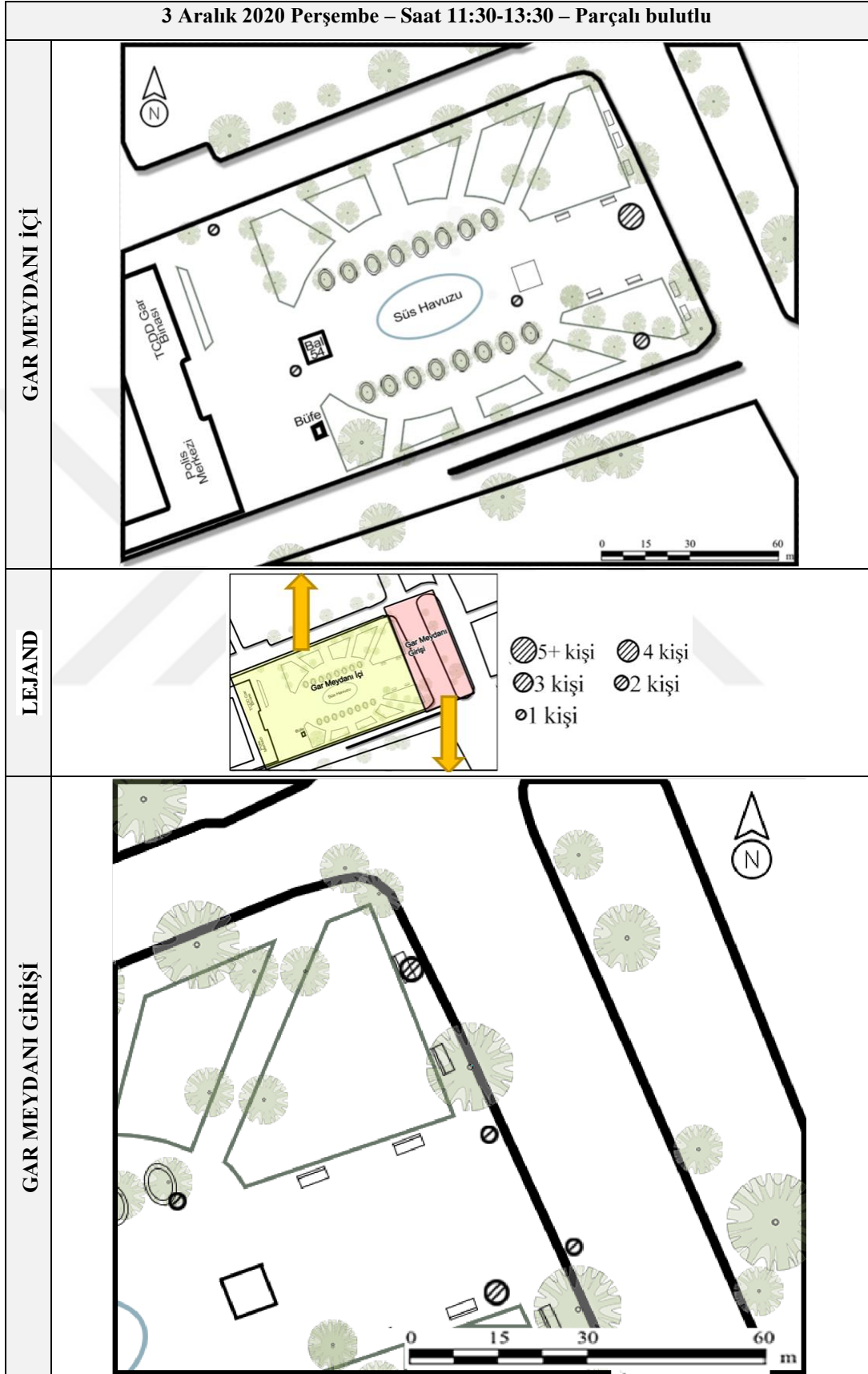
Tablo D.10. Gar Meydanı 21 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

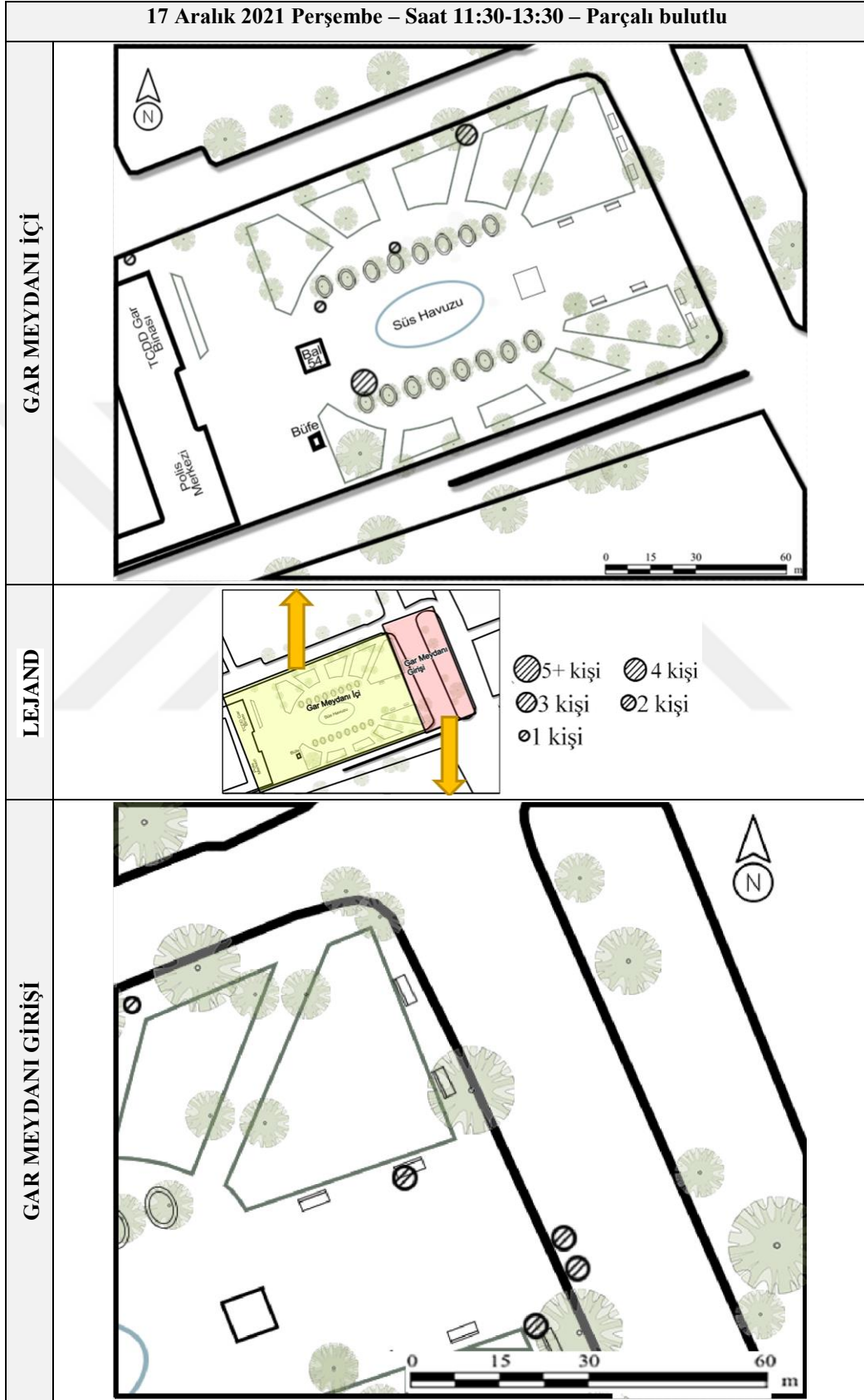
Tablo D.11. Gar Meydanı 22 Kasım 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

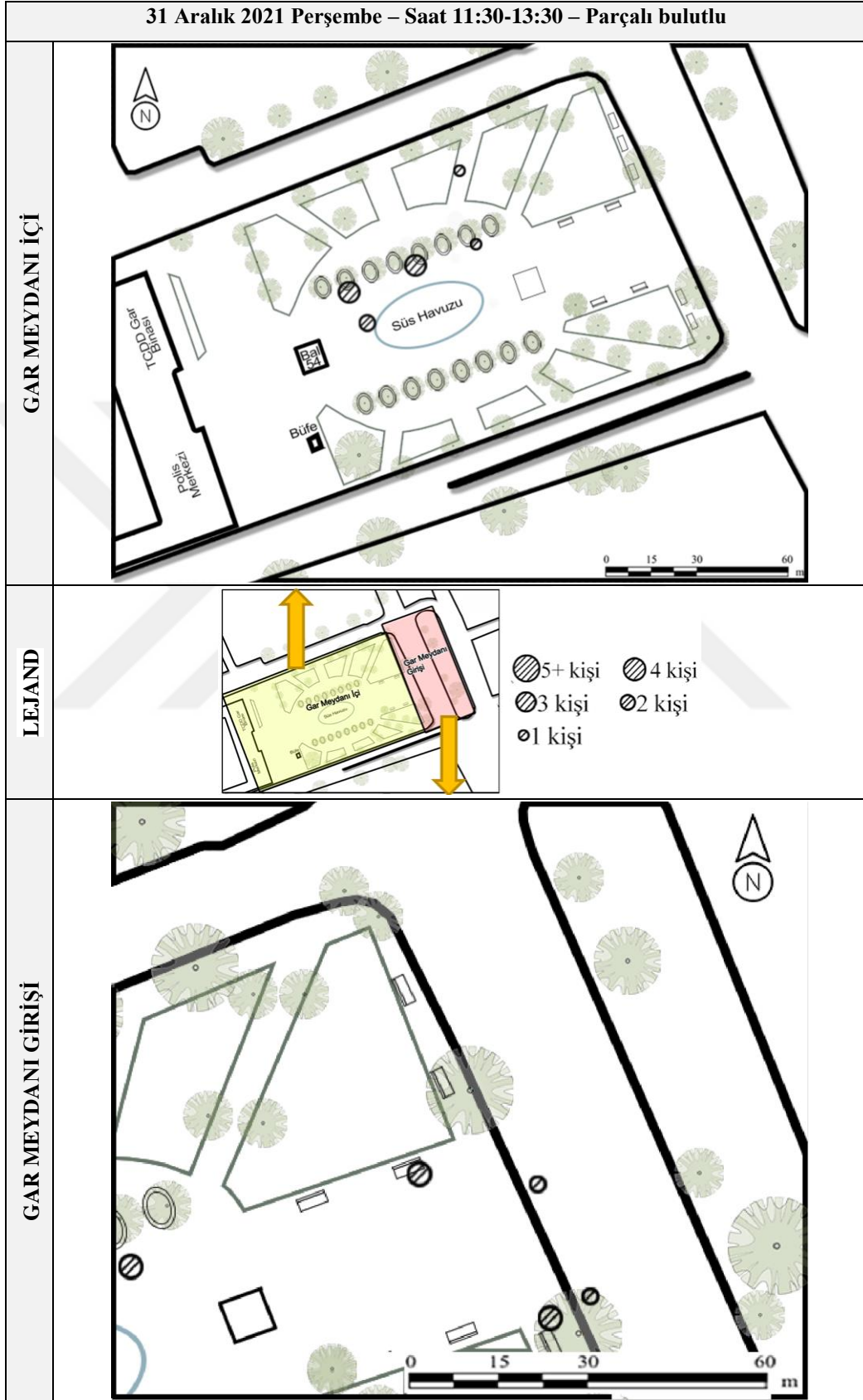
Tablo D.12. Gar Meydanı 3 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

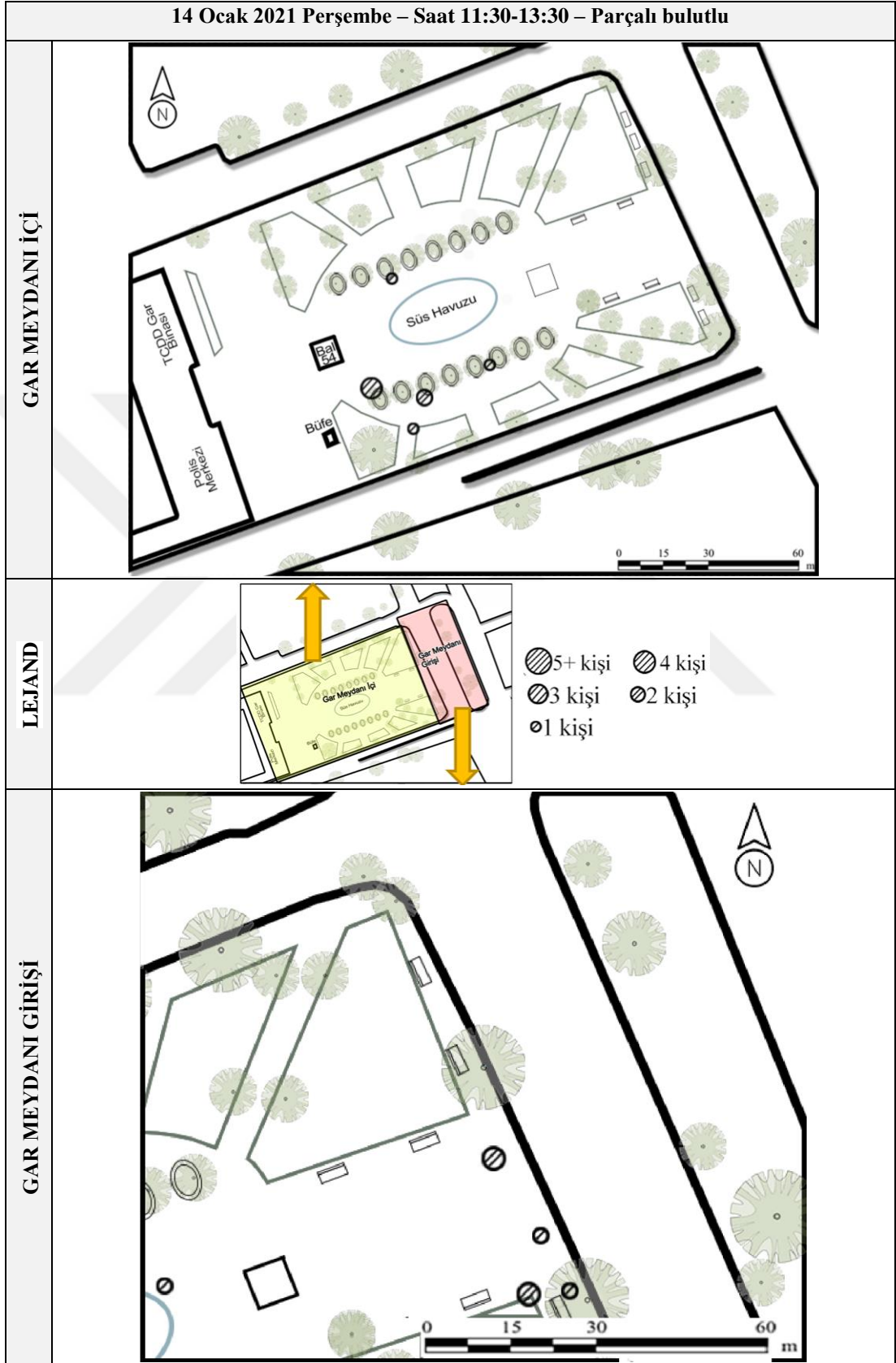
Tablo D.13. Gar Meydanı 17 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

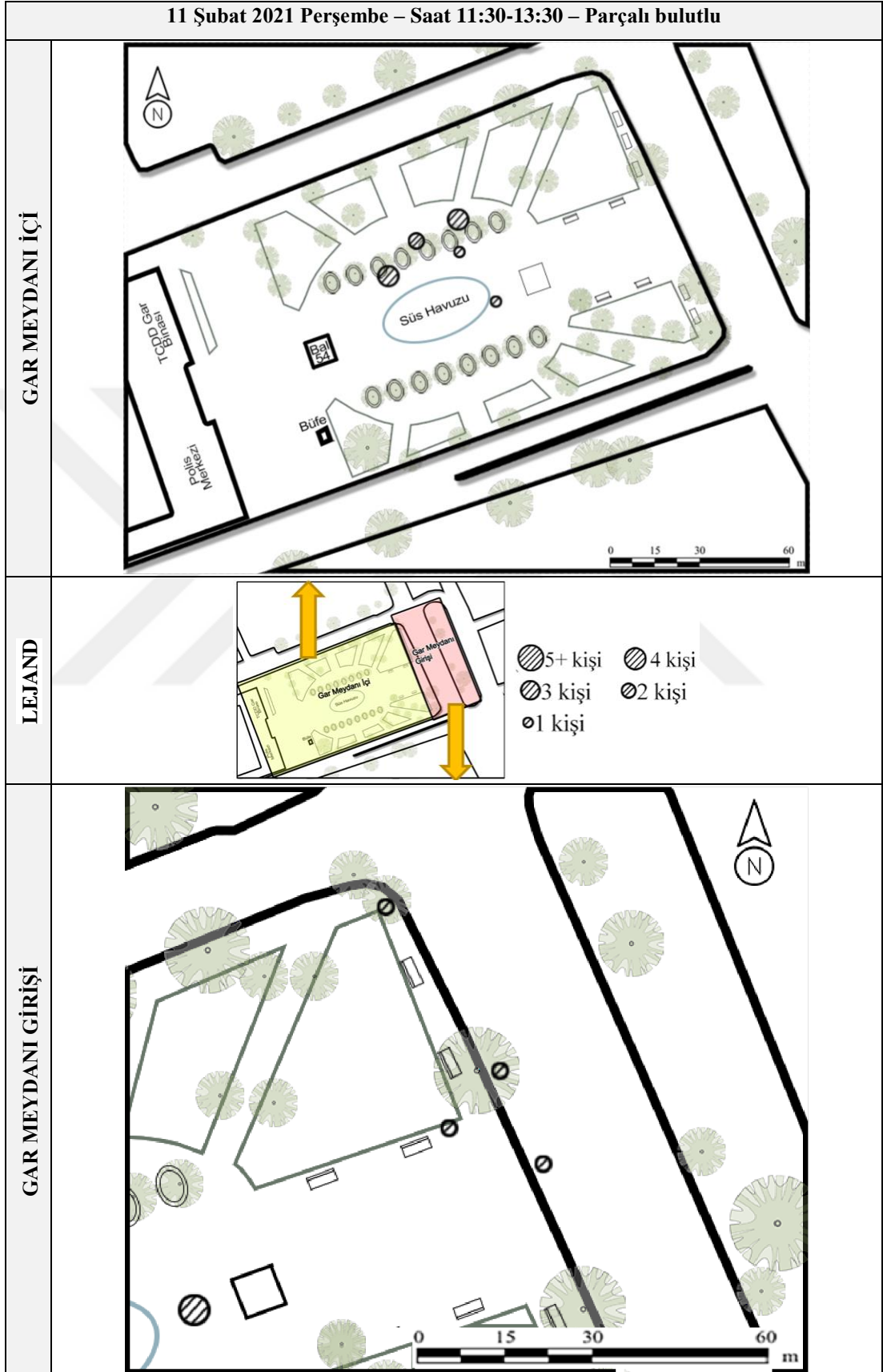
Tablo D.14. Gar Meydanı 31 Aralık 2020 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

Tablo D.15. Gar Meydanı 14 Ocak 2021 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

Tablo D.16. Gar Meydanı 11 Şubat 2021 mekan içi ve mekan girişi sosyal etkileşim-kişi sayısı haritaları

KİŞİSEL YAYINLAR VE ESERLER

Ayyıldız S., Doğru S., **Çilli B.**, Balabanoğlu Ő., Sakin Kent Taraklı'nın Geleneksel Konutları Üzerine Tipolojik Analize Dayalı Bir Okuma. *Atlas II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, Mardin, Türkiye, 415-435, 2019, ISBN – 978-6057875-03-7.

ÖZGEÇMİŞ

Beyza Çilli, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin (NEÜ) Mimarlık Bölümünden 2017 yazında mezun olmuştur. Yüksek Lisans eğitimine Kocaeli Üniversitesi (KOÜ) Mimarlık Anabilim Dalı'nda devam etmektedir. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (BEÜ) Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde Bina Bilgisi Anabilim Dalı araştırma görevlisi kadrosunda bulunmakta, Kocaeli Üniversitesi (KOÜ) Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde geçici görevde çalışmaktadır. Araştırma konuları kamusal alanlar, toplumsal bellek ve mekan pratikleri üzerinedir.

